

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه
خدمات الکترونیکی
جمهوری اسلامی ایران**

دی ماه ۱۳۹۶

عنوان و نام پدیدآور	: روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران / نویسندگان رضا باقری اصل ... و [و دیگران].
مشخصات نشر	: تهران: سازمان فناوری اطلاعات ایران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۲ ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی)، نمودار (رنگی).
شابک	: رایگان ۸-۳۶-۸۱۶۶-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: نویسندگان رضا باقری اصل، نصرالله جهانگرد، مریم جلیلیان عطار، وحید چیدری، رویا حسینیان، فائزه حسینی پزوه، لیلا حاجی رجبی، مازیار مباشری، نیلوفر مراد حاصل، سهیل مظلوم.
موضوع	: همکاری بخش عمومی و خصوصی -- ایران
موضوع	: Public-private sector cooperation--Iran
موضوع	: اینترنت در مدیریت دولتی -- ایران
موضوع	: Internet in public administration--Iran
موضوع	: همکاری بخش عمومی و خصوصی
موضوع	: Public-private sector cooperation
موضوع	: اینترنت در مدیریت دولتی
موضوع	: Internet in public administration
شناسه افزوده	: باقری اصل، رضا
شناسه افزوده	: سازمان فناوری اطلاعات ایران
شناسه افزوده	: Information Technology Organization of Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۹۹ الف / HD۳۸۷۲
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۳۱۸۱۰

عنوان: روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان به ترتیب حروف الفبا: رضا باقری اصل، نصرالله جهانگرد، مریم جلیلیان عطار، وحید چیدری، رویا حسینیان، فائزه حسینی پزوه، لیلا حاجی رجبی، مازیار مباشری، نیلوفر مراد حاصل، سهیل مظلوم.

ویراستار حقوقی و فنی: سازمان فناوری اطلاعات ایران

طراحی جلد و صفحه‌آرایی: سازمان فناوری اطلاعات ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نشانی پستی: تهران- خیابان شریعتی- نرسیده به پل سیدخندان- ورودی ۲۲- ساختمان مرکزی- کدپستی: ۱۶۳۱۷۱۳۹۳۱- تلفنخانه: ۸۸۱۱۵۸۰۰

نشانی وب‌گاه: ito.gov.ir

(هرگونه نسخه‌برداری و کپی از مطالب این کتاب با مجوز کتبی از سازمان فناوری اطلاعات ایران مجاز است)

فهرست

پیشگفتار	۱۵
فصل اول: مبانی و تعاریف مشارکت بخش عمومی و خصوصی	۱۷
۱- ۱- مفهوم مشارکت عمومی-خصوصی	۱۷
۲- ۱- ضرورت استفاده از مشارکت عمومی خصوصی	۲۰
۳- ۱- تاریخچه و روند تکامل مشارکت عمومی خصوصی	۲۱
۴- ۱- مزایای مشارکت عمومی خصوصی	۲۲
۵- ۱- انواع قراردادهای مشارکت عمومی خصوصی	۲۳
۱-۵-۱- قرارداد خدمات	۲۵
۲-۵-۱- قراردادهای مدیریت	۲۶
۳-۵-۱- قرارداد اجاره	۲۸
۴-۵-۱- قرارداد حق امتیاز	۲۹
۵-۵-۱- قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه	۳۱
۶-۵-۱- قرارداد خرید، ساخت، بهره‌برداری	۳۳
۷-۵-۱- قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک	۳۵
۸-۵-۱- قراردادهای ترکیبی	۳۷
۶- ۱- مراحل مشارکت عمومی خصوصی، مشخصات و ویژگی‌های هر مرحله	۳۷
۱-۶-۱- فراهم کردن مقدمات	۳۷
۲-۶-۱- ایجاد چارچوب‌های مناسب قانونی، رگلاتوری و سیاست‌گذاری	۳۷
۱-۶-۲-۱- چارچوب قانونی	۳۷
۲-۶-۲-۲- چارچوب رگلاتوری	۳۸
۳-۶-۱- آماده‌سازی فنی	۴۰
۴-۶-۱- ایجاد ساختارهای سازمانی و ظرفیت‌سازی	۴۱
۱-۶-۴-۱- واحد مشارکت	۴۱
۲-۶-۴-۱- واحد پیاده‌سازی مشارکت	۴۲
۳-۶-۴-۱- دستیاری فنی	۴۲
۵-۶-۱- آماده‌سازی تجاری، مالی و اقتصادی	۴۳
۷- ۱- تأمین مالی طرح	۴۳
۸- ۱- طراحی تعرفه	۴۵
۹- ۱- طراحی یارانه	۴۵
۱-۹-۱- یارانه‌های نقدی شامل کمک‌های مبتنی بر خروجی	۴۶

۴۶	۱-۱۰- سرمایه ارزان
۴۷	۱-۱۱- کمک‌ها و معافیت‌های مالیاتی
۴۷	۱-۱۲- ملاحظه‌های نیروی کار
۴۷	۱-۱۲-۱- استفاده از مشارکت بومی
۴۷	۱-۱۲-۲- تعامل با ذی‌نفع‌ها
۴۸	۱-۱۳- انتخاب مشارکت‌کننده
۴۸	۱-۱۳-۱- دریافت بازخورد از مناقصه‌گذارهای بالقوه
۴۸	۱-۱۳-۲- اعلان عمومی و ارزیابی اولیه
۴۹	۱-۱۳-۳- تعریف فرآیند تدارکات
۵۰	۱-۱۳-۴- پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان یا مذاکره مستقیم
۵۱	۱-۱۳-۵- مذاکره رقابتی
۵۱	۱-۱۳-۶- مناقصه رقابتی
۵۲	۱-۱۴- تعریف فرآیند ارزیابی مناقصه
۵۲	۱-۱۴-۱- تصمیم‌های اولیه
۵۲	۱-۱۴-۲- ارزیابی‌های فنی و مالی
۵۳	۱-۱۴-۳- بسته مناقصه
۵۳	۱-۱۴-۴- انعقاد قرارداد
۶۰	۱-۱۵- سرفصل‌های قراردادهای مشارکتی
۶۰	۱-۱۵-۱- مدت‌زمان قرارداد
۶۱	۱-۱۵-۲- ارائه خدمت
۶۱	۱-۱۵-۳- جبران تأخیر در ارائه خدمت
۶۱	۱-۱۵-۴- ۴۱-۱۵-۴- اتفاق‌های غیرمترقبه
۶۱	۱-۱۵-۵- ضمانت‌ها و سلب مسئولیت‌ها در قبال اطلاعات
۶۲	۱-۱۵-۶- نیازمندی‌ها و در دسترس بودن خدمات
۶۲	۱-۱۵-۷- نگهداری دارایی‌ها و ارائه خدمت
۶۲	۱-۱۵-۸- نظارت بر عملکرد و ارزیابی انطباق
۶۲	۱-۱۵-۹- روش‌های قیمت‌گذاری و پرداخت
۶۳	۱-۱۵-۱۰- تغییر در خدمت توسط دو طرف
۶۳	۱-۱۵-۱۱- تعدیل و تغییر قیمت
۶۳	۱-۱۵-۱۲- پیمان‌کارهای فرعی و کارمنداها
۶۴	۱-۱۵-۱۳- امضا و تغییر مالکیت
۶۴	۱-۱۵-۱۴- وضعیت دارایی‌ها در انتهای قرارداد

۶۴.....	۱۵-۱۵-۱- فسخ.....
۶۴.....	۱۶-۱۵-۱- حل اختلاف و مراحل آن.....
۶۴.....	۱۶-۱- مذاکرات و آغاز قرارداد.....
۶۵.....	۱۷-۱- پیاده‌سازی و اجرای قرارداد.....
۶۵.....	۱۷-۱- مدیریت ذی‌نفع‌ها در حین اجرای قرارداد.....
۶۵.....	۱۷-۲- توانایی مدیریت تغییرات.....
۶۵.....	۱۸-۱- طرح کسب‌وکار و مدل مالی.....
۶۹.....	فصل دوم: مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی.....
۶۹.....	۲-۱- دولت الکترونیکی و مشارکت عمومی خصوصی.....
۷۰.....	۲-۲- مدل‌های مشارکتی در خدمات دولت الکترونیکی.....
۷۲.....	۲-۲-۱- مجوز واگذاری.....
۷۲.....	۲-۲-۲- رگلاتوری بخشی.....
۷۴.....	۲-۳- ملاحظات مشارکت دولت و بخش خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی.....
۷۴.....	۲-۳-۱- مسئولیت‌های دولت در سیاست‌گذاری.....
۷۴.....	۲-۳-۲- مسئولیت‌های مالی دولت.....
۷۴.....	۲-۳-۳- امکان‌سنجی انجام پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی.....
۷۵.....	۲-۳-۴- موضوعات اجتماعی.....
۷۶.....	۲-۳-۵- حمایت دولت از مشارکت عمومی - خصوصی.....
۷۶.....	۴-۲- نمونه طرح‌های مشارکتی موفق در کشورهای خارجی.....
۷۸.....	۴-۲-۱- آمریکا.....
۷۹.....	۴-۲-۲- ایرلند.....
۸۰.....	۴-۲-۳- ویتنام.....
۸۰.....	۴-۲-۴- استرالیا.....
۸۱.....	۵-۲- نمونه طرح‌های مشارکتی موفق حوزه فناوری اطلاعات در جهان.....
۸۲.....	۵-۲-۱- اتحادیه اروپا.....
۸۳.....	۵-۲-۲- استرالیا.....
۸۳.....	۵-۲-۳- آمریکا.....
۸۴.....	۵-۲-۴- برزیل.....
۸۴.....	۵-۲-۵- سنگاپور.....
۸۶.....	۵-۲-۶- فیلیپین.....
۸۷.....	۵-۲-۷- کانادا.....
۸۸.....	۵-۲-۸- مولدووا (جنوب شرق اروپا).....

۸۸	 ۲-۵-۱۰ هنگ کنگ
۸۹	 ۲-۵-۱۱ یونان
۹۱	فصل سوم: سابقه مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی
۹۱	۳-۱- رویکرد ایران به مسئله مشارکت و بررسی اسناد و مقررات بالادستی
۹۲	۳-۱-۱- بند (ب) ماده ۲۱۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۹۳	۳-۱-۲- قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی
۹۳	۳-۱-۳- آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی
۹۳	۳-۱-۴- آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری
۹۳	۳-۱-۵- آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۲ قانون خدمات کشوری
۹۴	۳-۱-۶- دستورالعمل شرایط واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید، نیمه تمام، تکمیل شده و آماده بهره‌برداری
۹۴	۳-۱-۷- آیین‌نامه اجرایی بند (ه) تبصره (۱۹) قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور
۹۴	۳-۱-۸- آیین‌نامه اجرایی ماده (۸) توسعه و گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات
۹۴	۳-۱-۹- آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۷) توسعه و گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات
۹۵	۳-۱-۱۰- نمونه قرارداد واگذاری
۹۵	۳-۲- نمونه طرح‌های مشارکتی در ایران
۹۹B.L.T	• پایانه جدید فرودگاه بین‌المللی کرمان به روش
۹۹	• دهکده شادی و سلامت طبقه
۱۰۰	• افتتاح پروژه ی بزرگ ۱۷ شهریور در مشهد
۱۰۰	• طرح تشکیل کنسرسیوم مشارکت بخش خصوصی برای بهره‌برداری از جایگاه‌های CNG به روش‌های BOT,BOO,DBO,BLOT
۱۰۰	• نمونه‌ای از اقدامات جاری مرتبط با مشارکت عمومی - خصوصی در کشور ۱۰۰
۱۰۱	۳-۳- نمونه طرح‌های مشارکتی حوزه فناوری اطلاعات در ایران
۱۰۱	۳-۳-۱- دولت الکترونیکی
۱۰۱	۳-۳-۲- سیستم‌های مدیریت خدمات شهری
۱۰۲	۳-۳-۳- سیستم‌های کنترل ترافیک
۱۰۲	۳-۳-۴- بلیت الکترونیکی
۱۰۳	۳-۳-۵- نرم‌افزارهای اداری سازمانی
۱۰۳	۳-۳-۶- توسعه زیرساخت ارتباطی
۱۰۴	۳-۳-۷- سیستم کدینگ دارو
۱۰۴	۳-۳-۸- طرح ملی تجهیز شبکه راه‌های شریانی کشور به سامانه‌های ثبت تخلفات عبور و مرور
۱۰۴	

۳-۳-۹ - شبکه تلفن همراه جزیره کیش	۱۰۴
۳-۴ - موانع و چالش‌های مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی	۱۰۴
فصل چهارم: بسترسازی جهت انجام مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی	
دولت ایران	۱۰۷
۴-۱ - اهداف پروژه	۱۰۸
۴-۲ - گام‌های انجام پروژه	۱۰۸
۴-۳ - اقدامات انجام شده در پروژه	۱۱۰
۴-۴ - مسیر طی شده	۱۱۱
۴-۵ - دستاوردهای پروژه	۱۱۱
فصل پنجم: دستورالعمل مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی دولت ایران	
.....	۱۱۳
توضیح تدوین دستورالعمل PPP از تشکیل جلسات خبرگی تا ابلاغ	
۵-۱ - دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران	
مصوب یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵	
مقدمه	
۵-۲ - انتخاب، دسته‌بندی و اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت	
۵-۲-۱ - انتخاب طرح‌ها	
۵-۲-۲ - دسته‌بندی طرح‌ها	
۵-۲-۲-۱ - از نظر مدل مشارکت	
۱. اهداف دولتی	
۲. پیش‌نیازهای لازم	
۳. علاقه‌مندی‌های بخش خصوصی	
۵-۲-۲-۲ - از نظر نوع تجارت الکترونیکی	
۵-۲-۲-۳ - از نظر توجیه اقتصادی	
۵-۲-۲-۴ - از نظر صلاحیت‌های موردنیاز در مشارکت‌کننده	
۵-۲-۳ - سطوح رتبه موردنیاز از شورای عالی انفورماتیک کشور	
۵-۲-۴ - اولویت‌بندی طرح‌ها	
۵-۲-۴-۱ - معیارهای اولویت‌بندی	
۵-۲-۴-۲ - فرم اولویت‌بندی خدمات	
۵-۲-۴-۳ - اولویت‌بندی انجام شده	
۵-۳ - تهیه الگوی ارائه پیشنهادهای دستگاه‌های اجرایی	

- ۱-۳-۵- الگوی نامه عدم تصویب پیشنهاد خدمات جدید دولت الکترونیکی دستگاه اجرایی ۱۳۴
- ۲-۳-۵- فرم (وبی) ارسال مشخصات خدمات و طرح‌ها جهت تصویب در کمیسیون ۱۳۴
- ۴-۵- الگوی نامه اطلاع‌رسانی دستگاه اجرایی به کمیسیون جهت برگزاری فراخوان عمومی و جذب مشارکت‌کننده برای طرح‌های موجود در فهرست اعلامی کمیسیون (اختیاری) ۱۳۶
- ۵-۵- الگوی فراخوان ۱۳۶
- ۶-۵- الگوی گزارش مناقصه یا مزایده برگزار شده ۱۳۶
- ۷-۵- الگوی گزارش مذاکرات در حالت خارج از فراخوان ۱۳۷
- ۸-۵- فرم (وبی) درخواست گواهی مشارکت ۱۳۷
- ۹-۵- فرم معرفی مشارکت‌کننده شامل پروفایل مشارکت‌کننده، توان مالی و فنی مشارکت‌کننده، رتبه مشارکت‌کننده، ساختار حقوقی مشارکت‌کننده ۱۳۸
- ۱۰-۵- فرم ارزیابی کمیسیون ۱۳۸
- ۱۱-۵- الگوی نامه عدم تصویب طرح توسط کمیسیون به دستگاه اجرایی ۱۳۸
- ۱۲-۵- الگوی گزارش عملکرد سالانه کمیسیون در خصوص دستورالعمل ۱۳۹
- ۱۳-۵- الگوی طرح کسب‌وکار ۱۳۹

فصل ششم: سازوکار اخذ تعرفه از خدمات دولت الکترونیکی قابل مشارکت از منظر حقوقی ۱۴۳

- ۱-۶- ملاحظات و الزامات حقوقی در قیمتگذاری و هزینه‌بایی خدمات دولت الکترونیکی ۱۴۳
- ۱-۱-۶- چرایی تدوین مصوبه تعرفه خدمات عمومی و دولت الکترونیکی ۱۴۴
- ۲-۱-۶- قیمتگذاری بر اساس بهای تمام‌شده و مستندات قانونی آن ۱۴۶
- ۳-۱-۶- سناریوهای موجود در خصوص رابطه کارمزد، حق‌السهم و حق‌الزحمه ۱۵۰
- ۴-۱-۶- چارچوب نحوه محاسبه کارمزد و حق‌الزحمه ارائه خدمات دولت الکترونیکی ۱۵۲
- ۶-۱-۶- ضوابط تعیین تعرفه خدمات دولت الکترونیکی ۱۵۵
- ۶-۵-۱- بخش تعاریف در متن قوانین و مقررات ۱۵۷
- ۶-۵-۱- پیش‌نویس چارچوب تعیین کارمزد و حق‌الزحمه ارائه خدمات ۱۶۱

فصل هفتم: سامانه برخط دبیرخانه طرح‌های مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت ج.ا.ا ۱۶۶

- ۱-۷- معرفی سامانه ۱۶۶
- ۲-۷- ضرورت و اهداف طراحی و پیاده‌سازی سامانه برخط ۱۶۷
- ۳-۷- مخاطب‌های اصلی وب‌سایت ۱۶۸
- ۴-۷- مشکلات موجود ۱۶۹
- ۵-۷- فرصت‌های موجود ۱۶۹
- ۶-۷- نیازمندی‌های کاربرها ۱۷۰

۱۷۰	۷-۷- نحوه تعامل کاربر با وبسایت.....
۱۷۱	۷-۸- نام دامنه‌ها.....
۱۷۱	۷-۹- امکانات موردنظر.....
۱۷۱	۷-۱۰- ویژگی‌های سامانه.....
۱۷۴	فصل هشتم: چشم‌انداز آتی و اقدامات در دست اجرا.....
۱۷۵	۸-۱ اهداف.....
۱۷۵	۸-۲ اقدامات آتی.....
۱۷۸	۸-۳ اقدامات در دست اجرا.....
۱۸۲	منابع.....
۱۸۶	واژه‌نامه.....
۱۹۰	پیوست‌ها- انواع الگوهای ارائه پیشنهاد های دستگاه‌های اجرایی.....
۱۹۰	• پیوست ۱- الگوی نامه عدم تصویب پیشنهاد خدمات جدید دولت الکترونیکی دستگاه اجرایی
۱۹۱	• پیوست ۲- بخشی از فرم ثبت اطلاعات شناسنامه خدمات.....
۱۹۲	• پیوست ۳- بخشی از فرم جستجو در رکوردهای ثبت‌شده بر اساس فیلدهای شناسنامه خدمات.....
۱۹۲	• پیوست ۴- الگوی نامه اطلاع‌رسانی دستگاه اجرایی به کمیسیون جهت برگزاری فراخوان عمومی و جذب مشارکت‌کننده برای طرح‌های موجود در فهرست اعلامی کمیسیون (اختیاری).....
۱۹۴	• پیوست ۵- الگوی فراخوان.....
۲۱۳	• پیوست ۶- فرم ارزیابی کمیسیون.....

پیشگفتار

معمولاً بودجه عمومی برای ساخت زیربناها، ساختمان‌ها و تأسیسات اقتصادی و اجتماعی مورد نیاز کشور کفایت نمی‌کند. جذب سرمایه بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در برنامه‌ها و فعالیت‌های عمومی می‌تواند قسمتی از این کمبود را جبران کند. بکارگیری سرمایه بخش خصوصی همراه با مدیریت او فرصت ارتقاء کیفیت و بهره‌وری را در ساخت و بهره‌برداری مستحدثات عمومی و ارائه خدمات عمومی نیز فراهم می‌آورد؛ انتظاری که بخش عمومی به ازای انتقال قسمتی از مدیریت خود از بخش خصوصی دارد. برای توفیق در مشارکت بخش عمومی و بخش خصوصی برای ارائه خدمات عمومی باید راهکارهای لازم از طریق تنظیم و بکارگیری چهارچوب‌های قراردادی مناسب، فراهم شود.

رشد و توسعه طرح‌های مشارکتی بدون وجود قوانین و مقررات شفاف و عدم وجود نهاد پاسخ‌گو برای پی‌گیری، ارزیابی، حل اختلاف و رفع مشکلات مشارکت عمومی و خصوصی ایجاد نخواهد شد. البته کشورهای پیشرو در طرح‌های مشارکتی حوزه خدمات دولت الکترونیکی توانسته‌اند با انجام پروژه‌هایی برخی از مسایل و مشکلات خود را حل کنند. از جمله اقدامات این گروه کشورها ارتقای سطح قوانین و مقررات مربوط در جهت افزایش پاسخ‌گویی و شفافیت؛ اصلاح قوانین مربوط در جهت حفظ تعادل میان طرفین قرارداد مشارکت؛ تهیه مقررات لازم برای تسهیل و و پشتیبانی دولت از سود و سرمایه بخش خصوصی در طرح‌های مشارکتی (صندوق تضمین)؛ برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای عوامل دست‌اندرکار بخش‌های عمومی و خصوصی برای آشنایی هرچه بیشتر آن‌ها با مقررات و محیط کار مشارکت عمومی- خصوصی و بررسی و تجزیه و تحلیل پروژه‌های موفق و ناموفق مشارکتی داخل و خارج از کشور و کسب تجربه برای اصلاح مقررات بوده است.

در راستای تحقق و اجرایی شدن ماده ۱۵ ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی (مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات)، پروژه‌ای با عنوان "تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" به پیشنهاد دفتر دولت الکترونیکی سازمان فناوری اطلاعات در پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات طی سالهای ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۵ به انجام رسید. بخشی از خروجی‌های پروژه مذکور به صورت کتاب حاضر درآمده است:

در فصل اول کتاب کلیات موجود در خصوص مشارکت عمومی - خصوصی از جمله، مبانی، تعاریف، تاریخچه، شرایط و مزایا و انواع قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی تشریح شده است. در فصل دوم، به مشارکت عمومی - خصوصی در حوزه خدمات الکترونیکی پرداخته شده و مدل‌های مشارکتی در خدمات الکترونیکی، ملاحظات موجود در این زمینه، نمونه طرح‌های مشارکتی در جهان و غیره بررسی شده است. در فصل سوم، سابقه مشارکت عمومی - خصوصی در کشور، بررسی اسناد و قوانین موجود در

این زمینه، طرح‌های مشارکتی در کشور (بطور خاص در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات) مورد مطالعه قرار گرفته و چالش‌ها و موانع موجود معرفی شده است. در فصل چهارم، چشم انداز پروژه، اهداف و اقدامات آن درخصوص رویارویی با موانع و چالش‌ها بررسی شده و دستاوردهای حاصل شده نیز معرفی شده است. در فصل پنجم، چگونگی تدوین دستورالعمل مشارکت عمومی- خصوصی، دسته‌بندی، تعیین روشها و اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت، فرم‌ها و الگوهای تهیه شده، نمونه قراردادهای و غیره تشریح شده است. در فصل ششم، به مفاهیم کارمزد و تعرفه در طرح‌های مشارکتی، ملاحظات و الزامات حقوقی در قیمت‌گذاری و هزینه‌یابی خدمات دولت الکترونیکی، سازوکار نحوه دریافت تعرفه و کارمزد خدمات الکترونیکی مشارکتی و پیش‌نویس دستورالعمل قیمت‌گذاری مشارکت عمومی- خصوصی پرداخته شده است. در فصل هفتم، درخصوص سایت و ضرورت وجود سایت و تسهیلات ایجاد شده، بحث شده است و در فصل هشتم چشم انداز آتی، اقدامات در دست اجرا و نیازمندی‌های آتی آورده شده است.

محتوای اصلی کتاب حاضر محصول همفکری میان همکاران سازمان فناوری اطلاعات جناب آقای مهندس مازیار مباحثی، سرکار خانم دکتر مریم جلیلیان عطار و سرکار مهندس خانم فائزه حسینی با پژوهشگران شرکت مشاورین نگاه شگرف(منش) جناب آقای مهندس سهیل مظلوم و سرکار خانم مهندس رویا حسینیان و تیم تحقیق پروژه " تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام‌شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به‌منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" از جمله سرکار خانم دکتر مرادحاصل است. ویرایش متن کتاب حاضر توسط سرکار خانم مهندس فریده شهیدی انجام شده است.

در اینجا لازم است از همیاری جناب آقای مهندس نصرالله جهانگرد، جناب آقای دکتر محمد خوانساری و جناب آقای مهندس رضا باقری‌اصل در تدوین کتاب مذکور قدردانی و سپاس انجام گیرد.

فصل اول

مبانی و تعاریف مشارکت بخش عمومی و خصوصی

امروزه بسیاری از دولت‌ها در سراسر دنیا طرح‌های زیرساختی ارتباطات و فناوری اطلاعات را با استفاده از ظرفیت‌های بخش غیردولتی و به‌کارگیری مدل‌های مشارکتی (مشارکت عمومی - خصوصی)^۱ متناسب با طرح، در مدت‌زمان و هزینه مناسب و با کیفیتی قابل قبول به انجام می‌رسانند. در مدل‌های مشارکتی با تعریف ضوابط همکاری، تعیین حدود وظایف و اختیارات و مخاطره‌های متوجه هر یک از طرف‌ها، شرایطی فراهم می‌شود تا بخش غیردولتی با اطمینان وارد عرصه اجرا شده و نقش دولت بیشتر به مدیریت کلان طرح‌ها و نظارت بر عملکردهای اجرایی تغییر شکل یابد. این شیوه قراردادی باعث تقویت بخش خصوصی شده و ظرفیت‌های فراوانی از بخش دولتی را آزاد می‌کند تا در حوزه‌های دیگر استفاده شود.

۱-۱- مفهوم مشارکت عمومی-خصوصی

پیش از آن‌که به مفهوم این نوع از مشارکت و نحوه تحقق آن پرداخته شود، باید مقصود از بخش عمومی و بخش خصوصی را به‌عنوان طرفین قرارداد مشارکت بیان کرد. بخش عمومی به مؤسسات و نهادهایی گفته می‌شود که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در اختیار دولت، نهادها و سازمان‌های عمومی یا شهرداری‌ها قرار دارند و به قصد انتفاع یا بدون قصد انتفاع عمل می‌کنند. مقصود از بخش عمومی ممکن است دولت، اعم از دولت مرکزی، دولت ایالتی و منطقه‌ای یا مؤسسات عمومی غیردولتی مانند شهرداری‌ها، یا هر نهاد تحت کنترل دولت باشد. طرف خصوصی که معمولاً در قالب یک شرکت فعالیت می‌کند به اشخاصی گفته می‌شود که تحت مالکیت و کنترل مستقیم دولتی نیستند و توسط سرمایه‌گذاران بخش خصوصی اداره و کنترل می‌شوند. اگر سرمایه‌گذاران متعدد با مشارکت یکدیگر شرکتی به این منظور تأسیس کرده باشند، از آن به‌عنوان "شرکت پروژه" یاد می‌شود. با توجه به قابلیت‌ها و توانمندی‌های دو بخش عمومی و خصوصی، مشارکت و همکاری این دو بخش و تلفیق توانمندی‌هایشان با یکدیگر و تقسیم مخاطره‌های موجود، می‌تواند تأثیر قابل توجهی در اجرای بهینه پروژه‌های زیربنایی و خدمات عمومی داشته باشد.

مشارکت بخش خصوصی-عمومی (PPP) عبارت است از عقد قراردادهای مختلف میان بخش دولتی و یک شرکت یا بخش خصوصی در زمینه ارائه خدماتی که مربوط به زیرساخت‌های اساسی بوده و معمولاً قبلاً از طرف بخش دولتی ارائه می‌شده است. به عبارتی تأمین مالی و انجام کارهای عملیات مربوط به

¹ Public Private Partnership (PPP)

پروژه‌های زیرساختی از طرف بخش خصوصی، طرح‌های مشارکت بخش خصوصی- عمومی نامیده می‌شود. در چند دهه قبل، صنایع اساسی و زیرساخت‌ها (امور مربوط به انرژی، بنادر، راه‌آهن، جاده‌ها، مخابرات، آب و فاضلاب) عمدتاً توسط بخش عمومی (دولتی) اداره می‌شدند. اکنون این وضعیت تغییر کرده و بخش خصوصی در اکثر کشورهای جهان ۴۰ تا ۵۰ درصد از فعالیت‌های عمومی را به عهده گرفته است، به طوری که این نسبت در کشورهای توسعه‌یافته به مراتب بیشتر از کشورهای در حال توسعه می‌باشد؛ چون اعتقاد بر این است که بخش خصوصی در مقایسه با بخش دولتی از کارایی بیشتر برخوردار بوده و باعث کاهش هزینه‌ها و تسریع در انجام امور مختلف می‌شود.

طرح‌های مشارکت بخش خصوصی- عمومی در حقیقت ایجاد رابطه‌ای است بین بخش دولتی و بخش خصوصی، جهت توسعه و گسترش زیرساخت‌های کشور پذیرای سرمایه، از طریق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زیرساخت‌هایی که در اصل بخش دولتی مسئول گسترش آن‌ها می‌باشد. بهره‌گیری از این رویکرد در سال ۱۹۹۲ توسط دولت محافظه کار انگلستان به صورت عملی مطرح شد و به تبع آن در اتحادیه اروپا و سایر کشورها از جمله روسیه، ژاپن، هنگ‌کنگ، هند، مالزی، آفریقای جنوبی و امثال آن گسترش یافت. دولت‌ها از این روش برای توسعه زیرساخت‌های کشورشان با استفاده از سرمایه بخش خصوصی و برای افزایش ارزش پول در پروژه‌ها استفاده می‌کنند.

هرچند تعریف یکسانی از واژه مشارکت بخش خصوصی- عمومی وجود ندارد اما مشارکت بخش خصوصی- عمومی صرفاً قرارداد انجام کار نیست، برون‌سپاری یا واگذاری به بخش خصوصی و یا خصوصی‌سازی هم نیست. مشارکت بخش خصوصی- عمومی غالباً قرارداد طولانی مدت (معمولاً بین ۵ تا ۳۰ سال) بین بخش عمومی و بخش خصوصی است که اغلب در قالب طراحی، ساخت، نوسازی، تأمین مالی، تعمیر و نگهداری و بهره‌برداری از زیرساخت‌های عمومی توسط بخش خصوصی است. پرداخت‌ها توسط مصرف‌کننده نهایی یا بخش عمومی یا هر دو صورت می‌گیرد. مالکیت در اختیار بخش عمومی است یا در انتهای قرارداد به بخش عمومی بازگردانده می‌شود.

لیندر^۱ (۱۹۹۹) معتقد است که در تعریف مشارکت عمومی- خصوصی، توافق مشترکی وجود ندارد به طوری که برخی بر این باورند، که این مشارکت یک ابزار سیاستی جدید برای دولت است که در یک شرایط رقابتی، جایگزین روش‌های سنتی قراردادهای خدمات عمومی می‌شود. برخی دیگر این مشارکت را در چارچوب ادبیات مدیریت عمومی، یک نوع رویه سازمان‌افته جهت مشارکت سازمان‌های خصوصی در اقتصاد به منظور تأمین خدمات عمومی می‌دانند، ساواس^۲ (۲۰۰۰) مشارکت عمومی- خصوصی را روشی جدید برای راه‌اندازی پروژه‌های زیرساختی؛ همچون ساخت تونل، احداث بندر، حمل و نقل و ... می‌داند.

^۱ Linder

^۲ Savas

مشارکت مذکور را می‌توان ترتیبات و موافقت‌هایی دانست که در آن، بخش عمومی با بخش خصوصی به عنوان یک نهاد مستقل متعهد به انجام تعهدات در قالب قراردادهای بلندمدت در زمینه‌های مربوط به ساخت یا مدیریت زیرساخت‌ها و یا تأمین خدمات می‌شوند.

شان وهمکاران^۱ (۲۰۱۰) معتقدند که در ادبیات مشارکت عمومی-خصوصی، مسئله ریسک و شیوه تخصیص آن بین بخش عمومی و خصوصی بسیار حائز اهمیت است. به طوری که می‌توان قراردادهای مختلف مشارکت را بر حسب میزان ریسک و شیوه تخصیص آن بین طرفین دسته‌بندی نمود. یکی از ضرورت‌های موفقیت مشارکت، تخصیص ریسک به بخشی است که توانایی بهتری در مدیریت دارد.

تعاریف ارائه شده در منابع مختلف، در مفاهیم زیر مشترک هستند: انتقال ریسک، به اشتراک گذاشتن ریسک، به اشتراک گذاشتن مهارت‌ها، به اشتراک گذاشتن دارایی‌ها، به اشتراک گذاشتن منابع، به اشتراک گذاشتن پاداش‌ها، به اشتراک گذاشتن مسئولیت‌ها، سود متقابل، ارزش آفرینی پول، دنبال کردن اهداف مشترک و صرفه‌جویی در هزینه‌های چرخه‌ی حیات/طول عمر پروژه.

موج تلاش برای بهره‌گیری بیشتر از حضور بخش خصوصی در زمینه پروژه‌های مختلف زیرساختی از حدود سه دهه پیش در بسیاری از اقتصادهای توسعه یافته آغاز شده و تدریجاً در اقتصادهای در حال توسعه نیز رواج یافته است. در چارچوب این رویکرد، دولت‌های ملی و نیز دولت‌های محلی و شهرداری‌ها می‌کوشند تا با استفاده از رویکرد مشارکت عمومی خصوصی، بسترهای لازم را برای حضور بیشتر بخش خصوصی در ساخت، راه اندازی و نیز بهره‌برداری از پروژه‌های متنوع زیرساختی فراهم کنند. از نیروگاه های برق گرفته تا جاده‌های بین شهری و از زیرساخت‌های مرتبط با توسعه فناوری اطلاعات گرفته تا پروژه‌های کوچکی مانند ساخت و بهره‌برداری از پارک های محلی.

به این ترتیب دولت‌های ملی و نیز شهرداری‌ها می‌کوشند تا بخشی از وظایف سنتی خود در زمینه عرضه کالاها و خدمات عمومی^۲ را به بخش خصوصی واگذار نموده و از طریق طراحی قراردادهای مشارکتی مناسب، انگیزه‌های بخش خصوصی برای کاهش هزینه‌های ساخت و بهره‌برداری پروژه‌ها و نیز ارائه نوآوری‌هایی به منظور کاهش هزینه‌های مربوطه را تقویت نمایند.

با توجه به موارد فوق، چهار مشخصه می‌تواند مفهوم مشارکت عمومی-خصوصی را روشن‌تر کند که عبارتند از: الف) به دست آوردن بازدهی و کارایی مناسب از طریق تقسیم مخاطره و پاسخ‌گویی بین بخش عمومی و خصوصی؛ ب) سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در طول عمر پروژه؛ ج) ارتباط قراردادی طولانی مدت؛ د) ابداع و نوآوری به ویژه در عرضه خدمات (سازوکارهای پرداخت، عرضه و توصیف خدمات و جز آن) از سوی بخش خصوصی.

^۱ Shun and other

^۲ Public Good

۲۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

تجربیات جهانی نشانگر آن است که در صورت وجود ساختارهای ارتباطی شفاف و دقیق و پیش‌بینی و تحلیل ریسک‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و نیز تکنیکی پروژه‌های دارای چارچوب مشارکت عمومی خصوصی، چنین پروژه‌هایی خواهند توانست افزایش تزریق سرمایه بخش خصوصی به پروژه‌های زیرساختی مختلف را به همراه داشته و به این ترتیب کمیت و هم کیفیت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی را افزایش دهند.

۲-۱- ضرورت استفاده از مشارکت عمومی خصوصی

در کشور ایران مهم‌ترین سند در اجرای برنامه توسعه اقتصادی، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه ج.ا.ا است و برای نیل به اهداف کمی برنامه، مهم‌ترین چالش تغییر مدل‌سازی مالی طرح‌های توسعه‌ای مورد نظر است. در برنامه پنجم توسعه برای رسیدن به نرخ رشد اقتصادی متوسط هشت درصد و کاهش وابستگی به نفت و با در نظر گرفتن بهره‌وری عوامل تولید، به منابع مالی نیاز است. قریب به ۵۶ درصد از منابع مورد نیاز، می‌تواند از منابع داخلی تجهیز شود و ظرفیت‌های اقتصادی کشور به راحتی آمادگی جذب این منابع را دارد، به شرط اینکه مشکلات ساختاری اداری و اجرایی کشور حل شود.

از طرفی به منظور دستیابی به اهداف کمی برنامه‌های توسعه کشور، بایستی منابع مورد نیاز از خارج از کشور تجهیز و تدارک شود. یکی از پیش‌نیازهای تحقق این امر این است که روش کلاسیک و سنتی تأمین مالی در کشور دگرگون شود و اجازه مشارکت در اجرا و تأمین مالی پروژه‌های زیرساختی به بخش خصوصی داخلی و خارجی، داده شود.

شیوه BOT (ساخت، اجرا و تحویل) عمده‌ترین روش مورد استفاده از مجموعه روش‌های متنوع مشارکت عمومی و خصوصی در پروژه‌های زیربنایی کشور است؛ برخی از کشورهای دنیا وام‌های ترجیحی و بلاعوض^۱ به پروژه‌های زیربنایی اختصاص می‌دهند تا ضمن ایجاد جذابیت مالی در این پروژه‌ها، بخش خصوصی برای مشارکت در این پروژه‌ها ترغیب شود.

امروزه منابع مالی در کشور برای طرح‌های توسعه‌ای و زیرساختی به صورت منفرد عمل می‌کند و بودجه عمرانی کشور، منابع بانک‌های توسعه‌ای و تجاری، شرکت‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری، و صندوق ملی و منابع بخش خصوصی نباید به طور مجزا و منفک با هم درگیر تأمین مالی طرح‌ها شوند. باید بتوان به گونه‌ای از منابع موجود داخلی بویژه بودجه عمرانی کشور و منابع توسعه‌ای استفاده کرد که حداقل چهار برابر آن را از بازارها و بخش خصوصی داخلی و خارجی تجهیز کرد، لذا اگر چنین امری اتفاق بیافتد نرخ رشد پیش‌بینی شده در برنامه ششم به آسانی قابل تحقق و دسترس است.

^۱ Grant

بدون اصلاح قوانین و مقررات، نمی‌توان پروژه‌ها را با استفاده از روش‌های نوین تأمین مالی اجرایی کرد. زیرا پروژه‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که سرمایه‌گذاری در آن برای بخش خصوصی داخلی و خارجی سودمند باشد و مهم‌ترین ابزار این کار، دادن علامت قیمتی است که با اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها این کار در حال تحقق است.

علاوه بر این که جهت‌گیری‌های قانونی، مقرراتی، تدوین و نحوه تخصیص بودجه‌های عمرانی در کشور نیازمند تغییر است، برای طراحی مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی باید از شرکت‌های توسعه‌گر و بازاریاب بین‌المللی نیز بهره جست تا بسته‌های اقتصادی، حقوقی، مالی و بازاریابی پروژه را تدارک و آماده عرضه به سرمایه‌گذاران کنند.

از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های طرح‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات از بعد فنی در جهت ضرورت به‌کارگیری مدل‌های مشارکتی موارد زیر است:

- چندوجهی و فرا بخشی بودن طرح‌ها
 - لزوم یکپارچگی طرح‌های مختلف با یکدیگر
 - لزوم حصول اطمینان از همسویی پروژه‌ها با اهداف راهبردی
 - لزوم هماهنگی و تعامل فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی برای حصول هدف نهایی
 - تغییرات سریع فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی و خارج از رده شدن فناوری‌های موجود
 - لزوم پرهیز از موازی کاری و فعالیت‌های تکراری
 - لزوم پایش و ارزیابی مستمر کیفیت خدمات و کالاها و صیانت از حقوق بهره‌برداران طرح‌ها
- علاوه بر موارد بالا، استفاده از رویکردهای مشارکتی از نظر مالی نیز بهترین گزینه پیش روی دولت جهت اجرای وظایف و تکالیف در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات است.

۳-۱- تاریخچه و روند تکامل مشارکت عمومی خصوصی

رشد فزاینده تقاضا برای سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی از مهم‌ترین فشارهای تأمین مالی کشورهای در حال توسعه است که عموماً با محدودیت‌های مالی نیز مواجه هستند. نقطه مشترک بسیاری از اقدامات اقتصادی این کشورها در برخورد با محدودیت‌های مالی و تأمین منابع برای مواجهه با موج سنگین سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی، ایجاد تغییر و تحول در مدیریت اقتصادی کشور و تغییر مالکیت است؛ به نحوی که سیاست‌های کاهش تصدی‌گری و ممانعت از مداخله در مبادلات بازار و زمینه‌سازی برای حضور فعال بخش خصوصی در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اصلی‌ترین راهبردهای اتخاذ شده توسط این کشورها در دهه‌های اخیر به شمار می‌رود. یکی از مهم‌ترین ابزارهای تجربه شده در تأمین منابع مالی مورد نیاز پروژه‌های زیرساختی، به‌کارگیری منابع مالی در اختیار بخش خصوصی با دو هدف مهم است: اول، فراهم

۲۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

ساختن بستر لازم برای افزایش سطح مشارکت بخش خصوصی و دوم ارتقای بهره‌وری و کارایی سرمایه‌گذاری ناشی از مدیریت بخش خصوصی.

تجارب کشورهای مختلف حاکی از این است که عواملی چون محدودیت منابع مالی و بودجه‌ای دولت‌ها برای تأمین مالی پروژه‌های بزرگ و همچنین تقاضای زیاد موجود در زمینه سرمایه‌گذاری در این پروژه‌ها، کشورها را بر آن داشته تا تمامی تلاش خود را در بهره‌گیری از مشارکت فعال بخش خصوصی و ایجاد فضای رقابتی مناسب برای فعالیت آن‌ها به کار بندند. این تلاش‌ها در قالب مشارکت‌های عمومی-خصوصی متبلور شده و موجب تسریع در روند توسعه اقتصاد کشورها شده است. از همین رو اقتصاددانان نهادهای اقتصادی بین‌المللی مانند: بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و بسیاری از اقتصاددانان دانشگاهی نظریه مدیریت عمومی سنتی را کنار گذاشته و برای رفع مشکلات و افزایش ارائه خدمات کشورها از طریق توسعه پروژه‌های زیرساختی، راه‌حلهایی را پیشنهاد نمودند که مشارکت عمومی-خصوصی از جمله این راه‌حل‌هاست.

۴-۱- مزایای مشارکت عمومی خصوصی

با استفاده از الگوی مشارکت عمومی-خصوصی می‌توان بر مشکل منابع مالی محدود در قبال حجم منابع مالی مورد نیاز برای ساخت زیربنای مورد نظر غلبه کرده و همچنین کیفیت اجرای طرح‌های زیربنایی را به همراه بهره‌وری و صرفه-جویی در منابع ارتقا بخشید. این الگو علاوه بر تأمین تمامی یا بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرح‌های زیربنایی مزایای دیگری هم دارد از قبیل توزیع ریسک پروژه، تسریع در عملیات اجرا، بهبود ارتقای مدیریت و خدمات‌دهی، افزایش ارزش و سوددهی و همچنین اشتغال‌زایی و موارد دیگر.

مشارکت عمومی-خصوصی ظرفیت‌های بخش دولتی و خصوصی را ترکیب کرده و منجر به هم‌افزایی می‌شود؛ با این روش طیف بسیار وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی بدون فشار بر بودجه دولت قابل انجام خواهد بود. کمبود منابع مالی دولت جبران و از ظرفیت‌های مدیریتی، تکنولوژیکی، بازاریابی، نیروی کار ماهر، ریسک‌پذیری، انعطاف و امثال آن بخش خصوصی استفاده می‌شود.

در این راستا لازم است قوانین و مقررات متناسب با نیازها و در جهت تقویت بخش خصوصی اصلاح شوند و در این صورت با ایجاد رقابت‌پذیری و پویایی در بخش خصوصی شاهد تنظیم بهتر بازار، اشتغال‌زایی و ایجاد و توزیع بهتر فرصت‌ها خواهیم بود.

نتیجه دیگر مورد انتظار، نیروی کار ماهر و تحصیل‌کرده، بازار داخلی و منطقه‌ای گسترده، موقعیت جغرافیایی ممتاز و تغییر قطب‌های اقتصادی جهان خواهد بود.

۵-۱- انواع قراردادهای مشارکت عمومی خصوصی

در هر کدام از مدل‌های قراردادی بالا سطوح مختلفی از تقسیم مسئولیت‌ها و مخاطره‌ها دیده می‌شود. هرچند امروز مرز پررنگی بین این انواع قراردادی وجود ندارد و در نگارش قراردادهای مشارکتی تلاش می‌شود از مزایای هر کدام استفاده شود.

قابل ذکر است که نوع‌های مختلفی از قراردادهای مشارکتی در بخش‌های مختلف اجرا شده و برخی آن‌ها از سایرین موفق‌تر و متداول‌تر هستند و تصمیم‌گیران باید در انتخاب نوع قرارداد مشارکتی به تجربه‌های گذشته در این موضوع توجه داشته باشند. جدول (۱-۱) انواع قراردادهای مشارکتی به همراه ویژگی کلیدی هر قرارداد همانند دامنه پوشش، مالکیت دارایی، دوره زمانی و امثال آن را نشان می‌دهد.

جدول ۱-۱. خلاصه ویژگی‌های کلیدی انواع پایه قراردادهای مشارکتی

شرح	قرارداد خدمات (برون‌سپاری)	قرارداد مدیریت	قرارداد اجاره	قرارداد حق امتیاز	قرارداد ساخت، بهره‌برداری، واگذاری
دامنه پوشش	قراردادهای متعدد برای پوشش خدمات مختلف مانند قرائت کنتور، حسابرسی و غیره	مدیریت کلیه فرآیندهای عملیاتی	مدیریت، عملیات و بخشی از بازسازی‌ها	همه عملیات تأمین سرمایه و انجام سرمایه‌گذاری‌های مشخص	سرمایه‌گذاری و عملیات اجزای اصلی
مالکیت دارایی	عمومی	عمومی	عمومی	عمومی / خصوصی	عمومی / خصوصی
دوره زمانی	۱ الی ۳ سال	۲ الی ۵ سال	۱۰ الی ۱۵ سال	۲۵ الی ۳۰ سال	متغیر
مسئولیت بهره‌برداری و نگهداری	عمومی	خصوصی	خصوصی	خصوصی	خصوصی
سرمایه‌گذاری	عمومی	عمومی	عمومی	خصوصی	خصوصی

۲۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

شرح	قرارداد خدمات (برون‌سپاری)	قرارداد مدیریت	قرارداد اجاره	قرارداد حق امتیاز	قرارداد ساخت، بهره‌برداری، واگذاری
مخاطرات تجاری	عمومی	عمومی	مشترک	خصوصی	خصوصی
برداشت کلی بخش خصوصی از مخاطرات	کم	کم/ متوسط	متوسط	زیاد	زیاد
موارد جبران هزینه	قیمت پایه	مبلغ ثابت، ترجیحاً به همراه مشوق‌های عملکردی	بخشی از درآمد حاصل از تعرفه‌ها	همه یا بخشی از درآمد حاصل از تعرفه‌ها	معمولاً ثابت، بخشی متغیر وابسته به پارامترهای تولید
رقابت	فشرده و مداوم	فقط یک‌مرتبه، قراردادهای معمولاً تجدید نمی‌شود	فقط در قراردادهای اولیه، قراردادهای بعدی معمولاً توافقی است	فقط در قراردادهای اولیه، قراردادهای بعدی معمولاً توافقی است	فقط در قراردادهای اولیه، قراردادهای بعدی معمولاً توافقی است
ویژگی‌ها	به‌عنوان بخشی از راهبرد برای بهبود کارایی بخش عمومی مناسب است، منجر به توسعه بخش خصوصی می‌شود	راه‌حلی موقت در حین آماده شدن برای مشارکت بیشتر بخش خصوصی	بهبود کارایی عملیاتی و تجاری، استفاده از نیروی کار محلی	بهبود کارایی عملیاتی و تجاری، جذب منابع تأمین مالی، استفاده از نیروی کار محلی	جذب منابع تأمین مالی، استفاده از نیروی کار محلی
چالش‌ها	نیاز به توانایی سرپرستی	ممکن است	تداخل‌های احتمالی بین	نحوه استهلاک سرمایه‌ها و	لرؤماً منجر به بهبود کارایی

شرح	قرارداد خدمات (برون سپاری)	قرارداد مدیریت	قرارداد اجاره	قرارداد حق امتیاز	قرارداد ساخت، بهره‌برداری، واگذاری
	چندین قرارداد و اعمال شدید قانون قراردادهای	مدیریت به‌طور شایسته بر همه اجزا اعمال نشود	نهاد عمومی که مسئول سرمایه‌گذاری است با اپراتور خصوصی	تضمین نگهداری مناسب در طول قرارداد	نمی‌شود، به ضمانت‌هایی وابسته است

۱-۵-۱- قرارداد خدمات

در قرارداد خدمات، دولت (نهاد عمومی) یک شرکت خصوصی را برای انجام یک یا چند فعالیت یا خدمت مشخص در یک دوره زمانی معین معمولی ۱ الی ۳ ساله به استخدام خود درمی‌آورد. نهاد عمومی ارائه‌کننده اصلی خدمات زیرساختی باقی می‌ماند و تنها بخشی از عملیات خود را به بخش خصوصی واگذار می‌کند. بخش خصوصی باید خدمات را در هزینه توافق شده انجام داده و معمولاً باید استانداردهای کیفی مورد نظر نهاد دولتی را برآورده سازد. دولت‌ها معمولاً از فرآیندهای مناقصه‌ای برای انجام این قراردادها استفاده می‌کنند. برگزاری مناقصه در صورت بازه زمانی کم و تعیین دقیق مشخصات قرارداد در این زمینه موفق خواهد بود.

در قرارداد خدمات بخش دولتی مبلغ از پیش تعیین شده‌ای را برای خدمات به بخش خصوصی می‌دهد. این مبلغ می‌تواند بر اساس حق الزحمه، هزینه پایه یا مبنای دیگر باشد. بنابراین بخش خصوصی در صورتی که کاهش هزینه‌های عملیاتی خود به سود بیش‌تری خواهد رسید.

یکی از گزینه‌های تأمین مالی فرمول one-plus-fee است. در این مدل هزینه‌ها مانند هزینه‌های نیروی انسانی ثابت بوده و بخش خصوصی وارد یک سیستم تسهیم منافع می‌شود. در این حالت معمولاً بخش خصوصی با مشتریان ارتباط نداشته و دولت مسئول تأمین سرمایه‌های لازم برای بهبود سیستم است.

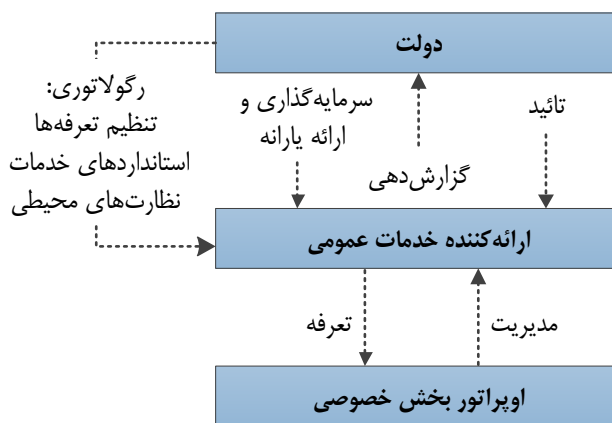
معمولاً قراردادهای خدمات بیش‌تر برای مواردی که خدمت دقیقاً قابل توصیف در قرارداد باشد، سطح تقاضا به‌طور منطقی واضح باشد و نظارت بر عملکرد به‌سادگی میسر باشد مناسب است. قراردادهای خدمات گزینه‌ای نسبتاً کم‌مخاطره برای توسعه نقش بخش خصوصی هستند. این قراردادها می‌توانند تأثیرات سریع و پایدار بر کارایی و بهره‌وری سیستم داشته و بستری برای انتقال فناوری و توسعه ظرفیت‌های مدیریتی ایجاد نمایند. قراردادهای خدمات معمولاً کوتاه‌مدت بوده و امکان تجدید رقابت در بخش را به دولت می‌دهند. همچنین موانع ورود به این رقابت معمولاً کم بوده و معمولاً یک سرویس مشخص و مجزا به مناقصه گذاشته می‌شود.

– چالش‌ها

قراردادهای خدمات در شرایطی که هدف اصلی جذب سرمایه باشد مناسب نیست. این قراردادها ممکن است منجر به بهبود کارایی شوند اما بخش خصوصی ملزم به تأمین مالی نیست. ممکن است اثرگذاری قرارداد تحت تأثیر منابع تأمین مالی شامل منابع دولتی یا حامی‌ها قرار گیرد. این نکته که موضوع قرارداد یک فرآیند یا عملیات منفرد و مجزا است به این معنا است که بهبود کارایی آن تأثیر چندانی بر بهبود کارایی کل سیستم نخواهد داشت. بخش دولتی همچنان مسئول تنظیم تعرفه و دارایی‌ها است و بنابراین هر دو این موارد تحت تأثیر آسیب‌پذیری‌های سیاسی قرار خواهند داشت.

۲-۵-۱- قراردادهای مدیریت

قرارداد مدیریت خدمت مورد واگذاری را به همراه همه یا بخشی از عملیات و مدیریت آن به بخش خصوصی واگذار می‌کند. موضوع قرارداد می‌تواند یک بیمارستان، بندرگاه و غیره باشد. الزامات لازم برای ارائه خدمات بخش خصوصی وجود دارد و کنترل مدیریت روزانه و نظارت به بخش خصوصی منتقل می‌شود. در بیش‌تر موارد بخش خصوصی سرمایه کاری را تأمین کرده و تأمین مالی بر عهده بخش دولتی است. ساختار متداول قرارداد مدیریت در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۱-۱-

مدل

قراردادهای مدیریتی

به بخش خصوصی یک مبلغ از پیش تعریف‌شده برای نیروی انسانی و سایر هزینه‌های عملیاتی قابل پیش‌بینی پرداخت می‌شود. همچنین به‌عنوان ایجاد انگیزه برای بهبود کارایی، بخش خصوصی مقادیر اضافی در قبال اهدافی خاص دریافت خواهد کرد. در حالتی دیگر، ممکن است به بخش خصوصی بخشی از سود کار تعلق گیرد. دولت ملزم به تأمین بخش اصلی از سرمایه طرح است. در قرارداد ممکن است موارد مشخصی برای سرمایه‌گذاری به بخش خصوصی واگذار شود. بخش خصوصی با مشتری‌ها در ارتباط است و بخش دولتی مسئول تنظیم تعرفه است. معمولاً قرارداد مدیریت منجر به به‌روزرسانی سیستم مالی و مدیریتی مجموعه می‌شود.

- مزایا

مهم‌ترین مزیت این قرارداد در این است که بدون نیاز به انتقال دارایی‌ها به بخش خصوصی، بسیاری از اهداف عملیاتی در نتیجه مدیریت بخش خصوصی محقق می‌شوند. پیاده‌سازی این نوع قراردادها نسبت به انواع دیگر آسان‌تر است. همچنین این قراردادها نسبتاً کم‌هزینه هستند زیرا نیروی انسانی کم‌تری از سمت بخش خصوصی درگیر کار خواهند بود. قرارداد مدیریت را می‌توان یک رویکرد موقت دانست در این حالت می‌توان تا زمان پیاده‌سازی قراردادهای کامل‌تر، به بهبودهای نسبی دست یافت.

- چالش‌ها

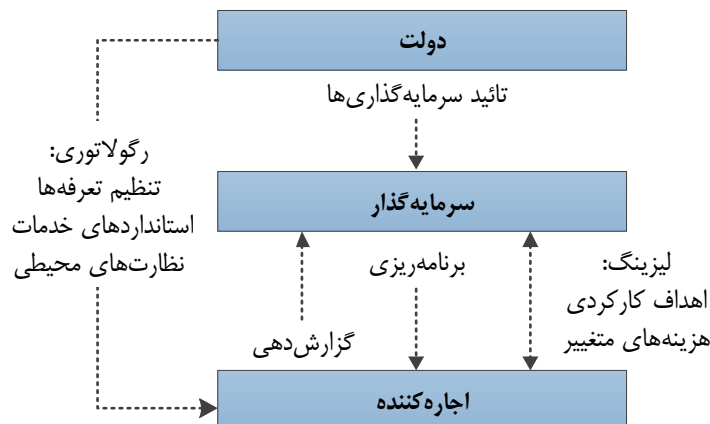
شکاف بین الزامات خدمات و مدیریت از یک سو و تأمین مالی و برنامه توسعه از سوی دیگر موضوع حساسی است. این مخاطره وجود دارد که مسئول مدیریت از خودمختاری و یا احاطه لازم (برای مثال بر نیروی انسانی) برای رسیدن به اهداف برخوردار نباشد. اگر به اپراتور بخشی از سود و یا مبلغی تشویقی

۲۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

درازای عملکرد موفق تعلق گیرد، به تدابیری برای پیش‌گیری و تشخیص گزارش‌های موفقیت‌غیرواقع‌بینانه باهدف افزایش سود اپراتور نیاز است.

۳-۵-۱- قرارداد اجاره

در یک قرارداد اجاره بخش خصوصی مسئول ارائه خدمت در تمامیت آن است و الزاماتی را در خصوص کیفیت و استانداردهای خدمت می‌پذیرد. به‌جز در موارد سرمایه‌گذاری‌های جدید یا جایگزین که از وظایف بخش دولتی است، اپراتور خدمت را با همه هزینه‌هایش انجام می‌دهد. مدت‌زمان یک قرارداد اجاره معمولاً حدود ۱۰ سال است و ممکن است تا ۲۰ سال تمدید شود. وظیفه ارائه خدمت از بخش دولتی به بخش خصوصی منتقل شده و مخاطره‌های مالی برای بهره‌برداری و نگهداری تماماً توسط بخش خصوصی مدیریت می‌شوند. به‌ویژه بخش خصوصی در قبال مشتری‌های ازدست‌رفته و دیون پرداخت‌نشده مشتری‌ها مسئول است. در قرارداد اجاره هیچ نوع دارایی به بخش خصوصی فروخته نمی‌شود. ساختار کلی قرارداد اجاره در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۱-۱- مدل قراردادهای اجاره

در این ساختار راه‌اندازی اولیه سیستم توسط نهاد دولتی هزینه می‌شود و بهره‌برداری و نگهداری آن طی قرارداد به بخش خصوصی واگذار می‌شود. بخشی از تعرفه جهت خدمات وام برای تأمین مالی توسعه فعالیت به بخش دولتی برگردانده می‌شود.

- مزایا

در قراردادهای اجاره، سودبخش خصوصی به میزان و تعداد فروش خدمات وابسته است. مهم‌ترین مزیت این قرارداد این است که در آن تشویقی برای اپراتور برای ارائه بهتر خدمات و در نتیجه فروش

بیش تر وجود دارد. نقطه ضعف اصلی هم امکان مدیریت ضعیف و در نتیجه کاهش کیفیت خدمات در مورد قراردادهای بلندمدت است. همچنین بخش خصوصی مبلغی علیرغم این که سرمایه اولیه را تأمین نکرده، اما مبلغی را جهت پوشش هزینه‌های استهلاک سرمایه می‌پردازد.

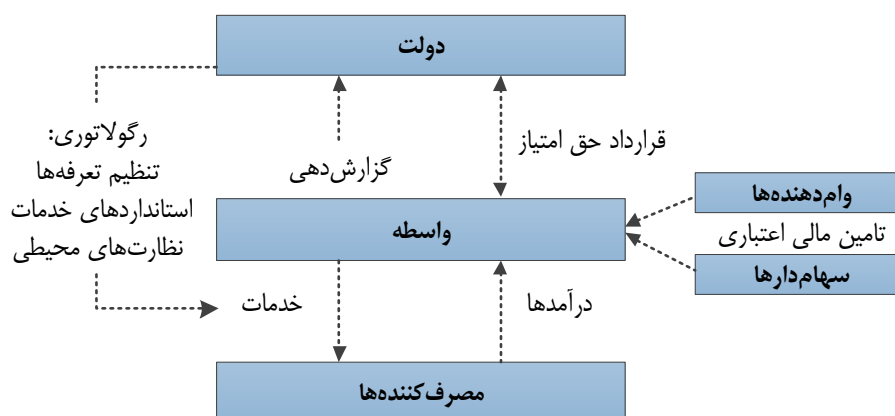
- چالش‌ها

مهم‌ترین نکته از حرکت در قراردادهای خدمت و مدیریت به سمت قرارداد اجاره، این است که در این مدت سودبخش خصوصی از درآمد حاصل از فروش خدمت به مشتری‌ها به دست می‌آید. بنابراین تعریف سطوح تعرفه‌ای بسیار مهم‌تر از مدل‌های قبلی می‌شود. این نوع قرارداد به تعرفه‌هایی با ساختار پیچیده منجر می‌شود. همچنین وظیفه سرمایه‌گذاری اولیه بر عهده دولت باقی می‌ماند و هیچ سرمایه‌ای از بخش خصوصی جذب نمی‌شود.

۴-۵-۱- قرارداد حق امتیاز

قرارداد حق امتیازبخش خصوصی را مسئول ارائه کامل خدمت در یک منطقه مشخص شامل بهره‌برداری، نگهداری، تجمیع، مدیریت، ایجاد و نوسازی سیستم می‌کند. در این قرارداد اپراتور مسئول سرمایه‌گذاری است و علیرغم این که بخش خصوصی دارایی‌ها را با خود به همراه می‌آورد، اما حتی در حین مدت‌زمان قرارداد مالکیت دارایی‌ها متعلق به بخش عمومی است. بخش عمومی مسئول ایجاد استانداردهای عملکردی و تضمین برآورده شدن آن‌ها است. در حقیقت نقش بخش عمومی از ارائه‌کننده خدمت به رگلاتوری قیمت و کیفیت خدمات تغییر کرده است. بخش خصوصی مقادیر را مطابق تعرفه مستقیماً از مشتری‌ها دریافت می‌کند. تعرفه معمولاً طی قرارداد حق امتیاز تعیین می‌شود و معمولاً نحوه تغییر آن طی زمان نیز تعیین می‌شود.

در موارد نادری ممکن است بخش دولتی حاضر به ارائه حمایت مالی برای کمک به دریافت‌کننده حق امتیاز شود. بخش خصوصی مسئول سرمایه‌گذاری‌های لازم برای ساخت، به‌روزرسانی، توسعه سیستم و نیز تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌های خارج از منابع خود از طریق تعرفه‌های دریافتی است. همچنین بخش خصوصی مسئول سرمایه در گردش است. این نوع قرارداد معمولاً بین ۲۵ الی ۳۰ سال اجرا می‌شود و بخش خصوصی فرصت کافی برای بازگشت سرمایه خود در اختیار دارد. بخش دولتی ممکن است در صورتی که نیاز و در جهت تجاری شدن طرح در بخشی از سرمایه موردنیاز از طریق یارانه با بخش خصوصی مشارکت کند. در این حالت سرمایه‌گذاری دولت از طریق بخشی از تعرفه‌های دریافتی جبران می‌شود. ساختار کلی یک قرارداد حق امتیاز در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۱-۱- مدل قراردادهای حق امتیاز

- مزایا

اعطای حق امتیاز روش مؤثری برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در ایجاد و ساخت تسهیلات جدید و یا بازسازی تسهیلات موجود است. مزیت کلیدی این قرارداد این است که مشوق‌هایی برای اپراتور برای رسیدن به اهداف بهبود کیفی داشته و در آن افزایش کارایی منجر به افزایش سودبخش خصوصی می‌شود. همچنین انتقال کلیه مسائل عملیاتی، بهره‌برداری و مالی به بخش خصوصی به او امکان اولویت‌بندی و ایجاد راه‌حل‌های خلاقانه را می‌دهد.

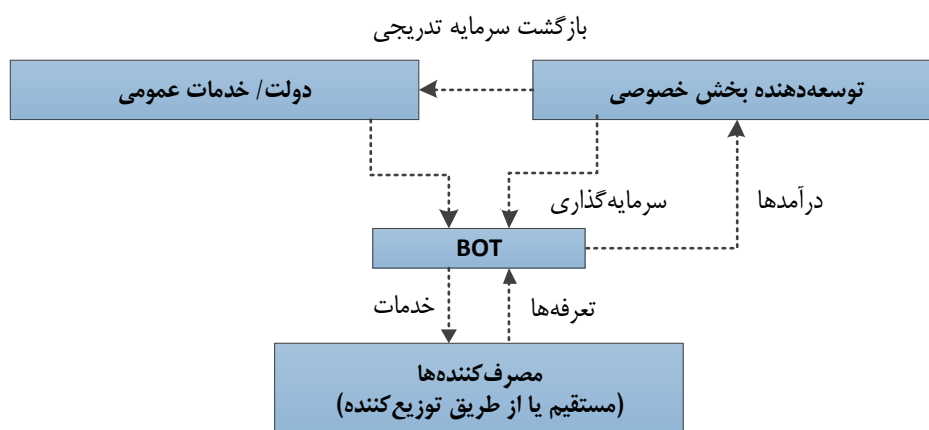
- چالش‌ها

مشکل اصلی این قراردادها پیچیدگی آن در تعریف فعالیت‌های بخش خصوصی است. همچنین بخش دولتی باید ظرفیت‌های رگلاتوری خود را در ارتباط با تعرفه‌ها و نظارت بر عملکرد به‌روزرسانی نماید. قراردادهای بلندمدت (که جهت بازگشت سرمایه لازم است)، فرآیند مناقصه و طراحی مناقصه را پیچیده کرده و منجر به پیش‌بینی رویدادهای قابل وقوع در طی دوره زمانی ۲۵ ساله را مشکل می‌کند. این مشکل را می‌توان با مجاز دانستن بازبینی بخش‌های مشخصی از قرارداد در دوره‌های زمانی مشخص برطرف کرد.

مخاطره دیگری که این نوع قراردادها را تهدید می‌کند، این است که اپراتور تنها در موارد جدید سرمایه‌گذاری می‌کند و انتظار دارد در مدت‌زمان باقیمانده از قرارداد به بازگشت سرمایه خود دست یابد. طولانی بودن زمان قرارداد و ماهیت فشرده آن ممکن است سبب بروز مجادلات سیاسی و دشواری در مدیریت شود. معمولاً گفته می‌شود که انجام قراردادهای واگذاری حق امتیاز تنها شرایط محدودی از رقابت را ایجاد می‌کند و تعداد محدودی از اپراتورهای دارای صلاحیت برای بخش عمده‌ای از زیرساخت کشور به کار گرفته می‌شوند.

۵-۵-۱- قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه

قرارداد ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه نوعی اعطای حق امتیاز ویژه‌سازی شده هستند که در آن‌ها یک شرکت یا کنسرسیومی از شرکت‌های بخش خصوصی مسئولیت تأمین مالی، و اجرای یک طرح زیرساختی را بر عهده می‌گیرد. ساختار کلی قرارداد ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۱-۲- مدل قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و انتقال

انواع متنوعی از قراردادها بر مبنای ساختار قرارداد ساخت، بهره‌برداری، انتقال ایجاد شده‌اند:

۱. ساخت، انتقال، بهره‌برداری:

در این قرارداد انتقال به بخش عمومی در انتهای مرحله ساخت و نه در انتهای قرارداد انجام می‌شود.

۲. طراحی، ساخت، بهره‌برداری:

در این قرارداد در هیچ مرحله‌ای مالکیت به بخش خصوصی واگذار نمی‌شود.

۳. قرارداد ساخت، بهره‌برداری، واگذاری:

این روش یکی از متداول‌ترین روش‌های مشارکت است که دولت‌ها از این روش به‌عنوان یک رویکرد مناسب برای سرمایه‌گذاری و ساخت سریع پروژه‌های موردنیاز جامعه استفاده می‌کنند. در این روش ساخت و بهره‌برداری از پروژه به مدت معین بر عهده بخش خصوصی خواهد بود و پس از مدت مشخص شده، طرح به دولت منتقل می‌شود. مثال: قراردادهای ساخت نیروگاه برق شرکت توانیر.

۴. قرارداد ساخت، مالکیت، بهره‌برداری، انتقال مالکیت:

در این نوع قرارداد بخش خصوصی وظیفه تأمین مالی، طراحی، ساخت و بهره‌برداری از پروژه و نیز تملک درآمدهای مربوطه را برای یک دوره زمانی معین و مشخص به دست می‌آورد و پس از اتمام دوره مشخص‌شده، مالکیت آن را به شریک بخش عمومی بازمی‌گرداند. مثال: قراردادهای ساخت فرودگاه، عمدتاً به‌منظور استفاده از فرودگاه به‌عنوان وثیقه و دریافت وام از بانک‌ها.

۵. قرارداد ساخت، مالکیت، بهره‌برداری

در این قراردادهای بخش خصوصی تأمین مالی، ساخت، مالکیت و بهره‌برداری از زیرساخت را به‌صورت مادام‌العمر بر عهده می‌گیرد. مثال: برخی از پروژه‌های نیروگاهی شرکت توانیر مانند نیروگاه رود شور.

۶. قرارداد طراحی، ساخت:

در این نوع قراردادهای که بسیار شبیه به قراردادهای کلید در دست^۱ است، بخش خصوصی، طراحی و ساخت پروژه موردنظر را برای رسیدن به خواست بخش عمومی انجام می‌دهد. در این مدل معمولاً از ابتدا دستمزد ثابتی برای انجام پروژه در نظر گرفته می‌شود و بخش خصوصی همه ریسک‌های طراحی و ساخت را بر عهده می‌گیرد. مثال: برخی از پروژه‌های نیروگاهی.

۱. قرارداد بهره‌برداری و نگهداری:

در این نوع قراردادهای بخش خصوصی برای دوره معینی عملیات بهره‌برداری و نیز تعمیر و نگهداری یکی از خدمات عمومی را بر عهده می‌گیرد. در این مدت‌زمان حقوق مالکیت همچنان متعلق به دولت است. مثال: قراردادهای اجرا و نگهداری فضاهای سبز شهری.

۲. قرارداد طراحی، ساخت، تأمین مالی، اجرا:

در این نوع قراردادهای بخش خصوصی، طراحی، تأمین مالی، ساخت، بهره‌برداری و نگهداری از پروژه را تحت یک قرارداد اجاره بلندمدت بر عهده می‌گیرد و در طول این مدت درآمدهای حاصل از پروژه متعلق به شرکت خصوصی خواهد بود. بخش خصوصی پس از اتمام مدت قرارداد اجاره، مالکیت پروژه را به شریک بخش عمومی بازمی‌گرداند. این قراردادهای از نظر درجه مسئولیت‌های تأمین مالی دو طرف متنوع هستند. مثال: ساخت راه‌سازی، بزرگراه‌ها و دریافت عوارض از اتومبیل‌ها.

۳. قرارداد ساخت، اجاره، بهره‌برداری، انتقال مالکیت:

در این نوع قراردادهای بخش خصوصی، طراحی، تأمین مالی و ساخت یک پروژه را در یک زمین استیجاری دولتی بر عهده می‌گیرد. و در مدت‌زمان مشخصی در قبال پرداخت اجاره به بخش دولتی، درآمدهای حاصل از طرح را کسب می‌نماید. نهایتاً مالکیت به دولت منتقل می‌شود. مثال: برخی پروژه‌های نیروگاهی برق.

¹ Turn Key Contracts

۴. قرارداد تأمین مالی:

در این نوع قرارداد شریک بخش خصوصی معمولاً یک شرکت خدمات مالی است که تنها به تأمین مالی منابع موردنیاز برای زیرساخت می‌پردازد و از بخش عمومی بهره و سود استفاده از منابع مالی را اخذ می‌کند. مثال: پروژه‌های استخراج نفت و گاز و صنایع پتروشیمی وزارت نفت.

۵. قرارداد مجوز بهره‌برداری:

در قراردادهای مجوز بهره‌برداری، بخش خصوصی مجاز به بهره‌برداری از خدمات عمومی در یک دوره مشخص می‌گردد. مثال: برخی از قراردادهای پتروشیمی.

۶. قرارداد اجاره، توسعه، بهره‌برداری:

در این نوع قرارداد امتیاز توسعه، به‌روزرسانی و بهره‌برداری بلندمدت به بخش خصوصی واگذار می‌شود. به‌این ترتیب شرکت خصوصی واحد صنعتی را از دولت اجاره می‌کند، بهره‌برداری، به‌روزرسانی و توسعه طرح را بر عهده می‌گیرد و در مدت اجاره از محل بهره‌برداری کسب درآمد می‌کند. مثال: بازسازی زیرساخت‌های شهری و بزرگراه‌ها.

۷. قرارداد نوسازی، مالکیت، راه‌اندازی، انتقال مالکیت:

در این نوع قرارداد سرمایه‌گذار یکی از پروژه‌های خدمات عمومی یا زیر بنائی و تحول فناوری آن مطابق با مدرن‌ترین فناوری را متعهد شده و عهده‌دار راه‌اندازی آن می‌شود. در دوره مالکیت از مزایای بهره‌برداری برخوردار است و در پایان پروژه را بدون هیچ دریافتی به دولت واگذار می‌نماید.

۸. قرارداد بازسازی، مالکیت، راه‌اندازی:

قرارداد بازسازی، مالکیت، راه‌اندازی به‌منظور بازسازی یکی از پروژه‌های دولتی که نیاز به بازسازی و پشتیبانی داشته باشد، بین دولت و سرمایه‌گذار بخش خصوصی منعقد می‌شود. این بازسازی می‌تواند در ساختمان و اثاثیه باشد یا در ماشین‌آلات، دستگاه‌ها، تجهیزات، ابزار با فناوری پیشرفته و غیره.

۶-۵-۱- قرارداد خرید، ساخت، بهره‌برداری

قرارداد خرید، ساخت، بهره‌برداری شکلی از فروش است که در آن مالکیت یک سرمایه عمومی برای مدت‌زمانی معینی به بخش خصوصی واگذار می‌شود. معمولاً شرط به‌روزرسانی نیز در آن قید می‌شود. نهایتاً پس از زمان مشخصی مالکیت به دولت بازگردانده می‌شود. جدول (۱-۲) مقایسه انواع قراردادهای مشارکتی را نشان می‌دهد.

جدول ۱-۳- مقایسه انواع قراردادهای مشارکتی

شرح	مالکیت	تحويل گيری	طراحی	ساخت	بهره‌برداری و نگهداری	مسئولیت‌های تأمین مالی
طراحی، مناقصه، ساخت	عمومی	عمومی	خصوصی با قرارداد هزینه	عمومی	عمومی	عمومی
طراحی، ساخت	عمومی	عمومی	خصوصی با قرارداد هزینه	عمومی	عمومی	عمومی
ساخت، بهره‌برداری، انتقال	عمومی	عمومی	خصوصی با قرارداد هزینه		عمومی	عمومی
طراحی، ساخت، تأمین مالی، بهره‌برداری	عمومی	عمومی یا خصوصی	خصوصی با قرارداد هزینه		عمومی، عمومی/خصوصی یا خصوصی	عمومی، عمومی/خصوصی یا خصوصی
ساخت، مالکیت، بهره‌برداری	خصوصی	عمومی یا خصوصی	خصوصی با قرارداد (حق امتیاز)			

در قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال بخش خصوصی سرمایه لازم برای ساخت تسهیلات جدید را فراهم می‌کند. در این حالت اپراتور خصوصی در مدت‌زمان قرارداد مالک دارایی‌ها است. بخش عمومی خرید تضمینی یک مقدار حداقلی از خروجی‌ها را جهت امکان بازگشت سرمایه بخش خصوصی تضمین می‌کند. اگر بخش عمومی میزان تقاضا را بیش از واقعیت تخمین زده باشد با مشکل مواجه خواهد شد. در این حال بر اساس قرارداد دولت موظف به خرید خدماتی است که در عمل تقاضایی ندارند. به این حالت «بخر یا ببر»^۱ می‌گویند. در یک حالت دیگر distribution utility موظف به پرداخت هزینه ظرفیت و هزینه مصرف است و به این شکل مخاطره بین دو طرف تقسیم می‌شود. قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال عموماً نیازمند بسته‌های تأمین مالی پیچیده برای دستیابی به حجم بالای سرمایه و دوره‌های بازپرداخت طولانی هستند.

در انتهای قرارداد بخش عمومی مالکیت را تحويل می‌گیرد اما می‌تواند مسئولیت بهره‌برداری را طی قرارداد دیگری به بخش خصوصی (همان شریک یا شریک دیگری) واگذار کند. تفاوت اصلی بین قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال و قراردادهای واگذاری حق امتیاز در این است که اعطای حق امتیاز معمولاً در خصوص توسعه و نگهداری سیستم‌های موجود است، اما ساخت،

^۱ Take or Pay

بهره‌برداری، انتقال معمولاً همراه با سرمایه‌گذاری عظیم و نیازمند تأمین مالی قابل توجه از منابع بیرونی از هر دو نوع سهام و دیون است.

موضوع‌های مرتبط با تملک دارایی‌ها و زمان‌بندی انتقال معمولاً توسط قوانین و مقررات محلی و شرایط تأمین مالی مشخص می‌شوند و حالت‌های متنوعی در قراردادهای دیده شده است.

– مزایا

قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال در ابعاد وسیعی برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی جهت ایجاد یا بازسازی بخش‌های زیرساختی در دنیا مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این قراردادهای مخاطره‌های تجاری را برای بخش خصوصی کاهش می‌دهند، زیرا معمولاً تنها یک مشتری وجود دارد و آن دولت است.

یکی از مزایای قراردادهای DBFO این است که در آن‌ها بخشی یا همه تأمین مالی از طریق وام انجام می‌گیرد و این باعث قدرتمند شدن جریان نقدی طرح می‌شود. هزینه‌های مستقیم دریافتی از مشتری (مانند عوارض) از متداول‌ترین منابع درآمدی هستند. باین‌حال سایر منابع درآمدی برای مثال در مورد یک طرح جاده‌سازی می‌توانند شامل اجاره، عوارض سایه^۱ و یا هزینه‌های ثبت‌نام وسایل نقلیه باشد.

– چالش‌ها

کاربرد قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال در سطح طرح‌ها است. بنابراین به‌طور بالقوه برای یک طرح سرمایه‌گذاری مناسب هستند، اما لزوماً بر کارایی کلی سیستم اثرگذار نیستند. ارتباط دادن تعداد فروش خدمات در این نوع قرارداد با بهبود وضعیت در سمت تقاضا کار دشواری است. در قراردادهایی که شرایط بحر یا ببر مطرح است، هرچند ممکن است هزینه‌های سرمایه‌گذاری اولیه به دلیل تجربه بخش خصوصی کاهش یابد، اما وام‌ها و دیون بخش خصوصی ممکن است جایگزین گرانی برای آن‌ها باشند. در این قراردادهای مزیت رقابت‌پذیری کم و محدود به منقاصه یا مزایده اولیه است و معمولاً این قراردادهای مذاکرات تمديد می‌شوند.

۷-۵-۱- قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک

قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک^۲ جایگزینی برای خصوصی‌سازی هستند و در آن‌ها زیرساخت به تملک مشترک دو طرف درآمد و توسط بخش عمومی و خصوصی بهره‌برداری می‌شود. در این قراردادهای بخش خصوصی و بخش دولتی می‌توانند با یکدیگر شرکت جدیدی تأسیس نموده و یا از طریق خرید سهام مالکیت مشترک یک شرکت موجود را بپذیرند. همچنین این شرکت می‌تواند وارد بازار سهام شود.

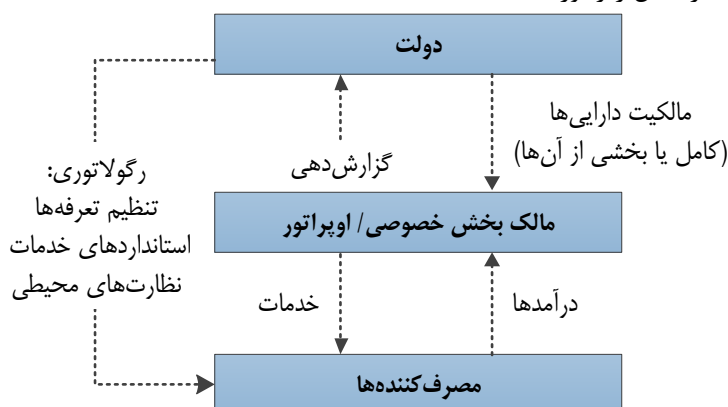
^۱ Shadow Tolls

^۲ Joint Venture Contracts (JV)

۳۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نیازمندی کلیدی برای این نوع قرارداد همکاری خوب بخش دولتی و امکان فعالیت مستقل در قالب مشارکت (مستقل از دولت) است. این موضوع از این نظر مهم است که دولت هم نقش رگلاتور و هم مالک را بر عهده دارد و ممکن است وسوسه شود تا دخالت در کسب‌وکار شرکت به اهداف سیاسی خود برسد. هرچند در این قراردادها دولت از زاویه نگاه یک سهام‌دار، علاقه‌مند به سوددهی بیش‌تر و پایداری شرکت است و می‌تواند در هموارسازی سیاست‌ها نقش داشته باشد. بخش خصوصی معمولاً نقش عملیاتی داشته و هیئت‌مدیره ترکیبی از سهام‌داران و متخصصان است.

یک قرارداد سرمایه‌گذاری مشترک معمولاً با قراردادهای دیگری (مانند اعطای حق امتیاز و یا توافق‌نامه عملکردی) همراه است که انتظارات شرکت را بیان می‌کند. این قراردادها نیازمند مدت‌زمانی قبل از پیاده‌سازی قرارداد، برای مذاکرات دو طرف هستند. در این قراردادها هر دو طرف دولتی و خصوصی باید علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در شرکت و پذیرفتن مخاطره‌ها باشند. ساختار کلی قرارداد سرمایه‌گذاری مشترک در شکل زیر آورده شده است.

شکل ۱-۲- مدل قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک

- مزایا

قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک، مشارکت واقعی بخش خصوصی با بخش دولتی هستند و در آن‌ها مزیت‌های بخش خصوصی با ملاحظه‌های اجتماعی و دانش بومی بخش دولتی گره می‌خورد. در این قراردادها هر دو طرف در شرکت سرمایه‌گذاری کرده و علاقه‌مند به موفقیت و مشتاق بهبود کارایی آن هستند.

- چالش‌ها

نقش دوگانه دولت به عنوان مالک و رگلاتور می تواند منجر به تداخل علاقه مندی ها شود. این نوع قراردادهای در معرض اثرپذیری از یک طرف، طی مسیر غیررسمی و مواجهه با نابودی هستند.

۸-۵-۱- قراردادهای ترکیبی

علاوه بر موارد مشخص قراردادی، قراردادهایی تدوین می شوند که ترکیبی از مشخصات چندین قرارداد را در خود دارند. به این نوع قراردادهای قراردادهای ترکیبی می گویند. در این قراردادهای ویژگی هایی که بیش تر با مشخصات و نیازمندی های طرح موردنظر هم خوانی داشته باشند انتخاب اعمال می شوند. قراردادهای ترکیبی راه حل های ویژه از دید دامنه و تقسیم مخاطره ها هستند. تنوع این نوع قراردادهای بسیار زیاد است.

۶-۱- مراحل مشارکت عمومی خصوصی، مشخصات و ویژگی های هر مرحله

۱-۶-۱- فراهم کردن مقدمات

با تدوین راهبرد و نقشه راه در هر بخش کشور (نظیر بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات)، کارهای لازم جهت بسترسازی و توانمندسازی محیط برای انجام طرح های مشارکتی مشخص می شود. در مرحله مقدماتی به طور کلی محدودیت های شناسایی شده در زمینه های زیر برطرف و یا بهبود داده می شوند:

- چارچوب های قانونی، رگلاتوری و سیاست گذاری
- مسائل فنی
- مسائل سازمانی و ظرفیت سازی
- مسائل تجاری، مالی و اقتصادی

۲-۱-۶-۱- ایجاد چارچوب های مناسب قانونی، رگلاتوری و سیاست گذاری

۱-۶-۲-۱- چارچوب قانونی

طرح مشارکتی در چارچوب سیاست گذاری های عمومی از جمله مناسبات قانونی و رگلاتوری شکل می گیرد. بسته به ساختار قانونی و اجرایی هر کشور، قوانین خاصی بر بخش های زیرساختی حاکم است. در بسیاری از کشورها، مسئولیت فراهم ساختن خدمات زیرساختی بر عهده بخش دولتی است. به این ترتیب، مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت ها، مستلزم صدور مجوز توسط برخی از نهادهای قانونی است. معمولاً الزامات قانونی و روال های مربوط به مشارکت بخش خصوصی، پیچیده،

۳۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

متعدد، دارای سازوکارها و ابزارهای متفاوت و بدون چارچوب زمانی مشخص برای تکمیل است. به عنوان مثال، نظام قانونی حاکم بر مشارکت عمومی خصوصی می‌تواند دارای سازوکارها و ابزارهای متفاوت از جمله قوانین مربوط به شرایط خصوصی پیمان، قوانین حاکم بر شرکت‌ها، قوانین مالیاتی، قوانین کار، قانون حمایت از مصرف‌کنندگان، قانون مربوط به ورشکستگی، قوانین خاص حاکم بر بخش‌های زیرساختی، قانون سرمایه‌گذاری خارجی، قانون مربوط به مالکیت معنوی، قوانین زیست‌محیطی و بسیاری از قوانین دیگر شود.

تحلیل قوانین منجر به فهرستی از قوانین، مقررات، قراردادها و سایر اسناد قانونی موجود که مشخصات قرارداد مشارکتی را تعریف می‌کنند و یا مواردی که نیاز به تغییر دارند می‌شود. همچنین ممکن است نقص‌هایی شناسایی شوند که یا مستقیماً با طرح مشارکتی ارتباط داشته باشند (مانند قانون خصوصی‌سازی و یا مجوزهای بخشی) و یا غیرمستقیم بر آن اثرگذار باشند (مانند قوانین شرکتی، قوانین نیروی کار، قوانین محیط‌زیست، مقررات نرخ تبدیل ارز خارجی و غیره). گاهی می‌توان مواردی که تأثیر مستقیم دارند را جهت تسهیل مشارکت تغییر داد. از آنجاکه ساختار مشارکت متأثر از نظام مالیاتی، حقوق واگذاری حق امتیاز، روال‌های حل اختلاف، قوانین خدمات عمومی، قوانین نیروی کار و غیره است و باید تابع قوانین شرکتی باشد، باید یک زمان‌بندی واقع‌بینانه برای تغییر موارد در نظر گرفت. این فرآیند اصلاحات قوانین و مقررات، هم‌راستا با پیشرفت طرح پیش می‌رود. معمولاً نیازی به تغییر موارد کلی که تأثیر غیرمستقیم دارند نیست و تنها شناسایی و پیگیری آن‌ها کافی خواهد بود.

۲-۶-۱- چارچوب رگلاتوری

نظارت بر ارائه‌کننده‌های خدمات جهت حمایت از حقوق مصرف‌کننده‌ها و اطمینان از کیفیت خدمات ضروری است. مهم‌ترین مخاطره‌های ناشی از عملکرد ضعیف یا نامناسب نظام رگلاتوری شامل موارد زیر است:

- تعرفه‌های بالا
- کیفیت نامناسب خدمات
- عدم انطباق خدمات با الزامات قراردادی
- بهره‌وری پایین در ارائه خدمات
- سطح نامناسب سرمایه‌گذاری
- نارضایتی طرف‌ها

یک نظام رگلاتوری شامل مجموعه‌ای از ابزارهای قانونی (قانون، توافقات قراردادی، قانون اساسی کشور و غیره)، مقررات، رویه‌ها، دستورالعمل‌ها و فرآیندها (برای کسب تأییدیه‌ها، پروانه‌ها و مجوزهای

لازم) و مسئولان رگلاتوری (وزیر، نهاد رگلاتوری، مرجع قضایی، کمیسیون رقابت و غیره) با اختیارات و قدرت تفویض شده است. برخی از مهم‌ترین کارکردهای نهاد رگلاتوری عبارت‌اند از:

- حفاظت از منافع مردم
- پایش انطباق با الزامات قانونی و الزامات قراردادی از سوی کاربران، دولت و سایر طرفین
- ایجاد استانداردهای فنی، ایمنی و کیفیت (در صورتی که در قرارداد ذکر نشده باشد) و پایش انطباق با این استانداردها

- در نظر گرفتن جریمه برای عدم انطباق
 - تنظیم و بازنگری‌های ادواری تعرفه‌ها
 - ایجاد استانداردهای حسابداری و تحلیل هزینه و عملکرد بهره‌بردار
 - تسهیل حل اختلاف بین طرفین
 - رایزنی و ارائه خدمات مشورتی به دولت در مورد سیاست‌ها و مشارکت بخش خصوصی
- ممکن است نظام رگلاتوری از جمله ترتیبات نظارت بر قیمت‌ها، خدمات مشتری‌ها و ساختار بازار نیاز به تغییر و یا بازتولید داشته باشند. شکاف‌ها ممکن است شامل موارد زیر باشد:
۱. نیاز به مقررات و نیازمندی‌های صریح‌تر برای اپراتورها در قرارداد، مقررات و یا اساسنامه
 ۲. توسعه سازمان‌های رگلاتوری مانند رگلاتورهای مستقل، یک نهاد رگلاتوری در درون دولت و یا سایر انواع ظرفیت‌های رگلاتوری
 ۳. آموزش رگلاتورها

۴. ایجاد روال‌هایی برای درخواست و دریافت اطلاعات توسط رگلاتورها
- در این مرحله نقش همه نهادهای درگیر در نظارت عملکردی (اعضای هیئت‌مدیره، وزارتخانه‌ها، بازرس‌ها، ناظرها) و مقررات‌گذاری (وزارتخانه‌ها، رگلاتورها) باید تعیین شده و وظایف به آن‌ها اعلام شود. اصول یک واحد رگلاتوری مستقل شامل موارد زیر است:

- استقلال
- رگلاتوری باید بتواند آزادانه تصمیم‌گیری کرده و تداخل وظایف با نهادهای بیرونی نداشته باشد. قوانین و فرآیندهای ناظر بر انتخاب رگلاتورها باید شفاف بوده و استقلال رگلاتوری از ذی‌نفعان را به تصویر بکشد.

- شفافیت

۴۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

تعهدات و اختیارات رگلاتوری و فرآیندهای آن باید به‌طور شفاف در همه ضوابط قانونی تصریح شده باشند. همچنین باید فرآیندهایی شفاف برای انتشار و تشریح همه تصمیم‌های گرفته‌شده توسط رگلاتوری وجود داشته باشد.

- مسئولیت‌پذیری

یک فرآیند سالم و خوش‌تعریف از مشارکت می‌تواند متضمن انجام وظایف طرفین باشد. دادگاه‌ها باید مجاز به بررسی عملکرد رگلاتورها باشند.

- یکپارچگی

همه تصمیم‌های رگلاتوری باید با اهداف و فرآیندهای آن یکپارچه بوده و به‌طور یکپارچه اعمال شوند. این امر باعث کاهش عدم قطعیت می‌شود. همچنین قوانین مالیاتی و قوانین رقابتی از جمله موارد اثرگذار در چارچوب قانون هستند.

۳-۶-۱- آماده‌سازی فنی

مشخصات فنی طرح مشارکتی پیشنهادی باید در قالب شرایط فنی مرجع، تعریف و تدوین شده و درنهایت در قرارداد درج شود. مرحله مقدماتی، زمانی برای ایجاد مشخصات اولیه است. ایجاد مشخصات نهایی طرح، یک فرآیند بازگشتی است که بر مبنای بازخوردهای دریافتی از بازار و توانمندی‌های طرح در هر مرحله از طراحی انجام می‌شود.

طراحی فنی یک طرح با شناسایی اهداف مورد انتظار و استانداردهای خدمات آغاز می‌شود. در این مرحله، تخمین هزینه خدمات مورد انتظار و هزینه بازگشت تعرفه‌ها امکان‌پذیر است. دولت می‌تواند بازگشت هزینه از طریق تعرفه‌ها، بازگشت هزینه از طریق یارانه، یا بازبینی اهداف اولیه و استانداردهای خدمات را پیش‌بینی کند.

آماده‌سازی فنی بر مبنای اطلاعاتی نظیر تحلیل تقاضا، موجودی سرمایه و تحلیل سرمایه‌گذاری انجام می‌شود. شرایط فنی مرجع باید متعادل (نه خیلی سخت‌گیرانه و نه خیلی ساده‌گیرانه) باشند. مشخصات فنی خیلی سخت‌گیرانه به معنی منع کردن مناقصه‌گذار از استفاده از بیش‌تر راه‌حل‌های اقتصادی فنی است. همچنین شرایط خیلی آسان ممکن است منجر به پیشنهاد طرح‌های بسیار متنوع شود که مقایسه آن‌ها با یکدیگر و رتبه‌بندی بین آن‌ها دشوار خواهد بود. راه‌حل این موضوع تمرکز بر تعریف خروجی‌های فنی مورد انتظار به‌جای دیکته کردن ورودی‌های سیستم است. در این حالت مناقصه‌گذاران مناسب‌ترین راه برای رسیدن به خروجی‌های مورد انتظار را پیدا خواهند کرد.

شرایط فنی، مرجع مناقصه‌گذار را قادر به درک خروجی‌های مورد انتظار، میزان سرمایه‌گذاری موردنیاز و تخمین عملکرد عملیاتی می‌نماید.

۴-۶-۱- ایجاد ساختارهای سازمانی و ظرفیت‌سازی

در طرح‌های مشارکتی، بخش خصوصی مسئول اجرای فعالیت‌هایی می‌شود که قبلاً در بخش دولتی انجام می‌شده و بخش عمومی تبدیل به یک رگلاتور یا ناظر می‌شود که نقش محدودی در ارائه خدمت بازی خواهد کرد. بسیاری از کشورها در ابتدای انجام طرح‌های مشارکتی فاقد سازمان‌ها یا ظرفیت‌های سازمانی موردنیاز برای برنامه‌ریزی، مدیریت و پیاده‌سازی فرآیندهای مشارکتی بوده‌اند. بنابراین سازمان‌های موجود باید برای پذیرفتن نقش جدید خود ظرفیت‌سازی شده و معمولاً نیاز است که سازمان‌های جدیدی نیز ایجاد شوند. برخی از موارد کلیدی عبارت‌اند از:

۱-۴-۶-۱- واحد مشارکت

واحد مشارکت به عنوان یک نقطه هماهنگی، کنترل کیفی، پاسخ‌گویی و اطلاعاتی مرتبط با طرح‌های مشارکتی در یک بخش خاص و یا میان چند بخش ایجاد می‌شود. این واحد به صورت سازمانی جدید یا درون یک وزارتخانه مانند وزارت اقتصاد ایجاد می‌شود. این واحد از دید بخش خصوصی سبب ایجاد شفافیت و یکپارچگی می‌شود و برای ذی‌نفع‌های عمومی و جامعه به انتشار اطلاعات و ارائه مدیریت تخصصی بر فرآیندهای ویژه می‌پردازد. وظیفه این واحد اطمینان از استفاده از روش‌ها و الگوهای یکسان در بین همه ذی‌نفع‌های طرح‌های مشارکتی در موارد زیر است:

- تعریف و اولویت‌بندی طرح
- وجود رقابت
- نهایت استفاده از فرصت‌ها
- التزام به فرآیندهای مناقصه‌ای شفاف
- اطمینان از رفتار مناسب با کارکنان و دارایی‌های دولتی
- اطمینان از استفاده بهینه از منابع دولتی

واحدهای مشارکت تاکنون بیش‌تر بر شناسایی، پیاده‌سازی و مناقصه طرح‌ها متمرکز بوده‌اند. اما امروز دامنه فعالیت‌های آن‌ها به سمت نظارت بر اجرای مناسب قراردادهای و گزارش‌گیری منتقل شده است. همچنین توجه زیادی در مورد ساختار و محل این واحدها وجود دارد. این واحدها باید قدرت عمل لازم برای انجام وظایف خود را دارا بوده و از طرف مقام ذی‌نفوذی منصوب شده باشد. این واحدها معمولاً نیازمند کمک‌های فنی اولیه و مداوم از سوی متخصصین طرح‌های مشارکتی هستند.

۴۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نکته دیگر، ارتباط بین واحد مشارکت و وزارتخانه مرتبط با بخش و سایر نهادهای دولتی است. از آنجاکه طرح‌های مشارکتی می‌توانند در دامنه‌های وسیع ملی و بین‌المللی انجام شوند، دامنه عملکردی واحد مشارکت نیز باید گسترده باشد.

۲-۴-۶-۱ واحد پیاده‌سازی مشارکت^۱

واحد پیاده‌سازی طرح وسیله‌ای برای برنامه‌ریزی و پیاده‌سازی یک یا چند طرح مشارکتی است. این واحد می‌تواند وابسته یا نیمه‌مستقل از وزارتخانه مربوطه باشد. بیش‌تر واحدهای پیاده‌سازی طرح برای حمایت از طرح‌های سرمایه‌گذاری ایجاد شده‌اند و عمر آن‌ها به عمر طرح وابسته است. مشخصات و ساختار دقیق این واحدها به نیازمندی‌های سرمایه‌گذاری و اجرایی، نوع طرح و موضوعات بومی وابسته است.

واحدهای پیاده‌سازی طرح، نیروی انسانی طرح‌های مهم را تأمین می‌کنند. نیروی انسانی این واحدها از محل نیروی انسانی دستگاه‌های دولتی و منابع خارج از دولت تأمین می‌شود. مزیت ایجاد این واحدها داشتن یک محل متمرکز برای پاسخ‌گویی و مدیریت است. این واحد مسئول نظارت و گزارش‌گیری از پیشرفت طرح، مدیریت مالی و حسابداری و مدیریت تأمین طرح است.

۳-۴-۶-۱-۲ دستیاری فنی^۲

معمولاً به استخدام مشاورها و متخصص‌های مشاور مختلفی در زمینه‌های حقوق، تحلیل‌های مالی، تأمین سرمایه، اقتصاد، جامعه‌شناسی و متخصصین بخش برای حمایت دولت نیاز است. این متخصص‌ها می‌توانند در قالب یک گروه و یا به‌صورت مجزا تأمین شوند که در حالت دوم باید تعامل مناسب بین آن‌ها تضمین شود. مشاورها نقش مهمی در نگهداری تفاهم‌نامه‌ها، تدوین راهبردها بر اساس ملاحظات دولتی، ایجاد پیام‌های عمومی تحلیل گزینه‌های مشارکتی و حمایت از فرآیندهای مناقصه‌ای دارند. متخصص‌های مشاور دولت باید از ابتدای فرآیند مشارکت وارد عمل شده و با همتهای خود در واحد مشارکت و واحد پیاده‌سازی مشارکت در ارتباط نزدیک باشند. این ارتباطات منجر به ظرفیت‌سازی بومی می‌شود.

به‌طور ایده‌آل این مشاورها در طول امضای قرارداد و بعدازآن حضور خواهند داشت. فرآیند مناقصه و مذاکرات شامل تعاملات رفت‌وبرگشتی زیادی است که باید به‌خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت شود. این فرآیند باید از نظر سیاست‌گذاری قابل دفاع و منجر به خروجی‌های مناسب شود.

¹ Project Implementation Unit

² Technical Assistance

5-6-1- آماده‌سازی تجاری، مالی و اقتصادی

در مرحله طراحی و آماده‌سازی طرح مشارکت، باید فرآیندی برای متعادل کردن سطوح خدمت با سطوح تعرفه و ایجاد یک بسته قیمت و خدمت قابل پذیرش برای مشتری و پایدار برای بخش خصوصی دیده شود. موضوع حیاتی در این تحلیل ساختار پرداخت‌ها و درآمدهای بخش خصوصی شامل یارانه‌های احتمالی است. این مرحله شامل فرآیندهای زیر است:

- تحلیل فنی: جهت شناسایی قیمت خدمت
- تحقیق بازار و جامعه: برای شناسایی اینکه چه کسانی مایل و قادر به خرید سطوح مختلف خدمت هستند
- مدل‌سازی و تحلیل مالی: برای شناسایی بازگشت هزینه تعرفه لازم برای حمایت از اهداف موردنظر و سطوح خدمات

• مشاوره و سنجیدن شرایط: برای توافق بر یارانه‌های موقتی یا دائمی برای مشتریان کم‌درآمد. در صورتی که یارانه وجود نداشته باشد ممکن است مجبور به کاهش دامنه پوشش طرح شویم.

مدل مالی باید انعطاف‌پذیر بوده و دامنه‌ای از پارامترهای متغیر را شامل باشد. این امر باعث امکان رفت و برگشت بین مدل مالی و مشخصات طرح مشارکتی و تعدیل پارامترها می‌شود. هدف اصلی، اطمینان از پایداری مالی از طریق ایجاد تعادل بین هزینه و درآمد خواهد بود. مدل مالی ابزاری برای رسیدن به این تعادل است. همچنین به اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های آگاهانه کمک می‌کند.

7-1- تأمین مالی طرح

طرح‌های مشارکتی معمولاً نیازمند تأمین مالی هستند. این منابع ممکن است توسط بخش خصوصی یا عمومی تأمین شوند. صرف‌نظر از منبع تأمین آن، این تأمین مالی هزینه‌بر است، بر مدل مالی طرح تأثیر می‌گذارد و بنابراین به تعرفه نیاز دارد. نکته اساسی در تأمین مالی طرح، تعیین تکلیف در مورد رابطه میان مخاطرات اعتبارات دریافت‌شده (ناشی از انواع مخاطره‌های فنی، تجاری و غیره در ارتباط با طرح) و هزینه تأمین مالی است.

معمولاً هزینه تأمین مالی حتی در شرایطی که هر دو در یک کشور هستند، برای دولت کم‌تر از بخش خصوصی است. بنابراین تأمین مالی طرح توسط بخش خصوصی منجر به افزایش هزینه‌های طرح می‌شود. در عین حال معمولاً تأمین مالی از طرف دولت‌ها کم‌تر اتفاق می‌افتد و می‌تواند به عنوان یک انگیزه برای بخش خصوصی مطرح شود.

اپراتور معمولاً یک شرکت پروژه برای پیاده‌سازی قرارداد تأسیس می‌کند که به آن شرکت خاص منظوره^۱ می‌گویند. مالک این شرکت می‌تواند یک کنسرسیوم از شرکت‌ها و یا یک شرکت بزرگ باشد. معمولاً مالکین شرکت همه تأمین مالی را انجام نمی‌دهند، در عوض بخشی از آن را از محل سهام و بخشی دیگر را از محل اوراق قرضه از موسسه‌های مالی و اعتباری تأمین می‌کنند.

اعتبار یک طرح به پارامترهای مختلفی بستگی دارد. برخی از این پارامترها در کنترل دولت هستند و در مرحله طراحی مشارکت تعیین می‌شوند. این پارامترها شامل طراحی پروژه و تعرفه‌های آن به صورت یک تجارت جذاب (زمان بازپرداخت و بازه تأمین مالی کوتاه) و نیز مدیریت مخاطرات (قابل پیش‌بینی بودن جریان نقدی طرح) به همراه سطح قطعیت و شفافیت تنظیمات رگلاتوری است که بر جریان‌های نقدی آینده تأثیر می‌گذارند.

به‌طور کلی تأمین مالی زیرساخت طرح‌های مشارکتی با چالش‌های مواجه می‌شود. به همین دلیل تأمین مالی طرح‌های مشارکتی فعالیت ویژه‌ای است و بسته به شرایط بازار ممکن است میسر نباشد. برای امکان‌پذیر کردن تأمین مالی و یا تضمین نرخ بهره‌های مناسب‌تر، ممکن است اپراتور به افزایش اعتبار خود از طریق بیمه و سایر روش‌ها روی بیاورد. این شامل تضمین اعتبار (بخشی) از دولت و یا موسسه‌های توسعه مالی، تضمین مخاطره‌های سیاسی از طریق بیمه و یا موسسه‌های توسعه مالی و غیره است.

وام‌دهنده‌ها برای تعیین میزان وامی که طرح می‌تواند دریافت کند، محاسبات خود را در ارتباط با عملکرد طرح و جریان نقدی آن انجام می‌دهند. این موارد شامل نسبت‌های پوشش‌دهی خدمات وام، نسبت‌های پوشش‌دهی حیات وام و نسبت‌های پوشش‌دهی حیات طرح می‌شود. تأمین مالی طرح نیازمند یک فرآیند ارزیابی بسیار دقیق است، زیرا تنها به جریان نقدی طرح متکی است. وام‌دهنده‌ها باید اطمینان حاصل کنند که فرضیات طرح منطقی هستند.

درک این نکته مهم است که ممکن است مناقصه‌گذارها تا آخرین مرحله فرآیند امضای قرارداد از چشم‌انداز تأمین مالی دید دقیقی نداشته باشند. آن‌ها ممکن است با تأمین‌کننده‌های مالی مذاکره کرده باشند، اما تخصیص مخاطره‌ها و تنظیمات نهایی تنها در مراحل قطعیت قرارداد معلوم می‌شود. در این مرحله آخر، ممکن است وام‌دهنده‌ها تقاضاهای خود را به طرح اعمال کنند. این منجر به مخاطره‌ای می‌شود که ممکن است یک برنده مناقصه را مجبور به انصراف نماید. این نکته اهمیت بررسی دقیق منابع تأمین مالی و ظرفیت‌های وامی شرکت‌کننده‌های احتمالی در مناقصه توسط دولت و در مرحله پیش ارزیابی را مشخص می‌کند.

^۱ Special Purpose Vehicle (SPV)

۸-۱- طراحی تعرفه

تعرفه یکی از موارد چالشی در طرح‌های مشارکتی است. وظیفه دولت صیانت از حقوق مصرف‌کننده‌ها است، اما این ممکن است با نیازهای اپراتور بخش خصوصی که می‌خواهد به فشارهای بازار پاسخ دهد در تضاد باشد. در صورت عدم استقلال واحد رگلاتوری تعرفه، مشکلات زیادی در طول اجرا پیش خواهد آمد. یکی دیگر از مشکلات احتمالی در مورد تعرفه سرعت کند تصمیمات دولتی در قبال نیاز طرح‌های مشارکتی به پاسخ سریع به تغییرات بازار است.

۹-۱- طراحی یارانه

حمایت دولت در سال‌های اولیه توسعه طرح‌های مشارکتی در یک بازار جدید امری حیاتی است. وظیفه دولت اطمینان از در دسترس بودن خدمات برای همه اقشار جامعه به‌ویژه گروه‌های کم‌درآمد است و این موضوع با اهداف سودآوری طرح مشارکتی در تضاد است. یارانه‌های دولتی در مواقعی که ترکیب سطوح تعرفه‌ای و خدمات منجر به بازگشت مالی مناسب نمی‌شود، برای توجیه‌پذیر کردن طرح‌ها برای بخش خصوصی اعمال می‌شوند. این تنها در حالتی معنادار است که مجموع هزینه‌های انجام طرح مشارکتی و یارانه دولتی کم‌تر از هزینه‌های ارائه خدمات توسط خود دولت و یا هزینه عدم ارائه آن سطح خدمات باشد. یارانه‌های دولتی می‌تواند کلی بوده و بر کل طرح اعمال شوند و یا جزئی بوده و درازای ارائه خدمات به قشر کم‌درآمد تعیین شوند. برخی یارانه‌ها به‌عنوان الزامات اجتماعی خدمات بوده و در مقررات رگلاتوری و یا استانداردهای مجوز اجباری شده‌اند. در این موارد پرداختی بخش عمومی مستقیم یا غیرمستقیم به ذی‌نفع‌ها می‌رسد.

در یارانه‌های متقابل^۱ دولت چیزی پرداخت نمی‌کند بلکه به‌صورت روش‌هایی برای جبران در ساختار تعرفه دیده می‌شوند. این یارانه‌ها ابزاری برای کاهش متوسط تعرفه‌های اعمال‌شده بر یک گروه از مشتری‌ها از طریق افزایش میانگین تعرفه‌های اعمال‌شده بر گروه دیگری از مشتری‌ها انجام می‌شود. متداول‌ترین انواع یارانه‌های متقابل بین مشتری‌های خانگی و غیر خانگی و یا گروه مشتری‌های پرتعداد به گروه مشتری‌های کم‌تعداد وضع می‌شوند. یارانه‌ها می‌توانند بر دسترسی (هزینه اتصال) یا مصرف وضع شوند.

دولت معمولاً جهت کاهش سطوح تعرفه‌ای با هدف کم به قشر کم‌درآمد، پاسخ به مسائل بهداشتی، زیست‌محیطی و یا به دلایل محدودیت‌های سیاسی برای افزایش تعرفه‌ها از ابزار یارانه استفاده می‌کند.

¹ Cross-subsidies

۴۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

در بسیاری موارد پیش از تعریف طرح مشارکتی نیز یارانه‌ها وجود دارند. هرچند دیده نمی‌شوند. زیرا وقتی خدمات توجیه‌ناپذیر توسط بخش عمومی در حال ارائه هستند، درواقع از منابع بودجه‌ای حمایت می‌شوند. با این حال یارانه می‌تواند بدون کاهش انگیزه‌های افزایش بهره‌وری، منجر به افزایش ارزش کلی طرح مشارکتی شود.

۱-۹-۱- یارانه‌های نقدی شامل کمک‌های مبتنی بر خروجی

یارانه‌های نقدی شامل پرداخت‌های دولت به بخش خصوصی اپراتور یا شرکت پروژه است. این پرداخت‌ها ممکن است در جهت پوشش‌دهی بخشی از سرمایه‌گذاری و یا در ارتباط با ارائه خدمت انجام شوند. به هر حال یارانه‌ها باید با هدف انگیزه‌بخشی به بخش خصوصی برای ارائه خدمات موردنظر بخش عمومی طراحی شوند. این کار همیشه آسان نیست، زیرا ممکن است ارائه یارانه مشوق معکوسی برای ارائه خدمات ناکارآمد و یا خروجی‌های غیر دلخواه شود.

در مواقعی که محدودیت‌های سیاسی جهت افزایش تعرفه‌ها وجود دارد، یارانه نقدی باید با هدف کاهش متوسط تعرفه مورد تقاضا از مشتری‌ها جهت جبران هزینه‌های عملیاتی اپراتور پرداخت شود. تعیین میزان یارانه موضوع بااهمیتی است. محدود نکردن آن موجب کاهش انگیزه اپراتور در کاهش هزینه‌های عملیاتی خود می‌شود. در این مرحله چشم‌اندازی از پرداخت مرحله‌ای و تدریجی یارانه پیش‌بینی به‌صورت کاهش سالانه می‌شود.

در مواقعی که منطق پرداخت یارانه افزایش پوشش‌دهی خدمات است، بهتر است پرداخت یارانه به یک شاخص مانند تعداد اتصال‌های جدید وابسته شود. هرچند پرداخت یک مقدار ثابت یارانه برای هر اتصال جدید ممکن است منجر به تشویق اپراتور به جذب مشتریانی که با کم‌ترین هزینه قابل‌دسترسی هستند شود. این ساختار ممکن است مانعی برای توسعه خدمت به قشرهای کم‌درآمد شود. یک روش جایگزین، می‌توان ارائه یارانه تنها در مناطق خاص مثلاً مناطق پایین‌شهر باشد.

۱-۱۰- سرمایه ارزان

سرمایه ارزان به کاهش نرخ بازگشت سهام یا کاهش هزینه مؤثر اجاره برای بخش خصوصی اشاره دارد. دولت‌ها می‌توانند یارانه را در قالب کاهش هزینه دیون از طریق ارائه وام با نرخ‌های حمایتی (کم‌تر از هزینه خدمات وامی خودشان) انجام دهند. این نوع یارانه می‌تواند در ادامه حذف شده و با سایر انواع یارانه جایگزین شود. این نوع یارانه همچنین می‌تواند از طریق ارائه ضمانت یا پذیرفتن مسئولیت مخاطره‌های تغییر نرخ تبدیل انجام شود که در کشورهای در حال توسعه هزینه بالایی را شامل می‌شود.

۱۱-۱- کمک‌ها و معافیت‌های مالیاتی

دولت‌ها می‌توانند به ارائه‌کننده‌های خدمت کمک و یا معافیت مالیاتی اعطا کنند. این یارانه‌ها نیز مستقیماً به خروجی‌های ارائه خدمت و یا قشرهای نیازمند متصل نمی‌شوند و در نتیجه انگیزه‌ای برای ارائه خدمت به قشرهای کم‌درآمد برای بخش خصوصی ایجاد نمی‌شود. در مواقعی که ارائه یارانه دولتی الزامی است، این کار باید نوع یارانه با مقایسه دقیق منافع و هزینه‌های هر نوع یارانه و بررسی تأثیر هر کدام از آن‌ها بر اهداف کلان مثل فشار کم به قشرهای کم‌درآمد انتخاب شود.

۱۲-۱- ملاحظه‌های نیروی کار

نیروی کار مستقر در دستگاه‌های دولتی معمولاً با اجرایی شدن طرح‌های مشارکتی مخالفت می‌کنند. به همین دلیل باید از ابتدای کار گفتگوهای مداومی بین دولت، اتحادیه‌های کارگری و کارمندان دستگاه‌های عمومی برای توجیه اهداف و راهبردهای طرح‌های مشارکتی پیش‌بینی شود. اطلاعات مربوط به نیروی کار باید جهت کاهش نگرانی‌ها و شناخت ملاحظات بررسی شود. کارمندان نیاز به رفتار منصفانه طبق ارائه فرصت‌های استخدامی در شرکت‌های جدید و یا سایر روش‌های مراقبتی دارند. در ارتباط با مسائل نیروی انسانی در طرح‌های مشارکتی، بازبینی قانون ضروری است. مسائل بااهمیت از دید کارکنان و اتحادیه‌های کارگری به شرح زیر است.

۱-۱۲-۱- استفاده از مشارکت بومی

استفاده هرچه بیشتر از مشارکت‌های بومی همیشه برای دولت‌ها مطلوب است. راه‌های مختلفی برای این کار وجود دارد:

- شریک‌های بخش خصوصی بومی
- پیمان کارهای جزء بومی
- واحدهای دولتی بومی

۱۲-۲- تعامل با ذی‌نفع‌ها

تعامل زودهنگام با ذی‌نفع‌ها در طرح‌های مشارکتی به ایجاد یک محیط توانمند کمک می‌کند. ذی‌نفع‌ها اطلاعات باارزشی در مورد دغدغه‌ها، انتظارات کارکرد و مخاطره‌های احتمالی ارائه می‌کنند.

۴۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

این کار همچنین در صحت‌سنجی فرضیات طرح مشارکتی پیشنهادی به‌ویژه در مورد تعرفه‌ها و قیمت‌ها کارایی دارد.

۱۳-۱- انتخاب مشارکت‌کننده

۱۳-۱-۱- دریافت بازخورد از مناقصه‌گذارهای بالقوه

پس از ایجاد ساختارها و مقدمات لازم، مرحله اجرا شروع می‌شود. در این مرحله ارتباطات رسمی با مناقصه‌گذارهای بالقوه از اهمیت بالایی برخوردار است. در این تعامل‌ها دولت باید مراقب اعمال تغییرهای احتمالی در طراحی و فرآیند طرح توسط مناقصه‌گذارها باشد. مذاکرات باید بدون جهت‌گیری به سمت یکی از مناقصه‌گذارها و با بی‌طرفی کامل انجام شود. دولت می‌تواند در این مرحله از مشاورهای خود کمک بگیرد. دو مرحله اصلی برای مذاکره با مناقصه‌گذارهای بالقوه موارد زیر هستند. دولت خلاصه‌ای از طرح را در نشست مناقصه مطرح نموده و به پرسش‌های مناقصه‌گذارها پاسخ داده می‌شود. هرچند ممکن است در این رویداد بعضی مناقصه‌گذارها علاقه‌مند به طرح ایده‌هایشان در برابر رقبای خود نباشند. و یا ممکن است با سایر مناقصه‌گذارها جهت اعمال تغییرات خاصی تبانی کنند. در کنار نشست مناقصه، ممکن است از مناقصه‌گذارها خواسته شود به‌طور جداگانه نظرات خود را در مورد پیش‌نویس اسناد مناقصه شامل پیش‌نویس قرارداد اعلام کنند. سپس دولت باید برای پرهیز از تبعیض پاسخ همه سؤال‌های مطرح‌شده را به همه مناقصه‌گذارها به‌طور یکسان ارسال کند. ممکن است مناقصه‌گذارها انتظار آگاهی از وضعیت دقیق زمان‌بندی‌ها، ترتیب فعالیت‌ها، نقاط تصمیم‌گیری و تصمیم‌گیرها داشته باشند که در این صورت این اطلاعات باید مکتوب به آن‌ها اعلام شده و بازخوردهای آن‌ها گردآوری شوند. این کار به آن‌ها احساس اطمینان از شفافیت و سلامت مناقصه را منتقل می‌کند.

۱۳-۲-۱- اعلان عمومی و ارزیابی اولیه

باید همه اسناد مناقصه شامل قرارداد، اسناد بازاریابی و پروتکل‌های ارتباطی ایجاد شوند. نقطه شروع فرآیند تدارکات، اعلان عمومی و ارزیابی اولیه مناقصه‌گذارها است. هرچند روش‌های تدارکاتی مختلف شامل مراحل مختلفی هستند اما معمولاً ارزیابی اولیه در تدارکات همه طرح‌های مشارکتی وجود دارد. در این فرآیند اعلان رسمی از طریق رسانه‌های چاپی و الکترونیکی منتشر شده و از شرکت‌ها خواسته می‌شود در فرآیند ارزیابی اولیه شرکت کنند.

یکی از جنبه‌های مهم در انتشار اطلاعات، ایجاد یک فضای داده‌ای است. از مناقصه گذارهایی که تأیید اولیه شده‌اند خواسته می‌شود از این مخزن اطلاعاتی برای کسب همه اطلاعات مرتبط با طرح مشارکتی استفاده کنند. با این روش اطلاعات به‌طور منصفانه در اختیار همه قرار داده می‌شود. دولت‌ها باید نهایت دقت خود را در ارائه اسناد و مستندات طرح اعمال نمایند. زیرا بخش خصوصی معمولاً با دیده شک به فعالیت‌های دولت نگاه می‌کند و در صورت یافتن خطا یا نقصان کل فرآیند را زیر سؤال خواهد برد.

انجام ارزیابی اولیه این اطمینان را ایجاد می‌کند که تنها مناقصه گذارهای واجد شرایط در مناقصه شرکت خواهند کرد. این کار انتخاب‌های بعدی دولت را ساده‌تر می‌کند. همچنین به مناقصه گذارها انگیزه بیشتری برای رقابت می‌دهد. سند ارزیابی اولیه معمولاً شامل موارد زیر است:

- اطلاعات طرح مانند مشخصات کلیدی و موضوع فعالیت
 - دستورالعمل فرآیند مناقصه مورد انتظار و معیارهای ارزیابی مناقصه گذارها
 - فهرست اسناد خواسته‌شده از مناقصه گذارهای احتمالی
 - مناقصه‌گذار در پاسخ اطلاعات زیر را ارائه می‌کند:
 - اطلاعات ثبتی مناقصه‌گذار
 - تجربه‌های قبلی در طرح‌های مشابه (در هریک از زیرمجموعه‌های نوع، اندازه طرح، منطقه یا تجربه‌های خاص)
 - وضعیت/منابع مالی
 - توانایی تأمین مالی
 - نیروی انسانی و منابع قابل تخصیص به طرح
- استفاده از یک جدول امتیازبندی شده کار ارزیابی را تسهیل می‌کند. در این جدول معیارها، امتیاز هرکدام از آن‌ها و وزن هرکدام مشخص شده است. این جدول می‌تواند شامل تخصص‌های خاص مانند توانایی ارائه خدمت به مشتریان کم‌درآمد و یا اولویت دادن به مناقصه گذارهای محلی باشد. ارزیابی اولیه منجر به فهرست کوتاه مناقصه گذارها می‌شود. معمولاً فهرستی شامل ۳ الی ۵ شرکت قابل مدیریت و رقابتی است.

۳-۱۳-۱- تعریف فرآیند تدارکات

در مورد تدارکات و فرآیند ارزیابی باید برخی تصمیم‌های اولیه گرفته شود. انتخاب روش تدارکات به بودجه، ظرفیت، علاقه‌مندی به خلاقیت، نیاز به ورودی‌های سطح بالا، در معرض فساد بودن و اهداف طرح مشارکتی بستگی دارد. سه روش تدارکات اصلی وجود دارد که از نظر میزان رقابتی بودن باهم

۵۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

متفاوت هستند. این سه روش شامل ۱: پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان یا مذاکره مستقیم (تک گزینه‌ای)، ۲: مذاکره رقابتی و ۳: مناقصه رقابتی.

۴-۱۳-۱- پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان یا مذاکره مستقیم

دولت‌ها در مواجهه با پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان یا مذاکره مستقیم سه راه پیش رو دارند:

۱. مذاکره مستقیم با پیشنهاددهنده
۲. خرید مفهوم طرح از پیشنهاددهنده و سپس برگزاری مناقصه عمومی
۳. ارائه امتیاز از پیش تعریف‌شده برای به رسمیت شناختن ارزش پیشنهاد طرح اصلی (سیستم امتیازی) و انجام مناقصه

ورود به فرآیند تک گزینه‌ای می‌تواند منجر به صرفه‌جویی در زمان و هزینه‌های دولت شود. هرچند این راه می‌تواند سبب شائبه یا بروز فساد از طریق کاهش شفافیت و از دست رفتن منافع برگزاری مناقصه شود. این روش تنها در صورتی می‌تواند مفید باشد که دولت به مهارت‌های مذاکره‌ای و اطلاعات خود اطمینان داشته باشد. درحالی‌که در بسیاری از کشورهای دنیا دریافت پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان به رسمیت شناخته شده است، در برخی از کشورها انجام این موارد به دلیل ابهامات و مشکلات بعدی پذیرفته نشده است.

دولت باید مطمئن باشد قوانین و مقررات به وی مجوز انجام فرآیندهای تک گزینه‌ای را می‌دهند. همچنین این خطر وجود دارد که عادلانه بودن قرارداد در مراحل بعدی از طرف مناقصه‌گذارهای احتمالی و یا مخالفان سیاسی زیر سؤال برود. از این نظر انجام روش تک گزینه‌ای از نظر سیاسی روشی مخاطره پذیر است.

در قانون طرح‌های مشارکتی فیلپین، نهادهای محلی یا دولتی مجاز به پذیرش پیشنهاد طرح‌های خارج از درخواست به روش مذاکره در شرایط زیر هستند:

- طرح شامل مفاهیم و فناوری‌های جدید باشد.
- هیچ تضمین، یارانه و یا تسهیلاتی از دولت درخواست نشود.
- طرح وارد فرآیند ارزیابی قیمت شده باشد. فرآیند ارزیابی قیمت به این شکل است که نهادی که مسئول واگذاری طرح است فراخوان دریافت پیشنهاد طرح‌های رقابتی مشابه را می‌دهد. مناقصه‌گذارها ۶۰ روز فرصت ارائه پیشنهاد طرح‌های رقابتی را دارند. اگر پیشنهاد طرحی با قیمت کم‌تر دریافت شود، پیشنهاد طرح اصلی ۳۰ روز فرصت تعدیل قیمت دارد. در غیر این صورت قرارداد به پیشنهاد طرح ارزان‌تر داده می‌شود.

کشور آفریقای جنوبی نیز از فرآیندی مشابه با فیلیپین بهره می‌برد. در کشورهای شیلی و جمهوری کره طرح به رقابت گذاشته شده و امتیاز از پیش تعیین شده‌ای برای پیشنهاددهنده اصلی در نظر گرفته شده است.

پیشنهاد طرح‌های خارج از فراخوان عمومی معمولاً به راهکاری چندمرحله‌ای نیاز دارند. اولین طرح ارائه شده معمولاً یک پیشنهاد طرح مفهومی است. برای ارزیابی این پیشنهادها دولت‌ها از معیارهای از پیش تعیین شده شامل صرفه‌جویی زمانی، سیستم عوارض‌دهی، توالی‌های ساخت‌وساز، مدیریت ترافیک در زمان ساخت، هزینه‌های ساخت و بهره‌برداری و مدل مالی استفاده می‌کنند.

۵-۱۳-۱- مذاکره رقابتی

مذاکره رقابتی شامل دعوت از گروه کوچکی از مناقصه‌گذارها به یک مذاکره ساختارمند است. مناقصه‌گذارها از وجود سایر رقبای آگاه بوده و این فشار باعث می‌شود بهترین قیمت را پیشنهاد دهند. هماهنگی این روش سریع‌تر و ارزان‌تر از فرآیند رقابتی کامل بوده و می‌تواند به قیمت مناسب منتهی شود. انتخاب مناقصه‌گذارها برای شرکت در این جلسه‌ها می‌تواند غیر شفاف بوده و لزوماً نباید منتهی به بهترین مجموعه قیمتی شود. همچنین خطر بزرگی از فساد وجود دارد. زمان طولانی فرآیند تدارکات می‌تواند یک فرصت هزینه‌ای برای بخش خصوصی محسوب شود.

۶-۱۳-۱- مناقصه رقابتی

بیشتر دولت‌ها قوانین مبنی بر لزوم انجام مناقصه‌های رقابتی برای تدارک هر نوع محصول یا خدمت از بخش خصوصی هستند. همچنین بسیاری از موسسه‌های مالی بین‌المللی و نهادهای پشتیبانی وجود فرآیند شفاف رقابتی را پیش‌شرطی برای ارائه حمایت‌های مالی یا کمک‌های فنی می‌دانند. انتظار این است که رقابت شفافیت را با خود به همراه آورده و از فساد دوری شود. همچنین روشی برای انتخاب بهترین قیمت بر اساس مجموعه‌ای از معیارها را در اختیار می‌گذارد.

مطمئناً مزیت‌های رقابت تنها در شرایطی رخ می‌نماید که جذابیت به اندازه کافی برای جلب نظر مناقصه‌گذارها وجود داشته باشد. در غیر این صورت شکست مناقصه بسیار محتمل است و این موضوع برای دولت وضعیت نامناسبی است. فرآیند مناقصه معمولاً شامل مراحل زیر است.

- فراخوان عمومی برای مناقصه‌گذارها
- تماس/بازاریابی مناقصه‌گذارهای احتمالی
- انتخاب اولیه
- فهرست کوتاه یا ارزیابی اولیه

۵۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- مناقصه

- انتقال

یک مناقصه رقابتی می‌تواند یک یا دو مرحله‌ای باشد. در مناقصه تک‌مرحله‌ای، پیشنهادهای فنی و مالی هم‌زمان ارائه می‌شوند. در مناقصه دو مرحله‌ای ابتدا پیشنهاد فنی ارائه شده و نظراتی در مورد آن‌ها ردوبدل می‌شود. در مرحله دوم پیشنهادهای فنی اصلاح‌شده به همراه پیشنهادهای مالی ارائه می‌شوند. در این مدل، ارتباطات بین بخش‌های دولتی و خصوصی بسیار محدود بوده و وجود ارتباطات ساختارمند یکی از نکته‌های موفقیت در طرح‌های مشارکتی بزرگ است.

مناقصه رقابتی برای قراردادهای مقدماتی عملیاتی، نگهداری و خدمات می‌تواند بسیار سراسر باشد. زیرا دامنه خدمات قابل تعریف و معمولاً مقیاس‌پذیر است. اما فرآیند تدارکات در مورد طرح‌های مشارکتی پیچیده‌تر مانند قراردادهای ساخت، بهره‌برداری، انتقال، واگذاری حق امتیاز و سرمایه‌گذاری مشترک ممکن است چالش‌برانگیز باشد. زیرا در این نوع قراردادهای معمولاً اطلاعات آغاز و نتایج غیر شفاف است. فاصله‌های اطلاعاتی متداول، زمان طولانی تنظیم و عقد قرارداد و دامنه توطئه‌ها و عوامل بیرونی مخرب، تعیین اهداف نهایی و پیش‌بینی خروجی‌ها را دشوار می‌کند.

۱-۱۴ تعریف فرآیند ارزیابی مناقصه

۱-۱۴-۱- تصمیم‌های اولیه

فرآیند ارزیابی و معیارها باید شفاف باشند. شفافیت از طریق تأمین هرچه بیش‌تر اطلاعات درباره فرآیند و پیش‌بینی روال‌هایی برای تضمین تعامل یکسان با همه ذی‌نفع‌ها میسر می‌شود. باین‌حال، محرمانگی در مناقصه موضوع مهمی است.

مناقصه‌ها معمولاً در دو زمینه فنی و مالی ارزیابی می‌شوند. اولین تصمیم در مورد این است که آیا ارزیابی فنی منجر به رد یا قبول بوده و یا هر دو پیشنهاد مالی و فنی بررسی شده و به هر کدام وزنی داده می‌شود. اگر وزن داده می‌شود چه وزن‌هایی و اگر رد یا قبول است، حداقل امتیاز فنی قابل قبول چقدر است. سؤال دوم مربوط به نحوه شکست امتیاز بین زیرمجموعه معیارها است.

۱-۱۴-۲- ارزیابی‌های فنی و مالی

معیارهای ارزیابی باید صریحاً در ابتدا اعلام شوند.

۳-۱۴-۱- بسته مناقصه

بنا بر نوع قرارداد و نیازمندی‌های بومی، بسته مناقصه می‌تواند مختصر یا مشروح باشد. موارد زیر اجزای اصلی یک بسته مناقصه را تشکیل می‌دهند.

- فراخوان مناقصه
- دستورالعمل برای مناقصه گذارها
- برگه اطلاعات مناقصه
- فرم پیش‌نویس قرارداد
- فرم نمونه تدارکات

۴-۱۴-۱- انعقاد قرارداد

مشارکت عمومی خصوصی ضمن درگیر ساختن بخش خصوصی، چارچوبی برای تعیین ساختار و نقش دولت در تضمین و تأمین نیازمندی‌های اجتماعی، بازبینی‌های ساختاری و سرمایه‌گذاری‌های عمومی موردنیاز طرح است. در یک قرارداد مشارکتی مناسب کارها، الزام‌ها و مخاطره‌ها به نحوی بهینه بین دو طرف عمومی و خصوصی تقسیم شده است. طرف عمومی در قراردادهای مشارکتی معمولاً نهادهای دولتی شامل وزارتخانه‌ها، استانداری‌ها، شهرداری‌ها و غیره است. طرف خصوصی می‌تواند محلی، ملی یا بین‌المللی باشد و معمولاً ترکیبی از شرکت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری با متخصصین فنی و مالی مرتبط با طرح هستند. در رویکردهای جدید قراردادهای مشارکتی سازمان‌های مردم‌نهاد^۱ به‌عنوان نمایندگان گروهی از ذی‌نفع‌ها که مستقیماً مورد تأثیر طرح قرار می‌گیرند را نیز شامل می‌شوند.

در یک قرارداد مؤثر مزیت‌های هرکدام از بخش‌های خصوصی و دولتی نسبت به یکدیگر در انجام فعالیت‌های مختلف به رسمیت شناخته می‌شود. نقش بخش دولتی در مشارکت می‌تواند در قالب‌های سرمایه‌گذاری (از محل درآمدهای مالیاتی)، انتقال دارایی‌ها و یا سایر تعهدها باشد. بخش دولتی همچنین دارای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، توجهات محیط‌زیستی، اطلاعات بومی و جلب حمایت‌های سیاسی است. نقش بخش خصوصی در مشارکت استفاده از توانمندی‌های تجاری، مدیریتی، عملیاتی و خلاقانه خود در اجرای بهینه طرح است. بخش خصوصی همچنین ممکن است با سرمایه‌گذاری طرح مشارکت داشته باشد.

ساختار قرارداد باید به‌نوعی باشد که هر مخاطره به طرفی که بهتر توانایی مدیریت آن را دارد منتقل شود. این رویکرد سبب کاهش هزینه‌ها و افزایش عملکرد خواهد شد.

¹ Nongovernment Organizations (NGO)

۵۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

قراردادهای مشارکتی شکل‌ها و انواع مختلفی دارند. اما همه آن‌ها در سه ویژگی زیر مشترک هستند:

۱. وجود یک توافق‌نامه قراردادی برای تعریف نقش‌ها و مسئولیت‌های دو طرف
 ۲. تقسیم معنادار مخاطرات بین دو طرف
 ۳. امتیازهایی تشویقی برای بخش خصوصی متناسب با دستیابی به اهداف قرارداد
- اصل در تخصیص مخاطرات تخصیص هر مخاطره به بخشی که بهتر می‌تواند آن را مدیریت کند است. الگوی متداول تخصیص مخاطره‌ها در طرح‌های مشارکتی به‌صورت زیر است:

جدول ۱-۴. الگوی متداول تخصیص مخاطره‌ها در طرح‌های مشارکتی

بخش دولتی	بخش خصوصی	نوع مخاطره
	+	فنی و طراحی
	+	ساخت و اتمام
	+	بهره‌برداری
	+	زیست‌محیطی
+	+	تقاضای بازار
+		اقتصادی
+		سیاسی و رگلاتوری
+		فورش ماژور
+		نرخ تبدیل و ارزش‌آفرینی برای پول

بندهای قرارداد باید کاملاً قاطع بوده و در مورد وظایف، اهداف عملکردی، ساختار و سطوح تعرفه‌ای، قوانین تغییر تعرفه، روش‌های حل اختلاف و غیره به اظهارنظر بپردازد. در این حالت بخش خصوصی با اطمینان بیشتری می‌تواند میزان سودآوری طرح را پیش‌بینی کرده و به آن ورود کند. اصل اساسی بر این است که سطح خدمات موردتقاضا و هزینه‌های آن خدمات باید باهم متعادل باشند. درعین‌حال باید مشوق‌هایی برای ایجاد انگیزه افزایش بهره‌وری در قرارداد دیده شود.

طراحی قرارداد مهم‌ترین بخش از فرآیند است. پایبندی به یک قرارداد ضعیف امر دشواری است و همه‌ذی‌نفع‌ها را در برابر مخاطره قرار می‌دهد. اسناد راهنمای تدوین قراردادهای مشارکتی نقش مهمی در چارچوب موردنیاز ایفا می‌کنند.

قراردادهای مشارکتی در حوزه نظارتی باید شفاف نوشته شود. باید بیان شود عملکرد فنی بخش خصوصی چگونه اندازه‌گیری می‌شود، فرآیندهای گردآوری، مدیریت و گزارش‌دهی داده‌ها برای کاربردهای درونی و بیرونی (نظیر رسانه‌ها) طرح چیست. تعرفه‌ها در چه سناریوهایی قابل اعمال هستند. در قراردادهای مشارکتی باید به‌طور شفاف مسئول نظارت مشخص شده باشد. باید اشخاص، بخش‌ها یا نهادهای مکلف به نظارت بر بخش خصوصی معلوم باشند. بسیاری از دولت‌ها برای طرح‌های بزرگ مبادرت به تأسیس واحد نظارت بر قرارداد^۱ می‌کنند. همچنین فرآیندهای حل اختلاف باید در قرارداد مشخص شده باشند.

تمرکز اصلی قرارداد استانداردهای ارائه خدمت در هر دو جنبه کمی و کیفی آن است. برای مثال در یک قرارداد تدارکات سنتی تمرکز بر تعیین چیزی که دولت مایل به خرید آن است با کمترین هزینه و کم‌ترین مخاطره است. درحالی‌که در یک قرارداد تدارکات مشارکتی تمرکز بر ارائه خدمت با بالاترین کیفیت و کمیت به مصرف‌کننده‌ها با بودجه قابل تحمل برای دولت است. در این حالت پارامتر ارزش‌آفرینی برای پول به جای صرفه‌جویی مالی موردتوجه قرار می‌گیرد.

در کشورهایی که چارچوب رگلاتوری به‌طور کامل پیاده‌سازی نشده است، حمایت‌ها و حفاظت‌های لازم باید در قالب قراردادها آورده شوند. در این شرایط استفاده از قالب‌های قراردادی با استفاده از منابع بین‌المللی به‌ویژه نمونه‌های سازمان ملل پیشنهاد می‌شود. کشورها معمولاً از «قالب قرارداد واگذاری کمیسیون قانون تجارت بین‌المللی سازمان ملل»^۲ برای این منظور استفاده می‌کنند. همچنین قالب‌های قراردادی معتبری به تفکیک بخش‌ها در پورتال وبی شرکت بین‌المللی تأمین مالی بانک جهانی موجود است. صرف‌نظر از نوع مشارکت، موارد زیر باید در قرارداد وجود داشته باشند:

- طرف‌های قرارداد
- تفسیر: تعاریف اصطلاح‌های کلیدی و راهنمای تفسیر
- دامنه، محدوده صلاحیت قضایی و مدت‌زمان اعتبار
- اهداف
- شرایط شروع، تکمیل، اصلاح و خاتمه دادن به قرارداد
- حقوق و وظایف طرف‌ها
- نیازمندی‌های تأمین مالی برای تضمین به دولت
- نیازمندی‌های بیمه‌ای برای تضمین موارد نامطمئن
- تضمین‌های دولتی
- تضمین‌های بخش خصوصی

^۱ Contract Monitoring Unit (CMU)

^۲ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Concession Contract

۵۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- عواقب تغییر مقررات
- کیفیت خدمات، عملکرد، اهداف نگهداری و برنامه‌های زمان‌بندی
- به رسمیت شناختن نهادهای متولی و نقش آن‌ها
- وظیفه‌های طرف‌های قرارداد در قبال هزینه‌های سرمایه‌ای
- نحوه پاداش بخش خصوصی به صورت مبلغ ثابت، مبلغ ثابت به علاوه مبالغ تشویقی و یا توافقات دیگر و محل تأمین آن
- نحوه تخصیص و مدیریت مخاطره‌های اصلی
- حقوق و وظایف بخش خصوصی در قبال انتقال مالکیت‌ها
- نیازمندی‌های گزارش‌گیری
- روال‌های اندازه‌گیری، نظارت و اعمال عملکردها
- روال‌های هماهنگی برنامه‌های سرمایه‌گذاری
- مسئولیت‌ها در قبال مسائل زیست‌محیطی
- روال‌های حل مناقشه‌ها
- فرآیندهای تأخیر و به رسمیت شناختن دلایل موجه و غیرموجه برای تأخیر
- شرایط فورس ماژور و عکس‌العمل‌ها
- فرآیندهای لازم برای زمان‌هایی که یکی از طرف‌ها مایل به اعمال تغییر در هر یک از بندهای قرارداد است.
- شرایط پرداخت غرامت
- حقوق هریک از طرف‌ها در قبال انواع حقوق مالکیت فکری آورده شده به قرارداد و ایجادشده در حین قرارداد
- تضاد منافع و حل مناقشه‌ها
- توصیف شرایط فسخ قرارداد و عواقب آن برای طرف‌ها
- شرایط ورود موسسه‌های دیگر به قرارداد
- عواقب تغییر در مالکیت و یا تغییر در عوامل کلیدی قرارداد
- روش‌های تعامل طرف‌ها با یکدیگر
- نیازمندی‌های پایبندی به مقررات برای هر یک از طرف‌ها
- شرایط استخدام نیروهای انسانی بخش عمومی توسط بخش خصوصی
- شرایط پیش‌نیازی که قبل از امضای قرارداد باید توسط هر یک از طرف‌ها تأمین شود.

از ویژگی‌های قراردادهای مشارکت عمومی خصوصی، کلان بودن مبلغ سرمایه‌گذاری، طولانی بودن زمان اجرا و بهره‌برداری تا بازگشت سرمایه و ارتباط نزدیک با نیازهای بخش‌هایی از جامعه که تحت پوشش حوزه و قلمرو قرارداد مشارکت عمومی خصوصی قرار می‌گیرد.

جذب سرمایه‌گذاری مستلزم حمایت از سرمایه‌گذاران توسط سرمایه‌پذیر در قراردادهای مشارکت عمومی خصوصی است که از یک طرف دولت یا بخش عمومی تضمین‌های مناسب و اطمینان‌بخش به سرمایه‌گذاران می‌دهد که در صورتی که سرمایه‌گذار دچار قصور اساسی نباشد، بازگشت سرمایه و سود آن تضمین می‌شود؛ از طرف دیگر حق بهره‌برداری انحصاری سرمایه‌گذار در دوره بهره‌برداری و نگهداری از موضوع قرارداد (با در نظر گرفتن دوره طولانی بهره‌برداری و تغییراتی که در سازمان‌های بخش دولتی و یا عمومی در این دوره زمانی ممکن است حادث شود) برقرار باشد نیز تضمین می‌گردد.

سرمایه‌گذاران (وام‌دهندگان) به علت اینکه عموماً در فرآیند عقد قرارداد، تصمیم‌گیری‌ها و اجرای قرارداد نقشی بر عهده نمی‌گیرند، هیچ‌گونه ریسکی را نمی‌پذیرند. سرمایه‌گذاران در صورتی در تأمین سرمایه مشارکت می‌کنند که از بازگشت سرمایه خود در زمان توافق شده مطمئن شوند.

سرمایه‌گذار علیرغم پذیرش اغلب ریسک‌ها، در مدت طولانی قرارداد، مشارکت در فضای رقابتی حاکم در زمان برگزاری مناقصه، حاشیه باریک و معقولی از سود را برای خود در نظر می‌گیرد. با توجه به گرایش فعلی اقتصاد کشورمان برای ورود به دوره شکوفایی پرشتاب در دوره پساتحریم در راستای اقتصاد مقاومتی، (که هنوز تصویر روشنی از ویژگی‌های آن در جامعه ایجاد نشده است)، و از جهت دیگر رعایت اصل همیشه پایدار همدلی و هم‌زبانی در آحاد ملت و از جمله میان سرمایه‌پذیر و سرمایه‌گذار در راستای تحقق اهداف تعیین شده برای اجرای پروژه، در قرارداد مشارکت عمومی خصوصی پیش‌بینی شده که پس از عقد قرارداد، در کمیته‌ای متشکل از سرمایه‌پذیر و سرمایه‌گذار و میانجی، موضوع ریسک‌های پروژه بررسی شده و در مورد گسترش پوشش بیمه‌ای به بخش‌های دیگری از ریسک‌ها (و یا افزایش پوشش بیمه‌ای به مقدار بیش از صد درصد بهای موضوع بیمه‌شده) در جهت حمایت از سرمایه‌گذاران، سرمایه‌پذیر و صلاحدید پروژه، تصمیم‌گیری شود و مطابق تصمیم‌گیری کمیته، هزینه‌های خرید پوشش بیمه‌ای به صورت‌های زیر تقسیم شود:

۱. سرمایه‌گذار بخشی از هزینه‌ها را بپذیرد

۲. سرمایه‌پذیر بخشی از هزینه‌ها را بپذیرد

۳. هزینه‌ها با توافق دو طرف جزء هزینه‌های پیش‌بینی نشده و یا غیرقابل پیش‌بینی پروژه لحاظ شده

و در مدل مالی گنجانده شود

تغییرات در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات نسبت به اغلب حوزه‌های دیگر کسب‌وکار شدید است به‌طوری‌که از نظر سخت‌افزاری و نرم‌افزاری پروژه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات احتمالاً در بازه‌های

زمانی ۴ تا ۵ سال باید بازنگری، بازسازی شود یا تجدید حیات یابد، ممکن است در دوره ۱۰ تا ۲۰ سال بهره‌برداری تغییرات اساسی و غیرمنتظره‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات رخ دهد؛ بنابراین بهسازی یا بازسازی مای ضروری در دوره بهره‌برداری و نگهداری ممکن است بیش از یک‌بار و حتی چند بار اتفاق بیفتد. پیش‌بینی چنین بازسازی‌هایی در سیستم مای فناوری اطلاعات و ارتباطات موضوع قرارداد در ابتدای کارها و قبل از عقد قرارداد، امکان‌پذیر نیست و یا در صورت انجام خالی از خطاهای نسنجیده نخواهد بود. یکی از دلایل تعریف نهادی به‌عنوان کمیته متشکل از سرمایه‌گذار، سرمایه‌پذیر و میانجی، حل‌وفصل منصفانه و سنجیده این قبیل تغییرات ضروری است تا در راستای حمایت از سرمایه‌گذاران، مصالح جامعه (مصرف‌کنندگان خدمات پروژه و سرمایه‌پذیر) و صلاحدید پروژه تصمیم درست و دقیق گرفته شود. این تغییرات و ضرورت بازسازی مای مکرر در دوره حیات قرارداد مشارکت عمومی خصوصی کسب‌وکار فناوری اطلاعات و ارتباطات، با در نظر گرفتن نیازهای رو به گسترش (کمی و بخصوص کیفی) جامعه تحت پوشش قلمرو حوزه موضوع قرارداد مشارکت، عمق و شدت آن را بیشتر نمایان می‌سازد. با توجه به عوامل بیان‌شده، که موضوع تغییر در طول مدت حیات قرارداد را امری اجتناب‌پذیر می‌نماید، هرگونه تغییر در موضوع قرارداد مشارکت عمومی خصوصی، با شرط‌های زیر مجاز تلقی شده است.

۱. درخواست سرمایه‌پذیر

سرمایه‌پذیر ممکن است بر اساس تصمیمات سازمانی خود، دستور و یا خواسته سایر ارگان مای دولتی، یا تحت تأثیر تغییر نیازهای جامعه تحت پوشش حوزه و قلمرو پروژه در زمینه کسب‌وکار فناوری اطلاعات و ارتباطات، تصمیم به تغییر یا گسترش موضوع قرارداد بگیرد. این تغییرات در کمیته متشکل از سرمایه‌گذار، سرمایه‌پذیر و میانجی تصمیم‌گیری نهائی می‌شود.

۲. تأیید و پذیرش سرمایه‌پذیر

گسترش طوفانی فناوری اطلاعات در زمینه نرم‌افزار و سخت‌افزار و انتظارات روبه افزایش کاربران و رقابت جهانی در حوزه کسب‌وکار فناوری اطلاعات و ارتباطات، ضرورت بروز رسانی سیستم مای موضوع قرارداد که ممکن است به بازسازی اساسی این سیستم‌ها منجر شود، توسط سرمایه‌گذار پیشنهاد می‌شود و باید پس از تأیید سرمایه‌پذیر در کمیته متشکل از سرمایه‌پذیر، سرمایه‌گذار و میانجی تصمیم‌گیری و سپس اجرا شود.

۳. لحاظ کردن هزینه‌ها

هزینه‌های مترتب بر تغییرات بیان‌شده باید همواره توسط کمیته متشکل از سرمایه‌پذیر، سرمایه‌گذار و میانجی تعیین و در صورت نیاز به صورت مقتضی در مدل مالی لحاظ گردد. این شرط، پیش‌نیاز هرگونه تغییر و بازسازی غیرقابل‌پیش‌بینی در قرارداد مای مشارکت عمومی خصوصی کسب‌وکار فناوری اطلاعات

و ارتباطات است. پس از لحاظ کردن هزینه‌ها در مدل مالی، سرمایه‌گذار متعهد به تأمین مالی هزینه‌های معین شده برای چنین تغییراتی است.

حقوق سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر به‌عنوان دو شخصیت مستقل و مجزا در قرارداد مشارکت محترم شمرده شده و باید به‌دقت حدود و قلمرو هریک ترسیم شود.

سرمایه‌گذار حق دارد به‌عنوان یک سازمان دارای صلاحیت و دارای اعتبار و تخصص، در مورد نحوه اجرای کارهای موضوع قرارداد به اختیار و آزادانه تصمیم بگیرد و بر اساس آن عمل نماید. سرمایه‌پذیر و اشخاص ثالث حق ندارند در کارهای اجرائی سرمایه‌پذیر و یا افراد به خدمت گرفته شده آن‌ها دخالت نمایند و یا خدشه‌ای به آن وارد نمایند.

موضوع قرارداد مای مشارکت عمومی خصوصی در کسب‌وکار فناوری اطلاعات و ارتباطات معمولاً مربوط به زیرساخت مای حوزه فناوری و اطلاعات در جامعه تحت قلمرو قرارداد مشارکت است. در این حوزه، سازمان‌های مختلف دولتی و سازمان‌های عمومی دارای صلاحیت و مداخله‌اند. سازمان مجری (سرمایه‌پذیر) نیز در طول اجرای پروژه، ممکن است مکلف به پاسخ‌گویی به چنین سازمان‌های دارای اختیار و صلاحیتی باشد؛ بنابراین سرمایه‌پذیر برای اطمینان از رعایت مشخصات و استانداردها، باید در روند اجرا (احداث) و بهره‌برداری و نگهداری پروژه پایش نظارت داشته باشد. سرمایه‌گذار باید به‌صورت متعارف و با رعایت اصل حسن نیت با سرمایه‌پذیر همکاری نماید.

در صورتی که سرمایه‌پذیر به‌صورت منحصربه‌فرد خریدار خدمات پروژه باشد، جهت پایش و نظارت بر دوره بهره‌برداری و نگهداری تجاری کمیته بهره‌برداری متشکل از سرمایه‌پذیر و سرمایه‌گذار و میانجی برای نظارت راهبردی تشکیل و در تمام دوره بهره‌برداری و نگهداری انجام‌وظیفه می‌نماید؛ در غیر این صورت سرمایه‌گذار باید هر سه ماه گزارش عملکرد و مالی خود را در زمان اجرا (احداث) و بهره‌برداری و نگهداری به سرمایه‌پذیر تسلیم نماید. سرمایه‌پذیر می‌تواند در صورت نیاز مشاور فنی و یا ممیز مالی برای کنترل و پایش گزارش‌ها و فرآیند عملکردها تعیین نماید، بدون اینکه خدشه‌ای به روند اجرای وظایف و تعهدات سرمایه‌گذار وارد شود.

سرمایه‌گذار خود اقدام به طراحی، اجرا (احداث) و بهره‌برداری و نگهداری نمی‌نماید.

سرمایه‌گذار موظف است برای طراحی، خرید و اجرا (احداث) یک پیمانکار دارای صلاحیت به‌صورت پیمانکار^۱ را به خدمت بگیرد. پیمانکار باید کلیه ریسک‌های طراحی، خرید و اجرا را بر عهده بگیرد. پیمانکار در قرارداد مشارکت به‌عنوان شخص ثالث تلقی گردیده و عملکرد وی نمی‌تواند تأثیری در حقوق، تعهدات و مسئولیت مای سرمایه‌گذار، سرمایه‌پذیر به‌موجب قرارداد مشارکت بگذارد.

¹ Engineering, Procurement, and Construction (EPC)

۶۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

سرمایه‌گذار موظف است برای بهره‌برداری و نگهداری تجاری یک پیمانکار دارای صلاحیت را به خدمت بگیرد. پیمانکار بهره‌برداری و نگهداری تجاری باید کلیه ریسک‌های بهره‌برداری، تعمیر و نگهداری را بر عهده بگیرد. پیمانکار بهره‌برداری و نگهداری تجاری در قرارداد مشارکت به‌عنوان شخص ثالث تلقی گردیده و عملکرد وی نمی‌تواند تأثیری در حقوق، تعهدات و مسئولیت مای سرمایه‌گذار، سرمایه‌پذیر به‌موجب قرارداد مشارکت بگذارد.

سرمایه می‌تواند به‌منظور امور فنی، مالی، پایش و نظارت قرارداد مشاور و یا ممیزی‌هایی را به خدمت بگیرد. چنین مشاوران و ممیزان در قرارداد مشارکت به‌عنوان شخص ثالث تلقی گردیده و عملکرد آن‌ها نمی‌تواند تأثیری در حقوق، تعهدات و مسئولیت مای سرمایه‌گذار، سرمایه‌پذیر به‌موجب قرارداد مشارکت بگذارد. کلیه کارهای مشاوران و ممیزان باید در ساعات اداری و بدون اینکه خللی در کارهای جاری سرمایه‌گذار ایجاد شود باید انجام‌وظیفه نمایند. سرمایه‌گذار باید با مشاوران و ممیزان در حد متعارف همکاری نماید.

۱۵-۱- سرفصل‌های قراردادهای مشارکتی

صرف‌نظر از مدل انتخابی قرارداد، سرفصل‌های زیر باید در قراردادهای مشارکتی خدمات دولت الکترونیکی لحاظ شوند:

۱۵-۱-۱- مدت‌زمان قرارداد

در قرارداد باید مدت‌زمان قرارداد به همراه تاریخ Commencement که ممکن است با تاریخ امضای قرارداد یکی نباشد مشخص شود. معمولاً تاریخ Commencement قبل از دوره ارائه خدمت است. مدت‌زمان قرارداد باید با لحاظ موارد زیر انتخاب شود:

- یازمندی‌های خدمات مورد انتظار بخش دولتی
- استفاده مورد انتظار از دارایی‌هایی که در بخش خصوصی باقی می‌ماند.
- زمان موردنیاز بخش خصوصی برای برگشت سرمایه
- وضعیت طرح در خصوص تأمین هزینه‌های خود
- هزینه‌های نوسازی‌های دوره‌ای دارایی‌ها و هزینه‌های وابسته
- وضعیت بدهی‌های طرح
- اجزای مشخصی از قرارداد می‌توانند مدت‌زمان و زمان‌بندی‌هایی مستقل از زمان‌بندی قرارداد داشته باشند.

۲-۱۵-۱- ارائه خدمت

پس از امضای قرارداد معمولاً زمانی برای ساخت یا پیاده‌سازی همه روش‌های ارائه خدمت در طرح دیده می‌شود. این بازه زمانی مخاطره‌های زیادی به همراه دارد. مخصوصاً مخاطره تأخیرها یا افزایش هزینه‌ها از مقادیر پیش‌بینی‌شده. قرارداد باید شامل بندهایی باشد که تکلیف بخش دولتی را در شرایطی که بخش خصوصی در این بازه زمانی با شکست مواجه شود مشخص کند. از جانب بخش خصوصی نیز باید در قرارداد اطمینان حاصل شود که سیستم در صورتی که برآورده ساختن استانداردها، موردقبول بخش دولتی قرار می‌گیرد.

۳-۱۵-۱- جبران تأخیر در ارائه خدمت

هر دو طرف دولتی و خصوصی انگیزه‌هایی برای انجام به‌موقع طرح دارند. دولت از جانب مصرف‌کننده‌های خدمت تحت فشار است و بخش خصوصی به دریافتی‌های طرح برای بازپرداخت وام‌های خود نیاز دارد. زیرا دولت تا پیش از ارائه خدمت به بخش خصوصی مبلغی پرداخت نخواهد کرد.

۴-۱۵-۴۱- اتفاق‌های غیرمترقبه

اتفاق غیرمترقبه اتفاقی است که مانع از ارائه خدمت توسط بخش خصوصی می‌شود. یکی از انواع اتفاق‌های غیرمترقبه، شرایط فورس مازور است. همچنین Relief Events وجود دارد که در آن بخش خصوصی خاطی دانسته می‌شود اما نه در حدی که بخش دولتی مجاز به فسخ یک‌جانبه باشد. در اتفاق‌های Compensation دولت موظف به جبران خدمت بخش خصوصی است. تغییر در قوانین یکی از انواع اتفاق‌های Compensation است.

۵-۱۵-۱- ضمانت‌ها و سلب مسئولیت‌ها در قبال اطلاعات

در قرارداد باید مشخص باشد کدام طرف مسئول مخاطره‌های مرتبط با دقت انواع اطلاعات آورده شده در قرارداد است. در قراردادهای مشارکتی بخش دولتی باید شرایط دارایی‌هایی که در اختیار بخش خصوصی قرار می‌دهد را مشخص نموده و بخش خصوصی ضمانت دهد که در انتهای قرارداد دارایی‌ها را با همان شرایط برمی‌گرداند.

۶-۱۵-۱- نیازمندی‌ها و در دسترس بودن خدمات

تمرکز بر ارائه خدمت است، بنابراین در دسترس نبودن خدمت باید منجر به کاهش یا قطع پرداخت‌های دولت به بخش خصوصی شود. موضوع بحث در خدمات دولت الکترونیکی چگونگی تعریف در دسترس بودن خدمت است. این در مورد خدمات دولت الکترونیکی بااهمیت است زیرا معمولاً دولت در قبال در دسترس بودن خدمت به بخش خصوصی پرداخت می‌کند نه در قبال مصرف آن.

۷-۱۵-۱- نگاه‌داری دارایی‌ها و ارائه خدمت

در پیشنهاد مالی طرف خصوصی، هزینه‌های متداول نوسازی و نگاه‌داری دیده می‌شود. تعریف این که چه چیزی نیاز به جایگزینی دارد و هزینه انجام آن به قرارداد بستگی دارد. کم‌مخاطره‌ترین حالت برای طرف خصوصی تکیه بر مشخصات خدمات خروجی است. طرف خصوصی می‌تواند مجاز به تعریف روش‌های خود در نگاه‌داری و نوسازی باشد. این باعث ایجاد نوآوری می‌شود.

۸-۱۵-۱- نظارت بر عملکرد و ارزیابی انطباق

سطوح کارکردی مورد انتظار، ابزار اندازه‌گیری کارکردها و عواقبی که در صورتی که احراز عدم انطباق متوجه طرف خصوصی خواهد بود باید مشخص شود. یک نظام کارکردی مذاکره‌شده یکی از ابزارهای انتقال مخاطره است. در تعیین مشخصات خروجی در صورتی که وجود می‌تواند از مطالعه‌های برتری‌سنجی بازار (سایر اپراتورهای مشارکتی که در حال ارائه موفق خدمت هستند) استفاده کرد.

۹-۱۵-۱- روش‌های قیمت‌گذاری و پرداخت

روش‌های قیمت‌گذاری و پرداخت نیز از ابزارهای تقسیم مخاطره‌ها و مسئولیت‌ها بین دو طرف قرارداد است. با تعیین امتیازهایی برای عملکرد بهتر می‌توان مشوق‌های عملکردی تعیین کرد و یا ابزاری برای مقابله با عملکرد ضعیف ایجاد نمود. اصول کلی روش پرداخت در قرارداد به شرح زیر است:

- تا پیش از در دسترس بودن خدمت هیچ مبلغی پرداخت نشود.
- برای خدمت یک پرداخت تک‌نرخ وجود دارد نه چندین پرداخت مستقل از هم برای در دسترس بودن یا کارکرد.
- پرداخت تک‌نرخ تنها درازای در دسترس بودن خدمت انجام می‌شود.

• کسر پرداخت باید متناسب با میزان عدم موفقیت باشد. در صورتی که عدم وجود خدمت پرداختی انجام ن خواهد شد، درحالی که یک نقصان کوچک منجر به کاهش کمی در پرداخت می شود. مگر این که نقصان کوچک مرتباً تکرار شود.

۱۰-۱۵-۱- تغییر در خدمت توسط دو طرف

گاهی انجام تغییراتی در نیازمندی های خدمت خارج از دامنه پیش بینی شده در زمان امضای قرارداد ضروری است. این موضوع با توجه به پیشرفت های فنی محتمل است. معمولاً بخش دولتی این تغییرات را می پذیرد زیرا نوعی بهبود محسوب می شوند. اما مشورت با طرف مقابل پیش از اقدام به تغییر باید در قرارداد دیده شود.

ممکن است تغییر مربوط به ساخت یا بهره برداری باشد. بسته به ماهیت تغییر، ممکن است هزینه هایی به طرح تحمیلش شود. لحاظ تغییرات در نیازمندی های خدمت که منجر به هزینه شود در قرارداد مهم است.

۱۱-۱۵-۱- تعدیل و تغییر قیمت

در همه قراردادهای مشارکتی باید ترتیباتی برای تغییر خودکار قیمت ها در بازه های زمانی مشخص با یک شاخص دیده شود. این شاخص باید در مرحله فراخوان تعریف تعیین شود. زیرا بر نحوه درآمدزایی طرح اثرگذار است. تغییرات هزینه ای با در شاخص پوشش داده نمی شوند را می توان با مطالعه یا ارزیابی شرایط بازار تعیین کرد.

۱۲-۱۵-۱- پیمان کارهای فرعی و کارمندا

دولت ها علاقه مند به اعمال نظر در خصوص پیمان کارهای فرعی طرح هستند. درحالی که مجری طرح باید کنترل کاملی بر عملکرد و کیفیت پیمان کاران فرعی داشته باشد. هیچ سطحی از کنترل توسط بخش دولتی در این موضوع پیشنهاد نمی شود و در بیشتر مواقع این کار غیرضروری است. تنها در موارد محدودی ممکن است دلایلی برای این کار وجود داشته باشد. برای نمونه می توان به ملاحظه های امنیت ملی یا منافع جامعه اشاره کرد.

۱۳-۱۵-۱- امضا و تغییر مالکیت

مدت‌زمان قراردادهای مشارکتی بسیار طولانی است. به همین دلیل برخی تغییرات در مالکیت محتمل است و این موضوع باید در قرارداد دیده شود. ممکن است ساختار سازمانی طرف خصوصی طی زمان تغییر کند و انجام امور مشخصی را به بخش‌های دیگری محول کند.

۱۴-۱۵-۱- وضعیت دارایی‌ها در انتهای قرارداد

دو حالت برای وضعیت دارایی‌ها در انتهای قرارداد محتمل است:
۱. کنترل دارایی‌ها به دولت واگذار می‌شود. این شامل دارایی‌هایی است که مورد تقاضای بلندمدت مشتریان بوده و کاربرد دیگری ندارند.
۲. دارایی‌های باقیمانده به طرف خصوصی منتقل می‌شوند. این شامل دارایی‌های عمومی است با کاربردهای مختلف خارج از دامنه خدمات عمومی است.

۱۵-۱۵-۱- فسخ

طرف خصوصی باید مجاز به فسخ قرارداد در شرایطی که قادر به تحمل شرایطی در نتیجه عملکرد دولت است باشد. در قرارداد باید روشی برای محاسبه جبران خسارت آورده شود.

۱۶-۱۵-۱- حل اختلاف و مراحل آن

یکی از روش‌های متداول حل اختلاف در طرح‌های مشارکتی موارد زیر است:
۱. در یک بازه زمانی مشخص دو طرف باهدف رسیدن به تفاهم باهم مذاکره می‌کنند.
۲. در صورتی که عدم موفقیت مذاکرات، موضوع را به یک فرد باصلاحیت جهت تصمیم‌گیری ارجاع می‌دهند.
۳. اگر هریک از طرفین از نظر داوری رضایت نداشته باشد می‌تواند موضوع را به دادگاه ارائه کند.

۱۶-۱- مذاکرات و آغاز قرارداد

مذاکرات در این مرحله آخرین مسائل باقی‌مانده را برطرف خواهد کرد. در این مرحله تنها افراد کلیدی درگیر مذاکره می‌شوند. در مذاکره اجازه باز کردن مباحثی که قبلاً در مورد آن‌ها به توافق رسیده شده وجود

ندارد. بخشی از مذاکرات به پیش‌شرایط قرارداد مربوط می‌شود. شرایطی که جهت عملیاتی شدن قرارداد توسط دو طرف باید تأمین شود. زمان‌بندی و فرآیند انتقال مورد بحث گذاشته می‌شود.

۱۷-۱- پیاده‌سازی و اجرای قرارداد

قبل از ورود به پیاده‌سازی قرارداد، توجه به ملاحظه‌های زیر، موفقیت قرارداد را تضمین می‌کند.

۱۷-۱-۱- مدیریت ذی‌نفع‌ها در حین اجرای قرارداد

نیاز به ارتباطات مؤثر با ذی‌نفع‌ها با امضای قرارداد به اتمام نمی‌رسد. برعکس، مراحل اولیه اجرای قرارداد زمان بسیار حساسی برای برنده مناقصه جهت جلب اعتماد ذی‌نفع‌ها است. با ورود طرح مشارکتی به مرحله اجرا، مناقصه‌گذار منتخب باید برنامه دقیقی برای مدیریت ارتباطات داشته باشد.

۱۷-۱-۲- توانایی مدیریت تغییرات

مدیریت قراردادهای مشارکتی نیازمند درجه‌ای از انعطاف‌پذیری از هر دو طرف و ابزارهایی برای تعدیل بندهای قرارداد است. قراردادهای باید توانایی انواع تغییرات در تعاریف، دامنه، نیازمندی‌ها و غیره را داشته باشند. و ارتباطات باید قوی و به حد کافی منعطف باشد.

۱۸-۱- طرح کسب‌وکار و مدل مالی

مهم‌ترین ابزاری که در تحلیل استفاده می‌شود مدل مالی طرح است. برای ایجاد یک مدل مالی باید داده‌های موجود با دقت بررسی شده و همه پیش‌فرض‌های محیطی شناسایی شوند. اولین قدم در مدل‌سازی و انجام تحلیل مالی گردآوری و تحلیل داده‌های قبلی شامل داده‌های مالی، سازمانی (مانند سطوح کارمندان و غیره)، عملیاتی (مانند حجم تولیدات و فاکتورها) و فنی (مانند انواع و ظرفیت‌های دارایی‌های عملیاتی) است. این داده‌ها شامل موارد زیر می‌شوند:

- صورت‌های مالی حسابرسی‌شده و سایر گزارش‌های مالی (حسابرسی‌نشده)، برنامه‌ها و بودجه‌بندی‌ها
- جدول‌های تعرفه‌ای گذشته و فعلی
- تعداد و انواع کارکنان (مانند عملیاتی، سرپرستی، دائمی، قراردادی و غیره)
- پایگاه داده مشتریان
- برنامه بدهی‌ها و هزینه سرمایه

• برنامه دارایی‌های عملیاتی (شامل اطلاعات ظرفیت‌های تولید، تاریخچه حجم تولید، هزینه‌های عملیاتی و غیره)

• جزییات هرگونه برنامه سرمایه‌گذاری برنامه‌ریزی‌شده و یا در حال انجام

علاوه بر داده‌های مربوط به بخش موردنظر، انواع دیگری از داده‌های بااهمیت مربوط به اقتصاد کلان (مانند نرخ‌های تورم، سابقه تولید ناخالص داخلی، نرخ‌های تبادل ارز، و سایر نرخ‌های اثرگذار) و اطلاعات جمعیتی (نرخ‌های رشد جمعیت) باید گردآوری شوند. این اطلاعات اقتصاد کلان و جمعیتی برای تخمین مواردی مانند میزان تقاضا، تنظیمات لازم در تعرفه، هزینه‌های عملیاتی، درآمدها، سرمایه‌گذاری‌ها و خدمات وام موردنیاز است.

ساختار مدل مالی باید استاندارد بوده و در قالب یک نرم‌افزار مناسب مانند میکروسافت اکسل^۱ پیاده‌سازی و ارائه شود. این فایل باید شامل برگه‌های^۲ زیر باشد:

• برگه‌هایی حاوی ورودی‌ها و فرضیات مانند:

O داده‌های اقتصادی (تورم، سطوح مالیاتی و غیره)

O داده‌های ساخت (هزینه‌های ساخت، سرمایه‌هایی که به تدریج به طرح تزریق می‌شوند و غیره)

O هزینه سرمایه‌گذاری‌ها (مربوط به نگهداری و رشد)

O سطوح و انواع منابع مالی (حقوق صاحبان سهام، اعتبارات، اوراق قرضه یارانه و غیره)

O داده‌های مالی (مانند شرایط انواع تأمین مالی)

O داده‌های عملیاتی (هزینه‌های عملیاتی، پیش‌بینی تقاضا، نرخ‌های استهلاک، هزینه‌های تبدیل)

• برگه‌هایی حاوی بیانیه جریان نقدی، حساب‌های سود و زیان، ترازنامه شرکت پروژه

• برگه‌هایی حاوی خلاصه فرضیات و نتایج. این برگه‌ها نتایج جریان نقدی شرکت را به ازای انواع فرضیات نشان می‌دهند. این نتایج معمولاً در قالب شاخص‌های زیر ارائه می‌شوند:

O نرخ بازدهی داخلی طرح^۳

O نرخ بازگشت حقوق صاحبان سهام طرح^۴

O نسبت پوشش بدهی سالانه^۵

O نسبت پوشش وام بدهی خدمات زندگی^۶

^۱ Microsoft Excel

^۲ Worksheets

^۳ Project Internal Rate of Return (IRR)

^۴ Project Return on Equity (ROE)

^۵ Annual Debt Service Coverage Ratio (ADSCR)

^۶ Loan Life Debt Service Cover Ratio (LLCR)

O ارزش خالص فعلی طرح^۱

O ارزش خالص فعلی یارانه‌ها^۲

مدل مالی با پیش‌بینی جریان‌های نقدی و سرمایه‌گذاری‌ها، نتایج مالی طرح را در سناریوهای مختلف شبیه‌سازی می‌کند. این مدل بازنمودی از فرضیات و پیش‌فرض‌ها در مورد مخاطرات و هزینه‌های وابسته به آن‌ها است. تصمیم‌گیران با استفاده از مدل مالی می‌توانند تصمیم‌های آگاهانه‌تری در مورد ساختار طرح و محیط عملیاتی آن شامل تأثیر تعرفه‌ها یا قیمت‌های مختلف محصول و خدمات، سطوح مختلف یارانه‌ای و سطوح مختلف پوشش دهی طرح داشته باشند.

یکی دیگر از کاربردهای مدل مالی ارزیابی پیشنهادهای مختلفی است که از طرف بخش خصوصی به بخش دولتی ارائه می‌شود.

¹ Net Present Value (NPV) of Projects

² Net Present Value (NPV) of Subsidies

فصل دوم

مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی

در این فصل به تعاریف، ویژگی ها و محدوده خدمات دولت الکترونیکی، ملاحظات و شرایط مشارکت دولت و بخش خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی، ویژگی های قراردادهای مشارکتی در ارائه خدمات الکترونیکی، زیرساخت های لازم و همچنین پروژه ها و نمونه تجربه های موفق در حوزه طرح های مشارکتی فناوری اطلاعات پرداخته شده است.

۲-۱- دولت الکترونیکی و مشارکت عمومی خصوصی

بانک جهانی، دولت الکترونیکی را به صورت «استفاده از اطلاعات و فناوری های ارتباطی توسط کشورها به منظور افزایش تنوع و کیفیت اطلاعات و خدمات ارائه شده به شهروندان، تجار، سازمان های جامعه مدنی و دیگر سازمان های دولتی از لحاظ کارآمدی، مقرون به صرفه بودن و شیوه های مناسب جهت پاسخگویی، شفاف سازی و تقویت دموکراسی» توصیف کرده است. بحث استفاده از قراردادهای مشارکتی در خدمات دولت الکترونیکی پدیده نسبتاً جدیدی در دنیا است. مشارکت در خدمات دولت الکترونیکی را می توان این گونه تعریف کرد: «یک قرارداد قانونی قابل اجرا بین نهادهای بخش خصوصی و دولتی که در آن بخش خصوصی با صرف هزینه بخشی منابع خود (مالی، فنی، زمان، خوشنامی و غیره) خدمات عمومی الکترونیکی موردنظر دولت را ارائه نموده و باید در مقابل برخی مخاطره های ارائه خدمت و دریافتی های در قابل عملکرد خود پاسخگو باشد.»

به طور کلی مخاطره های تجاری به بخش خصوصی و مخاطره های سیاسی به بخش دولتی منتقل می شوند. اهداف انجام مشارکت در خدمات دولت الکترونیکی عبارت است از:

- جذب سرمایه های بخش خصوصی برای کاهش منابع مالی مورد نیاز در پیاده سازی شبکه های دولت الکترونیکی شامل اطلاعات و بسترهای زیرساختی و نیز خدمات عمومی قابل ارائه بر روی شبکه ها.
 - جذب تجربه ها، فناوری و نوآوری بخش خصوصی در طراحی شبکه ها و خدمات الکترونیکی و بهره مندی از خلاقیت و ابتکار بخش خصوصی.
 - استفاده از کانال های بازاریابی بخش خصوصی و تجربه های مدیریت رابطه مشتری در ارائه تجاری خدمات دولت الکترونیکی به مشتریان.
- همچنین منافع احتمالی انجام مشارکت در خدمات دولت الکترونیکی عبارت هستند از:

۷۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- افزایش سرعت ارائه خدمات، کاربردها و زیرساخت‌ها به دلیل مشارکت مالی بخش خصوصی از طریق سرمایه‌گذاری و تسهیم منافع.
- استفاده از فناوری‌های پیشرفته‌تر در طراحی و دسترسی به سیستم‌های مهندسی ویژه‌سازی شده در دسترس بخش خصوصی.
- تمرکز بیشتر بر نتایج در نتیجه افزایش کیفیت ارائه خدمات و افزایش رضایتمندی مشتریان.
- تبعات غیرمستقیم بر توانمندسازی بخش خصوصی بومی

۲-۲- مدل‌های مشارکتی در خدمات دولت الکترونیکی

مدل‌های اصلی انجام طرح‌های مشارکتی و شرایط آن‌ها در خدمات دولت الکترونیکی به‌صورت زیر است.

نوع قرارداد	بازه زمانی (سال)	دریافتی بخش خصوصی	ماهیت عملکردی بخش خصوصی	مثال
قراردادهای خدمات (برون‌سپاری)	۱ الی ۳	حق‌الزحمه از دولت در قبال انجام خدمات غیر اصلی	خدمات معین، معمولاً خدمات فنی	طراحی و مدیریت وب‌سایت، ظرفیت‌سازی فناوری اطلاعات و ارتباطات
قراردادهای مدیریت	۳ الی ۸	حق‌الزحمه از دولت در قبال خدمات و مبلغ تشویقی مبتنی بر عملکرد	مدیریت بهره‌برداری از یکی از خدمات دولتی	تأمین نیروی انسانی مرکز تماس، مدیریت و بهره‌برداری از یک طرح مدیریت اسناد
واگذاری	۸ الی ۱۵	همه درآمدها، حق‌الزحمه‌ها یا حساب‌های دریافتی از مشتری‌ها در قبال ارائه خدمت	مدیریت، بهره‌برداری، تعمیرات و نگهداری (گاهی سرمایه‌گذاری) یک خدمت مطابق استانداردها و خروجی‌های مشخص	تجهیزات و زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات جهت ارائه یک خدمت جدید الکترونیکی، اتصال دفاتر و باجه‌های دولتی
ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه	۱۵ الی ۲۵	معمولاً دولت بر مبنای یک پایه به بخش خصوصی پرداخت می‌کند	طراحی، تأمین مالی (بلندمدت)، ساخت، تأسیس و بهره‌برداری با استانداردهای مشخص، زیرساخت‌های لازم	زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، سیستم تدارکات الکترونیکی، پورتال‌های تجاری، شبکه باجه‌های

نوع قرارداد	بازه زمانی (سال)	دریافتی بخش خصوصی	ماهیت عملکردی بخش خصوصی	مثال
			ارائه خدمت	عمومی
واگذاری حق امتیاز	۱۵ الی ۳۰	همه درآمدهای دریافتی از مشتری‌ها، ممکن است بخش خصوصی مبلغی را به دولت بپردازد.	مدیریت، بهره‌برداری، سرمایه‌گذاری و توسعه در زیرساخت‌ها یا خدمات دولتی مطابق با استانداردهای مشخص	عملیات و توسعه مخابراتی، شبکه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات جدید برای ارائه خدمات دولت الکترونیکی

جدول ۲-۱- مقایسه جزئیات انجام قراردادهای مشارکتی

نوع قرارداد بازه زمانی (سال) دریافتی بخش خصوصی ماهیت عملکردی بخش خصوصی

قراردادهای خدمات (برون‌سپاری) ۱ الی ۳ حق‌الزحمه از دولت در قبال انجام خدمات غیر اصلی خدمات معین، معمولاً خدمات فنی طراحی و مدیریت وب‌سایت، ظرفیت‌سازی فناوری اطلاعات و ارتباطات

قراردادهای مدیریت ۳ الی ۸ حق‌الزحمه از دولت در قبال خدمات و مبلغ تشویقی مبتنی بر عملکرد مدیریت بهره‌برداری از یکی از خدمات دولتی تأمین نیروی انسانی مرکز تماس، مدیریت و بهره‌برداری از یک طرح مدیریت اسناد

واگذاری ۸ الی ۱۵ همه درآمدها، حق‌الزحمه‌ها یا حساب‌های دریافتی از مشتری‌ها در قبال ارائه خدمت مدیریت، بهره‌برداری، تعمیرات و نگهداری (گاهی سرمایه‌گذاری) یک خدمت مطابق استانداردها و خروجی‌های مشخص تجهیزات و زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات جهت ارائه یک خدمت جدید الکترونیکی، اتصال دفاتر و باجه‌های دولتی

ساخت، بهره‌برداری، انتقال و موارد مشابه ۱۵ الی ۲۵ معمولاً دولت بر مبنای یک پایه به بخش خصوصی پرداخت می‌کند طراحی، تأمین مالی (بلندمدت)، ساخت، تأسیس و بهره‌برداری با استانداردهای مشخص، زیرساخت‌های لازم ارائه خدمت زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، سیستم تدارکات الکترونیکی، پورتال‌های تجاری، شبکه باجه‌های عمومی

واگذاری حق امتیاز ۱۵ الی ۳۰ همه درآمدهای دریافتی از مشتری‌ها، ممکن است بخش خصوصی مبلغی را به دولت بپردازد. مدیریت، بهره‌برداری، سرمایه‌گذاری و توسعه در

۷۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

زیرساخت‌ها یا خدمات دولتی مطابق با استانداردهای مشخص عملیات و توسعه مخابراتی، شبکه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات جدید برای ارائه خدمات دولت الکترونیکی برخی پیش‌نیازهای انجام مشارکتی خدمات دولت الکترونیکی موارد زیر هستند:

۱-۲-۲- مجوز واگذاری

در مورد خدمات دولت الکترونیکی دارایی‌ها معمولاً زیرساخت‌ها یا سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند که بر پایه داده‌های شهروندان شکل می‌گیرند. برای انجام طرح‌های مشارکتی در این حوزه باید مجوز واگذاری بخش از آن‌ها در دوره قرارداد و یا بعد از اتمام آن به بخش خصوصی وجود داشته باشد. هرچند موضوع این طرح ارائه خدمات است و نه مالکیت دارایی‌ها، اما دولت‌ها جهت جلب نظر بخش خصوصی گاه مجبور به چنین تصمیمی هستند.

قوانینی که بر انجام طرح‌های مشارکتی خدمات دولت الکترونیکی اثرگذار هستند موارد زیر است:

- قوانین ناظر بر قرارداد
- قوانین حقوق مالکیت فکری
- قوانین تجارت الکترونیکی
- قوانین دادگستری
- قوانین حمایت از حقوق مصرف‌کننده
- قوانین حفظ حریم خصوصی
- قوانین جرائم
- قوانین مالیاتی
- قوانین پول الکترونیکی

بسیاری از طرح‌های دولت الکترونیکی نیازمند امضای دیجیتالی هستند. بنابراین باید قوانین پشتیبان امضای دیجیتالی و به رسمیت شناختن آن هم‌پایه امضای دستی در کشور وجود داشته باشد.

۲-۲-۲- رگلاتوری بخشی

معمولاً قوانین انجام طرح‌های مشارکتی در ابتدا به تفکیک بخش‌ها (شامل راه، حمل‌ونقل، انرژی و غیره) در کشورها تدوین شده‌اند، و در سال‌های اخیر کشورها در حال تدوین قوانین چندبخشی جهت یکنواخت‌سازی مسائل کلیدی طرح‌های مشارکتی در همه بخش‌ها هستند. معمولاً پس از این مرحله به سراغ مشارکتی کردن طرح‌های دولت الکترونیکی رفته‌اند (نظیر انگلیس، استرالیا، مالزی و فیلیپین).

با توجه به این که هر بخش کشور با قوانین و مقررات خود اداره می شود، برای انجام طرح های مشارکتی دولت الکترونیکی نیاز به یک واحد ویژه مشارکت در دولت الکترونیکی جهت رگلاتوری است. از مخاطره های مهم در خدمات دولت الکترونیکی حقوق مالکیت های فکری و از رده خارج شدن فناوری ها است که باید در قرارداد به آنها توجه شود.

حوزه های رگلاتوری مرتبط با طرح های مشارکتی خدمات دولت الکترونیکی موارد زیر است:

• رگلاتوری خدمات و محتوا

O بازنگری در قوانین رگلاتوری موجود در ارتباط با خدماتی که از قبل ارائه می شده و قرار است به صورت الکترونیکی ارائه شود و انطباق با فضای برخط (مانند سلامت یا آموزش الکترونیکی)

O بازنگری در قوانین رگلاتوری موجود در ارتباط با محصولات که قبلاً فیزیکی ارائه می شده و قرار است به صورت برخط عرضه شود (مانند نرم افزار، موسیقی و غیره) شامل موارد محتوا، حقوق مالکیت فکری و غیره.

O وضع مقررات رگلاتوری جدید برای مقابله با چالش های جدید در طرح های مشارکتی دولت الکترونیکی

• رگلاتوری تجارت الکترونیکی

O احراز صلاحیت

O رمزنگاری

O حقوق مالکیت فکری

O حمایت از مصرف کننده

O حالت های امنیتی

O حفاظت از داده ها

O حفاظت از حریم خصوصی

O قانون رقابت

O مسائل مالیاتی

O سازگاری فنی و استاندارد

۲-۳- ملاحظات مشارکت دولت و بخش خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی

۲-۳-۱- مسئولیت‌های دولت در سیاست‌گذاری

موضوعات قانونی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اجرایی از جمله موضوعات مطرح در مشارکت عمومی - خصوصی است و چنانچه دولت مجبور به اجرای موفق برنامه‌های مشارکت عمومی - خصوصی باشد، مسئولیت حل و فصل طیف گسترده‌ای از موضوعات را برعهده دارد. مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌ها مستلزم تلاش دولت و ایفای نقش کلیدی در طرح‌ریزی، سیاست‌گذاری و موضوعات رگولاتوری است. به علاوه، به منظور تشویق مشارکت بخش خصوصی، دولت موظف به ایجاد تغییرات اقتصادی، مالی و قانونی است. به این ترتیب، مسئولیت‌های اصلی دولت در موارد زیر خلاصه می‌شود:

- ایجاد چارچوب خط مشی مشارکت عمومی - خصوصی
- ایجاد یک محیط مساعد
- ایجاد یک ساز و کار اجرایی
- ترویج حاکمیت مناسب
- پاسخگویی به نگرانی‌های اجتماعی و سیاسی
- ظرفیت‌سازی برای بخش عمومی

۲-۳-۲- مسئولیت‌های مالی دولت

علاوه بر مسئولیت‌های مربوط به موضوعات قانونی، رگولاتوری و خط‌مشی و همچنین مسائل اجرایی، دولت، مسئولیت‌های مستقیم و غیرمستقیمی در پروژه‌های PPP دارد. مشارکت دولت ممکن است در مالکیت دارایی‌ها، مشارکت در آورده، تأمین مالی از طریق وام فرعی، تقابل برخی ریسک‌ها و ارائه مشوق‌های مختلف، شامل ضمانت‌نامه وام‌های با منشاء داخلی و خارجی باشد. این نوع مشارکت‌ها مستلزم تقبل تعهدات اقتضایی صریح و ضمنی از سوی دولت است.

۲-۳-۳- امکان‌سنجی انجام پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی

امکان‌سنجی انجام پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی همواره یک سؤال کلیدی در ذهن تصمیم‌گیرندگان بوده است. هر چند کمبود منابع بخش دولتی یا کاستن از بخشی از هزینه‌ها یا حتی علاقه بخش خصوصی به اجرای این پروژه‌ها، بخشی از ملاک‌های اجرای پروژه‌های توسعه زیرساخت‌ها از طریق ساز و کار مشارکت عمومی - خصوصی بوده ولی محدود به آنها نمی‌شود. هزینه‌های دیگری نیز

وجود دارد که باید به آنها توجه شود. معمولاً هزینه گرفتن وام برای بخش خصوصی بیشتر از بخشی دولتی است. هزینه اقدامات اجرایی مربوط به مدیریت قراردادهای پروژه‌های PPP زیاد است. هزینه تراکنشی مالی پروژه‌های PPP قابل توجه است. انجام فعالیت‌های مقدماتی برای اجرای پروژه‌های PPP زمان بر است و در نتیجه، پیامدهای مستقیمی بر افزایش هزینه‌های کلی پروژه دارد با توجه به موارد فوق، قبل از تصمیم‌گیری برای اجرای پروژه به روش مشارکت عمومی - خصوصی:

- باید بتوان به این پرسش پاسخ داد که آیا اجرای این پروژه به روش PPP در مقایسه با مدل متداول اجرای پروژه در بخش دولتی، ارزش‌آفرینی بیشتری برای پول دارد؟
- باید به منظور اطمینان از منافع عمومی علاوه بر منافع بخش خصوصی، هزینه - سود اجتماعی ارزیابی شود.
- باید با استفاده از ملاک‌های ارزیابی متدوالی چون نرخ بازده داخلی یا ارزش خالص فعلی، پروژه از نظر اقتصادی توجیه شود.
- باید به منظور اطمینان از امکان‌پذیری اقتصادی پروژه با توجه به هزینه سرمایه‌گذاری، پروژه از نظر مالی ارزیابی شود.

۴-۳-۲- موضوعات اجتماعی

- تعهد سیاسی و حمایت مستمر برای اجرای برنامه‌های مشارکت عمومی - خصوصی ضروری است. برخی از موضوعات اجتماعی که از طریق این تعهد سیاسی و حمایت باید به آنها پرداخت، عبارتند از:
- قیمت‌گذاری و انگیزه سود برای بخش خصوصی
 - در نظر گرفتن راهبردهای کاهش فقر
 - اسکان مجدد، توانمندسازی و جبران
 - انتشار اطلاعات و مشارکت جامعه

پذیرش پروژه‌های PPP از نظر اجتماعی و سیاسی یکی از موضوعات کلیدی در کشورهای در حال توسعه است. قیمت‌گذاری یکی از مواردی است که در این پذیرش اجتماعی اثرگذار و در بسیاری از پروژه‌ها، از حساسیت بالایی برخوردار است. قیمت‌گذاری یا تغییر قیمت در سال‌های آتی یک موضوع حاکمیتی است و مسئولیت دولت (یا رگولاتور)، اجازه ندادن به بخشی خصوصی برای افزایش بی‌رویه قیمت‌ها برای کسب سود بیشتر است. در بهترین حالت، قیمت‌ها باید به گونه‌ای تعیین شود که بازده سرمایه‌گذاری منصفانه‌ای را برای پوشش دادن هزینه‌های تأمین مالی و رعایت الزامات قراردادی میسر سازد. پرداخت یارانه یکی از موضوعاتی است که هنگام ایجاد ساختار قیمت‌گذاری برای خدمات زیرساختی باید مورد توجه قرار گیرد. مشارکت عمومی - خصوصی به معنای حذف یارانه هنگام

۷۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

قیمت‌گذاری نیست. حتی زمانی که یارانه دولتی فراهم نیست، قیمت‌گذاری باید بر اساس یارانه‌دهی تعاملی میان دو گروه از کاربران تسهیلات انجام شود. به عنوان مثال، ممکن است هنگام ایجاد ساختار قیمت‌گذاری آب (در یک پروژه آب)، پرداخت یارانه به کاربران خانگی توسط کاربران صنعتی و تجاری در نظر گرفته شود. از سوی دیگر، دولت نیز ممکن است برای دستیابی به اهداف سیاسی و اجتماعی خود، به گروهی از جامعه یارانه پرداخت نماید.

باید توجه داشت مشارکت بخش خصوصی به معنای آن نیست که دولت کنترل خود بر تأسیسات زیربنایی را از دست می‌دهد؛ بلکه دولت با ایجاد قوانین و مقررات جدید، نقش تسهیل‌گر و رگولاتور را بر اساس مزایای نسبی و توانایی به‌کارگیری شیوه‌های خود برای دستیابی به اهداف سیاسی و اجتماعی ایفا می‌کند.

۵-۳-۲- حمایت دولت از مشارکت عمومی - خصوصی

حمایت دولت در سال‌های اول توسعه پروژه‌های PPP یا در یک بازار جدید بسیار حیاتی است. بدون حمایت کافی دولت، بخش خصوصی تمایل چندانی برای مشارکت نخواهد داشت. بسیاری از دولت‌ها با ایجاد قوانین خاصی مشارکت عمومی- خصوصی، خط مشی‌ها و سازوکارهای رسمی برای حمایت از این پروژه‌ها ایجاد نموده‌اند. حمایت دولت از پروژه‌های PPP می‌تواند از طریق واگذاری زمین، اعطای سرمایه و سایر شکل‌های کمک‌های مالی، تضمین درآمد، تقبل ریسک تبادل ارزهای خارجی، مشوق‌های مالیاتی، حفاظت در برابر کاهش تعرفه‌ها یا محدودیت دوره، واگذاری، تضمین وام، فورس مازور، مشارکت در آورده و ضمانت‌نامه حسن انجام کار، صورت پذیرد.

۴-۲- نمونه طرح‌های مشارکتی موفق در کشورهای خارجی

انجام طرح‌های مشارکتی در توسعه زیرساخت‌ها بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۷ در دنیا رشد چشم‌گیری داشته است. در حال حاضر کمتر کشوری در دنیا است که از نوعی از این مدل‌ها استفاده نکند. زمینه‌های اصلی انجام طرح‌های مشارکتی در دنیا تاکنون بیش‌تر در زمینه‌های زیرساختی زیر بوده است:

• زیرساخت‌های حمل‌ونقل:

O راه‌ها

O پل‌ها

O تونل‌ها

- O بزرگراه‌ها
- O بندرها
- O تدارکات
- O راه آهن
- زیرساخت‌های انرژی:
- O ذخیره و توزیع سوخت
- O تولید و توزیع برق
- O انرژی‌های تجدید پذیر
- زیرساخت‌های ارتباطات:
- O شبکه‌های کابلی و پهن‌بند
- O شبکه‌های تلفن همراه
- O شبکه‌های ماهواره‌ای، رادیو-تلویزیونی و غیره
- O صدور صورت حساب و سایر سیستم‌های فناوری اطلاعات
- زیرساخت‌های اجتماعی:
- O دانشگاه‌ها
- O مدارس
- O بیمارستان‌ها
- O استادیوم‌ها
- O زندان‌ها
- O مراکز ورزشی
- O خدمات عمومی نظیر بازیافت و آب و فاضلاب
- O مسکن

بر اساس آمار بانک جهانی، حجم سرمایه‌گذاری مشارکتی در سال‌های اولیه دهه ۱۹۹۰ رو به کاهش گذاشته است. در این زمان تمایل بخش خصوصی به قراردادهای کم مخاطره تر افزایش یافته و قراردادهای از نوع مدیریتی بیش تر شده‌اند.

در فاصله سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۳ تقریباً همه کشورهای در حال توسعه اقدام به طرح‌های مشارکتی نموده‌اند. در این دوره کشورهای برزیل، چین، هند، هلند و روسیه بیش از ۴۰ درصد کل قراردادهای مشارکتی دنیا را داشته‌اند.

۷۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

در این زمان از نظر درآمدی، طرح‌های زیرساختی (شامل مخابرات، تولید، انتقال و توزیع برق، انتقال و توزیع گاز طبیعی، حمل‌ونقل و آب) بیش‌ترین سهم یعنی ۵۰ درصد را در اختیار داشته‌اند. بعد از آن بخش‌های رقابتی (شامل تولید، خدمات، گردشگری و سایر زمینه‌ها)، انرژی (تولید نفت و گاز و سایر هیدروکربن‌ها و ترکیبات نفتی)، مالی و بخش‌های پایه‌ای (معادن و فلزات) قرار داشته است. در سال ۲۰۰۴ مشارکت بخش خصوصی در طرح‌های زیرساختی در کشورهای در حال توسعه افزایش یافت و برای اولین بار به رقم کل ۶۴ میلیارد دلار رسید. تحلیل‌ها نشان می‌دهد محرک اصلی این رشد بخش مخابرات با سهمی معادل با ۴۵ میلیارد دلار بوده است. همچنین در بخش مخابرات نیز اپراتورهای مستقل خصوصی ۵۰ درصد از سرمایه‌گذاری را انجام داده بودند. چند نمونه از طرح‌های موفق در کشورهای مختلف در ادامه تشریح شده است:

۱-۴-۲- آمریکا

تاریخچه مشارکت عمومی - خصوصی کشور آمریکا را می‌توان به ۴ دوره زمانی مختلف تقسیم نمود. **دوره زمانی ۱۸۹۰-۱۹۱۳** مشارکت عمومی - خصوصی در آمریکا قدمت زیادی دارد و یکی از اولین موارد آن به تأسیس سیستم آب‌رسانی شهری نیویورک برمی‌گردد. الکساندر همیلتون الگوی عمومی - خصوصی را برای ساخت سیستم آب‌رسانی شهر نیویورک تحت یک شرکت خصوصی پیشنهاد داد که یک سوم سهام آن متعلق به شهرداری بوده و پروژه باید تحت نظارت ممیزین مسئول انجام می‌شد. همچنین ساخت و توسعه قطار شهری نیویورک در اوایل قرن ۲۰، شاید تا به امروز همچنان مهم‌ترین نمونه مشارکت عمومی خصوصی در تاریخ آمریکا باشد.

دوره زمانی ۱۹۸۰-۱۹۱۳

در این دوره مشارکت عمومی - خصوصی در حوزه حمل و نقل بسیار کمرنگ شد و در مقابل شرکت‌های خصوصی و دولت مالکیت و عملیات مربوطه به سیستم‌های برق، گاز و آب و فاضلاب را بین خود تقسیم کردند. دولت‌های بسیاری با شرکت‌های خصوصی وارد قرارداد شدند تا خدمات مختلفی از قبیل نگهداری ساختمان یا تأمین غذای مدارس را به بخش خصوصی واگذار کنند؛ اما این قراردادها اغلب کوتاه‌مدت بودند و منجر به واگذاری زیرساخت‌ها یا سایر دارایی‌ها نمی‌شدند و به شرکت‌های خصوصی این اجازه را نمی‌دادند که از مصرف‌کنندگان به علت ارائه خدمات هزینه‌ای دریافت کنند.

دوره زمانی ۲۰۰۳-۱۹۸۰

در دوره ریگان دولت فدرال سعی کرد با ترغیب دولت‌های محلی و شهرداری‌ها به وارد شدن به قراردادهای گسترده‌تر با بخش خصوصی، نگرش موجود نسبت به مشارکت عمومی - خصوصی را تغییر

دهد. تفکر عمومی به این سو پیش می‌رفت که بسیاری از دارایی‌های دولتی تحت نگهداری نامناسب، عملکرد ضعیف، سرمایه‌گذاری کم و استفاده بیش از مقدار لازم از نیروی انسانی در حال ارائه خدمات ضعیف هستند. در همین دوره در اروپا و استرالیا دولت‌ها در حال خصوصی‌سازی بسیاری از دارایی‌های دولتی بودند. در ایالات متحده برخی ایالت‌ها به‌طور آزمایشی تمامی امور جاده‌ها از قبیل طراحی، ساخت، نگهداری و مدیریت عوارض جاده‌ای را به بخش خصوصی واگذار کردند. در سال ۲۰۰۳ شهردار آتلانتا مدیریت سیستم آب و فاضلاب را که به بخش خصوصی واگذار کرده بود از شرکت مربوطه پس گرفت و این رخداد از نظر منتقدان مشارکت عمومی-خصوصی شکستی بزرگ محسوب می‌شد.

دوره زمانی ۲۰۰۴-۲۰۰۷

اصلی‌ترین تلاش در راستای خصوصی‌سازی، تصمیم شهردار شیکاگو برای اعطای امتیاز انحصاری پل شیکاگو^۱ برای ۹۹ سال به یک شرکت خصوصی بود. در سال ۲۰۰۶، ایالات و مناطق مختلفی امتیاز پروژه‌های خود را به بخش خصوصی اعطا کردند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به پنسیلوانیا، ایلینویز، نیوجرسی و تگزاس نام برد.

۲-۴-۲- ایرلند

کارشناسان ایرلندی با بررسی تجربه بین‌المللی مشارکت عمومی-خصوصی، به این نتیجه رسیدند که در این کشور نیز در حوزه‌های حمل و نقل عمومی، ساخت جاده، سیستم آب و فاضلاب و پارکینگ‌های عمومی می‌توان از این مدل استفاده کرد. بنابراین پیشنهاد ساخت و راه‌اندازی مجموعه‌ای از پروژه‌ها را به صورت آزمایشی با این شیوه به دولت ارائه دادند. دولت نیز با قرار دادن شروطی برای ورود بخش خصوصی به این حوزه‌ها، طرح قانونی مربوطه را در آگوست ۱۹۹۸ تأیید نموده و در ژانویه ۱۹۹۹ بخشی با عنوان دفتر مرکزی پروژه‌های مشارکت عمومی و خصوصی را در دپارتمان مالی خود تأسیس کرد.

روند رضایت‌بخش به‌کارگیری مدل مشارکت عمومی-خصوصی و تبعات مفید آن در زمینه تأمین منابع مالی بیشتر برای پروژه‌های مختلف زیرساختی از یک طرف و بهبود کیفیت ساخت و بهره‌برداری از پروژه‌های زیرساختی مذکور از طرف دیگر، موجب بالا رفتن تمایل به استفاده از این شیوه گشت. تا جایی که در نیمه سال ۲۰۰۳، ۳۶ پروژه مشارکت بخش خصوصی و عمومی با ارزشی بالغ بر ۵ میلیون پوند برای هر پروژه و حدود ۱۰۰ پروژه کوچک‌تر دیگر تعریف و تصویب شد. عمده پروژه‌ها از سوی بخش خصوصی پیشنهاد و در توافق با مقامات محلی تعریف و اجرایی شدند. به علاوه کمک‌هایی از سوی دولت‌های محلی و شهرداری‌ها برای انجام پروژه‌های کوچک در چارچوب مشارکت عمومی خصوصی

^۱ Chicago Skyway

۸۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

تعریف شده و در اختیار شرکت‌های خصوصی مشارکت‌کننده در پروژه‌هایی نظیر پارک‌ها، امکانات تفریحی و گذران اوقات فراغت قرار گرفت. مجموع سرمایه‌گذاری‌های زیرساخت‌ها، بین سال‌های ۲۰۰۰ تا حدود ۲۰۰۶ حدود ۶/۱۷ میلیارد پوند بوده است که ۱/۸۵ میلیارد پوند آن با استفاده از روش مشارکت بخش خصوصی و عمومی انجام گرفته است؛ گرچه فرآیند انجام برخی پروژه‌ها عمدتاً به دلیل نوع قرارداد و عدم پیش‌بینی دقیق و شفاف برخی اجزای کلیدی به کندی پیش رفته است و بیش از پیش طول کشیده است.

۳-۴-۲- ویتنام

در ویتنام طی ۱۰ سال گذشته، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی تلاش‌های بسیاری برای ورود در پروژه‌های زیرساختی کشور را به خرج داده‌اند. ویتنام در زمینه داشتن تأسیسات زیرساختی مختلف، در وضعیت خوبی قرار ندارد و در فرودگاه‌ها، صنعت مخابرات، جاده‌ها، بنادر و سیستم حمل و نقل نیاز به سرمایه‌گذاری وسیعی دارد. به منظور بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و استفاده از سرمایه بخش خصوصی، روش BOT (ساخت، راه‌اندازی، انتقال) به عنوان یک روش جذاب از سوی بخش عمومی در ویتنام مورد استفاده قرار گرفته است. به این منظور در ابتدای دهه ۹۰ دولت ویتنام قانون (ساخت، راه‌اندازی، انتقال) را آماده و تصویب نمود. در دهه گذشته بیش از ۱۰۰ پروژه زیرساختی تحت روش (ساخت، راه‌اندازی، انتقال) به اجرا در آمده است که البته بخشی از این پروژه‌ها در زمان مشخص شده آماده و بهره‌برداری نگردیده‌اند که علت عمده به ضعف دانش و عدم شفافیت در فرآیند پروژه، پیش‌بینی و تحلیل ریسک در بخش‌های مختلف پروژه برمی‌گردد.

دولت ویتنام جهت تشویق بخش خصوصی به منظور مشارکت در پروژه‌های (ساخت راه‌اندازی انتقال) اقداماتی تشویقی را نیز پیش‌بینی کرده است اقداماتی نظیر:

- ۱) معافیت از پرداخت عوارض و مالیات بر درآمد برای ۴ سال یا معافیت ۸ سال برای پروژه‌هایی که از اهمیت بالاتری برخوردار بوده و دولت آنها را پیشنهاد و تشویق کرده است؛
- ۲) دستگاه‌ها و تجهیزات مورد نیاز پروژه از معافیت گمرکی برخوردار هستند. ویتنام توانسته بیش از ۱۰۰ پروژه را با روش مذکور اجرایی نماید.

۴-۴-۲- استرالیا

استفاده از مشارکت عمومی خصوصی در استرالیا از سال ۱۹۸۰ شروع شد و از آن به بعد پیشرفت مناسبی داشته است؛ به طوری که هم‌اکنون برای ارائه خدمات در حوزه‌های گسترده‌ای از جمله احداث و بهره‌برداری از پروژه‌های دارای جنبه اصلی اقتصادی (جاده‌ها، فرودگاه‌ها، راه‌آهن‌ها و...) و نیز تأسیسات

زیرساختی اجتماعی (مدارس، بیمارستان‌ها، زندان‌ها و ...) از این شیوه استفاده می‌شود. استرالیا شهرت خوبی در عملکرد مطلوب در تأمین ملزومات پروژه‌های زیرساختی بخش‌های مختلف دارد. استفاده گسترده از مشارکت عمومی - خصوصی در استرالیا با رعایت سیاست‌های کلی‌ای صورت می‌گیرد که «سازمان مشارکت عمومی - خصوصی ملی» و نیز «سازمان زیرساخت‌های استرالیا» ابلاغ می‌کنند.

عوامل کلیدی در پیشرفت مشارکت عمومی خصوصی در استرالیا عبارتند از:

• وجود ذهنیت توانایی بخش خصوصی در مدیریت و زیرساخت‌های مختلف، در میان مدیران اجرایی بخش دولتی

• وجود رویه شفاف تأمین و تجهیز مالی برای پروژه‌های زیرساختی با ابعاد بزرگ

• وجود دفتر تخصصی فدرال در زمینه طراحی قوانین مناسب و پرهیز از ایجاد محدودیت‌های بی‌مورد

برای مشارکت بخش‌های دولتی - خصوصی در پروژه‌های زیرساختی

• وجود شبکه کارآیی از دپارتمان‌ها و دفاتر مشارکت عمومی خصوصی در ایالت‌ها

• فراهم کردن زمینه تعامل مناسب با همکاری سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، پیمانکاران،

تأمین‌کنندگان تجهیزات و نیز مؤسسه‌های تأمین مالی

با این اوصاف به نظر می‌رسد که شهرهای ایران به ویژه کلان‌شهرها، می‌توانند از این روش، با توجه به استفاده فراگیر و گسترده آن در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته و تجربیات گوناگون و متنوع موجود در انجام پروژه‌های مختلف شهری به ویژه در بخش حمل و نقل عمومی، احیای بافت‌های فرسوده، گسترش زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، ایجاد فضای اوقات فراغت و تفریحی، معابر، بزرگراه‌های شهری و امثالهم استفاده نمایند. اما با توجه به اجزای یک مشارکت بخش خصوصی و عمومی موفق، تحلیل پیامدها و ایجاد زمینه‌ها و بسترهای قانونی و اجتماعی مربوطه ضرورتی کلیدی دارد.

۵-۲- نمونه طرح‌های مشارکتی موفق حوزه فناوری اطلاعات در جهان

بیشترین طرح‌های مشارکتی انجام‌شده در حوزه دولت الکترونیکی در دنیا در سه گروه زیر بوده‌اند:

• مراکز خدمات‌دهی الکترونیکی به شهروندان. در مناطق با دسترسی کم به اینترنت، پیاده‌سازی مراکز ارائه خدمات الکترونیکی دولتی یا باده‌های الکترونیکی از نمونه‌های موفق مشارکت بوده‌اند. این مراکز خدمات دولتی متنوعی مانند ثبت وسایل نقلیه، پرداخت قبضه‌ها و مجوزهای کسب‌وکار را به شهروندان ارائه می‌کنند.

• پورتال‌های الکترونیکی. پورتال‌های برخطی با ارائه خدمات دولتی در کنار تبلیغات بخش خصوصی در مناطقی که دسترسی به اینترنت بالا است به خوبی با مشارکت اجرا شده است.

۸۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

• توسعه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات. طرح‌های مشارکتی که شامل انتقال زمین‌ها یا زیرساخت‌های دولتی به بخش خصوصی با هدف ایجاد یا توسعه دارایی‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات نظیر پارهای علم و فناوری بوده‌اند در مناطقی که وضعیت جامعه از کسب‌وکارهای الکترونیکی حمایت می‌کند با موفقیت انجام شده‌اند.

در ادامه خلاصه مشخصات مهم‌ترین طرح‌های مشارکتی حوزه فناوری اطلاعات اجرا شده در جهان آورده شده است.

۱-۵-۲- اتحادیه اروپا

- گروه ۵ PPP G

این گروه با سرمایه اولیه ۷۰۰ میلیون یورو شروع به فعالیت کرده و دفتر مرکزی آن در بلژیک است. مؤسسين این گروه شرکت‌های اریکسون، اورنج، این‌اس‌ان، سس و آلتاکتل-لوسنت بوده‌اند. بیش از هزار عضو شامل تولیدکننده‌های صنعتی، موسسه‌های تحقیقاتی و شرکت‌ها دارد و اعضای جدید نیز می‌پذیرد. هدف این گروه پیاده‌سازی و ارائه خدمات نسل پنجم از سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۳۰ است.

• تعداد ۱۹ پروژه فعال دارد.

• در سال ۲۰۱۳ اتحادیه اروپا و 5G PPP یک پیش‌قرارداد^۱ با موضوع «مشارکت عمومی خصوصی در زمینه زیرساخت شبکه‌های نسل پنجم پیشرفته برای اینترنت آینده» با بازه اعتبار ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۰ امضا کرده‌اند.

• اولین فراخوان در نوامبر سال ۲۰۱۴ با حجم ۱۲۵ میلیون یورو بوده است. طرح‌ها از سال ۲۰۱۵ آغاز می‌شوند.

این گروه شاخص‌های موفقیت کلیدی خود^۲ سطح بالای خود را به‌صورت زیر تعریف کرده است:

- ارتباطات بی‌سیم با ظرفیت ۱۰۰۰ برابر بالاتر و خدمات ۱۰ برابر متنوع‌تر
 - صرفه‌جویی تا سقف ۹۰ درصدی انرژی برای هر خدمت (با تمرکز بر شبکه‌های دسترسی موبایل)
 - کاهش متوسط زمان خلق خدمت از ۹۰ ساعت به ۹۰ دقیقه
 - حذف زمان خرابی خدمات
 - پیاده‌سازی بسیار فشرده ارتباطات بی‌سیم
 - ایجاد حریم خصوصی پیشرفته قابل کنترل توسط کاربر
- این گروه سه مرحله اصلی را برای فعالیت‌های خود به شرح زیر تعریف کرده است:

^۱ Contractual Arrangement

^۲ Key Performance Indicators (KPIs)

- مرحله مقدماتی (۲۰۱۲ تا ۲۰۱۳): تعریف طرح‌ها
- مرحله اول (۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵): فرآیندهای مطالعاتی
- مرحله دوم (۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷) بهینه‌سازی سیستمی
- مرحله سوم (۲۰۱۷ تا ۲۰۱۸) ارائه آزمایشی در ابعاد بزرگ

– طرح مشارکت عمومی خصوصی اینترنت آینده (FI-PPP)

هدف اصلی از این مشارکت ایجاد چشم‌انداز مشترک در پهنه اتحادیه اروپا در قالب بسترهای فنی و چارچوب‌های سیاست‌گذاری، قانونی و رگلاتوری است. این امر در «سند چشم‌انداز دیجیتالی اروپا»^۱ به‌عنوان پیش‌نیازی برای رسیدن به «بازار واحد دیجیتالی برخط اروپا»^۲ دیده شده است. اهداف اصلی طرح عبارت از موارد زیر است:

- افزایش کارایی فرآیندهای کسب‌وکار و زیرساخت‌های حامی برنامه‌های کاربردی در زمینه‌های حمل‌ونقل، سلامت و انرژی
- احصای مدل‌های کسب‌وکار خلاقانه در راستای تقویت موقعیت رقابتی صنعت اروپا در بخش‌های مخابرات، ابزارهای همراه، نرم‌افزار، خدمات، محتوا و رسانه

۲-۵-۲- استرالیا

– طرح سامانه خدمات الکترونیکی

دولت استرالیا و دولت‌های ایالتی با استفاده از مشارکتی نسبت به ایجاد یک سامانه ارتباطی جدید الکترونیکی برای بخش‌های خدمات عمومی پلیس، آتش‌نشانی و کارگران واکنش‌های اضطراری، اقدام کردند. شرکت‌های طراحی بخش خصوصی در موارد امور مالی، ساخت و راه‌اندازی این سامانه نوین شبکه‌های دولتی تحت نظارت دولت در دوره ۵ الی ۷ سال اقدام کردند.

۳-۵-۲- امریکا

– طرح سیستم اطلاعات مکانی^۳ تگزاس

^۱ Digital Agenda for Europe

^۲ European online Digital Single Market (DSM)

^۳ Geographic Information System (GIS)

۸۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

این طرح در سال ۲۰۰۲ از سوی شورای مشارکت عمومی خصوصی امریکا به عنوان طرح مشارکتی سال انتخاب شده است. در این طرح با ترکیب سخت‌افزار، نرم‌افزار و داده‌هایی که از طرف سازمان‌های دولتی در اختیار قرار داده شده، امکان انجام انواع فعالیت‌های توسعه‌ای اقتصادی میسر شده است. سرمایه لازم برای انجام این طرح به صورت مشارکتی ۳۵ درصد توسط نهاد عمومی و ۶۵ درصد توسط بخش خصوصی تأمین شده است.

۴-۵-۲- برزیل

- طرح مراکز خدمات شهروندی پوپاتمپو

مراکز خدمات شهروندی پوپاتمپو^۱ به معنی «مدیریت زمان» یکی از برنامه‌های دولت سائوپائولو در برزیل است که از طریق همکاری با دو شرکت بخش خصوصی ADM و اینتل انجام شده است. این مراکز در مکان‌های عمومی مثل مراکز خرید مستقر بوده و انقلابی در سامانه مالیاتی برزیل به وجود آورده‌اند.

۵-۵-۲- سنگاپور

- پنجره واحد تجاری- بستر فناوری اطلاعات برای تجارت و تدارکات- تبادل اسناد

بین بنگاهی و دولت با بنگاه‌ها

هدف: افزایش کارایی و صرفه‌جویی در هزینه‌های صنعت

مدت‌زمان قرارداد: ۱۰ سال (از ۱۹۸۹)

بودجه: ۲۸ میلیون دلار

مشارکت دولت در بخشی از هزینه‌ها

مشخصات:

- زمان پردازش/ صدور مجوز قبل: ۲ الی ۷ روز - بعد: ۲ دقیقه
 - پردازش اسناد: قبل: تا ۱۰,۰۰۰ در روز - بعد: تا ۳۰,۰۰۰ در روز
 - تعداد اسناد موردنیاز: قبل: ۳ الی ۳۵ سند - بعد: ۱ سند
 - واگذاری IP با دولت است و مجوز بهره‌برداری از آن در محدوده عملیاتی قرارداد به اپراتور داده شده است. فرآیندهای تجاری، علائم تجاری و نشانی‌های اینترنتی مرتبط توسط دولت واگذار می‌شود.
- وضعیت مالکیت داده‌ها و حریم خصوصی:

¹ Poupatempo Citizen Service Centers

• مالکیت اطلاعات و داده‌های گردآوری شده توسط موسسه‌ها طی فرآیندهای ارزیابی و رگلاتوری متعلق به دولت است.

• مالکیت داده‌های تجاری متعلق به شرکت‌هایی است که آن‌ها را ایجاد کرده‌اند.

شرایط فسخ:

- دولت حق دارد در شرایط نقض قرارداد از طرف اپراتور، عدم صلاحیت وی و یا به هر دلیلی بعد از ۵ سال (با اطلاع ۲ سال زودتر) قرارداد را فسخ کند.
- تأمین‌کننده حق ندارد قرارداد را فسخ کند.

نکات:

- اصطلاح‌ها و شرایط استاندارد قراردادهای مشارکتی برای طرح کافی نبوده‌اند.
- هرساله مبلغ ثابتی به‌عنوان جریان درآمدی ثابت به اپراتور داده می‌شود و مبلغ متغیری بسته به حجم فعالیت به‌عنوان مشوق برای اپراتور در نظر گرفته شده است.

– طرح اینترنت پهن‌بند بی‌سیم سنگاپور

مشخصات:

- بیش از ۶,۲۰۰ نقطه دسترسی (hot spot)
- ۶۲۰,۰۰۰ کاربر
- ۳ سال اتصال رایگان (در سطح خدمات پایه) ۵۱۲ کیلوبیت بر ثانیه در مناطق کلیدی عمومی
- ارائه خدمات پیشرفته غیر رایگان
- مشارکت دولت در ۳۰ درصد هزینه‌های کل
- ۳ ارائه‌کننده بخش خصوصی

– طرح سیستم پست الکترونیکی دولت

مشخصات:

- یک بستر استاندارد پست الکترونیکی برای کارمندان دولت شامل خدمات صندوق پیام، دایرکتوری پست‌های الکترونیکی همه دولت، مجهز به ضد هرزنگاری، فیلترینگ و ویروس
- در این طرح دولت از صرفه‌جویی مالی سود برده و بخش خصوصی به جریان درآمدی ثابتی خواهد رسید.

نقش دولت:

- مالکیت محتواهای پست‌های الکترونیکی
- تعیین کیفیت خدمات

۸۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- استفاده از ارزیاب‌های مستقل برای ارزیابی کیفیت خدمات
- پرداخت درازای استفاده از خدمات

نقش بخش خصوصی:

- مالکیت فضای میزبانی
- پرداخت هزینه‌های سرمایه‌ای و عملیاتی
- مسئول در برابر کیفیت خدمات

– طرح پورتال خدمات ملی وزارت دفاع

مشخصات:

- یک پورتال واحد برای خدمات ملی شامل خدمات الکترونیکی دولتی و تجاری

نقش دولت:

- مالکیت و نگهداری از خدمات الکترونیکی
- پرداخت مقادیر ثابت سالانه برای پوشش هزینه‌های سرمایه‌گذاری اولیه
- مسئول در برابر داده‌های دولتی

نقش بخش خصوصی:

- حق انحصاری برای بهره‌برداری از پورتال
- پرداخت هزینه‌های سرمایه‌ای و عملیاتی
- کسب درآمد از طریق هزینه‌های میزبانی خدمات تجاری و تبلیغات
- مسئول در برابر کیفیت خدمات

۶-۵-۲- فیلپین

– طرح رایانه‌ای کردن اداره حمل‌ونقل زمینی فیلپین

بودجه: ۸۴ میلیون دلار (در سال ۲۰۰۲)

مدل قرارداد مشارکتی: BOO با بخش خصوصی شامل یک کنسرسیوم فیلپینی و یک شرکت آمریکایی

هدف: بهبود گردآوری اطلاعات، کاهش جرائم (سرقت وسایل نقلیه) و ایجاد پایگاه داده رایانه‌ای و به اشتراک‌گذاری اطلاعات

مشخصات:

- اداره حمل و نقل زمینی چهارمین منبع درآمدی دولت از طریق ثبت نام وسایل نقلیه، ارائه مجوز و بازرسی های ایمنی است.
- دارای ۲۴۸ دفتر در سراسر کشور
- امکان انجام ۱۲ میلیون تراکنش در سال
- **دامنه طرح به شرح زیر است:**
- ارزیابی و یکپارچه سازی آزمون سیستم ها برای شبکه های ارتباطی جدید:
 - O نرم افزارهای کاربردی مرتبط
 - O سیستم های شبکه های
 - O سخت افزار
 - O سیستم نرم افزاری
 - O روال های دستی
 - O آزمون کارایی و برنامه ریزی ظرفیت
- بررسی و ارزیابی:
 - O سیستم تأیید گواهینامه رانندگی
 - O ثبت سیستم های نقلیه موتوری
 - O کاهش بار و سیستم کنترل ترافیک
 - O تولیدکننده ها، اسمبلرها و واردکننده ها
 - O سیستم گزارش عوامل اجرایی و گردآوری درآمد

۷-۵-۲- کانادا

- تعداد زیادی طرح PPP بیمارستانی در بریتیش کلمبیا، اونتاریو، کبک و سایر.
- ابعاد متغیر از خدمات پاراکلینیکی در فضای ۱۰۰,۰۰۰ فوت مربع در اوتاوا اونتاریو تا مرکز درمانی ۷۷۲ تخته دانشگاه مونترال در کبک
- اکثراً با مدل DBFM
- اتصال مدرسه های هوشمند، BOO
- پروژه فیبر نوری

۸-۵-۲- مولدووا (جنوب شرق اروپا)

- طرح امضای موبایل

زمان: ۲۰۱۲

هدف: خلق خدمات باکیفیت برای مشتریان و ظرفیت انجام امضای موبایل برای شهروندان در سراسر کشور

طرف بخش خصوصی: اپراتورهای تلفن همراه Orange و Moldcell

۹-۵-۲- هند

- طرح باجه‌های خدمات الکترونیکی فروشگاه تک مرحله‌ای (eSeva)

طرح باجه‌های خدمات الکترونیکی فروشگاه تک مرحله‌ای در ایالت Andhra Pradesh در سال ۱۹۹۹ آغاز شده است. در این طرح ترکیبی از خدمات C2G از یک نقطه واحد ارائه می‌شد. مدل مشارکتی استفاده شده BOOT بوده است.

در این طرح دولت ایالتی در بخش back-end خدمات سرمایه‌گذاری کرده و بخش ارتباط با مردم را با روش مشارکتی به انجام رسانده است. در مدل مشارکتی دولت حدود شش میلیون دلار برای آماده‌سازی وبسایت و طرف خصوصی یک میلیون دلار هزینه سخت‌افزار، نرم‌افزار و شبکه را تقبل کرده است. در این طرح دولت به ازای هر تراکنش ۰,۰۸ پرداخته است.

۱۰-۵-۲ هنگ کنگ

- طرح ارائه خدمات دولت الکترونیکی

طرح ارائه خدمات دولت الکترونیکی هنگ کنگ یک درگاه دو زبانه است که از طریق مدل مشارکتی طراحی، ساخت، مالکیت و بهره‌برداری در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸ انجام شده است. در این قرارداد، اپراتور بخش خصوصی با سرمایه‌گذاری مشترک شرکت‌های هاچیسون و امپو^۱ و هالت پکارد^۲ مسئول توسعه، سرمایه‌گذاری، عاملیت اجرا و نگهداری درگاه بوده و دولت مسئول پرداخت هزینه معاملات به اپراتور بخش خصوصی پس از رسیدن موضوع معامله به حجم توافق شده است. همچنین اپراتور خصوصی به گسترش درگاهی خود که شامل خدمات تجاری، مانند تبلیغات و تجارت الکترونیکی، به منظور کسب درآمد بیشتر بوده اقدام کرده است. رزرو سالن‌های ورزشی، ثبت ازدواج، برنامه‌ریزی جهت درخواست

^۱ Hutchison Whampoa Limited

^۲ Hewlett Packard HK SAR Limited

کارت هویت و گذرنامه و بسیاری از خدمات دیگر می‌تواند در این وبگاه استفاده شود. قرارداد این پروژه در اول ژانویه ۲۰۰۸ تکمیل شده و کلیه خدمات دولت هنگ‌کنگ تنها از طریق این وبگاه انجام می‌شود.

۱۱-۵-۲ یونان

اتحادیه اروپا ۱,۴۷ میلیارد دلار تا سال ۲۰۱۳ تحت برنامه «همگرایی دیجیتالی» برای تأمین مالی زیرساخت‌های ICT این کشور اختصاص داده است. مدل قراردادی طرح‌های این موضوع به‌صورت زیر است.

همچنین نحوه تخصیص منابع مالی طی قراردادهای مشارکتی مورد حمایت سازمان ملل به‌صورت زیر تعریف شده است.

ازجمله طرح‌های انجام‌شده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

– طرح رایانه‌ای کردن اطلاعات مسافران و مدیریت ناوگان اتوبوس‌رانی و واگن‌های برقی در شهر آتن

مدت زمان قرارداد: ۱۲ سال

بودجه: ۵۲ میلیون یورو

سهم مشارکت اتحادیه اروپا: ۱۰ میلیون یورو

هدف: بهبود کلی خدمات عمومی حمل‌ونقل قابل‌ارائه به جامعه

مشخصات طرح:

• شامل ۱۰۰۰ ایستگاه هوشمند: سیستم نمایش بلادرنگ اطلاعات مسافران و زمان‌های رسیدن اتوبوس‌ها

• شامل ۲۵۰۰ وسیله نقلیه: سیستم موقعیت خودکار وسایل نقلیه، رایانه‌های نصب‌شده، اطلاعات مسافران به‌صورت پویا، ارتباط شفاهی بلادرنگ با مرکز مدیریت

• نظارت بلادرنگ و متمرکز بر ناوگان، بهینه‌سازی زمان‌بندی خدمات، کنترل هزینه

• امکان برنامه‌ریزی سفرها توسط شهروندان

• امکان شخصی‌سازی اطلاعات از طریق وب و ابزارهای موبایل

– طرح بلیت الکترونیکی – سیستم اخذ خودکار کرایه مسافرت‌های درون‌شهری همه

اپراتورهای حمل‌ونقل شهر آتن

مدت زمان قرارداد: ۱۲ سال

۹۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

بودجه: ۱۲۹ میلیون یورو

سهم مشارکت اتحادیه اروپا: ۳۵ میلیون یورو

هدف: بهبود استحکام مالی اپراتورهای حمل‌ونقل عمومی، دسترسی آسان‌تر و قیمت‌گذاری منصفانه‌تر برای مسافران

مشخصات:

- تسهیل دسترسی به انواع مدل‌های حمل‌ونقل
- قیمت‌گذاری عادلانه‌تر و منعطف‌تر
- کاهش سفرهای بدون بلیت
- اطلاعات دقیق در مورد استفاده از سیستم و در نتیجه برنامه‌ریزی بهتر خدمت
- حسابداری خودکار بلیت و فرآیند فروش

– طرح‌های در حال برنامه‌ریزی

- شبکه‌های پهن‌بند شهری
- اینترنت پهن‌بند روستایی
- دولت الکترونیکی
- تله‌متری
- پورتال‌های وبی (گردشگری، فرهنگی و غیره)

فصل سوم

سابقه مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی

در این فصل به رویکرد کشور درخصوص مسئله مشارکت عمومی- خصوصی خدمات دولت الکترونیکی پرداخته شده است. در این راستا اسناد و مقررات بالادستی، پروژه‌هایی که در ایران به صورت مشارکتی انجام گرفته و مستندات تدوین شده توسط آنها بررسی شده است. همچنین، موانع و چالش‌ها در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات در خصوص طرح‌های مشارکتی شناسایی شده اند.

۱-۳- رویکرد ایران به مسئله مشارکت و بررسی اسناد و مقررات بالادستی

برخلاف اهمیت فراوانی که امروزه مشارکت عمومی- خصوصی در جذب سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد به‌دست آورده است، تا سال‌های اخیر چندان مورد توجه جدی قانون‌گذاران کشورمان قرار نگرفته بود. البته در پاره‌ای از موارد قانون‌گذار به مفهوم مشارکت عمومی- خصوصی در قوانین قبلی نیز اشاره کرده است. یکی از این قوانین، قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی منتشر شده در روزنامه رسمی، به شماره ۱۶۷۰۹، مورخ ۱۳۸۱/۴/۲۲ و مصوب در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ است. به موجب بند (ب) ماده ۳ این قانون "سرمایه‌گذاری خارجی در کلیه بخش‌ها در چارچوب روش‌های "مشارکت مدنی"، "بیع متقابل" و "ساخت، بهره‌برداری و واگذاری" که برگشت سرمایه و منافع حاصله صرفاً از عملکرد اقتصادی طرح مورد سرمایه‌گذاری ناشی شود و متکی به تضمین دولت یا بانک‌ها و یا شرکت‌های دولتی نباشد" از تسهیلات و حمایت‌های مقرر در قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی بهره‌مند می‌شوند. سرمایه‌گذاری موضوع این بند که از آن به "سرمایه‌گذاری خارجی در چارچوب ترتیبات قراردادی" تعبیر شده است. برای همه فعالیت‌های اقتصادی مجاز است، اعم از این که این فعالیت‌ها در انحصار دولت باشد، یا بخش خصوصی نیز بتواند در این نوع کارها فعالیت کند.

از جمله روش‌های یاد شده در این بند روش "مشارکت مدنی" است. در قانون مدنی از مشارکت مدنی تعریفی نشده است، اما قانون‌گذار تعریفی از شرکت بیان کرده است. "شرکت" به موجب ماده ۵۷۱ قانون مدنی عبارت است از اجتماع حقوق مالکان متعدد در شیء واحد به نحوه اشاعه. ماده ۱۸ آیین‌نامه قانون عملیات بانکی بدون ربا "مشارکت مدنی" را عبارت از درآمیختن سهم‌الشرکه نقدی و یا غیرنقدی متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی متعدد، به نحو مشاع به منظور انتفاع، طبق قرارداد دانسته است. "مشارکت حقوقی" نیز طبق ماده ۲۳ همین آیین‌نامه عبارت است از تأمین قسمتی از "سرمایه" شرکت‌های سهامی جدید، یا خرید قسمتی از سهام شرکت‌های سهامی موجود. مشارکت یاد شده در این

۹۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

مواد می‌تواند به طور مشارکت بین بخش‌های عمومی یا خصوصی، یا مشارکت بین بخش خصوصی و عمومی محقق شود. هرچند قانون‌گذار در بند (ب) ماده ۳ قانون تشویق به روش "مشارکت مدنی" اشاره کرده است، به نظر نمی‌رسد مقصود از آن خارج کردن مشارکت حقوقی از قلمرو بحث باشد. در حقیقت، قانون‌گذار در پی بیان ترتیبات قراردادی است که سرمایه‌گذار خارجی می‌تواند از طریق آن سرمایه‌گذاری کند و یکی از این روش‌ها، مشارکت است.

از روش‌های دیگر یادشده در بند (ب) "روش ساخت، بهره‌برداری و واگذاری" یا (BOT) است که می‌توان آن را متداول‌ترین شکل قراردادهای مشارکت عمومی-خصوصی در نظر گرفت. این ماده صرفاً متذکر روش BOT است و متذکر گونه‌های دیگر آن مثل BOO و امثال آن نشده است. البته از عبارت اخیر بند (ب) ماده ۳ قانون تشویق که برگشت سرمایه و منافع حاصله را صرفاً از عملکرد اقتصادی طرح مورد سرمایه‌گذاری دانسته است، می‌توان استفاده کرد که ذکر روش BOT در این ماده صرفاً اختصاص به روش ساخت، بهره‌برداری و واگذاری معمول ندارد، بلکه نظر به همه روش‌های مشابه است، مثل BOO است. به علاوه این قانون صرفاً به بیان کلی روش‌های "مشارکت مدنی" و "ساخت، بهره‌برداری و واگذاری" اکتفا کرده است و درباره چگونگی انجام دادن این روش‌ها و تعهدات طرفین اشاره‌ای نکرده است.

بهره‌گیری از روش مشارکت عمومی-خصوصی در بند (ب) ماده ۲۱۴ قانون برنامه پنجم توسعه بیان شده است که متعاقباً این روش با تفصیل بیشتری در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۲ درج شده است. در بند (ب) ماده ۲۱۴ قانون برنامه پنجم توسعه با بیان کلی دولت را موظف کرده است به منظور افزایش کارآمدی و اثربخشی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از روش‌های اجرایی مناسب از جمله روش‌های مشارکت بخش عمومی-خصوصی با پیش‌بینی تضمین‌های کافی بهره‌گیرد. اما در این بند به نحوه تحقق این مشارکت و نوع تضمین‌های مورد نظر اشاره نشده است. البته در اجرای بند (ب) یاد شده، تبصره ۱۰۲ قانون بودجه سال ۱۳۹۱ و تبصره ۱۲۶ قانون بودجه سال ۱۳۹۲ (روزنامه رسمی، شماره ۱۹۸۹۰، ۱۳۹۲/۳/۲۸) و تبصره ۸ لایحه بودجه ۱۳۹۳ کل کشور ضوابطی را درباره نحوه تحقق مشارکت عمومی-خصوصی، تعهدات طرفین خصوصی و دولتی و حمایت‌هایی که از این روش انجام می‌گیرد، مقرر کردند.

۱-۳- بند (ب) ماده ۲۱۴ قانون برنامه پنجم توسعه

در ماده ۲۱۴ دولت موظف شده است به منظور افزایش کارآمدی و اثربخشی طرح‌های تملکی دارایی‌های سرمایه‌ای با رعایت قانون نحوه اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی اقداماتی را به اجرا درآورد که درمیان این اقدامات بند (ب) به شرح زیر آورده شده است:

روش‌های اجرایی مناسب از قبیل "تأمین منابع مالی، ساخت، بهره‌برداری و واگذاری"، "تأمین منابع مالی، ساخت و بهره‌برداری"، "طرح و ساخت کلید در دست"، "مشارکت بخش عمومی - خصوصی" و یا "ساخت، بهره‌برداری و مالکیت، را با پیش‌بینی تضمین‌های کافی به کار گیرد.

۳-۱-۲- قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی با شماره ۱۶۷۰۹ در تاریخ ۸۱/۴/۲۲ در روزنامه رسمی کشور منتشر شده است.

۳-۱-۳- آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۴ بنا به پیشنهاد شماره ۲۹۷۷۸ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ وزارت اموراقتصادی و دارایی و به استناد ماده (۲۵) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی - مصوب ۱۳۸۱-آیین‌نامه اجرایی قانون یاد شده را تصویب نمود.

۳-۱-۴- آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری

وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک در جلسه مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۱۳ بنا به پیشنهاد معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور و به استناد تبصره (۲) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری - مصوب ۱۳۸۶- و با رعایت بند (ط) تصویب‌نامه شماره ۱۵۸۷۸۵/ت ۳۸۸۵۶-ه مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۱ آیین‌نامه اجرایی ماده یادشده را تصویب نمودند.

۳-۱-۵- آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۲ قانون خدمات کشوری

در ماده ۱۵ آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۲) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوبه ۱۶۳۴۶۴/ت ۴۵۰۲۰ مورخ ۱۳۸۹/۷/۲۲ هیأت وزیران) به صراحت عنوان شده است که اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی صرفاً در قالب انواع شرکت‌ها مثل سهامی عام، سهامی خاص و تعاونی که براساس قوانین مربوط تشکیل شده و فعالیت می‌کنند، می‌توانند به عنوان مؤسسات متقاضی و مجری در این حوزه فعالیت کنند.

۹۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

۳-۱-۶- دستورالعمل شرایط واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید، نیمه تمام، تکمیل شده و آماده بهره‌برداری

شورای اقتصاد در جلسه مورخ ۱۳۹۵/۳/۱۸ درخواست شماره ۱۶۴۷۱ مورخ ۱۳۹۵/۱/۲۳ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور درخصوص اصلاحات پیشنهادی برای دستورالعمل شرایط واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید، نیمه‌تمام، تکمیل شده و آماده بهره‌برداری به بخش غیر دولتی (دستورالعمل موضوع ماده ۲۷ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳ مجلس شورای اسلامی) را بررسی و مصوبه شماره ۱۴۲۶۰۰ مورخ ۱۳۹۴/۷/۴ شورای اقتصاد را تصویب نمود.

۳-۱-۷- آیین نامه اجرایی بند (ه) تبصره (۱۹) قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور

معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در تاریخ ۱۳۹۴/۶/۱۶ تصویب نامه شماره ۷۰۷۳۹/ت/۵۱۸۸۷ مورخ ۱۳۹۴/۶/۲ هیأت محترم وزیران را درخصوص آیین نامه اجرایی بند (ه) تبصره (۱۹) قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور جهت استفاده از مشارکت عمومی خصوصی برای تأمین اعتبار طرح‌ها و پروژه‌های نیمه تمام وفق بند چهارم بخشنامه شماره ۱/۳۹۸۴۵ مورخ ۹۴/۵/۲۱ ابلاغ کرد.

۳-۱-۸- آیین نامه اجرایی ماده (۸) توسعه و گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات

دستگاه‌های اجرایی مجازند کلیه فعالیت‌های اجرایی آرایه خدمات الکترونیکی خود به مردم را در چارچوب نقشه راه توسعه دولت الکترونیک پست از تصویب کمیسیون توسعه دولت الکترونیک شورا از طریق سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی نظیر ساخت، راه‌اندازی و انتقال مالکیت (BOT) و خصوصی سازی عملیات ساخت (BOO) انجام دهند.

۳-۱-۹- آیین نامه اجرایی ماده (۱۷) توسعه و گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات

به منظور افزایش محتوا و خدمات به خط و زبان فارسی در شبکه ملی اطلاعات و اینترنت و همچنین اجرای قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، کلیه دستگاه‌های اجرایی مجازند با استفاده از فرآیند ماده (۷) این آیین نامه از مشارکت بخش خصوصی در تهیه و تبدیل داده‌های موجود دستگاه‌ها به صورت رقومی استفاده کنند.

تبصره- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است حمایت های لازم از تهیه و عرضه ابزارهای توسعه خط و زبان فارسی از قبیل موتور جستجو، ترجمه فارسی، کدگذاری الفبای فارسی، درختواره واژگان فارسی(تزاروس) را به عمل آورد.

۱۰-۱-۳- نمونه قرارداد واگذاری

معاونت توسعه مدیریت و منابع انسانی وزارت جهاد کشاورزی به منظور تسهیل فرآیند قانونی واگذاری وظایف تصدی-گری به بخش غیردولتی نمونه قراردادهایی شامل قرارداد خرید خدمات در بخش غیر دولتی، قرارداد واگذاری مدیریت به بخش غیردولتی و قرارداد اجاره ابلاغ نمود و از آن پس موارد خاص قراردادی با رعایت کلیه قوانین و مقررات در قراردادهای تیپ مذکور انجام می‌شوند.

۲-۳- نمونه طرح‌های مشارکتی در ایران

در این قسمت بطور خلاصه نمونه‌هایی از اقدامات انجام شده در خصوص مشارکت عمومی- خصوصی در قسمت‌های مختلف کشور مطرح شده است.

- اجرای ترمینال زیارتی فرودگاه امام در قالب مشارکت عمومی-خصوصی
- کنسرسیومی متشکل از چندین سرمایه‌گذار و مؤسسات بانکی کشور و سازمان های ذی‌ربط خدمات حج و زیارت و با مشارکت شرکت شهر فرودگاهی امام خمینی (ره) تشکیل شده است.
- ترمینال زیارتی در قالب یک پروژه عمومی-خصوصی یا PPP به اجرا در خواهد آمد، در این زمینه تفاهم‌نامه‌ای هم به امضاء رسیده و این تفاهم نامه در حال تبدیل به یک قرارداد است که هر چه زودتر به مراحل اجرایی خواهد رسید.
- برقی کردن راه‌آهن تهران - مشهد

پروژه‌ی برقی کردن راه‌آهن تهران - مشهد، تنها پروژه‌ی گسترش زیرساخت‌های کشور است که به وسیله‌ی یکی از انواع شیوه‌های مشارکت عمومی - خصوصی (PPP) یعنی روش ساخت- بهره‌برداری- انتقال (BOT) انجام می‌شود. با بهره‌برداری از این پروژه‌ی ۴۱۰۰ میلیارد تومانی که تفاهم‌نامه‌ی اجرای آن به شیوه‌ی BOT بین وزارت راه و شهرسازی و وزارت دفاع امضا شده است، در فاز اول ظرفیت جابجایی سالانه ۲۰ میلیون مسافر و ۵,۷ میلیون تن بار در این مسیر ایجاد می‌شود.

- افتتاح نخستین بیمارستان خصوصی با تعرفه دولتی
- نخستین بیمارستان خصوصی (محب) که با تعرفه دولتی خدمات ارائه می‌دهد. در این بیمارستان تعرفه دولتی رعایت می‌شود، در حالی که بیمارستان کاملاً خصوصی است.

۹۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

مدلی که در بهره‌برداری از این بیمارستان از آن تبعیت می‌شود مشتمل بر مشارکت است؛ بدین صورت که دولت از روش PPP (مشارکت مردمی) برای کمک به کسب و کارهای متعلق به دولت استفاده می‌کند تا خدمات بهتری را ارائه و رقابت کنند، در حالی که مسئولیت دارایی‌های دولتی در بخش دولتی باقی می‌ماند.

از سال ۱۹۹۷، ۸۵ درصد از سرمایه‌گذاری‌های انگلستان در حوزه سلامت از روش PPP بهره می‌گیرد و ۱۳۰ پروژه بیمارستانی را شامل می‌شود. هر چند نمونه‌های کوچکی از مدل‌های PPP در بخش سلامت در کشور پیاده شده است، ولی با توجه به ظرفیت‌های بخش سلامت نیازمند توسعه کامل این مدل در اداره بیمارستان‌ها هستیم.

• پروژه‌های آب و فاضلاب با مشارکت بخش خصوصی

نخستین پروژه انتقال پساب کشور به روش بیع متقابل در ماهدشت کرج استان البرز آغاز شد. بخش خصوصی علاوه بر سرمایه، مدیریت و فناوری را به عرصه کار و فعالیت در بخش آبفا و سایر بخش‌ها انتقال می‌دهد.

اکنون وزارت نیرو تعداد زیادی طرح در بخش جمع‌آوری فاضلاب و تأمین آب آشامیدنی با مشارکت بخش خصوصی در دست اجرا دارد که ارزش قراردادهای منعقد شده در این بخش‌ها ۳۰ هزار میلیارد ریال است.

به گفته وزیر نیرو، به‌زودی مناقصه عمومی ۲۰ مجتمع آبرسانی روستایی برای تأمین آب آشامیدنی یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر از روستاییان کشور اعلام می‌شود که این مجتمع‌ها با مشارکت بخش خصوصی ساخته خواهد شد.

با احداث این مجتمع‌ها، بخش خصوصی به روستاها و دولت آب می‌فروشد که از این طریق علاوه تأمین آب سالم و بهداشتی برای روستاییان، آب مورد نیاز مراکز تولیدی نیز تأمین خواهد شد.

• پروژه آزادراه خرم‌آباد-اراک

پروژه ملی آزادراه اراک-خرم‌آباد به طول بیش از ۱۳۵ کیلومتر و به منظور تسهیل در تردد و حمل نقل به عنوان قطعه تکمیل‌کننده محورهای اصلی و ارتباطی شمال به جنوب کشور اجرا می‌شود. این پروژه در یک دوره سه تا چهار ساله با مشارکت و سرمایه‌گذاری قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیا به عنوان یکی از طرح‌های مهم و زیربنایی استان لرستان اجرا خواهد شد.

پروژه مذکور به صورت مشارکتی و در قالب ۶۰ درصد اعتبارات دولتی و ۴۰ درصد مشارکت بخش خصوصی (مجری و پیمانکار) اجرا خواهد شد. اجرای طرح عمرانی آزاد راه اراک - خرم‌آباد، ظرفیت مناسبی را در راستای توسعه اقتصادی، رونق سرمایه‌گذاری و تسهیل در تردد با افزایش ایمنی سفر و کاهش مصرف سوخت در استان، ایجاد خواهد کرد.

• سازمان پایانه‌های مسافربری شهرداری اصفهان

ایجاد اتاق مادر و کودک، احداث و تجهیز ۴ پله برقی، ساخت اولین شهربازی سرپوشیده و بازسازی و نوسازی دفاتر شرکت‌های مسافربری در پایانه‌های چهارگانه از جمله فعالیت‌هایی است که با مشارکت بخش خصوصی در پایانه کاوه شهر اصفهان انجام شده است.

• پروژه‌های نیروگاهی

سه پروژه نیروگاه جنوب اصفهان، نیروگاه فارس و نیروگاه پرسر و آب شیرین کن قشم از مدل‌های مشارکت عمومی و بخش خصوصی هستند که براساس قرار دادهای PPP (مشارکت عمومی - خصوصی) تأمین مالی شده‌اند.

مدت زمان تعیین شده برای اجرای این طرح‌ها چهار سال بوده که این پروژه‌ها یک سال زودتر از موعد مقرر به پایان رسیده است. ضمن آن که این پروژه‌ها نماد بسیار موفق جذب سرمایه‌گذاری به روش PPP است.

• پروژه‌های وزارت راه و شهرسازی

آزادراه‌های زنجان - تبریز، ساوه - همدان، آزادراه رشت - قزوین، آزاد راه سیرجان - بندرعباس، آزادراه خرم آباد - پل زال، قم - تهران، حرم تا حرم و اندیمشک، از مهم‌ترین پروژه‌های آزادراهی هستند که با روش مشارکت ۵۰ درصدی بخش خصوصی انجام شده‌اند.

ساخت و توسعه شهر فرودگاهی امام خمینی (ره) با ۱۴ هزار هکتار نیز از اولویت‌های مهم سرمایه‌گذاری وزارت راه و شهرسازی می‌باشد و بناست سرمایه‌گذاری‌های عظیمی جهت توسعه ظرفیت این فرودگاه برای جابجایی ۴۰ میلیون مسافر تا سال ۲۰۱۵ انجام شود.

در راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران اکثر لکوموتیوها و واگن‌ها در اختیار بخش خصوصی است. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، ساخت بزرگترین راه ریلی برقی راه‌آهن تهران - مشهد نیز بدست بخش خصوصی به روش B.O.T در حال انجام است.

در صنعت حمل و نقل هوایی نیز به استثناء یک ایرلاین دولتی ۱۵ ایرلاین مربوط به بخش خصوصی می‌باشد.

• اجرای موفق طرح گردشگری نوروزی در تهران

بر اساس برنامه‌های سال ۱۳۹۲ شهرداری تهران، برای توسعه تهران‌گردی در طول تعطیلات نوروز، ستاد گردشگری نوروزی با هدف یکدست کردن مدیریت و ساماندهی فعالیت‌های گردشگری در شهرداری تهران تشکیل شد.

این ستاد با هدف گسترش و توسعه تهران‌گردی و معرفی تهران به عنوان یک مقصد مناسب و جذاب برای گردشگران و همچنین ایجاد انگیزه در شهروندان تهرانی برای بازدید از اماکن دیدنی و گردشگری

شهر تهران، برای اولین بار تصمیم گرفت تا برنامه مدونی برای تهران‌گردی در طول تعطیلات نوروز فراهم کند. بر این اساس، ستاد گردشگری نوروزی شهرداری تهران با استفاده از متخصصین گردشگری، ۱۶ مسیر گردشگری نیم‌روزه برای شهر تهران تعریف کرد و با استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی و مشارکت دادن این بخش در اجرای تورها، از تعدادی از مجریان برگزیده تورهای داخلی دعوت به عمل آورد تا برای اولین بار با رویکرد مشارکت بخش عمومی و خصوصی (مدل PPP) به حوزه تهران‌گردی وارد شوند. تورهای گردشگری نوروزی شهرداری تهران بین روزهای دوم تا شانزدهم فروردین ماه اجرا شدند و با پشت سر گذاشتن بخشی از اهداف تعیین شده خود نشان دادند که قدم اول این طرح و استفاده از ظرفیت‌های مکمل بخش عمومی به نمایندگی شهرداری تهران و بخش خصوصی با حضور گسترده آژانس‌های مسافرتی و مجریان تورها می‌تواند در توسعه گردشگری، به خصوص تهران‌گردی تحولی جدی ایجاد کند.

• ایمن‌سازی ۱۹ نقطه حادثه‌خیز شهر کرمان

نصب دوربین‌های کنترل سرعت و نظارت در مسیر بزرگ‌راه‌ها و سر چهارراه‌ها از جمله اقداماتی است که در راستای کاهش تصادفات، در ۱۹ نقطه حادثه‌خیز شهر کرمان انجام شده است. مطالعات لازم در این خصوص توسط سازمان حمل و نقل و ترافیک انجام شده و دوربین‌ها با مشارکت بخش خصوصی به صورت BOT، نصب شده‌اند.

• خط سوم BRT، شرق - غرب با مشارکت بخش خصوصی در شهر اصفهان

دفتر سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های شهرداری اصفهان با هدف جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و تنوع بخشی به پروژه‌های شهری اصفهان سیلی از فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف را برای معرفی به سرمایه‌گذاران قابل ارائه نموده است. یکی از حوزه‌های حیاتی در بخش زیرساخت شهری، حوزه حمل و نقل عمومی است. در این راستا توجه به این نکته اهمیت دارد که اولاً در حوزه زیرساخت و تجهیزات اولیه ناوگان، سرمایه‌گذاری بالایی مورد نیاز است. این سرمایه‌گذاری سنگین، در تهیه ناوگان اعم از تهیه اتوبوس، بی.آر.تی و مترو خود را نشان می‌دهد. همچنین در قسمت بهره‌برداری نیز یک نوع مدیریت اقتصادی چابک و هوشمند لازم است که با مدیریت بخش خصوصی قادر به ارائه بهترین نوع خدمات به عموم مردم باشد. در همین راستا سالیان گذشته اقدامات نوسازی در حوزه ناوگان حمل و نقل شهری انجام شده، که از آن جمله، راه اندازی خط یک بی آر تی در دوفاز بود.

سرمایه‌گذاری مستقیم شهرداری هم در خرید اتوبوس‌های دوکابینه و هم اتوبوس‌های ۱۲متری، هزینه سنگینی را به دوش شهرداری گذاشت و مشخص کرد که ادامه دادن این مسیر مشکل است. رویکرد مشارکت سرمایه‌گذار بخش خصوصی مطرح شد، تا بتوان خط بی. آر.تی سوم شرق - غرب اصفهان، را نیز راه‌اندازی نمود. درهمین خط سوم، یک قرارداد دیگر نیز منعقد شد که زمین آن تحویل

مشارکت کننده گردید، آن هم ساخت و تجهیز ایستگاه‌های بی.ار.تی است. لازم به ذکر است در زمینه اجرای ایستگاه‌های بی.ار.تی، دو تجربه قبلاً وجود داشت که قابل مقایسه هستند. در فاز یک از طریق جذب سرمایه‌گذار ایستگاه‌ها احداث شدند که یک غرفه عرضه مواد غذایی نیز در آن پیش‌بینی شده بود. هرچند قرار بود مواد غذایی سرد و بسته‌بندی شده در آن عرضه شود منتها این قسمت ناموفق بود. اما در قسمت تهاتری که به صورت BOT انجام شد در مقایسه با فاز ۲ که کاملاً به صورت پیمانکاری اجرا شد و شهرداری پول آن را پرداخت کرد موفق بود.

• پایانه جدید فرودگاه بین‌المللی کرمان به روش B.L.T

عالی‌ترین مقام وزارت راه و شهرسازی در ابتدای ورود به استان کرمان با حضور در فرودگاه مرکز استان، عملیات اجرایی پایانه جدید فرودگاه بین‌المللی کرمان با مساحت ۲۰ هزار مترمربع را آغاز کرد که با ساخت این پایانه حدود ۲,۵ میلیون مسافر به ظرفیت فرودگاه‌های کشور اضافه می‌شود. راه‌اندازی این ترمینال موجب اتصال کرمان به سیستم دانش بین‌المللی خواهد شد، فرودگاه نسل جدید که در کرمان محقق خواهد شد و در شرایط پس از تحریم و با تقویت زیرساخت‌ها توسط دولت می‌توان ناوگان هوایی ایجاد شود.

عقد این تفاهم‌نامه به صورت B.L.T منعقد شده است زیرا حجم کار با ایجاد رقابت منصفانه است. اقتصاد کشور باید متکی به بخش خصوصی باشد و این به شرطی امکان پذیر است که رقابت منصفانه باشد تا سطح خدمات و امکانات افزایش یابد. (تفاهم نامه مدل B.L.T قرار داد ساخت و اجاره به شرط تملیک است)

• دهکده شادی و سلامت طرقله

دهکده شادی و سلامت طرقله با وسعت حدود ۱۲ هکتار در مسیر گردشگری طرقله - نقندر، و با ایجاد هتل، مراکز خدماتی و گردشگری و تأسیسات درمانی و با مشارکت مؤسسه توسعه گردشگری سازمان همیاری شهرداری‌های استان، شهرداری طرقله و بخش خصوصی به زودی عملیات اجرایی آن آغاز خواهد شد.

۱۰۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- **افتتاح پروژه ی بزرگ ۱۷ شهریور در مشهد**

این پروژه ی بزرگ و ۱۸ طبقه، که متعلق به شهرداری مشهد بوده، بزرگترین پارکینگ طبقاتی کشور محسوب می‌شود و شامل ۲۱۰۰ فضای پارکینگ، مرکز تجاری، شهربازی بزرگ و امثال آن بوده و با مشارکت بخش خصوصی و در میدان ۱۷ شهریور ساخته شده و به بهره‌برداری رسیده است.

- **طرح تشکیل کنسرسیوم مشارکت بخش خصوصی برای بهره‌برداری از جایگاه‌های CNG به روش‌های BOT,BOO,DBO,BLOT**

از آنجا که بهره‌برداری از جایگاه‌های CNG در کشور، به عنوان یکی از خدمات عمومی با مشکلاتی در حوزه تأمین هزینه‌های نگهداری و بهره‌برداری مواجه بوده است. به همین منظور کنسرسیوم مشارکت شرکت‌های مادر تخصصی بهره‌برداری بخش خصوصی – عمومی در صنعت CNG تشکیل شد. البته منظور از "کنسرسیوم مشارکت بخش خصوصی"، "واگذاری امتیاز" است، براساس این طرح بخش عمومی امتیاز ارائه خدمات عمومی و ساخت مستحقات مربوطه را (یا بدون بهره‌برداری) همراه با تأمین مالی به بخش خصوصی واگذار می‌کند.

در حوزه بهره‌برداری از جایگاه‌های CNG بکارگیری "کنسرسیوم مشارکت بخش خصوصی" روش مناسب و مطلوب روز دنیا به شمار می‌رود. هدف از بکارگیری "کنسرسیوم مشارکت بخش خصوصی" در این حوزه، ارتقاء کیفیت و ایمنی و ایجاد ساز و کار اجرایی، فنی و مدیریتی بهینه جهت اجرای بهینه خدمات توزیع سوخت در مجاری عرضه CNG در سطح کشور، استاندارد سازی در حوزه‌های مختلف کار جایگاه‌های عرضه سوخت CNG شامل (تجهیزات، تاسیسات، ابنیه، مبلمان، نمای خارجی، مدیریت انسانی، مدیریت مالی، خدمات رفاهی، و غیره)، ایجاد امکان و توسعه مدیریت پذیری و مسئولیت پذیری جایگاه‌های عرضه سوخت بدون توسعه منابع مالی و انسانی در بخش دولتی، توسعه و امنیت سهم بازار برای کارگزاران و بنگاه‌های خدماتی بخش خصوصی از طریق کسب رضایت بخش‌های کارفرمایی دولتی و عمومی، مشتریان و علاقه‌مندی ایشان به تقویت و ادامه همکاری جهت تثبیت بازار برای مدت نامحدود است.

- **نمونه‌ای از اقدامات جاری مرتبط با مشارکت عمومی – خصوصی در کشور**

در این قسمت نمونه‌ای از اقدامات جاری مرتبط با مشارکت عمومی – خصوصی (PPP) در کشور مطرح شده است.

وزارت امور اقتصادی و دارایی کشور مطالعات و فعالیتهای سازمان یافته‌ای در خصوص مشارکتهای عمومی - خصوصی در کشور انجام داده است. در همین راستا "لایحه مشارکت عمومی - خصوصی در طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی" تدوین شده و به تصویب رسیده است. همچنین جلسات کمیسیون اقتصادی دولت با محور مشارکت عمومی - خصوصی به طور مستمر در حال انجام است و خروجی این جلسات نیز شامل "آیین‌نامه تضمین برای قراردادهای مشارکت دولتی - غیر دولتی"، "صندوق‌های توسعه و ضمانت سرمایه‌گذاری"، "فرآیند تأمین مالی طرح‌ها به روش BOT و BOO در بخش آب و آبفا در وزات نیرو" و اقدامات انجام شده در خصوص قراردادهای مشارکتی در وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات نیز به تفصیل در این قسمت مطرح می‌شود.

موازی با اقدامات وزارت امور اقتصادی و دارایی، فعالیتهایی نیز در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور انجام شده است. در این خصوص امور نظارت بودجه سرمایه‌ای در معاونت نظارت راهبردی در تاریخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۶ چارچوب موافقت نامه مشارکت عمومی - خصوصی را به صورت بخشنامه‌ای به دستگاه‌های اجرایی، مهندسان مشاور و پیمانکاران ابلاغ نمود. دستورالعمل مرتبط دیگری نیز در خصوص نحوه مشارکت، همکاری و ارجاع کارگروه مشارکت مشاوره‌ای قبلاً در تاریخ ۱۳۸۹/۹/۱۳ از جانب معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی به تمامی دستگاه‌های اجرایی، و مهندسان مشاور ابلاغ شده است.

۳-۳-۳ نمونه طرح‌های مشارکتی حوزه فناوری اطلاعات در ایران

ازجمله طرح‌های مشارکتی حوزه فناوری اطلاعات که فراخوان‌های آن در کشور برگزار شده به شرح زیر است:

۳-۳-۱- دولت الکترونیکی

فراخوان توسعه دولت الکترونیکی استان از طریق BOT، توسط اداره کل ارتباطات و فناوری اطلاعات استان آذربایجان غربی مورخ ۱۳۹۴/۰۲/۳۱ انجام شد.

۳-۳-۲- سیستم‌های مدیریت خدمات شهری

در خصوص سیستم‌های مدیریت خدمات شهری تا سال ۱۳۹۵ فراخوان‌های زیر انجام شده است:

- فراخوان شناسایی و جذب سرمایه‌گذار طراحی و اجرای سامانه هوشمند مدیریت الکترونیکی پارک حاشیه‌ای شهر، شهرداری اهواز، ۱۳۹۴/۰۷/۲۹
- مناقصه تهیه و نصب ۵ دستگاه تلویزیون شهری در قالب BOT، شهرداری شهریار، ۱۳۹۴/۰۶/۲۳

۱۰۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- فراخوان سرمایه‌گذاری واگذاری نصب، راه‌اندازی و بهره‌برداری از تلویزیون شهری و غیره، شهرداری تاکستان (قزوین)، ۱۳۹۳/۱۲/۱۲
- واگذاری اجرای پروژه تبلیغات شهری و پروژه تلویزیون شهری به صورت BOT، شهرداری خوی (آذربایجان غربی)، ۱۳۹۳/۱۲/۰۳
- مناقصه خرید تجهیزات و هوشمند سازی ناوگان ۱۳۳ تاکسی بانوان و وانت‌بار به روش BOT، سازمان تاکسیرانی اسلامشهر، ۱۳۹۴/۰۹/۲۱
- فراخوان شناسایی و انتخاب سرمایه‌گذار و بهره‌بردار فضاهای مخابراتی و دکل آنتن برج میلاد تهران به مدل BOT، شرکت برج میلاد تهران (بهره‌بردار مجموعه برج میلاد تهران- وابسته به شهرداری تهران)، ۱۳۹۳/۰۳/۱۱
- فراخوان شناسایی پیمانکار تجهیز و راه‌اندازی و نگهداری سامانه مدیریت الکترونیکی AFC, AVL ناوگان اتوبوس‌رانی، شهرداری همدان با همکاری بانک شهر، ۱۳۹۳/۰۲/۱۵

۳-۳-۳- سیستم‌های کنترل ترافیک

- فراخوان سیستم‌های کنترل ترافیک تا سال ۱۳۹۵ به شرح زیر است:
- مناقصه واگذاری اجرای سامانه هوشمند پارکومتر به روش BOT، شهرداری اصفهان، ۱۳۹۳/۰۶/۰۳
 - مناقصه اجرای سیستم مدیریت طرح محدوده ترافیک شهر اصفهان به روش BOT، شهرداری اصفهان، ۱۳۹۲/۰۶/۱۹
 - مناقصه سیستم مدیریت طرح محدوده ترافیک شهر تبریز به روش BOT، شهرداری تبریز، ۱۳۹۲/۱۲/۲۴

۳-۳-۴- بلیت الکترونیکی

- مناقصات اجرای طرح کارت بلیت الکترونیکی به روش BOT، تا سال ۱۳۹۵ به شرح زیر است:
- مناقصه اجرای طرح کارت بلیت الکترونیکی به روش BOT، سازمان اتوبوس‌رانی اردبیل و حومه، ۱۳۹۲
 - مناقصه اجرای طرح کارت بلیت الکترونیکی به روش BOT، سازمان اتوبوس‌رانی قزوین، ۱۳۹۱
 - مناقصه اجرای طرح کارت بلیت الکترونیکی به روش BOT، سازمان اتوبوس‌رانی سنندج و حومه، ۱۳۸۹/۰۲/۰۴

- مناقصه اجرای طرح کارت بلیت الکترونیکی به روش BOT، شرکت واحد اتوبوس رانی اصفهان و حومه، ۱۳۸۸/۰۷/۲۳

۵-۳-۳- نرم افزارهای اداری سازمانی

- فراخوان شناسایی فعالین تولید نرم افزارهای اداری و سازمانی در قالب BOT، سازمان نظام صنفی رایانه ای استان آذربایجان غربی در تاریخ ۱۳۹۴/۰۸/۰۳ انجام شده است.

۶-۳-۳- توسعه زیرساخت ارتباطی

- توسعه زیر ساخت ارتباطی در کشور به روش BOT تا سال ۱۳۹۵ با اطلاعات زیر انجام شده است.
- مناقصه توسعه پورت های ADSL سطح استان به روش BOT (مشارکت سرمایه گذاری، بازاریابی و فروش، پاسخ گویی، پشتیبانی و تأمین پهنای باند اینترنت)، شرکت مخابرات استان لرستان، ۱۳۹۴/۰۷/۲۸
- مناقصه طراحی، تأمین تجهیزات، نصب، بازاریابی، راه اندازی، فروش و نگهداری و پشتیبانی ۱۵,۰۰۰ پورت ADSL بر بستر wireless به صورت BOT در سطح استان، مخابرات استان خوزستان، ۱۳۹۴/۰۴/۳۰
- فراخوان سرمایه گذاری در اجرای پروژه FTTX به صورت BOT، سازمان نظام صنفی رایانه ای استان قزوین، ۱۳۹۴/۰۳/۲۰
- مناقصه طراحی، تأمین تجهیزات، نصب و راه اندازی، فروش و پشتیبانی ۱۲۰۰۰ پورت WIFI روستایی به صورت BOT، مخابرات استان خوزستان، ۱۳۹۳/۰۹/۰۹
- فراخوان شناسایی پیمانکار جهت انجام عملیات طراحی، تأمین تجهیزات و نصب پروژه فیبر نوری مترو اصفهان به روش BOT به طول تقریبی ۱۳۰ کیلومتر برای بخش مترو و دسترسی های شهری access، شرکت خدمات ارتباطی و الکترونیکی ایرانیان نت، ۱۳۹۴
- فراخوان شناسایی پیمانکار جهت انجام عملیات طراحی، تأمین تجهیزات و نصب پروژه فیبر نوری در مشهد مقدس به روش BOT برای بخش مترو و دسترسی های شهری access، شرکت خدمات ارتباطی و الکترونیکی ایرانیان نت، ۱۳۹۴
- فراخوان شناسایی پیمانکار جهت انجام عملیات طراحی، تأمین تجهیزات و نصب پروژه فیبر نوری در تبریز به روش BOT برای بخش مترو و دسترسی های شهری access، شرکت خدمات ارتباطی و الکترونیکی ایرانیان نت، ۱۳۹۴
- فراخوان شناسایی پیمانکار جهت انجام عملیات طراحی، تأمین تجهیزات و نصب پروژه فیبر نوری در قم به روش BOT برای بخش مترو و دسترسی های شهری access، شرکت خدمات ارتباطی و الکترونیکی ایرانیان نت، ۱۳۹۳/۰۴/۳۱

۱۰۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- واگذاری مشارکت و سرمایه‌گذاری در ایجاد ۵۰۰۰ پورت شبکه دسترسی خطوط پرسرعت دیتا، مخابرات استان هرمزگان، ۱۳۹۲/۰۷/۰۳

۷-۳-۳- سیستم کدینگ دارو

طرح سیستم کدینگ دارو در کشور نمونه دیگری از طرحهای مشارکتی حوزه فاوا در کشور است. سازمان غذا و دارو با مشارکت بخش خصوصی اقدام به نصب راهنمای تغذیه‌ای روی همه فرآورده‌های غذایی در سال ۱۳۹۴ کرد. برنامه‌های جامع ارتقای سلامت و ایمنی در سه بخش لبنیات، نان و روغن، شبکه آزمایشگاهی تشخیص سریع آلاینده‌ها و تقلبات، مبارزه با قاچاق و تقلب و استفاده از توانمندی بخش خصوصی در نظارت و کنترل ایمنی از برنامه‌های بخش غذا است.

۸-۳-۳- طرح ملی تجهیز شبکه راه‌های شریانی کشور به سامانه های ثبت تخلفات عبور و مرور

طرح ملی تجهیز شبکه راه‌های شریانی کشور به سامانه های ثبت تخلفات عبور و مرور از جمله طرح‌های مشارکتی در کشور است که توسط شرکت گسترش الکترونیک مبین انجام شده است.

۹-۳-۳- شبکه تلفن همراه جزیره کیش

شبکه مستقل تلفن همراه کیش متعلق به شرکت (TKC Telecommunication Kish Company) است. این شرکت در دسامبر سال ۲۰۰۰ در کیش ثبت شده و پیرو قرارداد BOT عقد شده میان این شرکت و سازمان منطقه آزاد کیش مسئولیت راه اندازی شبکه تلفن همراه جزیره کیش را با مشارکت اپراتور لبنانی Libancell برعهده گرفت.

۴-۳- موانع و چالش‌های مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی

از جمله مشکلات موجود در ساخت و بهره‌برداری طرح‌های مشارکت می‌توان به ضعف در مطالعات امکان‌سنجی، آشنایی ناکافی دست‌اندرکاران به محیط کار مشارکتی، عمل نکردن بخش عمومی به تعهدات، ناکافی بودن مقررات مربوط به ارجاع کار، تسهیم ریسک و تضامین و همچنین به مشکل تأمین مالی بخش خصوصی از منابع بانک‌ها اشاره نمود. طبق بررسی‌های انجام شده بخش خصوصی کشور ضعیف بوده و سهم اندکی در اقتصاد کشور دارد، همچنین قوانین و مقررات و ابزارهای حقوقی و مالی نیز به اندازه کافی کارآمد نیستند. در سرمایه‌گذاری

خارجی نیز کمبود و بی‌رغبتی وجود داشته و تأخیر در راه‌اندازی طرح‌های زیربنایی مشاهده می‌شود. همچنین بازار داخلی کشور ایران با شرایط بازار جهانی هماهنگی ندارد. بطور خلاصه موارد زیر از جمله مشکلات و چالش‌های پیش رو در اجرای الگوی مشارکت عمومی-خصوصی در کشور است:

- نبود فرهنگ فعالیت‌های مشارکتی در کشور
- عدم امکان‌سنجی صحیح پروژه‌ها
- عمل نکردن بخش عمومی به تعهدات
- ضعف قوانین در ارجاع کار
- عدم بستر مناسب جهت تسهیم ریسک
- عدم تعریف تضامین لازم
- محدودیت منابع نظام بانکی جهت تأمین منابع مالی بخش خصوصی
- سهم اندک بخش خصوصی در اقتصاد کشور
- عدم کارایی قوانین و مقررات و ابزارهای حقوقی و مالی
- تأخیر در راه‌اندازی طرح‌های زیربنایی
- عدم هماهنگی بازار داخلی کشور با شرایط بازار جهانی
- و...

همچنین از جمله مشکلات و چالش‌های توسعه مشارکت بخش غیر دولتی در طرح‌ها و پروژه‌های زیر ساختی کشور در حوزه فاوا به شرح زیر است:

- تجربیات کم مشارکت بخش خصوصی با دولت به شکل PPP در پروژه‌های عام‌المنفعه کشور
- عدم وجود تجربه مشارکت دولت و بخش خصوصی به شکل PPP در پروژه‌های IT کشور
- وجود ریسک بالا در مشارکت PPP برای بخش خصوصی به دلیل تغییر سیاست‌های دولت در برخورد با بخش خصوصی (عدم وجود خواست درازمدت سیاسی برای مشارکت PPP از طرف سیاست‌گذاران عالی کشور)

- عدم وجود فهم مشترک از مشارکت PPP در تعریف پروژه‌های مناسب برای PPP
- عدم وجود نهادهای نظارتی و مدیریتی در چرخه حیات پروژه‌های PPP مانند (رگولاتوری، دفتر نظارت بر پروژه-ها، برگزارکنندگان مناقصات PPP و غیره)
- عدم وجود تجربیات در اجرای مناقصات PPP
- عدم وجود شرکت‌های معتبر بزرگ در حوزه IT برای اجرای پروژه‌های بزرگ دولت الکترونیکی

۱۰۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- وجود چالش‌های زیاد در قوانین امتیازات کشور در بخش دولت الکترونیکی و IT کشور در PPP (مانند منسوخ شدن تکنولوژی، مالکیت معنوی، تخصیص ریسک برای طراحی و مدیریت سیستم‌های دولت الکترونیکی و غیره)
- عدم وجود تجربیات کافی مدیران دولتی در تعریف معیارهای قابل اندازه‌گیری در (طراحی، پیاده‌سازی و انتخاب تکنولوژی و غیره) برای پروژه‌های مشارکت PPP
- عدم وجود سیاست‌های شفاف و متمرکز در دولت بر روی مواردی همچون (تعریف، انتخاب، اولویت‌بندی، حمایت، تقسیم وظایف و تبیین استانداردها و...) در مشارکت با بخش خصوصی به شکل PPP

فصل چهارم

بسترسازی جهت انجام مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی دولت ایران

در کشورهای برتر در انجام طرح‌های مشارکتی با ایجاد دفتر دولت الکترونیکی به انجام پروژه‌هایی به برخی از مشکلات مربوط به مشارکت عمومی - خصوصی در خصوص خدمات دولت الکترونیکی پرداخته‌اند و به دنبال ارتقای سطح قوانین و مقررات مربوط در جهت افزایش پاسخ‌گویی و شفافیت؛ اصلاح قوانین مربوط در جهت حفظ تعادل میان طرفین قرارداد مشارکت؛ تهیه مقررات لازم برای تسهیل و ... و پشتیبانی دولت از سود و سرمایه بخش خصوصی در طرح‌های مشارکتی (صندوق تضمین)؛ برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای عوامل دست‌اندرکار بخش‌های عمومی و خصوصی برای آشنایی هرچه بیشتر آن‌ها با مقررات و محیط کار مشارکت عمومی- خصوصی و بررسی و تجزیه و تحلیل پروژه‌های موفق و ناموفق مشارکتی داخل و خارج از کشور و کسب تجربه برای اصلاح مقررات می‌باشد.

در پروژه "تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" سعی شد بخش اندکی از مشکلات کشور در حوزه مشارکت عمومی-خصوصی خدمات دولت الکترونیکی حل شود. برای نمونه از جمله اقدامات انجام شده تهیه و تدوین پیش‌نویس راهکار اعمال ماده (۱۵) "ضوابط فنی اجرایی توسعه‌ی دولت الکترونیکی" جهت تعیین ضوابط قانونی و اجرایی مناسب جهت تسهیل و تقویت اجرای طرح‌ها و اجرای پروژه‌های دولت الکترونیکی، طراحی سایت برای بحث مشارکت عمومی-خصوصی خدمات دولت الکترونیکی در کشور جهت اطلاع رسانی مهمترین رویدادها، فراخوان‌ها، کلیه اخبار و اطلاعات در این حوزه، تهیه فرم‌های ارزیابی و پیش‌نویس حقوقی نحوه دریافت تعرفه و کارمزد خدمات مشارکتی بوده است.

در فصل حاضر، پس از طرح فلسفه وجودی پروژه "تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" برای برطرف کردن موانع و چالش‌هایی که در فصل قبل به آن پرداخته شد. به معرفی پروژه مذکور و در نهایت دستاوردهای پروژه پرداخته شده است.

۱-۴- اهداف پروژه

در راستای تحقق و اجرایی شدن ماده ۱۵ ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی (مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات)، سازمان فناوری اطلاعات موظف است به منظور صیانت از حقوق کاربران و ایجاد رقابت در بازار نسبت به بررسی شرح خدمات پروژه‌های خدمات دولت الکترونیکی برای مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی اقدام کرده و هزینه‌های عرضه خدمات را بررسی نماید.

اساس بحث رقابت‌پذیری بنگاه‌ها را می‌توان در هزینه تمام شده محصولات و خدمات تولیدی آنها جستجو کرد؛ اما در ساختار فعلی حاکم بر اقتصاد ایران عملاً در بخش قابل توجهی، ملاک تصمیم‌گیری‌ها بر اساس هزینه تمام شده و کارایی اقتصادی نمی‌باشد. این وضعیت در بخش‌هایی که به نوعی تحت مالکیت یا مدیریت دولت قرار دارند هرچه بیشتر محسوس می‌باشد. بدیهی‌ترین پیامد این شرایط تخصیص غیربهبینه منابع بوده که سیاست‌گذاری اقتصادی را با مشکلات جدی مواجه ساخته است. این موضوع با شدت و ضعفی متفاوت در حوزه خدمات دولت الکترونیکی نیز وجود دارد و ورود بخش خصوصی را در این عرصه با مشکلاتی مواجه نموده است.

از طرف دیگر، پیاده‌سازی یک خدمت الکترونیکی، نیاز به همکاری و تعامل چند شرکت با تخصص‌های متنوع و مختلف دارد. بنابراین احراز صلاحیت و اعتباربخشی شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) در زمینه فناوری اطلاعات توسط نهاد متولی آن از این منظر نیز قابل تأمل است. لذا قیمتگذاری خدمات دولت الکترونیکی و تدوین ضوابط و مقررات لازم جهت تسهیل در ارجاع طرح‌ها و پروژه‌های نرم‌افزاری در دستگاه‌های اجرایی با توجه به ماهیت حوزه نرم‌افزار و مشکلاتی که در قانون مناقصات کشور در این حوزه وجود دارد از اهم اهداف این پروژه می‌باشد.

در راستای رسیدن به اهداف فوق، از طرف سازمان فناوری اطلاعات پروژه‌ای با عنوان "تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" پیشنهاد شد که در پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات به انجام رسیده است.

۲-۴- گام‌های انجام پروژه

همانطور که ذکر شد، طبق ماده ۱۵ ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی (مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات)، سازمان فناوری اطلاعات موظف است به منظور صیانت از حقوق کاربران و ایجاد رقابت در بازار نسبت به بررسی شرح خدمات پروژه‌های خدمات دولت الکترونیکی برای مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در اجرای آنها به روش‌های مختلف تأمین منابع مالی و اجرا، نظیر ساخت، بهره‌برداری و

انتقال یا ساخت، بهره‌برداری و مالکیت، اجاره به شرط تملیک و نظایر آن اقدام کرده و هزینه‌های عرضه خدمات را بررسی نموده و جهت تصویب به شورا ارایه کند. دستگاه‌های اجرایی در چارچوب مقررات با تأیید مراتب توسط شورا و شرح خدمات توسط سازمان مجاز به استفاده از توان گروهی شرکت‌های بخش خصوصی هستند و همچنین، طبق تبصره ماده ۱۵، احراز صلاحیت فنی و اجرایی برای ارایه خدمات دولت الکترونیکی توسط بخش خصوصی و اعطای مجوزهای مربوط برعهده سازمان است. در این راستا سه گام اصلی زیر باید برداشته شوند تا بتوان بستر مناسبی برای توسعه خدمات دولت الکترونیکی ایجاد شود.

• **گام اول:** تعیین ضوابط قانونی و اجرایی مناسب جهت تسهیل و تقویت اجرای طرح‌ها و اجرای پروژه‌های دولت الکترونیکی

• **گام دوم:** تعیین کلیه عوامل هزینه‌ای در ایجاد خدمات دولت الکترونیکی به منظور مدیریت در قیمت‌گذاری خدمات دولت الکترونیکی و استقرار نظام دریافت هزینه (اعم از کارمزد، تعرفه، رایگان و...) و همچنین احصاء خدمات الکترونیکی به تفکیک قابلیت برونسپاری در قالب روش‌های مرسوم

• **گام سوم:** تعیین ضوابط قانونی و اجرایی جهت احراز صلاحیت و اعتباربخشی فعالیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم)

در گام اول به منظور استفاده از بنیه مالی بخش خصوصی در جهت سرمایه‌گذاری در ایجاد خدمات دولت الکترونیکی و همچنین هم‌افزایی فنی شرکت‌های فعال در بخش فناوری اطلاعات کشور در جهت اجرای پروژه‌های بزرگ دولت الکترونیکی، لازم است مطالعاتی در جهت یافتن خلاءهای حقوقی و قانونی در جهت ایجاد بستر مناسب در اجرای پروژه‌های دولت الکترونیکی انجام گیرد. نتیجه این مطالعات و بررسی‌ها در قالب پیشنهادی ضوابط اجرایی و حقوقی خواهد بود که بتواند در جهت تسهیل همکاری شرکت‌های بخش فناوری اطلاعات کشور در ایجاد کنسرسیوم‌ها و همچنین ضوابط اجرایی نحوه تعامل دولت با این کنسرسیوم‌ها در اجرای پروژه‌های دولت الکترونیکی در این پروژه خواهد بود. در گام بعدی به منظور مدیریت دولت در اجرای پروژه‌های دولت الکترونیکی توسط این کنسرسیوم‌ها، لازم است شناخت مناسبی از هزینه‌هایی که در جهت اجرای این پروژه‌ها وجود دارند، صورت گیرد. دانشی که از این شناخت ایجاد می‌گردد به دولت کمک می‌نماید تا در مرحله بعد یعنی مرحله بهره‌برداری از خدمات بتواند تعامل مناسبی در جهت قیمت‌گذاری به منظور پوشش مناسب هزینه‌های صورت گرفته توسط بخش خصوصی و همچنین تعیین حاشیه سود منطقی برای آنها تصمیم‌گیری نماید.

در گام انتهایی نیز تعیین ضوابط قانونی و اجرایی جهت احراز صلاحیت و اعتباربخشی فعالیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) مورد بررسی قرار گرفته و مستندات لازم ارائه خواهد شد.

۳-۴ اقدامات انجام شده در پروژه

به‌طور خلاصه اقدامات انجام شده در پروژه به شرح زیر است:

- بررسی خدمات دولت الکترونیکی در سطح ملی و بین المللی
- احصاء خدمات دولت الکترونیکی در کشور
- دسته‌بندی خدمات دولت الکترونیکی در سطح ملی
- تحلیل شکاف بین وضع موجود و مطلوب خدمات دولت الکترونیکی
- اقدامات گذر از وضع موجود به مطلوب
- تبیین انواع روش‌های محاسبه قیمت تمام شده خدمات دولت الکترونیکی
- شناسایی عوامل اثرگذار بر قیمت‌گذاری خدمات دولت الکترونیکی
- فرمول هزینه‌های خدمات دولت الکترونیکی
- مطالعه تطبیقی در خصوص انتخاب روش قیمت‌گذاری
- بررسی روش‌های قیمت‌گذاری در بخش فاوا، خدمات نرم‌افزاری، دولت الکترونیکی، رایانش ابری.
- تعیین الزامات هزینه‌یابی خدمات دولت الکترونیکی
- تعیین مدل مفهومی و مراحل ارائه خدمات الکترونیکی
- تعیین ساختار هزینه خدمات دولت الکترونیکی
- شناسایی عوامل مؤثر بر هزینه تمام شده خدمات الکترونیکی
- تدوین پیش نویس ضوابط حقوقی و قوانین و مقررات
- بررسی نحوه واگذاری خدمات به بخش خصوصی
- بررسی وضعیت حقوقی واگذاری خدمات به بخش خصوصی
- تعیین نحوه برونسپاری و درونسپاری خدمات احصاء شده به تفکیک انواع خدمات (G۲G، B۲G، C۲G و E۲G)
- بررسی روش‌های مختلف کسب‌وکار و تعامل تجاری بخش دولتی و خصوصی (مدل‌های تجاری)
- تشکیل جلسات کارگروه فنی تدوین ضوابط و مقررات و نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی
- تدوین پیش‌نویس راهکار اعمال ماده (۱۵) "ضوابط فنی اجرایی توسعه‌ی دولت الکترونیکی مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ و اصلاح و ویرایش آن در ۲۲ نسخه مطابق نظر اعضای محترم کارگروه خبرگانی پروژه
- تصویب دستورالعمل مذکور در کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی
- تدوین گزارش مرتبط با مستندسازی جلسات و مشارکت عمومی- خصوصی

- تدوین مدل ملی اجرای طرح‌های مشارکتی در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات
- تدوین الگوی پیشنهاد تعرفه خدمات دولت الکترونیکی
- تدوین گزارش و پیش‌نویس کتاب از دستاوردها
- تهیه مقاله علمی از پروژه

۴-۴- مسیر طی شده

به منظور توسعه خدمات دولت الکترونیکی و رسیدن به شرایط مطلوب ابتدا خط‌مشی‌ها و مقررات در ارائه نظام‌مند خدمات دولت الکترونیکی تبیین گردید. در راستای تعیین اقدامات اصلی توسعه خدمات دولت الکترونیکی وظایف و نقش نهادها به همراه تعیین نهادی جهت هدایت و نظارت بر عملکرد آنها ایجاد شد.

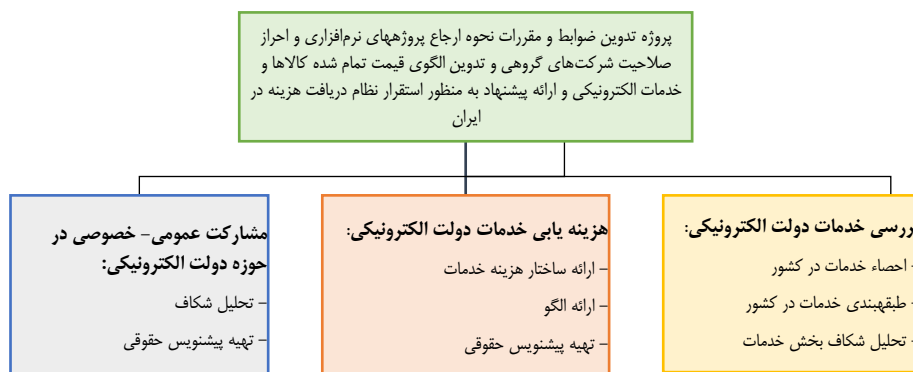
ازجمله موارد با اهمیت در توسعه دولت الکترونیکی، فراهم نمودن زیر ساخت‌های فنی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی، تشویق دستگاه‌ها به استفاده از طرح‌های مشارکتی جهت توسعه خدمات الکترونیکی خود، اصلاح نظام قیمت‌گذاری خدمات دولت الکترونیکی و امثال آن است. در این راستا با توجه به نتایج پروژه پیشنهاد می‌شود تا دستگاه‌های اجرایی دولت، برنامه‌های جاری خود را براساس روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت خصوصاً در محاسبه هزینه تمام شده خدمات الکترونیکی، به فعالیت‌های مشخص و شفاف تقسیم‌بندی نمایند و هزینه تمام شده خدمات را محاسبه نمایند.

جهت مشارکت بخش عمومی و خصوصی نیاز به مدل ملی برای اجرای طرح‌های مشارکتی در حوزه‌ی دولت الکترونیکی وجود دارد. در این راستا تأسیس دفتر مدیریت پروژه به منظور ایجاد سیاست‌گذاری‌های واحد، نظارت، آموزش و تبیین متدولوژی و نگهداری از انباشت تجربیات در پروژه‌های مشارکتی، تبیین قوانین مناسب مشارکت بخش عمومی و خصوصی در حوزه فناوری اطلاعات، ایجاد رگولاتوری مشارکت بخش عمومی و خصوصی در کشور لازم است.

۴-۵- دستاوردهای پروژه

براساس نتایج به دست آمده دستاوردهای پروژه "تدوین ضوابط و مقررات نحوه ارجاع پروژه‌های نرم‌افزاری و احراز صلاحیت شرکت‌های گروهی (کنسرسیوم) و تدوین الگوی قیمت تمام شده کالاها و خدمات الکترونیکی و ارائه پیشنهاد به منظور استقرار نظام دریافت هزینه در ایران" در سه حوزه، خدمات، هزینه‌یابی و مشارکت عمومی - خصوصی قابل طبقه‌بندی است.

۱۱۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

شکل ۴-۲- دستاوردهای پروژه مذکور

فصل پنجم

دستورالعمل مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی دولت ایران

در این فصل به توضیح چگونگی تدوین دستورالعمل مشارکت عمومی خصوصی از تشکیل جلسات خبرگی تا مرحله ابلاغ دستورالعمل در یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی، توضیح مواد دستورالعمل، تمهیداتی که برای هر یک از موادهای دستورالعمل از طرف سازمان فناوری اطلاعات و تیم پروژه انجام شده، همچنین نحوه انتخاب طرح‌های مشارکتی، چگونگی اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت و در نهایت به کلیه فرم‌ها و الگوهای تهیه شده، نمونه قراردادهای و امثال آن پرداخته شده است.

توضیح تدوین دستورالعمل PPP از تشکیل جلسات خبرگی تا ابلاغ

سازمان فناوری اطلاعات بر آن بوده است با کمک مشاوران و سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌نفع، مراکز علمی و دانشگاهی و اشخاص حقیقی و حقوقی دارای صلاحیت در این زمینه، ضوابط ارجاع طرح‌ها و پروژه‌های نرم‌افزاری در دستگاه‌های اجرایی را تدوین نماید. لذا در این پروژه با تشکیل کارگروه خبرگانی به تهیه پیش‌نویس "دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران" اقدام شد در طول نشست‌های کارگروه خبرگان، در حدود ۲۲ بار پیش‌نویس مذکور اصلاح شد. حاصل این جلسات، تصویب دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران در یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی، مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ می‌باشد و این پیش‌نویس در قالب ۱۰ ماده، ۸ تبصره و ۱ پیوست در تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۷ توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ابلاغ گردید.

۱-۵- دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران

در این قسمت متن اصلی پیش‌نویس به شرح زیر آورده شده است:

به نام خدا

دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران

مصوب یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵

مقدمه

این دستورالعمل در راستای اجرای ردیف‌های (۳)، (۱۳)، (۲۰) و (۲۲) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ و اعمال مواد (۷) و (۱۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۰۲/۲۷، ماده (۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۰۶، بند (ب) ماده (۲۱۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵، مواد (۸) و (۱۷) آیین‌نامه توسعه و گسترش کاربری فناوری اطلاعات مصوب هیأت وزیران به شماره ۸۹۶۰۴/ت/۵۲۳۳۳ هـ مورخ ۱۳۹۴/۰۷/۱۱ و ماده (۱۵) ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات ابلاغی به شماره ۲۰۰/۱۴۵ مورخ ۱۳۹۳/۰۶/۱۱ در جهت تسهیل مشارکت بخش خصوصی در پیاده‌سازی خدمات الکترونیکی، ایجاد روشی نظام‌مند و شفاف با هدف ایجاد فرصت و رفتار برابر در قبال بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) و رقابت‌پذیر توأم با استفاده بهینه از منابع مالی، مسوولیت‌پذیری طرفین مشارکت، کاهش مخاطرات قراردادهای مشارکتی و نیز صیانت از حقوق مصرف‌کننده‌ها در حوزه دولت الکترونیکی، تدوین شده است.

ماده ۱- تعاریف

الف- کمیسیون

کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی موضوع ماده (۳) ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات

ب- دستگاه اجرایی

دستگاه‌های موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری

ج- مشارکت

مشارکت اختصار از هرگونه مشارکت عمومی خصوصی بوده و عبارت از رابطه‌ای قراردادی میان دستگاه اجرایی با بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) است که در آن بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) نسبت به سرمایه‌گذاری و ارائه هرگونه خدمات الکترونیکی هم‌راستا با اهداف دستگاه اجرایی اقدام کرده و مخاطره‌ها براساس قرارداد منعقد شده بین طرفین پوشش داده می‌شود. سرمایه‌گذاری و مشارکت بر اساس روش‌های شناخته‌شده از جمله ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT)، ساخت،

بهره‌برداری، پرداخت اجاره به سرمایه‌پذیر و انتقال (BOLT)، ساخت، انتقال، پرداخت اجاره به سرمایه‌گذار (BTL)، ساخت، مالکیت و بهره‌برداری (BOO)، تجهیز و بازسازی، مالکیت و بهره‌برداری (ROO)، بهره‌برداری و نگهداری (O&M)، تجهیز و بازسازی، بهره‌برداری و انتقال (ROT) و... قابل انجام است.

د- مشارکت‌کننده

منظور از مشارکت‌کننده، اشخاص حقوقی (شامل بخش خصوصی و تعاونی) طرف مشارکت بادرگاه اجرایی است، به گونه‌ای که این موضوع نیاز به انجام سرمایه‌گذاری مالی، توان تخصصی، عملیات اجرایی و یا ترکیبی از آن‌ها از طرف مشارکت‌کننده داشته باشد.

ه- شرکت پروژه

شرکتی که مشارکت‌کننده برای انجام پروژه در صورت لزوم تاسیس می‌کند.

و- طرح مشارکت

عبارت است از طرح‌هایی که موضوع مشارکت قرار می‌گیرند و کارکرد آنها تامین خدمات دولتی براساس مقررات و ضوابط نقشه جامع دولت الکترونیکی و از منظر فنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توجیه‌پذیر باشند.

طرح‌های مشارکتی از دو نوع خودگردان و غیرخودگردان هستند. طرح خودگردان طرحی است که دارای توجیه اقتصادی برای مشارکت‌کننده بوده و عواید ناشی از آن، هزینه‌ها و سود مورد نظر را پوشش می‌دهد. طرح غیرخودگردان طرحی است که در صورت عدم حمایت (اعم از تضمین خرید خدمات، تضمین حداقل تقاضا و سایر مشوق‌ها) دارای توجیه اقتصادی برای مشارکت‌کننده نیست.

ز- وجوه تکمیلی

منابع مالی تعهد شده بادرگاه اجرایی در راستای توجیه‌پذیری اقتصادی طرح، به استناد مدل مالی نهایی مصوب در مرحله انتخاب طرف بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) مشارکت.

ماده ۲- دستگاه‌های اجرایی می‌توانند با شناسایی زمینه‌های مشارکت، از بین خدمات اعلام شده توسط کمیسیون نسبت به تعریف طرح، انجام امکان‌سنجی، مطالعه اولیه، تهیه درخواست برای پیشنهاد (RFP)، انتخاب مشارکت‌کننده و سایر ملزومات را با رعایت قانون برگزاری مناقصات و رعایت مقررات مربوط به مزایده مندرج در آیین‌نامه معاملات دولتی، جهت دریافت گواهی مشارکت از کمیسیون اقدام نمایند. این روش نافی سایر روش‌های مندرج در سایر قوانین و مقررات نمی‌باشد و دستگاه‌های اجرایی حسب صلاحدید می‌توانند از این روش استفاده نمایند.

تبصره ۱- علاوه بر فهرست اعلامی کمیسیون، دستگاه‌های اجرایی می‌توانند فهرست خدمات و طرح‌های قابل مشارکت (اعم از پیشنهادی طرف مشارکت و یا خود دستگاه اجرایی) را جهت تصویب به کمیسیون اعلام نمایند.

تبصره ۲- در مورد طرح‌هایی که توسط گروهی از شرکت‌ها انجام می‌شوند، انعقاد قرارداد در قالب شرکت پروژه و یا اشخاص حقوقی دارای موافقت‌نامه مشارکت یا شرکت‌نامه با ذکر وظایف و مسئولیت‌های هر یک از اشخاص به‌تنهایی و همه آن‌ها به‌طور جمعی در قبال دستگاه اجرایی، مطابق پیوست بخشنامه شماره ۱۰۰/۶۷۲۸۵ مورخ ۱۳۸۹/۰۹/۱۳ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور امکان‌پذیر است. استفاده از توان گروهی شرکت‌ها در این قالب از اولویت انتخاب برخوردار است.

تبصره ۳- در مواردی که پیشنهاد مشارکت توسط مشارکت‌کننده به دستگاه اجرایی با رعایت تبصره ۱ ارائه شود، مشارکت در چارچوب بندهای (الف)، (ج) و یا (هـ) ماده (۲۹) قانون برگزاری مناقصات یا در چارچوب ترک تشریفات مناقصه موضوع ماده (۲۷) قانون یاد شده یا ترک تشریفات مزایده موضوع ماده (۸۳) قانون محاسبات عمومی از طریق روش‌های کارشناسی و بدون نیاز به برگزاری تشریفات مناقصه یا مزایده، امکان‌پذیر است. موضوع طرح پس از تصویب در کمیسیون، توسط عالی‌ترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقام‌های مجاز صلاحیت‌دار جهت اجرا ابلاغ می‌شود. درخصوص طرح‌های استانی استاندار مربوط مسئول ابلاغ طرح محسوب می‌شود.

ماده ۳- مشارکت‌کننده باید شرایط زیر را دارا باشد:

- ۱- توان مالی و تخصصی براساس بخشنامه نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن) سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مورخ ۱۳۸۳ یا قوانین و مقررات بروزآوری شده آن
- ۲- رتبه موردنیاز از دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک کشور و مجوز فعالیت از سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور

تبصره ۱- در صورتی که مشارکت‌کننده در قالب گروهی از شرکت‌ها (شرکت پروژه/موافقت‌نامه مشارکت یا شرکت‌نامه) تعریف شده باشد، دارا بودن حداقل رتبه موردنیاز با تعهد یکی از شرکت‌ها کفایت می‌کند.

تبصره ۲- دستگاه اجرایی می‌تواند علاوه بر ضوابط فوق، معیارهای اجرایی، مالی و فنی دیگری را جهت ارزیابی و رتبه‌بندی شرکت‌ها (شرکت پروژه/موافقت‌نامه مشارکت یا شرکت‌نامه) جهت انتخاب اعمال نماید.

ماده ۴- دستگاه اجرایی طرف مشارکت در صورت نیاز و فقدان تعرفه یا دستورالعمل قیمت‌گذاری موظف است ظرف مدت یکماه پس از اعلام موافقت کمیسیون برای اجرای به شیوه مشارکت (ماده ۲)، مدل قیمت‌گذاری طرح را جهت تعیین و تصویب تعرفه، کارمزد، حق‌الزحمه و سایر وجوه درآمدی طرح به کمیسیون تنظیم مقررات و ارتباطات و سایر مراجع ذیربط حسب مورد ارسال نماید و کمیسیون تنظیم مقررات و ارتباطات ظرف مدت دو ماه مراتب را به تصویب می‌رساند.

ماده ۵- کمیسیون مرجع اصلی تصمیم‌گیری درخصوص طرح‌های مشارکتی حوزه خدمات الکترونیکی است و می‌تواند برای تسهیل در اجرای این دستورالعمل و تسریع در انجام وظایف کارشناسی، کارگروه تخصصی تشکیل دهد. اقدامات کمیسیون در این زمینه به شرح زیر است:

- الف - تعیین خط‌مشی اجرای طرح‌های مشارکتی خدمات الکترونیکی
- ب- اعلان عمومی فهرست طرح‌های قابل مشارکت با بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) در حوزه پیاده‌سازی خدمات الکترونیکی براساس پیشنهاد دستگاه‌های اجرایی
- ج- اعلام فهرست طرح‌های دارای اولویت دستگاه‌های اجرایی جهت انجام به روش‌های مشارکتی به‌صورت دوره‌ای

ه- نظارت و پایش کلان بر اجرای طرح‌های مشارکتی و تدوین الگوها و چارچوب‌ها، دستورالعمل قیمت‌گذاری و سایر مستندات موردنیاز جهت پیشبرد طرح‌های مشارکتی

و- صدور و ابلاغ گواهی مشارکت برای اجرای طرح‌های مصوب با مشارکت کننده انتخابی دستگاه اجرایی

تبصره ۱- به منظور صدور گواهی مشارکت، دستگاه اجرایی باید طرح کسب و کار (BP) مشارکت را که توسط شرکت-های مشاور دارای صلاحیت (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک) تهیه شده است، تدوین و به دبیرخانه کمیسیون ارسال نمایند.

تبصره ۲- دبیرخانه کمیسیون (سازمان فناوری اطلاعات ایران) با استفاده از ظرفیت شرکت‌های مشاور معتبر موظف است طرح کسب و کار (BP) مشارکت، ملاحظات امنیتی مرکز امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات (افتا) و سایر ضوابط و ملاحظات ابلاغی را برای این اقدامات حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ درخواست بررسی نماید و جهت صدور گواهی در کمیسیون/کارگروه تخصصی طرح نماید.

ماده ۶- منشأ اصلی کسب درآمد در طرح‌های مشارکتی دریافت بهای خدمات از کاربر نهایی، تعرفه، کارمزد یا سایر وجوهی است که استفاده‌کنندگان از خدمات مشارکت می‌پردازند. دستگاه اجرایی می‌تواند درخصوص طرح‌های غیرخودگردان حسب مورد با خرید تضمینی خدمت، پیش‌پرداخت، پرداخت وجوه تکمیلی و پرداخت بخشی از اقساط تسهیلات طرح، به توجیه‌پذیری طرح مشارکت برای مشارکت‌کننده کمک کند.

ماده ۷- مشارکت‌کننده داخلی می‌تواند از ظرفیت طرف‌های خارجی در قراردادهای موضوع این دستورالعمل استفاده نماید. استفاده از مزایا و حمایت‌های قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی - مصوب ۱۳۸۱- برای متقاضیان خارجی طرح‌های مشارکتی با رعایت قانون یادشده مجاز است.

ماده ۸- در قرارداد مشارکت حداقل باید موارد زیر مشخص شده باشد:

- تعیین دوره اعتبار قرارداد مشارکت و چگونگی تمدید آن

۱۱۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

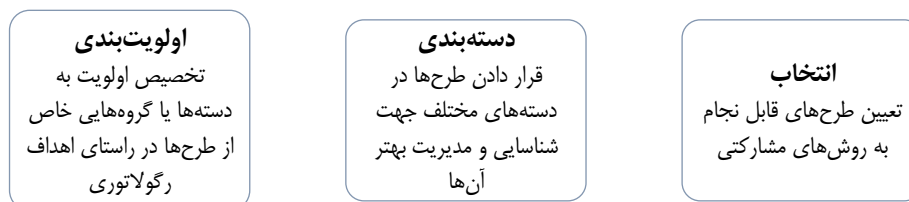
- تعیین نحوه جبران خسارت ناشی از قصور هر یک از طرفین در انجام دادن تعهدات قراردادی
 - تعیین شرایط فسخ قرارداد
 - تعیین شرایط انتقال سهام شرکت پروژه، واگذاری حق انتفاع پروژه به غیر و جایگزینی طرفین قرارداد مشارکت
 - تعیین شرایط تجدیدنظر (بهبود و یا به‌روزرسانی) در مدل مالی قرارداد، نحوه تجدید نظر و تعیین مراجع تصویب آن
 - تعیین نحوه پایش قرارداد برای حصول اطمینان از رعایت ضوابط و استانداردهای مربوط و تأمین سطح مورد توافق از کمیت و کیفیت خدمات در طول دوره مشارکت
 - تعیین ضوابط و استانداردهای کار
 - تعیین نحوه برخورد با شرایط ویژه اقتصادی (نظیر تورم ریالی/ارزی خارج از نرم ۳ سال گذشته، رکود اقتصادی و...)
 - تعیین تضامین قبل، حین و بعد از قرارداد
 - تعیین نحوه حل اختلاف
- تبصره: دستگاه اجرایی و مشارکت کننده می‌توانند در متن قرارداد فی‌مابین، کمیسیون را به عنوان مرجع حل اختلاف تعیین نمایند. کمیسیون در این صورت مرجع حل اختلافات احتمالی خواهد بود.
- ماده ۹-** در تهیه طرح‌های مشارکت، اجرا و بهره‌برداری باید کلیه ضوابط امنیتی ابلاغی [مرکز افتا] رعایت شود.
- ماده ۱۰-** گزارش عملکرد این دستورالعمل و کلیه مجوزهای صادره به همراه میزان مشارکت بخش غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی) در همکاری با دولت به صورت سالانه اعلان عمومی می‌شود. دستورالعمل پس از ارزیابی عملکرد سالانه اجرای آن در صورت نیاز توسط کمیسیون مورد بازنگری قرار می‌گیرد.
- این دستورالعمل در یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی در تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ به تصویب رسیده است.

۵-۲ - انتخاب، دسته‌بندی و اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت

با توجه به اینکه ممکن است همه طرح‌های دولت الکترونیکی به دلایل مختلف از جمله ماهیت طرح یا شرایط بومی قابل اجرا به روش‌های مشارکتی نباشند، معمولاً طی یک فرآیند انتخاب، طرح‌های قابل مشارکت تعیین می‌شوند. دسته‌بندی و اولویت‌بندی دو مقوله مجزا بوده که با اهداف و ابزارهای گوناگون انجام می‌شود. دسته‌بندی طرح‌ها معمولاً بر مبنای نظرات کارشناسی و بر اساس معیارهای از پیش تعیین‌شده بین‌المللی یا ملی قابل انجام است. فرآیند دسته‌بندی معمولاً با هدف دستیابی به شناخت

بهرتر و امکان مدیریت بهتر انجام می‌شود. در انتهای این فرآیند وضعیت هر طرح در خصوص قرارگرفتن یا ننگرفتن در هر دسته مشخص می‌شود.

فرآیند اولویت‌بندی بر اساس سیاست‌گذاری‌های کلان و تدابیر نهادهای رگلاتوری تنظیم می‌شود. معیارهای اولویت‌بندی در ابعاد مختلف از جمله مشخصات طرح (دسته‌بندی‌ها)، راهنماهای بین‌المللی یا ملی، تدابیر رگلاتوری و غیره انجام می‌شود. در انتهای این فرآیند وضعیت هر طرح از نظر میزان اولویت انجام مشخص می‌شود. بدیهی است اولویت‌بندی در زمان تخصیص و یا تقسیم منابع محدود به تقاضاهای نامحدود معنادارتر بوده و لزوم آن احساس می‌شود.

شکل ۵-۱ - تمایز فرآیندهای دسته‌بندی و اولویت‌بندی

در ادامه جزییات روش‌های انتخاب، دسته‌بندی و اولویت‌بندی طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی آورده شده است.

۵-۲-۱ انتخاب طرح‌ها

در انتخاب طرح‌های مشارکتی باید به مسائل زیر توجه داشت:

- لزوماً اجرای همه طرح‌ها به دلایل سیاسی، قانونی، مالی و غیره امکان‌پذیر نیست.
- بخش خصوصی ممکن است تمایلی برای اجرای طرح نداشته باشد یا از ظرفیت کافی برخوردار نباشد.
- طرح‌های مشارکتی ممکن است به دلیل هزینه‌های بالای تأمین و تبادلات مالی پرهزینه بوده و به صرفه نباشد.
- در برخی موارد موانعی برای انجام وجود دارد مانند عدم امکان انتقال مالکیت به بخش خصوصی
- در بسیاری از موارد، قابلیت انجام طرح‌های مشارکتی و احتمال موفقیت آن‌ها به کارایی نهاد رگلاتوری بستگی دارد.

۱۲۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

۵-۲-۲- دسته‌بندی طرح‌ها

در مطالعه‌های بومی معیارهای زیر جهت دسته‌بندی طرح‌های دولت الکترونیکی شناسایی شده است.

شرح	انواع دسته بندی
- قرارداد خدمت - قرارداد مدیریت - قرارداد اجاره	دسته‌بندی طرح‌ها از منظر مدل مشارکت
- حاکمیتی - تصدیگری - حمایتی	دسته‌بندی طرح‌ها از نظر ماهیت
- خدمات بین دستگاهی (G2G) - خدمات دولت به شهروندان (G2C)	دسته‌بندی طرح‌ها از نظر نوع تجارت الکترونیکی
- خودگردان - غیر خودگردان	دسته‌بندی طرح‌ها از نظر توجیح اقتصادی
- رتبه شورا	دسته‌بندی طرح‌ها از نظر صلاحیت مورد انتظار در مشارکت کننده

شکل ۵-۲- معیارهای بومی شناسایی شده جهت دسته‌بندی طرح‌ها

در ادامه جزییات دسته‌بندی بر اساس معیارهای گفته‌شده در بالا آورده شده است.

۵-۲-۲-۱ از نظر مدل مشارکت

همان‌طور که گفته شد انجام مشارکت باید با راهبرد اصلاحات کلی در بخش موردنظر همراه باشد. بنابراین اهداف یک طرح مشارکتی زیرمجموعه‌ای از اهداف اصلاحات مورد انتظار در بخش است. انتخاب مناسب نوع مشارکت بسته به موارد زیر است:

- گزینه‌های مشارکتی موجود
- محدودیت‌های فنی و اهداف

- محدودیت‌های قانونی و رگلاتوری
 - مسائل سازمانی
 - محدودیت‌ها و نیازمندی‌های تجاری، مالی و اقتصادی
 - علاقه‌مندی‌های بازار محلی و بین‌المللی
 - نیازمندی‌های خاص بر اساس مشخصات سیستم و جامعه هدف
- در طراحی قرارداد مشارکتی و انتخاب مدل مشارکت باید به مواردی از جمله محیط سیاست‌گذاری، چارچوب‌های قانونی، رگلاتوری و سازمانی، نیازمندی‌های اقتصادی و منابع موجود در بخش، محدودیت‌های سیاسی و ملاحظات و دغدغه‌های ذی‌نفع‌ها توجه شود. در یک قرارداد مشارکتی اولویت‌ها می‌تواند شامل پوشش‌دهی بیش‌تر، خدمات بهتر، بهبود کارایی و یا رضایت بیش‌تر مشتری‌ها باشد. مدل‌های مشخصی از مشارکت به‌طور وسیع‌تری مورد استفاده قرار گرفته‌اند و برای بخش‌های خاصی مناسب‌تر هستند. برای مثال مدل‌های ساخت، بهره‌برداری، انتقال بیش‌تر در پیاده‌سازی جاده‌ها و آب‌وفاضلاب کاربرد داشته و قراردادهای مدیریت در بخش سلامت و خدمات آب‌رسانی بیش‌تر دیده می‌شوند.
- گفته می‌شود هیچ نوع مدل مشارکتی بدون تغییرات و متناسب‌سازی بر اساس شرایط بومی و نیازمندی‌های طرح قابل استفاده نیست. در برخی موارد انتخاب بخش‌های مختلف از قراردادهای مختلف و ادغام آن‌ها با یکدیگر و یا استفاده از ترکیبی از قراردادهای ضروری است. همچنین تغییرات جهت تسهیل تأمین مالی، پاسخ‌گویی به ملاحظات دو طرف و معضلات نیروی کار لازم است.
- انتخاب مدل مشارکت می‌تواند بر اساس سه پارامتر زیر انجام شود. بر اساس این سه پارامتر می‌توان مدل‌های مشارکتی موجود را رتبه‌بندی کرد و دولت می‌تواند تصمیم آگاهانه‌ای در مورد راهبرد اجرای طرح مشارکتی داشته باشد.

۱. اهداف دولتی

انتخاب مدل مشارکت به اهداف دولت بسیار وابسته است. برای مثال آیا کاهش هزینه‌های خدمت از اهداف دولت است؟ آیا هدف بهبود حساسیتی و درآمدها است؟ یا اولویت با افزایش پوشش‌دهی خدمت است؟ بسته به اهداف، برخی از مدل‌ها ممکن است برای مشارکت مناسب‌تر باشند.

جدول ۵-۱- مقایسه پیش‌نیازهای قراردادهای مشارکتی

مدل مشارکت	تعهد سیاسی	تعرفه‌های بازگشت هزینه	چارچوب رگلاتوری	مبنای دانشی	ظرفیت‌های دولتی برای امضا، مدیریت و تحلیل قرارداد
قرارداد خدمت	کم	کم	کم	کم	متوسط
قرارداد مدیریت	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط
قرارداد اجاره	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد
قرارداد حق امتیاز	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد
ساخت، بهره‌برداری، انتقال و مدل‌های مشابه	زیاد	متغیر	زیاد	زیاد	زیاد

۲. پیش‌نیازهای لازم

اجرای موفق هر مدل مشارکتی به مجموعه‌ای از پیش‌نیازها وابسته است. برای مثال، مدل‌های پیشرفته‌تر مشارکت که مخاطره‌های بیش‌تری را به بخش خصوصی تحمیل می‌کنند نیازمند ساختارهای قانونی و رگلاتوری پیچیده‌تر و نیز وجود نیروی انسانی ماهر محلی برای پیاده‌سازی و نظارت هستند. سایر محدودیت‌ها شامل سطوح بازگشتی کم‌هزینه، کمبود اطلاعات سیستمی و یا عملکرد فنی ضعیف هستند. اگر پیش‌نیازها در محیط وجود نداشته باشند، مناسب‌تر است از مدل‌های مشارکتی کم‌هزینه‌تر استفاده شود. گزینه دیگر می‌توان تأمین پیش‌نیازها در مرحله مقدماتی طرح با ایجاد اصلاحات قانونی و رگلاتوری، اطمینان از وجود سرمایه‌های لازم و ایجاد سازمان‌های موردنیاز است.

۳. علاقه‌مندی‌های بخش خصوصی

برخی مدل‌های خاص مانند اعطای حق امتیاز ممکن است اهداف دولتی را پوشش دهد، اما ممکن است سطح مخاطره‌ها برای سرمایه‌گذار بخش خصوصی پذیرفتنی نباشد. میزان علاقه‌مندی احتمالی

بخش خصوصی را می‌توان با تحلیل سوابق انجام‌شده بخشی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و نیز بررسی بازار شناسایی کرد.

معمولاً پیش از برگزاری رسمی مناقصه، مناقصه‌گذارهای بالقوه دعوت شده و نظرشان در مورد ساختار طرح خواسته می‌شود. این نظرات بر اساس خلاصه اطلاعاتی است که در اختیار آن‌ها قرار داده می‌شود. این اطلاعات معمولاً تحت عنوان «تفاهم‌نامه اطلاعات» منتشر شده و شامل خلاصه‌ای از ویژگی‌های طرح، محیط عملیاتی و تأمین مالی مورد انتظار است. این مذاکرات همچنین سبب گسترده‌تر شدن دامنه مناقصه‌گذاران علاقه‌مند و شناخت بازار می‌شود. گردآوری بازخورد از شرکای احتمالی بخش خصوصی می‌تواند منجر به جذاب‌تر شدن پیشنهاد شود.

• حمایتی

سایر فعالیت‌های دولتی خارج از دامنه تعریف خدمات حاکمیتی و تصدی‌گری از نوع خدمات حمایتی محسوب می‌شوند.

۲-۲-۵ از نظر نوع تجارت الکترونیکی

تجارت الکترونیکی را می‌توان از نظر تراکنش‌ها به انواع مختلفی تقسیم نمود که بعضی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- ارتباط بین بنگاهی^۱: به الگویی از تجارت الکترونیکی گویند، که طرفین معامله بنگاه‌ها هستند.
- ارتباط بنگاه و مشتری^۲: به الگویی از تجارت الکترونیک گویند که بسیار رایج بوده و ارتباط تجاری مستقیم بین شرکت‌ها و مشتریان است.
- ارتباط مشتری‌ها و شرکت‌ها^۳: در این حالت اشخاص حقیقی به کمک اینترنت فرآورده‌ها یا خدمات خود را به شرکت‌ها می‌فروشند.
- ارتباط مشتری با مشتری^۴: در این حالت ارتباط خریدوفروش بین مصرف‌کنندگان است.
- ارتباط بنگاه‌ها و سازمان‌های دولتی^۵: که شامل تمام تعاملات تجاری بین شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی است. پرداخت مالیات‌ها و عوارض از این قبیل تعاملات محسوب می‌شوند.

^۱ Business to Business Transaction (B2B)

^۲ Business to Customer Transaction (B2C)

^۳ Customer to Business Transaction (C2B)

^۴ Customer to Customer Transaction (C2C)

^۵ Business to Administrative Transaction (B2A)

۱۲۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

• ارتباط بین دولت و شهروندان^۱: الگویی بین دولت و توده مردم است که شامل بنگاه‌های اقتصادی، مؤسسات دولتی و کلیه شهروندان است. این الگو یکی از مؤلفه‌های دولت الکترونیکی است.

• ارتباط بین دولت‌ها^۲: این الگو شامل ارتباط تجاری بین دولت‌ها در زمینه‌هایی شبیه واردات و صادرات است.

۵-۲-۲-۳ از نظر توجیه اقتصادی

طرح‌ها از نظر توجیه اقتصادی و وضعیت درآمدزایی به دو دسته شامل طرح‌های خودگردان و طرح‌های غیرخودگردان تقسیم می‌شوند.

• خودگردان

بر اساس بند (۱۰) ماده (۱) دستورالعمل شرایط واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مصوب ۱۳۹۴/۰۷/۰۴ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، طرح خودگردان عبارت است از طرحی که دارای توجیه مالی برای سرمایه‌گذار بوده و عواید ناشی از آن هزینه‌ها و سود موردنظر سرمایه‌گذار را پوشش می‌دهد.

• غیرخودگردان

بر اساس بند (۱۱) ماده (۱) همین مصوبه، طرح غیرخودگردان طرحی است که در صورت عدم حمایت دولت (اعم از تضمین خرید محصول، تضمین حداقل تقاضا و سایر مشوق‌ها) دارای توجیه مالی برای سرمایه‌گذار نیست.

۵-۲-۲-۴ از نظر صلاحیت‌های موردنیاز در مشارکت‌کننده

انجام طرح‌های خدمات دولت الکترونیکی در مراحل مختلف طراحی، پیاده‌سازی و بهره‌برداری به تخصص‌ها و صلاحیت‌های ویژه‌ای در مشارکت‌کننده نیاز دارد. این صلاحیت‌ها بسته به نوع طرح قابل تعریف است.

۵-۲-۳ سطوح رتبه موردنیاز از شورای عالی انفورماتیک کشور

بسته به صلاحیت‌های موردنیاز در مشارکت‌کننده جهت انجام مشارکتی خدمات دولتی، می‌توان طرح‌ها را بر اساس سطوح رتبه موردنیاز از شورای عالی انفورماتیک کشور دسته‌بندی کرد.

¹ Government to Customer Transaction (G2C)

² Government to Government Transaction (G2G)

۵ فرم دسته‌بندی خدمات

در ادامه فرم دسته‌بندی خدمات جهت انجام به شیوه مشارکت عمومی خصوصی بر اساس شاخص‌های گفته‌شده آورده شده است. ارزیاب‌ها باید درمورد هر شاخص یک یا چند حالت را انتخاب و دلایل توجیهی ارائه کنند.

جدول ۵-۲- فرم دسته‌بندی خدمات

نام طرح:			نام دستگاه مرتبط:
نام ارزیاب:			تاریخ ارزیابی:
شاخص	زیر شاخص	توضیحات ارزیاب	
مدل مشارکت	قرارداد خدمت قرارداد مدیریت قرارداد اجاره قرارداد حق امتیاز ساخت، بهره‌برداری، انتقال و مدل‌های مشابه		
ماهیت	حاکمیتی تصدی‌گری حمایتی		
نوع تجارت الکترونیکی	خدمات بین دستگاهی (G2G) خدمات دولت به شهروندان (G2C)		
وضعیت توجیه اقتصاد	خودگردان غیرخودگردان		
صلاحیت‌های موردانتظار در مشارکت‌کننده	رشته‌های موردنیاز		
امنیت	سطوح امنیتی اعلامی افتا		
امضای ارزیاب			

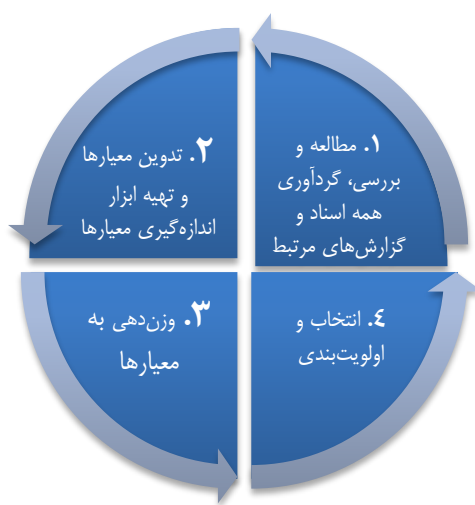
۵-۲-۴ اولویت‌بندی طرح‌ها

۵-۲-۴-۱ فرآیند اولویت‌بندی

انتخاب و اولویت‌بندی خدمات دولت الکترونیکی قابل مشارکت در مرحله مطالعه امکان‌سنجی توسط دولت انجام می‌شود. برای این منظور باید مراحل زیر طی شود:

۱. مطالعه و بررسی، گردآوری همه اسناد و گزارش‌های مرتبط با طرح
۲. تدوین معیارها و تهیه ابزار اندازه‌گیری معیارها (مثلاً یک جدول تحلیل چندمعیاره)
۳. وزن‌دهی به معیارها (مثلاً در سه سطح کم، متوسط، زیاد)

۴. انتخاب طرح‌های قابل مشارکت و اولویت‌بندی آن‌ها

شکل ۵-۳- فرآیند انتخاب و اولویت‌بندی طرح‌های قابل مشارکت

۱-۴-۲-۵ معیارهای اولویت‌بندی

معیارهای متداول در اولویت‌بندی شامل موارد زیر است.

۱. آیا طرح جزو اولویت‌های ملی است؟ در اسناد کلان ملی آورده شده است؟
۲. آیا محرک‌های اولیه‌ای از طرف دولت مثلاً برنامه‌های بودجه برای تأمین طرح در طول حیاتش (مثلاً ۲۰ سال) لازم است؟
۳. احتمال خودگردان بودن طرح چقدر است؟
۴. آیا طرح به پرداخت مقادیر ثابتی توسط دولت در طول قرارداد جهت توجیه مالی نیاز دارد؟
۵. آیا طرح به سرمایه‌گذاری زیادی از سوی دولت نیاز دارد؟ (بیشتر از ۲۰ میلیون دلار)
۶. آیا انجام طرح به ساخت‌وساز جدید و فضای استقرار زیادی نیاز دارد؟
۷. آیا طرح به نگهداری، بهره‌برداری و نوسازی دوره‌ای طولانی مدت نیاز دارد؟
۸. آیا بر اساس شواهد طرح از نظر فنی، اقتصادی و محیطی امکان‌پذیر است؟
۹. آیا نمونه‌های بین‌المللی از انجام طرح‌های مشارکتی مشابه در بخش موردنظر وجود دارد؟
۱۰. آیا شواهدی بر علاقه‌مندی بخش خصوصی برای مشارکت در طرح وجود دارد؟
۱۱. حجم بازار، میزان تقاضای کنونی و پیش‌بینی روند آینده چگونه است؟

۱۲. آیا منابع درآمدی قابل تعریفی برای طرح از سوی دولت یا مصرف‌کننده وجود دارد؟
 ۱۳. آیا خروجی‌ها و عملکردهای کلیدی طرح با معیارهای شفاف قابل اندازه‌گیری است؟
 ۱۴. تأثیر احتمالی طرح بر سرانه تولید ناخالص ملی و بهبود اقتصاد محلی چقدر است؟
 ۱۵. آیا انجام طرح بر توسعه صادرات محصولات یا خدمات اثرگذار است؟
 ۱۶. انجام طرح چه اندازه بر توسعه منطقه و رسیدن به اهداف توسعه‌ای اثرگذار است؟
 ۱۷. تأثیرات مثبت طرح بر محیط‌زیست از قبیل کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی چقدر است؟
 ۱۸. اثرات طرح بر ایمنی و رفاه اجتماعی چگونه است؟ (مثلاً خدمات اورژانسی بهتر یا راه‌های ایمن‌تر)
 ۱۹. هزینه انجام و بهره‌برداری طرح با همان خروجی‌ها و کیفیت در بخش دولتی (در صورت عدم مشارکت) چقدر خواهد بود؟ هزینه‌های بخش عمومی^۱ روشی برای محاسبه هزینه‌های آماده‌سازی و ارائه خدمت توسط دولت است. دانستن این هزینه برای تصمیم در مورد انجام مشارکتی و میزان اهمیت آن الزامی است. برای پاسخ به این پرسش باید به هزینه‌های ساخت، تأمین مالی و نگهداری در یک دوره ۲۰ الی ۳۰ ساله توجه شود.
 ۲۰. طرح چه میزان ارزش‌آفرینی برای پول^۲ به همراه دارد؟
 ۲۱. احتمال وقوع مخاطره‌های متوجه بخش دولتی در انجام مشارکتی طرح چقدر است؟
 ۲۲. اندازه تأثیر مخاطره‌های متوجه بخش دولتی در انجام مشارکتی طرح چقدر است؟
- برای پاسخ به این پرسش‌ها باید با تکیه بر داده‌های واقعی در دست از طرح‌های عمومی قبلی، مخاطره‌های افزایش هزینه ساخت، هزینه‌های بهره‌برداری بیشتر از مقدار پیش‌بینی‌شده و سایر مخاطره‌های متوجه دولت بررسی شود. مخاطره‌های کلیدی معمولاً شامل موارد زیر هستند:
- مخاطره در دسترس بودن: احتمال اینکه خدماتی که در نهایت توسط بخش خصوصی ارائه می‌شوند، مشخصات موردنظر دولت را تأمین نکنند.
 - مخاطره‌های اتمام طرح: احتمال اینکه اتمام طرح و ارائه خدمات خروجی به دلایل مختلف با تأخیر مواجه شود.
 - مخاطره سرریز شدن: احتمال اینکه هزینه‌های واقعی در مراحل طراحی و ساخت از مقادیر پیش‌بینی‌شده بیشتر شوند.
 - مخاطره طراحی: احتمال اینکه طراحی بخش خصوصی نیازمندی‌های مورد انتظار بخش دولتی را تأمین نکند.
 - مخاطره محیطی: احتمال اینکه ساخت یا بهره‌برداری طرح منجر به خسارت‌های زیست‌محیطی شود.

^۱ Public Sector Comparator (PSC)

^۲ Value for Money (VfM)

- مخاطره نرخ تبدیل: احتمال اینکه تورم نرخ تبدیل بر هزینه‌های پیش‌بینی شده طرح تأثیر بگذارد.
- مخاطره‌های فورس ماژور: احتمال وقوع رویدادهای مشخص غیرقابل‌پیش‌بینی طبیعی یا انسانی خارج از کنترل دو طرف که طرح را تحت تأثیر قرار دهد.
- مخاطره تورم: احتمال اینکه نرخ تورم واقعی از مقدار پیش‌بینی شده بیشتر شود. این مخاطره به‌ویژه در دوره بهره‌برداری تأثیرگذار است.
- مخاطره ناتوانی در پرداخت دیون: احتمال اینکه بخش خصوصی نتواند دیون خود را بازپرداخت کند.
- مخاطره بیمه: احتمال اینکه ۱: موارد قابل بیمه شدن در زمان امضای قرارداد غیرقابل بیمه شوند. ۲: افزایش قابل توجه نرخ بیمه.
- مخاطره میزان علاقه‌مندی: این مخاطره شامل پارامترهایی است که بر در دسترس بودن و هزینه‌های تأمین سرمایه تأثیرگذار هستند.
- مخاطره نقص پنهان: احتمال اینکه در اثر وجود نقایص پنهان در دارایی‌های طرح، خسارت‌هایی به بار آید.
- مخاطره نگهداری: احتمال اینکه ۱: هزینه نگهداری دارایی‌های طرح در شرایط مطلوب از مقادیر پیش‌بینی شده بیشتر شود. ۲: نگهداری قابل انجام نباشد یا انجام نشود.
- مخاطره حجم تقاضای بازار: احتمال اینکه تقاضا برای خدمت تولیدشده در طرح از مقدار پیش‌بینی شده کمتر باشد. این حالت ممکن است به دلایل مختلف از جمله کاهش نیاز به خدمت، ورود رقبا به بازار و یا مقاومت مشتریان در برابر برون‌سپاری خدمت اتفاق بیفتد.
- مخاطره بهره‌برداری: هر پارامتری به‌جز فورس ماژور که بر محیط اجرای طرح تأثیرگذار باشد، شامل هزینه‌های بهره‌برداری طرح، مهارت‌های انسانی موردنیاز و غیره.
- مخاطره برنامه‌ریزی: احتمال اینکه طرح به هر دلیلی از جمله مشکلات قانونی در تأمین زیرساخت‌ها مطابق برنامه پیش نرود.
- مخاطره سیاسی: احتمال اینکه ۱: عملکرد دستگاه یا نهادهای بالاتر بر بازگشت سرمایه طرح تأثیر بگذارد. ۲: احتمال خصوصی شدن، ملی شدن و یا سلب مالکیت بخش خصوصی از طرح.
- مخاطره رگلاتوری: احتمال اینکه موافقت موردنیاز توسط سایر نهادهای دولتی جلب نشود و یا با هزینه‌های بیشتر جلب شود.
- مخاطره ارزش باقیمانده: احتمال اینکه در زمان فسخ و یا اتمام قرارداد دارایی‌های باقیمانده با شرایط موردنظر قابل انتقال نباشند.
- مخاطره منابع و ورودی‌ها: احتمال اینکه مشکل در تأمین ورودی‌ها مثلاً سوخت منجر به مشکل در کیفیت خدمات خروجی شود.

۱۳۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- مخاطره پیمان کارهای فرعی: احتمال نقصان در عملکرد پیمان کارهای فرعی طرح.
- مخاطره نرخ مالیات: احتمال اینکه تغییر نرخ مالیات بازگشت سرمایه مورد انتظار را کاهش دهد.
- مخاطره فنی: احتمال اینکه ۱: مسائل فنی منجر به بروز مشکل در ارائه خروجی‌های طرح شود. ۲: پیشرفت فناوری منجر به قدیمی شدن فناوری موردنظر طرح شود.

۵-۲-۴-۲ فرم اولویت‌بندی خدمات

در قسمت قبل معیارهای متداول در اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت توضیح داده شد. معیارهای مطرح شده به دو گروه ارزیابی اولویت طرح و ارزیابی مخاطرات طرح قابل تفکیک است. در قسمت اول با طرح سئوالاتی همچون امکان ارائه خدمت به صورت مشارکتی با توجه به اسناد کلان و امثال آن انجام طرح منتخب به صورت مشارکتی ارزیابی می‌شود. در قسمت دوم، با گزینه‌هایی همچون مخاطره اتمام طرح، تورم و امثال آن مخاطرات طرح شناسایی و تعیین می‌شود. در همین راستا فرم اولویت‌بندی خدمات جهت انجام به شیوه مشارکت عمومی خصوصی بر اساس شاخص‌های گفته‌شده تنظیم شده است. این فرم از دو بخش (الف) و (ب) تشکیل شده است، بطوریکه در بخش (الف) ارزیاب مکلف به ارائه پاسخ‌های صریح و مستند به پرسش‌ها است. در بخش (ب) ارزیاب باید به هر شاخص یک امتیاز داده و دلایل توجیهی ارائه کند.

جدول ۵-۳- فرم اولویت‌بندی خدمات

نام طرح:		
دستگاه مرتبط:		
نام ارزیاب:	تاریخ ارزیابی:	
الف: ارزیابی اولویت طرح:		
۱. آیا طرح جزو اولویت‌های ملی است؟ در اسناد کلان ملی آورده شده است؟		
۲. آیا محرک‌های اولیه‌ای از طرف دولت مثلاً برنامه‌های بودجه برای تأمین طرح در طول حیاتش (مثلاً ۲۰ سال) لازم است؟		
۳. احتمال خودگردان بودن طرح چقدر است؟		
۴. آیا طرح به پرداخت مقادیر ثابتی توسط دولت در طول قرارداد جهت توجیه مالی نیاز دارد؟		
۵. آیا طرح به سرمایه‌گذاری زیادی از سوی دولت نیاز دارد؟ (بیشتر از ۲۰ میلیون دلار)		
۶. آیا انجام طرح به ساخت‌وساز جدید و فضای استقرار زیادی نیاز دارد؟		
۷. آیا طرح به نگهداری، بهره‌برداری و نوسازی دوره‌ای طولانی مدت نیاز دارد؟		
۸. آیا بر اساس شواهد طرح از نظر فنی، اقتصادی و محیطی امکان‌پذیر است؟		
۹. آیا نمونه‌های بین‌المللی از انجام طرح‌های مشارکتی مشابه در بخش موردنظر وجود دارد؟		
۱۰. آیا شواهدی بر علاقه‌مندی بخش خصوصی برای مشارکت در طرح وجود دارد؟		
۱۱. حجم بازار، میزان تقاضای کنونی و پیش‌بینی روند آینده چگونه است؟		
۱۲. آیا منابع درآمدی قابل تعریفی برای طرح از سوی دولت یا مصرف‌کننده وجود دارد؟		
۱۳. آیا خروجی‌ها و عملکردهای کلیدی طرح با معیارهای شفاف قابل اندازه‌گیری است؟		
۱۴. تأثیر احتمالی طرح بر سرانه تولید ناخالص ملی و بهبود اقتصاد محلی چقدر است؟		
۱۵. آیا انجام طرح بر توسعه صادرات محصولات یا خدمات اثرگذار است؟		
۱۶. انجام طرح چه اندازه بر توسعه منطقه و رسیدن به اهداف توسعه‌ای اثرگذار است؟		
۱۷. تأثیرات مثبت طرح بر محیط‌زیست از قبیل کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی چقدر است؟		
۱۸. اثرات طرح بر ایمنی و رفاه اجتماعی چگونه است؟ (مثلاً خدمات اورژانسی بهتر یا راه‌های ایمن‌تر)		
۱۹. هزینه انجام و بهره‌برداری طرح با همان خروجی‌ها و کیفیت در بخش دولتی (در صورت عدم مشارکت) چقدر خواهد بود؟		
۲۰. طرح چه میزان ارزش‌آفرینی برای پول ^۱ به همراه دارد؟		
۲۱. احتمال وقوع مخاطره‌های متوجه بخش دولتی در انجام مشارکتی طرح چقدر است؟		

¹ Value for Money (VfM)

ب: ارزیابی مخاطره‌های طرح				
شاخص	کم	زیاد	متوسط	توضیحات ارزیاب
مخاطره در دسترس بودن				
مخاطره‌های اتمام طرح				
مخاطره سرریز شدن				
مخاطره طراحی				
مخاطره محیطی				
مخاطره نرخ تبدیل				
مخاطره‌های فورس مازور				
مخاطره تورم				
مخاطره ناتوانی پرداخت دیون				
مخاطره بیمه				
مخاطره میزان علاقه‌مندی.				
مخاطره نقص پنهان				
مخاطره نگهداری.				
مخاطره حجم تقاضای بازار				
مخاطره بهره‌برداری				
مخاطره برنامه‌ریزی				
مخاطره سیاسی				
مخاطره رگلاتوری				
مخاطره ارزش باقیمانده				
مخاطره منابع و ورودی‌ها				
مخاطره پیمان کارهای فرعی				
مخاطره نرخ مالیات				
مخاطره فنی				
امضای ارزیاب				

۳-۴-۲-۵- اولویت‌بندی انجام‌شده

بر اساس پیوست «دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران» طرح‌ها و پروژه‌های پیشنهادی دارای اولویت در ارائه خدمات الکترونیکی جهت مشارکت با بخش غیردولتی مصوب در یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی در تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ به شرح زیر است. این موارد در صورت پیشنهاد دستگاه‌های اجرایی و پس از تصویب در کمیسیون به‌روزرسانی خواهند شد.

۱. طرح سامانه یکپارچه گمرک جمهوری اسلامی ایران- گمرک جمهوری اسلامی ایران
۲. طرح صدور ویزای الکترونیکی- وزارت امور خارجه
۳. طرح سامانه متمرکز مجوزهای جهاد کشاورزی- وزارت جهاد کشاورزی
۴. طرح سامانه صدور مجوزهای صنعت، معدن و تجارت- وزارت صنعت، معدن و تجارت
۵. طرح سامانه متمرکز مجوزهای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دستگاه‌های تابعه- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۶. طرح سامانه جامع دریایی و طرح صدور پروانه فعالیت - سازمان بنادر و دریانوردی
۷. طرح صدور پروانه بهره‌برداری از منابع آبی- وزارت نیرو
۸. طرح راه‌اندازی نظام یکپارچه صدور و تمدید پروانه مؤسسات پزشکی و راه‌اندازی داشبورد یکپارچه بهداشت- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۹. طرح سامانه برخط صدور انواع ضمانت‌نامه و بیمه‌نامه - صندوق ضمانت صادرات ایران
۱۰. طرح ارتقای سامانه‌های اطلاعات و شکایات- سازمان بازرسی کل کشور
۱۱. طرح تکمیل و توسعه سامانه بررسی و نظارت بر قیمت کالا و خدمات - سازمان حمایت از مصرف‌کننده و تولیدکننده
۱۲. طرح صدور پروانه زناشویی بانوان ایرانی با مردان خارجی و ارائه شناسنامه به فرزندان آن‌ها- وزارت کشور
۱۳. طرح پذیرش و نگهداری و اخراج اتباع خارجی غیرمجاز و متخلف- وزارت کشور
۱۴. صدور پروانه تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد و نظارت بر عملکرد و مجامع عمومی آن‌ها - وزارت کشور
۱۵. طرح ارائه الکترونیکی محصولات و خدمات آماری - مرکز آمار ایران
۱۶. طرح سامانه جامع مدیریت موقوفات و اماکن متبرکه - سازمان اوقاف و امور خیریه
۱۷. طرح استعلام مدرک تحصیلی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۸. طرح استعلام الکترونیکی ارتباطات سببی و نسبی - سازمان ثبت‌احوال کشور

۱۳۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

۱۹. طرح سامانه جامع اموال دستگاه‌های اجرایی - وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲۰. طرح خزانه‌داری الکترونیکی - وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲۱. طرح اطلاعات بیمه‌ای ایرانیان - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۲۲. طرح توسعه سامانه جامع تخصصی دادرسی - سازمان تعزیرات حکومتی
۲۳. طرح سامانه جامع خدمات اجتماعی - سازمان بهزیستی کشور
۲۴. طرح سامانه صدور مجوزهای محیط‌زیست - سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور
۲۵. طرح سامانه صدور مجوزهای حوزه دامپزشکی - سازمان دامپزشکی کشور
۲۶. طرح سامانه صدور مجوزها و ارائه تسهیلات - سازمان شیلات ایران
۲۷. طرح پورتال تعاون کشور - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۲۸. طرح سامانه متمرکز ارائه خدمات الکترونیکی آب و فاضلاب - وزارت نیرو
۲۹. طرح بیمه سلامت الکترونیکی روستاییان و عشایر - سازمان بیمه سلامت
۳۰. طرح بهره‌برداری از خدمات تبادل داده بیمه سلامت - سازمان بیمه سلامت

۳-۵- تهیه الگوی ارائه پیشنهادهای دستگاه‌های اجرایی

در این قسمت به معرفی انواع الگوها و فرم‌های موردنیاز در انجام طرح مشارکتی در حوزه خدمات دولت الکترونیکی پرداخته شده است.

۱-۳-۵- الگوی نامه عدم تصویب پیشنهاد خدمات جدید دولت الکترونیکی دستگاه اجرایی

یکی از الگوهای مورد نیاز الگوی عدم تصویب خدمات جدید دولت الکترونیکی که توسط دستگاه اجرایی پیشنهاد شده است. البته علت رد خدمت می‌تواند به دلایل مختلف باشد ممکن است بنابر برخی ملاحظات انجام طرح به صورت مشارکتی مجاز نباشد و یا طرح قبلاً تصویب شده و دارای کد خدمت است. در برخی موارد نیاز است دستگاه اجرایی بررسی مجدد انجام دهد. در پیوست (۱) فرمت الگوی نامه عدم تصویب پیشنهاد خدمات جدید دولت الکترونیکی دستگاه اجرایی آورده شده است.

۲-۳-۵- فرم (وبی) ارسال مشخصات خدمات و طرح‌ها جهت تصویب در کمیسیون

در فرم (وبی) اطلاعات خدمات و طرح‌ها جهت تصویب در کمیسیون پرسیده می‌شود ریز این اطلاعات به شرح زیر است:

۱. نام دستگاه اجرایی

۲. نام دستگاه مادر
 ۳. عنوان طرح / خدمت
 ۴. شرح موضوع طرح / خدمت: (در فرم برای پر کردن اطلاعات این قسمت محدودیت حداکثر ۵۰۰ کلمه قرارداد شده است)
 ۵. نوع خدمت: (سه گزینه وجود دارد که باید یکی از آن‌ها انتخاب شود: خدمت به شهروندان (C۲G)، خدمت به کسب و کار (B۲G)، ترکیب هر دو)
 ۶. دامنه خدمت: (پنج گزینه وجود دارد که باید یکی از آن‌ها انتخاب شود: ملی، منطقه‌ای، استانی، شهری، روستایی)
 ۷. تعداد تقریبی خدمت‌گیرنده‌ها: (یک فیلد برای ورود عدد و جلوی آن سه گزینه که باید یکی انتخاب شود: در ماه، در فصل، در سال)
 ۸. تواتر خدمت: (چهار گزینه که باید یکی انتخاب شود: یک‌بار برای همیشه، با توجه به نیاز: _ بار در ماه، _ بار در فصل، _ بار در سال)
 ۹. وضعیت کنونی ارائه خدمت: (در فرم برای پر کردن اطلاعات این قسمت محدودیت حداکثر ۵۰۰ کلمه قرارداد شده است)
 ۱۰. بیان اهمیت و دلایل انجام به روش مشارکت عمومی خصوصی: (در فرم برای پر کردن اطلاعات این قسمت محدودیت حداکثر ۵۰۰ کلمه قرارداد شده است)
 ۱۱. نام و نام خانوادگی تکمیل‌کننده فرم-کارشناس پیگیری
 ۱۲. واحد مربوطه
 ۱۳. شماره تلفن تماس
 ۱۴. پست الکترونیکی
- در ادامه استفاده از پایگاه داده میکروسافت اکسس برای ذخیره مشخصات خدمات دولت الکترونیکی پیشنهاد می‌شود. جهت انجام این کار ابتدا در محیط طراحی، جدول‌ها، ارتباطات و فرمول‌ها و فرم‌های مناسب در دیتابیس طراحی و ایجاد می‌شود. سپس در نقش کاربر، داده‌ها وارد می‌شود.
- در این صورت علاوه بر اینکه می‌توان در هر لحظه اطلاعات را از اکسل به دیتابیس وارد و یا اطلاعات دیتابیس را به اکسل خارج کرد، استفاده از دیتابیس مزیت‌های زیر را در اختیار می‌گذارد:
- یکی از مزیت‌های استفاده از دیتابیس امکان ایجاد فرم‌های متنوع برای ورود اطلاعات است و می‌توان ترکیب‌های مختلفی از فیلدها به همراه اطلاعاتی مانند زمان تکمیل و غیره را در فرم ورود اطلاعات چید.

۱۳۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- با تعریف منوهای سلسله‌مراتبی مثلاً در صورت انتخاب روش دسترسی الکترونیکی، فقط گزینه‌های مرتبط با دسترسی الکترونیکی جهت انتخاب ظاهر می‌شوند.
- با ایجاد گزینه‌های از پیش تعیین‌شده برای پاسخ‌ها، خطای ورود اطلاعات به حداقل رسیده و سرعت افزایش می‌یابد.
- این امکان وجود دارد که فرم موردنظر برای پاسخ‌دهنده‌ها ایمیل شود. در این صورت بسته به تنظیمات، اطلاعات فرم‌های تکمیل‌شده پس از عودت به‌طور خودکار وارد دیتابیس می‌شود.
- مزیت دیگر امکان انجام queryهای متنوع بر روی ترکیب جداول دیتابیس است.
- در انتها کل پایگاه داده و جداول و فرم‌ها در قالب یک فایل بر روی کامپیوتر ذخیره می‌شوند که قابل جابجایی در سیستم‌های مختلف است.
- همچنین نرم‌افزار اکسس بر روی کلیه سیستم‌های ویندوز به‌طور پیش‌فرض نصب شده است. تصاویری از دیتابیس طراحی شده در پیوست (۲) و (۳) آورده شده است.

۴-۵- الگوی نامه اطلاع‌رسانی دستگاه اجرایی به کمیسیون جهت برگزاری فراخوان عمومی و جذب مشارکت‌کننده برای طرح‌های موجود در فهرست اعلامی کمیسیون (اختیاری)

دستگاه اجرایی در صورت تمایل می‌تواند نامه‌ای جهت اطلاع‌رسانی به کمیسیون جهت برگزاری فراخوان عمومی و جذب مشارکت‌کننده برای طرح‌های موجود در فهرست اعلامی کمیسیون تهیه نماید. الگوی نامه مذکور در پیوست (۴) آورده شده است.

۵-۵- الگوی فراخوان

جهت انجام فراخوان عمومی مناقصه مستندات «نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم‌افزار (نماتن)» و به‌ویژه «مرحله اول: نحوه ارجاع کار- فصل دوم: تهیه درخواست برای ارائه پیشنهاد (RFP)» ملاک عمل است. این مستند در پیوست (۵) آورده شده است.

۶-۵- الگوی گزارش مناقصه یا مزایده برگزار شده

در خصوص گزارش مناقصه یا مزایده برگزار شده، جهت درخواست گواهی مشارکت، عالی‌ترین مقام اداری دستگاه در نامه‌ای خطاب به دبیر کمیسیون مشخصات عمومی فراخوان، فرآیند طی شده و مشخصات عمومی مشارکت‌کننده منتخب را ارسال می‌کند. همچنین موارد زیر به پیوست نامه ارسال می‌شود:

- آگهی‌ها
- اسناد فراخوان
- صورت‌جلسه‌های کمیسیون معاملات

۷-۵- الگوی گزارش مذاکرات در حالت خارج از فراخوان

در گزارش مذاکرات انجام‌گرفته در حالت خارج از فراخوان که منجر به انتخاب مشارکت‌کننده شده است جهت درخواست گواهی مشارکت، عالی‌ترین مقام اداری دستگاه اجرایی در نامه‌ای خطاب به دبیر کمیسیون ضمن شرح مشخصات کلی طرح و مشارکت‌کننده با ذکر منشأ و ویژگی‌های طرح، طرح و مشارکت‌کننده را تأیید می‌کند. همچنین موارد زیر به پیوست این نامه به دبیرخانه ارسال می‌شود.

- گزارش مشخصات کلی طرح و دلایل انتخاب مشارکت‌کننده بدون انجام فراخوان
- کلیه مستندات طرح کسب‌وکار و مطالعه‌های انجام‌شده
- مشخصات مشارکت‌کننده

۸-۵- فرم (وبی) درخواست گواهی مشارکت

این فرم دارای فیلدهای زیر است:

۱. نام و نام خانوادگی تکمیل‌کننده فرم: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۲. واحد مربوطه: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۳. شماره تلفن تماس: (یک باکس برای ورود اطلاعات عددی)
۴. پست الکترونیکی: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۵. نام دستگاه اجرایی: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۶. نام دستگاه مادر: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۷. عنوان طرح/خدمت: (یک باکس برای ورود اطلاعات متنی)
۸. شماره/کد مصوب مربوط به طرح/خدمت مصوب کمیسیون: (یک باکس برای ورود اطلاعات عددی)
۹. بارگذاری فرم تکمیل‌شده شناسنامه خدمت (در مواردی که شناسنامه مصوب نشده) (امکان آپلود فایل)
۱۰. بارگذاری فرم تکمیل‌شده درخواست گواهی مشارکت (امکان آپلود فایل)
۱۱. تعرفه

۱۳۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

۱۲. بارگذاری فرم تکمیل‌شده گزارش برگزاری مناقصه/ مزایده و یا گزارش فرآیند انتخاب مشارکت‌کننده حسب مورد (امکان آپلود فایل)
۱۳. بارگذاری فرم تکمیل‌شده معرفی مشارکت‌کننده منتخب (امکان آپلود فایل)
۱۴. بارگذاری طرح کسب‌وکار (امکان آپلود فایل)
۱۵. بارگذاری پیش‌نویس قرارداد بر اساس الگوی ارائه شده (امکان آپلود فایل)

۵-۹- فرم معرفی مشارکت‌کننده شامل پروفایل مشارکت‌کننده، توان مالی و فنی مشارکت‌کننده، رتبه مشارکت‌کننده، ساختار حقوقی مشارکت‌کننده

به پیوست درخواست گواهی مشارکت، باید نامه‌ای از طرف عالی‌ترین مقام دستگاه اجرایی خطاب به دبیر کمیسیون جهت معرفی کامل و دقیق مشارکت‌کننده یا مشارکت‌کننده‌ها ارسال شود. این نامه باید دارای پیوست‌های زیر باشد. از مطالب پیوست جهت ارزیابی مالی، فنی و امنیتی مشارکت‌کننده استفاده می‌شود.

- پروفایل مشارکت‌کننده
- توان مالی و فنی مشارکت‌کننده
- رتبه مشارکت‌کننده
- ساختار حقوقی مشارکت‌کننده

۵-۱۰- فرم ارزیابی کمیسیون

کمیسیون پس از انجام ارزیابی‌های مختلف فرمی حاوی سرفصل‌های زیر را تکمیل نموده و به همراه نامه‌ای به مشارکت‌کننده ارسال می‌کند. فرم ارزیابی کمیسیون در پیوست (۶) آورده شده است.

۵-۱۱- الگوی نامه عدم تصویب طرح توسط کمیسیون به دستگاه اجرایی

در صورتی که طرح و یا مشارکت‌کننده پیشنهادی دستگاه اجرایی در ارزیابی‌ها واجد شرایط اعلام‌شده شناخته نشود، نامه‌ای از طرف دبیر کمیسیون خطاب به عالی‌ترین مقام دستگاه اجرایی ارسال شده و موارد به اطلاع رسانده می‌شود. فرم تکمیل‌شده ارزیابی کمیسیون به پیوست این نامه ارسال می‌شود. در هر صورت در صورتی که با گذشت زمان دو ماه واکنشی از طرف دستگاه اجرایی نشان داده نشود پرونده طرح در کمیسیون مختومه می‌شود.

۱۲-۵- الگوی گزارش عملکرد سالانه کمیسیون در خصوص دستورالعمل

کمیسیون مکلف است به صورت سالانه گزارشی از عملکرد خود در خصوص دستورالعمل ارائه کند. این گزارش حاوی سرفصل‌های زیر خواهد بود:

۱. گزارش گواهی‌های صادر شده
۲. گزارش میزان مشارکت بخش غیردولتی
۳. گزارش موانع و مشکلات کلیدی
۴. پیشنهادها جهت بهبود فرآیندها یا اصلاح دستورالعمل

۱۳-۵- الگوی طرح کسب و کار

طرح کسب و کار موردنظر جهت بررسی اجرای مشارکتی طرح‌های الکترونیکی دولت در یازده بخش به شرح زیر تدوین می‌شود.

بخش ۱. معرفی

- نامه معرفی
- فهرست مطالب
- اهداف کلان و خلاصه مدیریتی
- بخش ۲. اطلاعات طرفین مشارکت
- نام و مشخصات کامل ثبتی
- ساختار و وضعیت مالکیتی
- مشخصات جغرافیایی
- دامنه طرح

• برنامه راهبردی طرح شامل اهداف سطح کلان، خط‌مشی، ارتباط با ملاحظات ملی و بین‌المللی و غیره.

• پس‌زمینه‌ها

• توصیف کلی مشخصات طرح/ پروژه شامل راهبردهای اجرایی، اهداف توسعه‌ای، مقررات مرتبط و غیره.

بخش ۳. جنبه‌های مدیریتی و سازمانی

- ساختار سازمانی
- O پروفایل مدیرعامل و گروه اجرای طرح
- O توانمندی‌های مدیریتی و فنی
- هماهنگی‌های انجام شده با بخش‌های دولتی جهت انجام طرح و ارائه خدمات

۱۴۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- هماهنگی‌های سازمانی انجام شده جهت انجام طرح و ارائه خدمات
- روش مدیریت و راهبری طرح

بخش ۴. جنبه‌های فنی

- توصیف و مشخصات فنی خروجی‌ها، خدمات و محصولات
- توصیف فرآیندها و فعالیت‌های طرح
- برنامه اقدام با جزئیات شامل زمان‌بندی کارها، مراحل اصلی به همراه خروجی‌ها در هر مرحله، خط سیر زمانی طرح و جدول‌های زمانی
- طرح شکست پروژه با جزئیات همه اقلام هزینه‌ای
- دارایی‌های مادی و غیرمادی موجود
- نیازمندی‌ها
- روش‌های تدارکات و تأمین نیازمندی‌ها
- گواهی‌ها، تأییدیه‌ها و مجوزهای لازم
- فاکتورهای موفقیت کلیدی در هر مرحله

بخش ۵. جنبه‌های مالی

- وضعیت تاریخچه مالی
- صورت‌های مالی حسابرسی‌شده و سایر گزارش‌های مالی (حسابرسی‌نشده)، برنامه‌ها و بودجه‌بندی‌ها
- جدول‌های تعرفه‌ای گذشته و فعلی
- تعداد و انواع کارکنان (مانند عملیاتی، سرپرستی، دائمی، قراردادی و غیره)
- پایگاه داده مشتریان
- برنامه بدهی‌ها و هزینه سرمایه
- برنامه دارایی‌های عملیاتی (شامل اطلاعات ظرفیت‌های تولید، تاریخچه حجم تولید، هزینه‌های عملیاتی و غیره)
- جزییات هرگونه برنامه سرمایه‌گذاری برنامه‌ریزی‌شده و یا در حال انجام
- وضعیت درآمدی
- وضعیت گردش نقدینگی
- برنامه زمان‌بندی دیون با جزئیات
- وام‌های بلندمدت
- فرضیه‌های کلیدی

- O داده‌های اقتصادی (تورم، سطوح مالیاتی و غیره)
- O داده‌های ساخت (هزینه‌های ساخت، سرمایه‌هایی که به تدریج به طرح تزریق می‌شوند و غیره)
- O هزینه سرمایه‌گذاری‌ها (مربوط به نگهداری و رشد)
- O سطوح و انواع منابع مالی (حقوق صاحبان سهام، اعتبارات، اوراق قرضه یارانه و غیره)
- O داده‌های مالی (مانند شرایط انواع تأمین مالی)
- O داده‌های عملیاتی (هزینه‌های عملیاتی، پیش‌بینی تقاضا، نرخ‌های استهلاک، هزینه‌های تبدیل)
- پیش‌بینی عملکرد مالی پروژه
- O ساختار هزینه‌ای پروژه شامل انواع هزینه‌های سرمایه‌گذاری، هزینه‌های بهره‌برداری و غیره
- O پیش‌بینی صورت‌های مالی
 - پیش‌بینی فروش و درآمد
 - پیش‌بینی گردش نقدینگی
 - پیش‌بینی سود/ زیان
 - برگه بالانس پروفورما
- تحلیل‌های مالی
- O نرخ بازدهی داخلی طرح
- O دوره بازگشت سرمایه
- O نرخ بازگشت حقوق صاحبان سهام طرح
- O نسبت پوشش بدهی سالانه
- O نسبت پوشش وام‌ها و دیون
- O ارزش خالص فعلی طرح
- O ارزش خالص فعلی یارانه‌ها
- O نقطه سر به سر
- O تحلیل حساسیت
- بخش ۶. جنبه‌های بازاریابی**
 - تحلیل بازار، روندها و دورنما
 - تحلیل رقبا
 - بخش‌بندی بازار
 - راهبردها و روش‌های بازاریابی و کسب موقعیت
- بخش ۷. جنبه‌های اقتصادی و توسعه‌ای**

۱۴۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- تأثیرهای اجرای طرح بر توسعه محلی
- ساختار شکست منافع مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی
- تأثیرهای توانمندسازی شامل ساختار مالکیتی، ظرفیت‌سازی، انتقال مهارت‌ها، ارزش‌آفرینی برای پول، پوشش نقاط ضعف روش‌های قبلی ارائه خدمات

بخش ۸. جنبه‌های محیط‌زیستی (در صورت کاربرد)

- نتایج بررسی تأثیرهای محیط‌زیستی
- برنامه مدیریت محیط‌زیستی طرح

بخش ۹. جنبه‌های اجتماعی

- تحلیل ماکرو
- پاسخ به چالش‌های اجتماعی-اقتصادی
- راهبردهای پیش‌بینی‌شده در قبال تقاضای بازار
- راهبردهای ارتباطی
- تدابیر مشارکت اجتماعی
- تأثیرهای طرح بر گروه‌های اجتماعی و جامعه
- کیفیت زندگی
- وضع معیشت

بخش ۱۰. مدیریت مخاطره‌ها

- شناسایی انواع مخاطره‌ها
- برنامه مدیریت مخاطره‌ها
- روش‌های حذف یا کاهش مخاطره‌ها
- روش‌های انتقال یا حفاظت در برابر مخاطره‌ها

بخش ۱۱. پیوست‌ها

- مستندات پشتیبان
- تفاهم‌نامه‌ها
- مجوزها

فصل ششم

سازوکار اخذ تعرفه از خدمات دولت الکترونیکی قابل مشارکت از منظر حقوقی

قیمت از نقشی محوری در ارائه خدمات دولت الکترونیکی برخوردار است. چراکه این دسته از خدمات در زمره خدمات عمومی و ضروری بوده و مخاطب آن را بخش وسیعی از اقشار جامعه تشکیل می‌دهد. نکته قابل توجه در تدوین چارچوب قیمتگذاری خدمات دولت الکترونیکی آن است که چارچوب موردنظر باید به گونه‌ای در نظر گرفته شود که منافع کلیه ذینفعان این حوزه از قبیل مصرفکنندگان این خدمت، بخش خصوصی و دولتی را تأمین نماید.

از دیدگاه نظام حقوقی، سه هدف اصلی ذیل در قیمتگذاری خدمات دولت الکترونیکی باید رعایت شود: ۱. تضمین این موضوع که فعالیت ارائه‌کنندگان خدمت به شکل منصفانه‌ای جبران شود تا انگیزه بخش خصوصی به منظور مشارکت با بخش دولتی حفظ شود.

۲. تضمین این موضوع که قیمت‌ها به دقت هزینه‌های خدمات را منعکس کند.

۳. تضمین این موضوع که ساختار قیمت‌گذاری از ارائه خدمات با کیفیت و صحیح حمایت نماید. در این فصل ابتدا به بررسی ملاحظات و الزامات حقوقی قیمتگذاری و هزینه‌یابی خدمات دولت الکترونیکی و مستندات قانونی قیمتگذاری بر اساس بهای تمام‌شده پرداخته شده است. در بخش دوم نیز، نحوه استقرار دریافت تعرفه و کارمزد و یا رایگان بودن خدمات الکترونیکی تشریح شده است.

۱-۶- ملاحظات و الزامات حقوقی در قیمتگذاری و هزینه‌یابی خدمات دولت الکترونیکی

بررسی الزامات قیمتگذاری و هزینه‌یابی خدمات دولت الکترونیکی، علاوه بر مسائل اقتصادی، مستلزم تحلیل و بررسی معیارها و ملاحظات مندرج در اسناد بالادستی نیز هست. در همین راستا ضروری است پیش از نگارش پیشنهاد ضوابط قیمتگذاری خدمات دولت الکترونیکی، مستندات قیمتگذاری در کشور تحلیل و بررسی شود.

۱-۱-۶- چرایی تدوین مصوبه تعرفه خدمات عمومی و دولت الکترونیکی

تعرفه‌گذاری کالا و خدمات در اقتصادهای پیشرفته و تکامل یافته، در بیشتر موارد امری منسوخ و حتی مضر به حال نظام اقتصادی انگاشته می‌شود. زیرا فرض بر این است که طرف‌های عرضه و تقاضا، به سطحی از پختگی و عقلانیت رسیده‌اند که بدون مداخله قوه قاهره نظام حاکمیت ملی می‌توانند صرفه و صلاح یکدیگر را درک کنند و به آن پایبند باشند.

اما در نظام‌های اقتصادی همانند کشور ما که بخش عمده‌ای از آن هنوز از نظم منطقی بازار آزاد پیروی نمی‌کند و دولت همچنان به عنوان یگانه یکه‌تاز این عرصه شناخته می‌شود و صحبت از رقابتی‌شدن عرضه و منطقی شدن تقاضا بسیار زودهنگام است، ورود دستوری حاکمیت و تعیین بهای کالا یا خدمات، دست‌کم برای موارد اساسی، گریزناپذیر می‌نماید.

جدای از این مسایل، ابهام در مفهوم و مصادیق برخی عناوین که اتفاقاً مبنای بسیاری از قوانین و مقررات قرار گرفته‌اند نیز مزید بر علت ورود حاکمیت برای تعرفه‌گذاری کالا و خدمات شده‌اند و به آن مشروعیت بخشیده‌اند. از جمله مهم‌ترین این عناوین، «خدمت عمومی» است. این واژه اگرچه در ادبیات سیاستی کشورمان، اعم از کلان، راهبردی، تقنینی و اجرایی به وفور بکاررفته، اما مفهوم و چارچوب روشنی ندارد و بنابراین، هنگام رویارویی با یک مصداق نمی‌توان به درستی درباره خاستگاه و شرایط حاکم بر آن تصمیم‌گیری کرد.

با این حال، صرف‌نظر از این مناقشه، وجه مشترک همه قوانین و مقرراتی که تاکنون در کشورمان به تصویب رسیده‌اند، آنست که دست‌کم میان «خدمت عمومی» و «خدمت دولتی» تمایز قایل شده‌اند و این دو عنوان را همانند ندانسته‌اند. لیکن اینگونه تمایزگذاری نه تنها از ابهامات نکاسته، بلکه بر آنها نیز افزوده است؛ آن‌هم به این دلیل که در همه جا به هر دو آنها اشاره شده است.

درباره موضوع بحث، یعنی تعرفه‌گذاری خدمات عمومی و دولتی در بستر مبادلات الکترونیکی، ملاحظه قوانین ذیل سودمند است:

در قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که مبنای و ویژگی‌های بازارهای سه‌گانه انحصاری، مسلط و رقابتی را در جمهوری اسلامی ایران تبیین می‌کند، ماده ۴۳ آن چنین مقرر کرده است:

«ماده ۴۳. تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های عمومی، دولتی، تعاونی و خصوصی مشمول مواد این فصل هستند».

در ادامه، ماده (۱۰۱) قانون برنامه پنج سالانه پنجم توسعه، در این رابطه حکم قابل ملاحظه‌ای دارد: به منظور تنظیم مناسب بازار، افزایش سطح رقابت، ارتقاء بهره‌وری شبکه توزیع و شفاف‌سازی فرآیند توزیع کالا و خدمات، دولت می‌تواند: ...

د) با رعایت قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی قیمت گذاری را به کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی یارانه‌ای و ضروری محدود نماید.

تبصره ۱. دولت مکلف است ضوابط تعیین کالاهای اساسی، انحصاری و خدمات عمومی و نیز فهرست و ضوابط تعیین قیمت این کالاها و خدمات را ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون، با پیشنهاد کارگروهی متشکل از نمایندگان وزارت بازرگانی، معاونت و وزارتخانه‌های ذی ربط به تصویب شورای اقتصاد برساند.

تبصره ۲. در اجرای این بند، چنانچه قیمت فروش کالا یا خدمات کمتر از قیمت عادلانه روز تکلیف شود، مابه‌التفاوت قیمت عادلانه روز و تکلیفی باید همزمان تعیین و از محل اعتبارات و منابع دولت در سال اجرا پرداخت شود و یا از محل بدهی دستگاه ذی ربط به دولت تهاتر گردد.

قانون اصلاح قانون نظام صنفی، مصوب ۱۳۹۲ در حکم مشابهی چنین مقرر داشته است:

ماده ۵۱. کمیسیون نظارت مکلف است نرخ کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی یارانه‌ای و ضروری را که هیأت عالی نظارت قیمت گذاری آنها را لازم تشخیص می دهد براساس دستورالعمل قیمت گذاری آن هیأت برای مدت معین تعیین کند و به اتاق اصناف ذی ربط اعلام دارد. نرخ کالاها و خدماتی که از طرف مجلس شورای اسلامی، دولت یا شورای اقتصاد تعیین می شود، برای کمیسیون لازم الرعایه است.

علاوه بر این، در ماده (۲۱) **قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)**، مصوب ۱۳۹۳ آمده است: به منظور تنظیم مناسب بازار، افزایش سطح رقابت، ارتقای بهره‌وری شبکه توزیع و شفاف سازی فرآیند توزیع کالا و خدمات، دولت مکلف است با رعایت قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، قیمت گذاری را به کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی یارانه‌ای و ضروری محدود کند.

تبصره - دستورالعمل نحوه تعیین کالاهای اساسی، انحصاری و خدمات عمومی و فهرست و قیمت این کالاها و خدمات به پیشنهاد کارگروهی متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی، امور اقتصادی و دارایی، نیرو، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و حسب مورد وزارتخانه ذی ربط به تصویب شورای اقتصاد می رسد.

همه اینها در حالی است که **سیاست های کلی نظام اداری**، ابلاغی مقام معظم رهبری بر آمیزه‌ای از این مفاهیم دلالت دارند:

۱۵. توسعه نظام اداری الکترونیک و فراهم آوردن الزامات آن به منظور ارائه مطلوب خدمات عمومی. و در **سیاست های کلی حمایت از تولید، کار و سرمایه ایرانی**، ۱۳۹۱ ابلاغی مقام معظم رهبری نیز چنین آمده است:

۱۰. تنظیم نقش نهادهای عمومی غیردولتی اقتصادی در جهت تولید ملی.

چنانچه احکام سیاستی و قانونی برشمرده در بالا درباره امور مربوط به خدمات عمومی اقتصادی را در کنار بند «ج» ماده (۵) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات بررسی کنیم،^۱ نتایج قابل تأمل ذیل بدست می‌آید:

• همه خدماتی که قرار است تعرفه آنها پیرو مصوبه پیشنهادی به تصویب نهایی کمیسیون برسند، اصل بر اینست که از مصادیق خدمات عمومی هستند و باید درباره تعرفه‌شان تصمیم‌گیری شود و نمی‌توان تعیین بهای آنها را به ارائه‌دهندگان این خدمات واگذار کرد، مگر در موارد استثناء که باید با ادله مثبت از این قاعده خارج گردند.

• صلاحیت کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات نسبت به صلاحیت مراجعی که پیرو قوانین برشمرده از صلاحیت عام تعرفه‌گذاری برای خدمات عمومی، کالا و خدمات اساسی و انحصاری برخوردارند، خاص است و به همین دلیل، علی‌رغم مؤخر بودن این قوانین، صلاحیت کمیسیون همچنان پابرجاست. لیکن باید برای تعرفه‌گذاری از ضوابط عمومی برشمرده در این قوانین و همچنین در صورت لزوم مصوبات و تصمیمات آن مراجع، البته تا حد تضمین هماهنگی با آنها، پیروی کند.

• بدیهی است در صورت عدم ورود کمیسیون به این حوزه و عدم تصویب متن پیشنهادی، مراجع صلاحیت‌دار عمومی از اختیار تعرفه‌گذاری برای خدمات عمومی قابل ارائه در بستر ارتباطات الکترونیکی و فناوری‌های اطلاعاتی برخوردارند و مراجعه به آنها گریزناپذیر خواهد بود.

۲-۱-۶- قیمتگذاری بر اساس بهای تمام‌شده و مستندات قانونی آن

بخش دولتی از طریق مشارکت با بخش خصوصی، بروندادهایی را برای ارائه به شهروندان و افزایش رفاه آنان تولید میکند که به آن خدمت گفته می‌شود. باوجوداینکه خدمت برخلاف کالا دارای ابعاد و اندازه نیست و قابل لمس و رؤیت نیست، اما همانند کالا، دارای هزینه‌های کوششهای تولید یا ساخت ازجمله هزینه‌های مستقیم و سربار است. بنابراین در مورد خدماتی که قابل اندازه‌گیری، ارزیابی و کمیت‌پذیر میباشند میتوان با تخصیص هزینه‌های مستقیم و سربار به موضوعات هزینه (خدمات) از طریق روشهای پذیرفته‌شده حسابداری قیمت تمام‌شده، بهای تمام‌شده این خدمات را محاسبه نمود.

محاسبه بهای تمام‌شده خدمات ازجمله خدمات دولت الکترونیکی از روشهای گوناگون حسابداری قیمت تمام‌شده در حوزه حسابداری مالی و حسابداری مدیریت قابل انجام است؛ اما نکته اساسی در

^۱. «تعیین سیاست نرخ‌گذاری بر کلیه خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات و تصویب جداول تعرفه‌ها و نرخ‌های کلیه خدمات ارتباطی در چارچوب قوانین و مقررات کشور».

انتخاب روش مناسب برای محاسبه بهای تمام شده این دسته از خدمات است، چراکه در میان قیمتگذاری خدمات متنوع، قیمتگذاری خدمات دولت الکترونیکی از حساسیت زیادی برخوردار است، علت این امر آن است که خدمات دولت الکترونیکی در زمره خدمات عمومی و ضروری محسوب میشود و مخاطب آن شهروندان و گروه‌هایی از اقشار مختلف جامعه هستند.

• قیمت‌گذاری بر اساس بهای تمام شده در اسناد بالادستی

بر اساس مطالعات صورت گرفته، در میان روشهای موجود، اکنون در اغلب کشورها روش تعیین بهای تمام شده از طریق هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت^۱ برای محاسبه قیمت تمام شده خدمات دولتی و عمومی استفاده میشود. مزیت این روش نسبت به سایر روشها این است که قیمت تمام شده را با دقت بالاتری محاسبه می‌نماید و همچنین موجب افزایش مؤثر کارایی و اثربخشی و در نهایت بهرهوری سازمانی میشود. شایان ذکر است که در رابطه با این شیوه قیمتگذاری در کشور مستندات قانونی نیز وجود دارد که در قسمت ذیل به مستندات قانونی این شیوه قیمتگذاری اشاره خواهد شد.

با درک نیاز به تحول در ساختارهای متعدد اداری و اقتصادی، نظام حقوقی کشور نیز به تدوین برنامه‌های هفتگانه تحول اداری با رویکردهای مدیریت دولتی نوین از جمله نتیجه محوری به جای کنترل فرآیندها اقدام نمود و تلاش کرد موضوعات مربوط به مدیریت فرآیندها، مدیریت کیفیت، مدیریت عملکرد، هزینه‌یابی محصول و بودجه‌ریزی عملیاتی را به صورت قانونی اجرا کند. در برخی از این رویکردها این روند ادامه یافت تا ضرورت توجه جدی به این مسئله توسط مجلس نیز درک و به صورت پراکنده در تبصره‌های بودجه سالانه کل کشور مجوز قانونی صادر و نهایتاً به صورت گسترده و همه‌جانبه در فصل نوسازی دولت و ارتقای اثربخشی حاکمیت در قانون برنامه پنج ساله چهارم توسعه کشور به موضوع قیمتگذاری بر اساس قیمت تمام شده پرداخته شد.

بر اساس جزء (۲) بند (ب) تبصره (۴) قوانین برنامه بودجه سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳، قیمتگذاری کالاها و خدمات قابل ارائه باید با رعایت مفاد ماده (۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و بر اساس دستورالعمل سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، از طریق روش قیمت تمام شده و بر اساس کمیت، کیفیت و محل جغرافیایی مشخص، تعیین و پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا استان اجرا شود.

در ماده (۵) قانون برنامه سوم توسعه عنوان شده است که «افزایش قیمت کالاها و خدمات توسط دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی سالیانه بیش از ده درصد مجاز نیست و با ملحوظ داشتن افزایش بهرهوری و کاهش هزینه‌ها، قیمتگذاری کالاها و خدمات شرکتهای دولتی به استثنای آن دسته از اقلامی که در

^۱ Activity Based Costing (ABC)

مورد آن‌ها حکم قانونی خاص در این قانون یا قوانین بودجه سنواتی وجود دارد، در چارچوب ضوابط اعلام‌شده از سوی هیئت‌وزیران خواهد بود و چنانچه دولت به هر دلیل فروش کالا یا خدمات هر یک از شرکت‌های دولتی را به قیمتی کمتر از قیمت تعیین‌شده به شرح فوق تکلیف کند، مابه‌التفاوت قیمت محاسبه‌شده و قیمت تکلیف‌شده از محل اعتبارات و منابع دولت به شرکت ذینفع پرداخت می‌شود». در قانون برنامه چهارم توسعه، در مواد (۱۳۸) و (۱۴۴) به این شیوه قیمت‌گذاری به‌صراحت اشاره‌شده است. به‌موجب ماده (۱۳۸) این قانون، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف شده است با همکاری دستگاه‌های مربوطه، با استفاده از شیوهی قیمت تمام‌شده‌ی خدمات، در جهت اصلاح نظام بودجهریزی اقدامات ذیل را انجام دهد:

۱. شناسایی و احصاء فعالیت و خدماتی که دستگاه‌های اجرایی ارائه می‌نمایند؛
 ۲. تعیین قیمت تمام‌شده فعالیت‌ها و خدمات، متناسب با کیفیت و محل جغرافیایی مشخص؛
 ۳. تنظیم لایحه بودجه سالانه بر اساس حجم فعالیت‌ها و خدمات و قیمت تمام‌شده آن؛
 ۴. تخصیص اعتبارات بر اساس عملکرد و نتایج حاصل از فعالیت‌ها و متناسب با قیمت تمام‌شده آن.
- لازم به توضیح است که رویکرد مورد‌اشاره در ماده (۱۴۴) قانون برنامه چهارم توسعه، تنها رویکرد حسابداری قیمت تمام‌شده نیست، بلکه رویکرد مدیریت قیمت تمام‌شده نیز هست؛ چراکه با اعطای اختیارات مالی و نیروی انسانی به مدیران امکان افزایش بهره‌وری و در نتیجه صرفه‌جویی و بهره‌مندی از آن را فراهم می‌کند و این امر بدون اصلاح یا مهندسی مجدد فرآیندهای تولید کالا و خدمات امکان‌پذیر نیست. لذا فن هزینه‌یابی و مدیریت بر مبنای فعالیت، ابزاری بسیار اثربخش برای این منظور و اجرای این حکم قانونی است.

لازم به ذکر است که این شیوه قیمت‌گذاری به جهت اهمیت و مزایای آن در ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری و همچنین مواد (۵۸) و (۲۱۹) قانون برنامه پنجم توسعه کشور نیز مورد‌اشاره قرار گرفته است.

بر اساس ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری، دستگاه‌های اجرائی موظف شده‌اند به افزایش بهره‌وری، استقرار نظام کنترل نتیجه و محصول (ستانده)، استقرار نظام کنترل مراحل انجام کار، جلوگیری از تمرکز تصمیم‌گیری و اعطای اختیارات لازم به مدیران برای اداره واحدهای تحت سرپرستی خود بر اساس آئین‌نامه‌ای که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، اقدامات عنوان‌شده در این ماده را به عمل آورند. تعهدات دستگاه‌های اجرایی به‌موجب ماده مذکور عبارت است از:

۱. انتخاب واحد/ واحدهای مجری
۲. تعیین قیمت تمام‌شده/ هزینه تمام‌شده فعالیت‌ها و خدمات واحد مجری

۳. تعیین شاخص‌های هدفمند و نتیجه‌گرا و استانداردهای کیفی

۴. تعیین سازوکار نظارتی برای کنترل کمیت و کیفیت خدمات ارائه‌شده

۵. انعقاد تفاهمنامه با مدیر واحد مجری

۶. اعطای اختیارات اداری و مالی لازم به مدیران

۷. پاسخگویی مدیران به نهادهای نظارتی نسبت به تحقق اهداف و نتایج پیش‌بینی‌شده در تفاهمنامه در رابطه با ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری ذکر یک نکته لازم است و آن این است که به‌موجب تبصره (۱) این ماده، دستگاه‌هایی که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیئت‌وزیران امکان محاسبه قیمت تمام‌شده محصولات و خدمات خود را نداشته باشند باید از طریق محاسبه هزینه تمام‌شده اقدام نمایند.

همان‌طور که مشاهده می‌شود قانونگذار در تبصره (۱) این ماده میان قیمت تمام‌شده و هزینه تمام‌شده تفاوت قائل شده است. به‌طور اجمالی در خصوص دو مفهوم قیمت تمام‌شده و هزینه تمام‌شده باید عنوان شود که اگرچه این دو مفهوم در موارد بسیاری مشابه هم هستند اما دارای تفاوت‌هایی در علم حسابداری نیز می‌باشند. بهای تمام‌شده، به معنی منابع ازدست‌رفته برای تحصیل کالا و خدمات موردنیاز است. منابع ازدست‌رفته با ارقام ریالی انداز‌گیری و به‌صورت کاهش منابع یا افزایش مصارف نشان داده می‌شود. صرف این منابع و وقوع بهای تمام‌شده به‌قصد دستیابی و استفاده از منافع در حال و آینده است. درحالی‌که هزینه تمام‌شده، بهای تمام‌شده‌ای است که منفعت موردنظر برای آن حاصل شده است. به عبارت دیگر، هزینه، بهای تمام‌شده‌ای است که در برابر منابع یک دوره مالی قرار می‌گیرد و برای کسب آن منابع ازدست‌رفته است. به عبارتی بهای تمام‌شده دارای منافع آینده است، درحالی‌که هزینه، منافع آینده را ندارد.

شایان‌ذکر است که در رابطه با شیوه اجرایی قیمت‌گذاری به شیوه‌ی بهای تمام‌شده نیز مستندات قانونی تصویب‌شده است که در بخش زیر به‌طور اجمالی به آن‌ها اشاره می‌شود. اسناد اجرایی قیمت‌گذاری بر اساس بهای تمام‌شده عبارت است از:

(۱) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری

(۲) ماده (۵۸) قانون برنامه پنجم توسعه

(۳) دستورالعمل بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد موضوع ماده (۲۱۹) قانون برنامه پنجم توسعه

(۴) بند (ز) ذیل تبصره (۲۰) قانون بودجه ۱۳۹۳^۱

^۱ در اجرای ماده (۲۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و به‌منظور استقرار نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، در مورد آن دسته از دستگاه‌های اجرایی که آن بخش از فعالیت‌های خود را بر اساس بهای تمام‌شده اداره می‌کنند، مبالغی که بر اساس

(۵) دستورالعمل هزینه‌یابی فعالیتها

(۶) دستورالعمل طبقه‌بندی اقتصادی هزینه‌ها

در جدول زیر، موارد مهم در هر یک از این آیین‌نامه‌ها به‌طور اجمالی بررسی شده است:

۳-۱- سناریوهای موجود در خصوص رابطه کارمزد، حق‌السهم و حق‌الزحمه

در قسمت زیر، رابطه سه مفهوم کارمزد، حق‌السهم و حق‌الزحمه در قالب سناریوهای مختلف بیان می‌شود. هر یک از این سناریوها به تناسب ویژگی‌ها و شرایط ارائه هر خدمت، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

سناریوی شماره ۱: عدم موضوعیت حق‌الزحمه

چنانچه کارمزد (حق‌السهم) معادل با قیمت تمام‌شده ارائه خدمت توسط بخش خصوصی ارائه‌دهنده خدمت باشد، حق‌الزحمه موضوعیت ندارد، چراکه بخش خصوصی مبلغی را که به‌منظور ارائه خدمت هزینه کرده است، دریافت نموده و نیازمند حق‌الزحمه نیست.

بنابراین در این سناریو مشتری تعرفه، کارمزد (حق‌السهم) پرداخت می‌نماید.

• در صورتی که رویکرد کارمزد استفاده شود، هیچ پرداختی از سوی بخش دولتی متولی خدمت به ارائه‌دهنده خدمت وجود ندارد.

• چنانچه رویکرد حق‌السهم در پیش گرفته شود، با توجه به اینکه در این رویکرد سهم بخش خصوصی از ارائه خدمت به تعرفه اضافه‌شده است، سهم بخش خصوصی تحت عنوان حق‌السهم توسط بخش دولتی متولی خدمت پرداخت می‌شود.

سناریوی شماره ۲: موضوعیت یافتن حق‌الزحمه و کارمزد

در این سناریو، مبلغ کارمزد به دلایلی از جمله پایین بودن تعداد تراکنش‌ها، گران بودن قیمت ارائه خدمت، توسعه فرهنگ استفاده و غیره، کمتر از قیمت تمام‌شده ارائه خدمت توسط بخش خصوصی است؛ لذا حق‌الزحمه به‌منظور حمایت از بخش خصوصی موضوعیت می‌یابد.

در این سناریو، بخشی از هزینه‌های صورت گرفته توسط بخش خصوصی تحت عنوان کارمزد از سوی مشتری مستقیماً پرداخت می‌شود و بخشی نیز تحت عنوان حق‌الزحمه از سوی بخش دولتی متولی خدمت پرداخت می‌شود.

سناریوی شماره ۳: پرداخت بخشی از کارمزد از سوی بخش خصوصی به دولت

این سناریو خاص مواردی است که سودآوری بخش خصوصی بسیار زیاد شده است.

تفاهم‌نامه به حساب بانکی واحد مجری فعالیت واگذار شده واریز می‌شود، کمک تلقی شده و به هزینه قطعی منظور می‌شود. وجوه این بند مشمول مقررات آیین‌نامه‌های موضوع قسمت اخیر ماده (۲۱۹) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران است.

در خصوص این سناریو، می‌توان به دو نکته اشاره کرد:

۱. چنانچه در کنار کارمزد، حق الزحمه نیز مطرح باشد؛ دیگر نیازی به پرداخت بخشی از کارمزد توسط بخش خصوصی به بخش دولتی نیست؛ زیرا در این مدل می‌توان بهای حق الزحمه را کاهش داد.
۲. اما چنانچه حق الزحمه مطرح نباشد، در صورت سودآوری بالای بخش خصوصی دولت می‌تواند به جای دریافت درصدی از کارمزد، مالیات این بخش را افزایش دهد.

سناریوی شماره ۴: دریافت تعرفه از سوی بخش خصوصی و پرداخت قسمتی از آن به بخش

دولتی

در این سناریو پیشنهاد شده است که تعرفه توسط بخش خصوصی دریافت و قسمتی از آن به حساب بخش دولتی واریز شود.

این سناریو ممنوعیت قانونی دارد و این امکان وجود ندارد که تعرفه به حساب بخش خصوصی واریز شود و سپس بخش خصوصی آن را به بخش دولتی پرداخت کند، چراکه دریافت تعرفه یک امر حاکمیتی است و صرفاً در صلاحیت بخش دولتی قرار دارد.

باید توجه شود که در پروژه‌هایی هم که بخش خصوصی پرداختی به بخش دولتی دارد، این پرداخت تسهیم درآمد است نه پرداخت تعرفه.

سناریو ۵: خدمات برون‌سپاری نشده

دسته‌ای از خدمات هستند که تاکنون توسط دولت ارائه شده‌اند و هنوز مورد برون‌سپاری قرار نگرفته‌اند، لذا اگر این خدمات به صورت الکترونیکی ارائه شوند، نباید مبلغ تعرفه این خدمات افزایش یابد. به عبارتی تعرفه خدمات باید در صورت ارائه به شکل حضوری و الکترونیکی یکسان باشد. همچنین لازم به ذکر است که در صورتی که این خدمات با مشارکت بخش خصوصی ارائه شود، نباید کارمزدی از مشتری دریافت شود، بلکه در این شرایط دولت باید درصدی از مبلغ تعرفه را به عنوان کارمزد به بخش خصوصی پرداخت نماید.

برای روشن‌تر شدن موضوع، شایسته است مثالی عنوان شود. به عنوان مثال، خدمتی توسط دولت با تعرفه ۲۰۰۰ تومان ارائه می‌شود. حال اگر همین خدمت به صورت الکترونیکی ارائه شود، باید با همان تعرفه ۲۰۰۰ تومان ارائه شود. همچنین اگر این خدمت با مشارکت بخش خصوصی ارائه شود، بخش خصوصی نباید کارمزدی از مشتری دریافت نماید. در این حالت لازم است دولت درصدی از تعرفه را به عنوان کارمزد به بخش خصوصی پرداخت کند.

سناریو ۶: خدمات برون‌سپاری شده

این سناریو در رابطه با خدماتی است که برون‌سپاری شده و با مشارکت بخش خصوصی ارائه می‌شوند و همچنین دارای تعرفه و کارمزد هستند. لازم به توضیح است که در صورتی که این خدمات به صورت

۱۵۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

الکترونیکی ارائه شوند، تعرفه آن ثابت است و صرفاً جهت تشویق به استفاده از خدمات الکترونیکی، کارمزد این خدمات می‌تواند درصدی کمتر از سقف کارمزد مصوب، تعیین شود. به‌عنوان مثال، خدمتی برون‌سپاری شده‌ای را در نظر بگیرید که توسط پیشخوان دولت ارائه می‌شود و تعرفه آن ۲۰۰۰ تومان است و سقف کارمزدی که بخش خصوصی دریافت می‌کند نیز ۲۰۰ تومان است. اگر این خدمت الکترونیکی شود تعرفه همان ۲۰۰۰ تومان است اما جهت تشویق و جلب مشتری به استفاده از خدمات الکترونیکی، می‌توان درصدی از بهای کارمزد را کسر کرد و کارمزد را کمتر از سقف مصوب، تعیین نمود، مثلاً ۱۵۰ تومان.

در پایان این قسمت لازم است نکاتی در خصوص سناریوهای طرح‌شده در بالا، عنوان شود. سناریوی شماره ۱ (عدم موضوعیت حق‌الزحمه) خاص سرویس‌های خودگردان است. در مقابل سناریوی شماره ۲ (موضوعیت داشتن کارمزد و حق‌الزحمه) خاص سرویس‌های غیر خودگردان است. سناریوی شماره ۳ (پرداخت بخشی از کارمزد از سوی بخش خصوصی به دولت در صورت سودآوری بخش خصوصی) نیز موردقبول نیست، چراکه دولت می‌تواند در این شرایط در صورت موضوعیت داشتن حق‌الزحمه از مبلغ آن کاسته و در غیر این صورت مالیات دریافتی خود را افزایش دهد. سناریوی شماره ۴ (دریافت تعرفه از سوی بخش خصوصی و پرداخت قسمتی از آن به بخش دولتی) نیز همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، ممنوعیت قانونی دارد زیرا دریافت تعرفه یک امر حاکمیتی و در صلاحیت دولت است. لازم به توضیح است که تعرفه به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود.

۶-۱- چارچوب نحوه محاسبه کارمزد و حق‌الزحمه ارائه خدمات دولت الکترونیکی

همان‌طور که اشاره شد مرجع قیمت‌گذاری کارمزد ارائه خدمات دولت الکترونیکی که در حقیقت همان بهای کانال ارتباطی ارائه خدمت است، کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات است. در بخش ذیل، چارچوب تعیین و تصویب بهای کارمزد توسط کمیسیون تنظیم مقررات و نحوه محاسبه حق‌الزحمه ارائه‌دهنده خدمت دولت الکترونیکی تبیین می‌شود.

به‌منظور محاسبه کارمزد ارائه خدمات دولت الکترونیکی، ارائه‌دهنده خدمت موظف است قیمت تمام‌شده ارائه خدمت خود به همراه طرح تجاری مربوطه را جهت تعیین و تصویب کارمزد به کمیسیون تنظیم ارائه کند و سپس کمیسیون تنظیم مقررات کارمزد مربوطه را تعیین و تصویب می‌نماید.

در خصوص روند تعیین حق‌الزحمه نیز لازم به توضیح است که چهار سناریو در این خصوص مطرح است:

۱. سناریوی شماره ۱: عدم تصویب حق‌الزحمه و آزاد بودن رابطه قراردادی متولی خدمت و ارائه‌دهنده

خدمت در تعیین حق‌الزحمه

۲. سناریوی شماره ۲: تصویب حق الزحمه به صورت درصدی برای خدمات مبتنی بر طرح‌های غیر خودگردان (عدم توجیه مالی برای سرمایه‌گذار در صورت عدم حمایت دولت)
۳. سناریوی شماره ۳: تصویب حق الزحمه به صورت درصدی برای کلیه خدمات
۴. سناریوی شماره ۴: تلفیق سناریوی شماره ۱ و ۲ (در نظر گرفتن حق الزحمه برای سرویس‌های غیر خودگردان و آزاد بودن رابطه قراردادی بخش دولتی و خصوصی در تعیین حق الزحمه تا سقف تصویب‌شده)

در میان چهار سناریوی فوق‌الذکر، سناریوی شماره (۴) مناسب‌ترین سناریو است. در این سناریو علاوه بر اینکه بخش دولتی متولی و ارائه‌دهنده خدمت از رابطه قراردادی آزاد در تعیین مابه‌التفاوت کارمزد تصویب‌شده و قیمت فروش خدمت برخوردار هستند و می‌توانند در این خصوص توافق نمایند، نظارت بر تعیین مبلغ حق-الزحمه نیز مطرح است؛ بدین صورت که در ابتدا در صورت موضوعیت داشتن حق الزحمه، مشروط بر آنکه روش رسیدن به قیمت تمام‌شده ارائه خدمت در طرح کسب‌وکار به تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات رسیده باشد، دستگاه اجرایی مجاز است تا سقف ... درصد آن را رأساً در قالب حق الزحمه متقبل شود. اما اگر به هر دلیل سقف ... درصد قیمت تمام‌شده ارائه خدمت، تکافوی هدف مدنظر را ننماید، باید پیشنهاد طرح جدیدی ارائه و در کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی به تصویب برسد.

به منظور توسعه استفاده افراد یک جامعه از خدمات دولت الکترونیکی، لازم است یک الگوی قیمت‌گذاری کارا تدوین شود که علاوه بر منصفانه بودن و تأمین حقوق مخاطبان هر یک از خوشه‌های خدمات، قادر باشد منافع اجتماعی ناشی از استفاده از این خدمات را حداکثر کند. یکی از گام‌ها برای ایجاد این الگو آن است که دولت، با تفکیک ساختار قیمت‌گذاری خدمات، مازاد مصرف‌کنندگان را افزایش دهد. در حقیقت، استفاده از قیمت‌های متفاوت برای گروه‌های مختلف مصرف‌کنندگان (با توجه به کشش تقاضای آن‌ها) مناسب‌تر از تعیین یک قیمت ثابت برای تمام مصرف‌کنندگان است.

همچنین باید توجه داشت که طراحی و پیاده‌سازی روش‌های تخفیف در استفاده از خدمات دولت الکترونیکی، در شرایطی که تقاضای مصرف‌کنندگان باکشش است، می‌تواند درآمدهای سازمان‌های دولتی را در بلندمدت افزایش داده و منافع اجتماعی بسیاری را به دنبال داشته باشد.

به عنوان جمع‌بندی باید در خصوص تعرفه، کارمزد، حق‌السهم و حق الزحمه خدمات دولت الکترونیکی نیز عنوان شود که:

اول: تعرفه خدمات دولت الکترونیکی که در حقیقت، همان بهای اصل خدمت است، توسط مرجع مشخص شده در قانون برای هر یک از خدمات تصویب می‌شود و تنها تعیین تعرفه خدمات ارتباطی در حوزه صلاحیت کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات قرار دارد و تعیین تعرفه سایر خدمات (که دارای

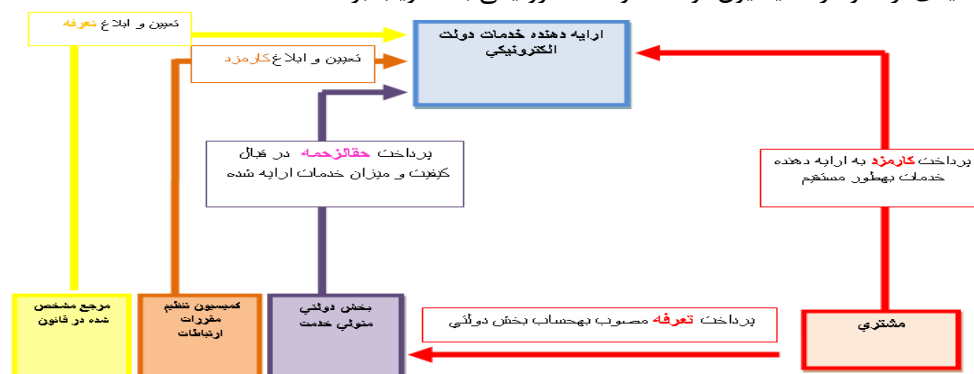
۱۵۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

ماهیت ارتباطی نیستند) نظیر خدمات سلامت، خدمات قضایی و غیره در صلاحیت کمیسیون تنظیم مقررات نیست.

دوم: تصویب کارمزد ارائه خدمات دولت الکترونیکی با توجه به ماهیت ارتباطی این مورد، بر عهده کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات است که کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات بر اساس قیمت تمام‌شده ارائه خدمت که در طرح تجاری اعطاشده از سوی ارائه‌دهنده خدمت مشخص شده، کارمزد ارائه خدمات دولت الکترونیکی را تعیین و تصویب می‌نماید.

سوم: پرداخت سهم ارائه‌دهنده خدمت، با توجه به مصوبه شماره (۴۹) کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات که به علت روند طولانی پرداخت حق‌السهم، کارمزد را جایگزین آن نموده است، شایسته است که در قالب کارمزد باشد و به‌طور مستقیم از سوی مشتری به ارائه‌دهنده خدمت پرداخت شود.

چهارم: در صورت موضوعیت داشتن حق‌الزحمه که به تفصیل در بخش بالا توضیح داده شد، مشروط بر آنکه روش رسیدن به قیمت تمام‌شده ارائه خدمت در طرح کسب‌وکار^۱ به تصویب کمیسیون رسیده باشد، دستگاه اجرایی مجاز است تا سقف ... درصد آن را رأساً در قالب حق‌الزحمه متقبل شود. اما اگر به هر دلیل سقف ... درصد قیمت تمام‌شده ارائه خدمت، تکافوی هدف مدنظر را ننماید، باید پیشنهاد طرح جدیدی ارائه و در کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی به تصویب برسد.

شکل ۶-۱- رابطه موجود بین تعرفه، کارمزد و حق‌الزحمه

در شکل بالا، سناریویی که در آن در کنار تعرفه و کارمزد، حق‌الزحمه نیز موضوعیت دارند، نشان داده شده است. در این شکل رابطه تعرفه، کارمزد و حق‌الزحمه بدین گونه است که در ابتدا تعرفه و کارمزد خدمت از سوی مرجع قانونی تعیین و به بخش خصوصی دارنده پروانه از سوی سازمان فناوری اطلاعات ایران ابلاغ می‌شود.

¹ Business Plan (BP)

مشتری نیز برای اینکه بتواند از خدمات دولت الکترونیکی ارائه شده توسط بخش خصوصی استفاده کند باید تعرفه مصوب را به حساب اعلام شده توسط بخش دولتی واریز کرده و کارمزد را مستقیماً به بخش خصوصی ارائه دهنده خدمت پرداخت نماید.

علاوه بر تعرفه و کارمزد، مبلغ دیگری تحت عنوان حق الزحمه وجود دارد که بخش دولتی متولی خدمت به منظور حمایت از بخش خصوصی، بر اساس قراردادی که بین این بخش و بخش خصوصی ارائه دهنده خدمت منعقد شده، با توجه به میزان و کیفیت خدمات ارائه شده، به بخش خصوصی پرداخت می کند.

۶-۱- ضوابط تعیین تعرفه خدمات دولت الکترونیکی

با توجه اهمیت مقررات زدایی در نظام های پیشرفته حقوقی و نامطلوب بودن کثرت در قوانین و مقررات، اولین گام به منظور مقررات گذاری در یک حوزه، احراز وجود احساس نیاز به مقررات گذاری است.

در خصوص خدمات دولت الکترونیکی نیز با توجه به خلأ قانونی موجود در کشور، تدوین یک مقرر در این خصوص به منظور نظام مند نمودن حوزه خدمات دولت الکترونیکی، امری ضروری محسوب می شود.

در همین راستا، بر اساس نتایج به دست آمده از مطالعه اسناد بالادستی موجود و همچنین گزارش های اقتصادی، پیش نویس زیر با توجه به اصول و ضوابط قانون نویسی تدوین شده است.

در ماده یک این پیش نویس اصطلاحات به کار رفته در متن به صورت کاملاً تخصصی تعریف شده است. لازم به ذکر است که در مواردی که تعریف یک اصطلاح در سایر اسناد بالادستی موجود بوده است، به علت معتبر بودن متن قانون یا مقررات، از تعریف عنوان شده در همان سند استفاده شده است.

در نگارش این پیش نویس حداکثر تلاش به منظور رعایت قواعد اصولی در تنظیم مطالب و عدم وجود ابهام و تفسیر پذیری به کار گرفته شده است تا متن نهایی پاسخی گویی نیازهای جامعه و مبتنی بر واقعیت های اجتماعی بوده و در عمل قابل اجرا باشد. لازم به ذکر است که این پیش نویس از نظر مطابقت و همسویی با اسناد بالادستی موجود در کشور و عدم وجود تعارض های احتمالی نیز مورد بازنگری قرار گرفته است. در ادامه دلایل توجیهی پیش نویس مصوبه تعرفه خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات در خدمات عمومی و دولت الکترونیکی توضیح داده شده است:

۱. مبنای مصوبه

ماده (۱) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، «تحول نظام اداری، کاهش مسافرت های غیر ضرور و حفظ محیط زیست» را از دستاوردهای ارتباطات و فناوری های اطلاعات نوین بر شمرده که دلالت مستقیمی به خدمات عمومی و دولت الکترونیک دارند. ضمن اینکه قانون برنامه پنج سالانه پنجم توسعه (به ویژه ماده ۴۶) و همچنین مصوبه اخیر مجلس شورای اسلامی درباره برنامه

ششم توسعه نیز این مهم را به عهده وزارتخانه نهاده است. لذا تصویب این پیش‌نویس به ترتیب پیشنهادی می‌تواند نقش و جایگاه محوری و مرکزی وزارتخانه را تحکیم بخشد.

۲. مرجع صلاحیت‌دار تصویب‌کننده

نهاد دیگری که به موجب آن قانون اختیار مقرراتگذاری دارد، کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات است که در بند «ج» ماده (۵) قانون چنین آمده است: «تعیین سیاست نرخ‌گذاری بر کلیه خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات و تصویب جداول تعرفه‌ها و نرخ‌های کلیه خدمات ارتباطی در چارچوب قوانین و مقررات کشور». چنانچه میان موضوع این بند و موضوع پروژه انطباق مفهومی وجود داشته باشد، این کمیسیون صلاحیت تصویب مقررات مربوط را دارد و نیازی به مراجع به هیأت وزیران نیست.

۳. موضوع مصوبه

موضوع مصوبه تعرفه خدمات دولت الکترونیک است. ممکن است در نگاه نخست چنین استدلال شود که این موضوع در قلمرو صلاحیت مقرراتگذاری کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات نمی‌گنجد. لیکن دقت در بند «ج» ماده (۵) قانون وزارتخانه، درستی چنین استنادی را روشن می‌سازد. در این بند به دو گونه اختیار نرخ‌گذاری/قیمت‌گذاری/تعرفه‌گذاری کمیسیون اشاره کرده است:

الف) سیاست نرخ‌گذاری بر کلیه خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ و
ب) تصویب جداول تعرفه‌ها و نرخ‌های کلیه خدمات ارتباطی.

تعرفه یا بهای خدمات دولت الکترونیک، دست‌کم در بند «الف» بالا می‌گنجد و کمیسیون از صلاحیت سیاست‌گذاری برای نرخ‌های هرگونه خدمات قابل ارائه در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات برخوردار است. نکته مهم در اینجا آنست که در اینجا خدمت قابل ارائه لزوماً ارتباطی نیست و درواقع وابستگی آن به ارتباطات و فناوری اطلاعات حائز اهمیت است. به همین دلیل، قانونگذار در اینجا به تعیین سیاست نرخ‌گذاری اکتفا کرده و در جایی که موضوع، شامل خود خدمات ارتباطی می‌شود، پا را فراتر نهاده و اجازه نرخ‌گذاری تفصیلی را هم داده است.

۴. مراجع هماهنگ‌کننده

با عنایت به اینکه امور اجرایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات از سوی دو سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی و سازمان فناوری اطلاعات ایران به انجام می‌رسند، این پیش‌نویس کوشیده از اختیارات اجرایی یکایک آنها در بخش‌های دولت الکترونیک و ارتباطات بهره‌برداری بهینه را به عمل آورد. لذا پیش‌نویس با رویکرد تشریک مساعی و هم‌افزایی اختیارات و توانمندی‌های هر دو سازمان که در اساسنامه مصوبشان تصریح شده، تدوین شده است.

۵. کمیته تصویب‌کننده منشعب از کمیسیون

با عنایت به تنوع و تکثر خدمات عمومی و دولت الکترونیک و تعرفه‌های ناظر بر یکایک آنها، ارجاع سیاست‌ها و جداول تعرفه‌ای موردنیاز یکایک آنها به کمیسیون می‌تواند دردسرساز باشد و کمیسیون را از سایر امور مقرراتگذاری بازدارد. لذا در اینجا کمیته‌ای متشکل از اعضای کمیسیون که با این موضوع ارتباط مستقیمی دارند، پیش‌بینی شده تا آنها درباره پیشنهادی تعرفه‌ای تصمیم‌گیری کنند. هرچند از آنجا که به موجب قانون وزارتخانه اصل بر عدم تفویض اختیارات کمیسیون است، همگی مصوبات کمیته باید به تأیید کمیسیون برسد و در صورت لزوم می‌تواند مغایر آنها نیز تصویب کند. در هر حال، پیش‌بینی می‌شود این کمیته تا حد بسیاری از بار مصوبات کمیسیون درباره این موضوع بکاهد.

درخصوص نقش و جایگاه کمیته تخصصی کمیسیون که در سازمان تنظیم مقررات تشکیل می‌شود، با عنایت به ترکیب اعضا و نقش تصمیم‌ساز و مشورتی تعریف شده برای آن، با کمیته ارزیابی که همگی از اعضای کمیسیون تنظیم مقررات ارتباط‌اند و اعتبار مصوبات آنها با مصوبات کمیسیون فاصله چندانی ندارد، قابل مقایسه نیست. هرچند مراجع هماهنگ‌کننده این مصوبه می‌توانند از توانمندی آن برای کاهش بار کار کمیته ارزیابی بهره‌برداری کنند. نخستین نهادی که به موجب قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اختیار مقرراتگذاری یافته، شورای عالی فناوری اطلاعات است (ماده ۴). پیرو مصوبه شورای عالی فضای مجازی، ماهیت و شرح وظایف این شورا دستخوش تغییری شده که تا تعیین تکلیف نهایی قانونگذار نمی‌توان به آن اتکا کرد و در صورت لزوم باید برپایه عمومات به هیأت وزیران رجوع کرد.

۶-۵-۱- بخش تعاریف در متن قوانین و مقررات

یکی از الزامات شکلی و ماهوی در تدوین قوانین و مقررات، تعریف کلمات، عبارات و اصطلاحات تخصصی به‌کاررفته در متن است. این امر موجب شفاف‌تر شدن مراد مقنن و عدم تفسیرپذیری متن می‌شود. قسمت تعاریف برحسب ضرورت در ابتدا یا انتهای متن قوانین و مقررات نگاشته می‌شود. با توجه به اینکه پیش‌نویس حاضر در ارتباط با ضوابط قیمت‌گذاری خدمات دولت الکترونیکی است، ضروری است در ابتدا تعاریف موجود از واژگان «تعرفه، کارمزد، حق‌الزحمه، عوارض، مالیات، آبونمان و حق امتیاز» با توجه به مهم بودن آن از نظر کارفرما ارائه شود.

شفاف‌ترین تعریف از واژگان «تعرفه، کارمزد و حق‌الزحمه» در آیین‌نامه ایجاد و بهره‌برداری از دفاتر پیشخوان خدمات دولت و بخش عمومی غیردولتی درج شده است. بطور کلی تعرفه مبالغی است که توسط دستگاه خدمات دهنده بر اساس مقررات جاری کشور تعیین و به دفاتر برای وصول از مشتری ابلاغ می‌شود. کارمزد مبلغی است که دارنده پروانه برابر قرارداد منعقدشده در زمان ارائه خدمات از مشتری به‌طور مستقیم دریافت خواهد کرد و همچنین حق‌الزحمه مبالغی است که دارنده پروانه برابر قرارداد

منعقدشده پس از ارائه خدمات از دستگاه خدمات دهنده دریافت خواهد کرد. به‌منظور بررسی بیشتر و موضوعیت داشتن مسئله، تعاریف واژگان فوق‌الذکر در مصوبات کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات نیز بررسی شدند. در هیچ‌یک از مصوبات، واژگان «تعرفه، کارمزد و حق‌الزحمه» تعریف نشده است و به نظر می‌رسد که مفاهیم فوق‌الذکر مقنن کاملاً شفاف بوده و نیاز به تعریف آن‌ها نیست.

بر اساس محتوای مصوبات می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که تعرفه معادل قیمت یا بهای خدمات است که از سوی کمیسیون تنظیم مقررات تعیین شده و کلیه دارندگان پروانه ملزم به رعایت آن‌ها هستند. در رابطه با کارمزد باید عنوان شود که رویه در کمیسیون تنظیم مقررات بدین‌صورت بوده است که در ابتدا دفاتر خدمات ارتباطی به‌جای کارمزد، چهل درصد تعرفه خدمات را تحت عنوان حق‌السهم از نهاد مربوطه دریافت می‌کرده‌اند که بعدها به علت طولانی بودن مراحل اداری و به تأخیر افتادن این پرداخت‌ها به دفاتر ارتباطی، مقرر شد که این دفاتر کارمزد دریافت نمایند. در بند (۳-۳) مصوبه شماره (۴۹) آمده است که این کارمزد باید توسط دفتر خدمات ارتباطی مستقیماً از مشتریان دریافت شود. همان‌طور که مشخص است کارمزد از نظر کمیسیون نیز به معنای مبلغ انجام کار است که در زمان ارائه خدمت مستقیماً از مشتری اخذ می‌شود.

تعریف واژه عوارض نیز با استناد به دو قانون که در قسمت زیر مورد اشاره قرار خواهد گرفت، ذکر می‌شود:

۱- طرح جامع درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری تهران مصوب ۱۳۸۶:

ماده (۲) بند (ه) - عوارض: مبلغی است که شهرداری از اشخاص حقیقی و حقوقی مطابق اختیارات قانونی برای تأمین مخارج عام و خاص و یا اعمال سیاست‌های تشویقی یا بازدارنده اخذ می‌نماید. این عوارض (محلی) پس از تصویب توسط شورای اسلامی شهر تهران وفق قوانین و مقررات موضوعه اعلام عمومی می‌شوند.

۲- آیین‌نامه اجرائی وصول عوارض و درآمد و بهای خدمات شهری، تعاریف درج‌شده در ماده (۱) این آیین‌نامه عبارت است از:

۱- عوارض:

عبارت است از مبلغ یا مبالغی که مستند به قوانین جاری، نوع و میزان آن به تصویب مرجع قانونی رسیده و با توجه به مقررات قانونی به‌صورت آگهی عمومی اعلام می‌شود.

۲- منبع عوارض:

عبارت است از ملک یا مال یا کالا یا خدمات یا حقوق و غیره که برابر تعرفه، ملاک اعمال عوارض قرار می‌گیرد.

۳- نوع عوارض:

عوارض ممکن است از لحاظ وابستگی به منبع عوارض، یکی یا اختلاطی از حالات زیر را داشته باشد:

- ۳-۱- مستقیم باشد مانند نوع عوارض متعلق به زمین، ساختمان و اموال غیرمنقول و منقول.
تبصره: ساختمان از نظر این آیین‌نامه، همه اقداماتی است که حاصل آن احداث یکی از انواع سازه‌ها اعم از راه، ابنیه، تأسیسات (انواع تأسیسات نصب‌شده برای انتقال نیروی برق یا ایجاد ارتباطات مخابراتی مانند تیرها، دکل‌ها یا پست‌های برق و گاز و غیره) و ... باشد.
- ۳-۲- غیرمستقیم باشد مثل انواع عوارض متعلق به منابع عوارض مانند کالاها و خدمات.
- ۳-۳- عمومی باشد و همه منابع عوارض را بدون استثنا در برگیرد.
- ۳-۴- خاص باشد و تنها منبع عوارض مشخصی را شامل شود.
- ۳-۵- محدود باشد چه از نظر مکانی (مثل عوارض یک نمایشگاه خاص) چه از نظر زمانی (مانند آنکه برای چند ماه یا فصل از سال مانند عوارض استفاده از تأسیسات ساحلی در تابستان یا پیست اسکی در زمستان و غیره)
- ۳-۶- مستمر یا غیرمستمر باشد.
- ۳-۷- عوارض محلی، منطقه‌ای (استانی) یا ملی باشد:
عوارض محلی عمدتاً عوارضی است که فارغ از تولید (اعم از کالا، محصول یا خدمات)، به منبع عوارض مستقر یا موجود در حدود شهر (محدوده شهری و حریم شهر) تعلق می‌گیرد. از انواع عوارض محلی می‌توان عوارض وضع‌شده برای زمین، ساختمان، اتومبیل و ماشین‌آلات و عوارض کسب و پیشه را نام برد.
تبصره: عوارض متعلق به تولیدات، خدمات و محصولات را حسب آنکه محل مصرف برون داد فعالیت در حدود شهر (محدوده شهری و حریم شهر) باشد یا در سطح استان یا در سطح کشور یا خارج از کشور می‌توان به محلی و ملی تقسیم کرد. تعیین و تشخیص نوع و میزان عوارض محلی و ملی تابع دستورالعمل‌های وزارت کشور است.
- ۴- بهای خدمات:
مبلغی است که شهرداری برابر مجوز قانونی درازای خدمات ارائه‌شده به‌طور مستقیم از متقاضیان دریافت خدمات، دریافت می‌شود.
- ۵- تعرفه‌های عوارض و بهای خدمات و دیگر درآمدها:
فهرستی است تهیه‌شده بر اساس مفاد ماده ۳۰ آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها از همه انواع عوارض و بهای خدمات و دیگر درآمدهایی که به‌وسیله شهرداری و مؤسسات تابعه و وابسته به آن دریافت یا به دست می‌آید. درج هر نوع عوارض یا بهای خدمات تازه‌ای که وضع و تصویب می‌شود یا هر تغییر که در نوع و میزان و نرخ آن‌ها انجام می‌شود، در تعرفه یادشده برابر دستورالعمل وزارت کشور منعکس می‌شود.
- ۶- پرداخت‌کننده عوارض یا درآمد شهرداری:

شخص (حقیقی یا حقوقی) پرداخت‌کننده عوارض یا درآمد به شهرداری است که می‌تواند منبع عوارض یا درآمد متعلق به وی باشد یا وی وسیله دریافت و ایصال عوارض و درآمد باشد مانند اشخاص موضوع ماده (۷۸) قانون شهرداری.

در نهایت شایسته است به تعاریف مندرج در ترمینولوژی حقوق که مورد استناد حقوقدانان است، اشاره شود. لازم به توضیح است که تعاریفی از واژگان مالیات، آبونمان و حق امتیاز در قوانین و مقررات درج نشده است و شاید علت این امر آن است که این واژگان از نظر مقنن کاملاً بدیهی و روشن بوده و نیازی به تعریف ندارند، لذا در قسمت زیر تعاریف مندرج در ترمینولوژی حقوقی در خصوص این کلمات آورده شده است.

• تعرفه: صورت قیمت ارقام کالا. صورتی که در آن به حسب مآخذ مقرر قانونی یا قراردادی، حقوقی به شخص تعلق می‌گیرد مانند تعرفه گمرکی و تعرفه مالیاتی و تعرفه حق الوکاله وکیل دادگستری و غیره.

• حق الزحمه: (حقوق اداری) وجهی که به مأمور دولت (یا شخصی شاغل در مؤسسات کشوری یا بلدی) علاوه بر حقوق به عنوان کار دیگری که از او (علاوه بر کار اصلی که برای آن حقوق می‌گیرد) خواسته می‌شود داده می‌شود. این وجه به طور مستمر مادام که بکار جدید مشغول است پرداخت می‌شود در ایام مرخصی قابل پرداخت نیست. (ماده (۳۳) قانون محاسبات عمومی (۱۳۱۲/۱۲/۱۰)) در تبصره دوم قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار مصوب ۱۳۳۸ حق الزحمه در معنی حق حضور بکار رفته و نماینده تشتت ذهن قانون‌گذار در استعمال اصطلاح حق الزحمه و حق حضور و اصطلاحات متقارب و نزدیک به آن‌ها است. (رک. حق حضور، دستمزد، کمک هزینه، پاداش، فوق العاده، اضافه حقوق).

• کارمزد: به معنی حق العمل است یعنی مزد کار. (اضافه مقلوب است).

• عوارض: (حقوق عمومی) این کلمه به صیغه جمع به معنی نوعی باج است که فرق عمده آن (در غالب مصادیق) با مالیات در این است که به عنوان جبران هزینه‌هایی که یک مؤسسه عمومی (اداری یا شهرداری) می‌کند (در مقابل انجام کار یا خدمت) دریافت می‌شود و ممکن است مستقیم یا غیرمستقیم از مصوبات مجلس باشد چنانکه عوارض گمرکی غالباً به طور مستقیم از مصوبات مجلس است (ماده (۳۴) قانون ثبت اسناد و املاک) عوارض در اصطلاحات ذیل بکار رفته است:

• عوارض بلدی: عوارض شهرداری. عوارضی که شهرداری از سکنه شهر می‌گیرد.

• عوارض بندری: عوارضی که بابت جبران هزینه‌های ساختن و آماده کردن و نگهداری تأسیسات بندری از کشتی‌ها و وسایط نقلیه آبی گرفته شود.

• عوارض دولتی: در مقابل عوارض محلی (رک. عوارض محلی) استعمال می‌شود و آن عوارضی است که دولت برای مصارف

• معینی در سراسر کشور وصول می‌کند (ماده (۵۱) قانون تشکیل ایالات و ولایات ۱۳۲۵ قمری)

- عوارض سطح شهر: عوارضی که بر اراضی شهری بابت خدمات شهرداری به شهر طبق تصویب نامه شماره ۷۱۰۶۳/۳ مورخ ۱۳۴۰/۱۰/۱۹ وصول می شود.
- عوارض شهرداری: رک. عوارض بلدی
- عوارض عمومی: یا عوارض دولتی عوارضی است که از طرف دولت در سراسر کشور وصول و ضمن عواید عمومی در بودجه گنجانده شود مانند عوارض راه و عوارض بهداری و غیره در مقابل عوارض محلی استعمال شده است. (رک. عوارض دولتی)
- عوارض گمرکی: عوارضی که ادارات و شعب گمرک بابت صدور کالاها از کشور و ورود کالاها به کشور می گیرند.
- عوارض محلی: عوارضی است که در ناحیه معینی از کشور وصول و به مصرف همان ناحیه می رسد (ماده ششم قانون بلدیة ۱۳۰۹) خواه وصول کننده استانداری باشد خواه فرمانداری خواه شهرداری. این عوارض در بودجه هر محل منظور و در آن محل صرف می شود.
- مالیات: سهمی است که به موجب اصل تعاون ملی و وفق قوانین و مقررات، هر یک از سکنه کشور موظف است که از ثروت و درآمد خود به منظور تأمین هزینه های عمومی و حفظ منافع اقتصادی یا سیاسی یا اجتماعی کشور به قدر قدرت و توانایی خود به دولت بدهد.
- آبونمان: عنوان عقود است که در آن تعهد به طور متناوب یا مجدد انجام شود و عوض آن به صورت مقطوع معین و یکجا یا به اقساط پرداخت شود مانند آبونمان راه آهن، برق، گاز، تلفن و مانند این ها. به آن «حق اشتراک» نیز گویند.
- حق الامتیاز: اختصاص شخص به داشتن حق یا حقوق معین مانند امتیاز استخراج نفت یا امتیاز کشیدن خط آهن یک منطقه و مانند این ها. دارنده امتیاز هرگاه در قبال اخذ امتیاز به موجب قرارداد، مالی به دهنده امتیاز بدهد، آن مال را حق الامتیاز گویند.

۶-۵-۱- پیش نویس چارچوب تعیین کارمزد و حق الزحمه ارائه خدمات

با عنایت به بند «ج» ماده (۵) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مصوب ۱۳۸۲ مبنی بر تفویض اختیار «تعیین سیاست نرخ گذاری بر کلیه خدمات در بخش های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات و تصویب جداول تعرفه ها و نرخ های کلیه خدمات ارتباطی در چارچوب قوانین و مقررات کشور» به کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات و گسترش روزافزون خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات در بخش های گوناگون خدمات الکترونیکی، کمیسیون در تاریخ پیشنهاد مشترک سازمان های تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی و فناوری اطلاعات ایران را که با هدف سامان بخشی، شفاف سازی و منطقی سازی تعرفه های خدمات الکترونیکی که فاقد تعرفه یا دستورالعمل قیمت گذاری

۱۶۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

می‌باشند، وفق ماده (۴) دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در ارائه خدمات الکترونیکی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به شماره ۳۷۴۸۲۹ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۷، بررسی و ضوابط ذیل را به تصویب رساند.

ماده ۱. تعاریف و اختصارها

تعاریف و اختصارهای ذیل در معانی برشمرده بکار می‌روند:

الف) کمیسیون: کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات.

ب) سازمان تنظیم: سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی به عنوان ناظر مصوبه.

پ) سازمان فناوری: سازمان فناوری اطلاعات ایران به عنوان مجری مصوبه.

ت) خدمات الکترونیکی: آن دسته از خدماتی که دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، رأساً یا از سوی نمایندگان خود، امکان ارائه همه یا بخش‌هایی از آنها را به شکل الکترونیکی و بوسیله سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی در هریک از بخش‌های پیشخوانی و یا پشتیبانی به سایر دستگاه‌ها یا بنگاه‌ها یا کاربران نهایی می‌یابند و توسط مرجع ذی‌صلاح دیگری قیمت‌گذاری نشده است.

تبصره - منظور از نمایندگان قانونی، همه اشخاص حقیقی یا حقوقی عمومی یا خصوصی هستند که پیرو قرارداد خرید خدمت یا به موجب قانون به نمایندگی از دستگاه اجرایی ذی‌ربط خدمات الکترونیکی ارائه می‌دهند.

ث) تعرفه: تعرفه خدمات الکترونیکی.

ج) کمیته ارزیابی: کمیته ارزیابی تعرفه‌های خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات در خدمات الکترونیکی، متشکل از ۱. رئیس سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی، یا نماینده وی؛ ۲. رئیس سازمان فناوری اطلاعات ایران، یا نماینده وی؛ ۳. نماینده سازمان برنامه و بودجه کشور؛ ۴. نماینده وزارت امور اقتصاد و دارایی؛ و ۵. صاحب‌نظر حقوقی عضو کمیسیون، ۶. اعضای دارای حق رأی کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات.

ماده ۲. برآورد تعرفه

۱-۲. آن دسته از دستگاه‌های اجرایی که همه یا بخشی از هزینه‌های خدمات الکترونیکی آنها از محل تعرفه تأمین می‌شود، موظفند مدل قیمت‌گذاری پیشنهادی خود را به همراه گزارش توجیهی آن تقدیم کمیته ارزیابی کنند.

۲-۲. مدل قیمت‌گذاری باید به تفکیک هر بخش و حسب مورد در کنار سایر هزینه‌های قابل تأمین از سایر محل‌ها، مانند حق‌الزحمه‌ها و کارمزدها تبیین گردد.

۳-۲. تعرفه‌ها می‌تواند به دو شکل زیر برآورد شود:

۲-۳-۱. چنانچه به خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعات خدمات الکترونیکی مربوط می‌شود و جنبه رقابتی دارد، برآورد کف قیمت خدمات بلامانع است.

۲-۳-۲. درخصوص خدمات ارتباطی و همچنین سایر خدمات ارتباطی و فناوری اطلاعاتی که مشمول بند «۲-۳-۱» نمی‌شوند، تنظیم جداول تفصیلی تعرفه‌ای الزامی است.

۲-۳-۴. در جایی که دستگاه اجرایی برای مدل قیمت‌گذاری طرح نیازمند کمک کارشناسی و مشاوره‌ای سازمان تنظیم و سازمان فناوری است، همکاری لازم را به عمل می‌آورند.

۲-۳-۵. به منظور تسهیل و تسریع رسیدگی به طرح‌ها، سازمان فناوری با همکاری سازمان تنظیم، الگوی برآورد تعرفه و گزارش توجیهی را برای گروه‌های مختلف خدمات الکترونیکی تهیه و در دسترس قرار می‌دهند.

ماده ۳. پیشنهاد تعرفه

۳-۱. پیرو فراخوان سازمان فناوری، پیشنهاد دستگاه‌ها به ترتیب تاریخ دریافت مورد بررسی قرار می‌گیرد. در جایی که تصویب تعرفه یک دستگاه از فوریت برخوردار است، به طور مستدل اعلام دارد تا در صورت پذیرش کمیته ارزیابی، خارج از نوبت در دستور کار قرار گیرد.

۳-۲. سازمان فناوری باید در کوتاه‌ترین زمان، پیشنهاد تقدیمی را از لحاظ شکلی بررسی و اصلاحات موردنیاز را به دستگاه موردنظر اعلام دارد.

۳-۳. دستگاه پیشنهاد دهنده موظف است به منظور بررسی طرح پیشنهادی خود در کمیته ارزیابی، حداقل موارد زیر را حسب مورد جهت بررسی و ارزیابی به کمیسیون ارائه نماید:

- عمده ترین اهداف ایجاد سامانه/خدمت الکترونیکی
- شرح سامانه/خدمت الکترونیکی
- مستندات و تکالیف قانونی
- گستره پوشش سامانه/خدمت الکترونیکی
- تعداد کاربران
- خدمات قابل ارائه در سامانه/خدمت الکترونیکی
- نیروی انسانی پیش بینی شده جهت توسعه و پشتیبانی ستادی سامانه/خدمت الکترونیکی شامل :
- نیروی انسانی، تعداد نوبت کاری عادی، تعداد نوبت کاری دوم و سوم و مبلغ سالانه (ریال) و ...
- نیروی انسانی جهت نگهداری، پشتیبانی، استقرار و آموزش سامانه/خدمت الکترونیکی شامل: نیروی انسانی، تعداد نوبت کاری عادی، تعداد نوبت کاری دوم و سوم و مبلغ سالانه (ریال) و ...

۱۶۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

مدت تکمیل و بهره برداری مورد نظر
هزینه تولید سامانه در شروع سال اول
مجموع هزینه های کل سالانه
تعداد برآورد خدمات
هزینه واحد پیشنهادی خدمات
برآورد پیشنهادی بالانس سامانه/خدمت الکترونیکی
پیشنهاد تعرفه خرید خدمت
سطح خدمات مورد درخواست شامل: ساعات پاسخگویی و پشتیبانی در طول شبانه روز، نگهداری سرورها، پشتیبانی سخت افزار، تهیه اینترنت، نصب و نگهداری واحدهای آفلاین، امنیت داده‌ها، ارائه سرویس کامل در حداقل، رفع خرابی و برقراری سرویس حداقل و...

ماده ۴. تأیید تعرفه

۴-۱. تأیید تعرفه‌های پیشنهادی با کمیته ارزیابی است.
۴-۲. جلسات کمیته ارزیابی در محل سازمان فناوری تشکیل و تصمیمات آن با رأی دست‌کم سه عضو تصویب می‌شود.
۴-۳. کمیته ارزیابی می‌تواند از نماینده دستگاه‌های ذی‌نفع برای ارائه توضیحات دعوت به عمل آورد.
۴-۴. کمیته ارزیابی باید ظرف یک‌ماه درباره پیشنهاد تعرفه‌ای تصمیم‌گیری کند. چنانچه کمیته نیاز به زمان بیشتری دارد، باید مراتب را به اطلاع دستگاه موردنظر برساند. در غیر این صورت مشمول مقررات مندرج در ماده (۶) این مصوبه می‌شود.

ماده ۵. تصویب تعرفه

۵-۱. مسؤولیت ارائه و دفاع از مصوبات کمیته ارزیابی در کمیسیون، به طور مشترک به عهده روسای سازمان تنظیم و سازمان فناوری است. در هر حال، نطق مستقل ایشان به عنوان عضو مخالف در کمیسیون بلامانع است.
۵-۲. مصوبات کمیته ارزیابی در صورت داشتن قید فوریت، باید خارج از نوبت در دستور کار کمیسیون قرار گیرند.

ماده ۶. تعرفه موقت

۶-۱. در جایی که تأیید یا تصویب تعرفه پیشنهادی مستلزم صرف زمان است، کمیته ارزیابی تعرفه موقت را برای دوره حداکثر شش‌ماهه تعیین و ابلاغ می‌کند.

۲-۶. در صورت تفاوت تعرفه موقت با تعرفه مصوب کمیسیون، در نخستین فرصت تهاتر لازم از سوی دستگاه اجرایی ذی ربط زیر نظر کمیته ارزیابی به عمل می آید.

ماده ۷. توازن تعرفه ای

۱-۷. مسؤولیت توازن تعرفه در سرجمع درآمدها با هزینه های خدمات الکترونیکی به عهده دستگاه اجرایی پیشنهاددهنده است.

۲-۷. تأییدیه کمیته ارزیابی، در صورت لزوم باید تعرفه پیشنهادی را به گونه ای تعدیل کند که منافع همه ذی نفعان را تأمین کند. در هر صورت، منافع کاربران نهایی و سپس نمایندگان قانونی دستگاه ها در اولویت قرار می گیرد.

ماده ۸. نظارت و پاسخگویی

۱-۸. نظارت بر حسن اجرای این مصوبه به عهده سازمان تنظیم است که با همکاری سازمان فناوری به انجام می رساند.

۲-۸. گزارش روند اجرایی امور هر ۶ ماه یکبار شامل تصمیمات و مصوبات کمیته ارزیابی از سوی سازمان فناوری تهیه و به کمیسیون ارائه می شود.

۳-۸. دستگاه های اجرایی موضوع این مصوبه موظفند حسب درخواست سازمان تنظیم گزارش نحوه اعمال مصوبه کمیسیون را در حیطه وظایف و اختیاراتشان ارائه کنند. مسؤولیت گزارش دهی و پاسخگویی نمایندگان قانونی نیز به عهده دستگاه اجرایی متبوع است.

۴-۸. تفسیر مفاد این مصوبه صرفاً بر عهده کمیسیون می باشد.

فصل هفتم

سامانه برخط دبیرخانه طرح‌های مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت ج. ۱.۱

دبیرخانه در راستای عمل به تکالیف خود در خصوص دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران و با توجه به این که این شاخه از فعالیت‌های کمیسیون به‌تازگی به تصویب رسیده و سابقه قبلی نداشته، اقدام به راه‌اندازی سامانه برخط مستقلی نمود. متولی این سامانه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی (کمیسیون) است. در این فصل به معرفی سامانه، ضرورت و اهداف طراحی و پیاده‌سازی سامانه برخط، مشکلات و فرصت‌های موجود، اهداف، نحوه تعامل کاربر با وب‌سایت، نام دامنه، امکانات موردنظر و ویژگی سامانه پرداخته شده است.

۷-۱- معرفی سامانه

برای طراحی ساختار و محتوای سامانه ابتدا نمونه‌های موفق خارجی و نمونه‌های موجود داخلی بررسی شده است. قابل ذکر است که فهرستی از نشانی‌های اینترنتی واحدهای مشارکت عمومی خصوصی همه کشورهای دنیا از طریق وب‌سایت بانک جهانی^۱ قابل دسترسی است. تکیه اصلی این وب‌سایت بر محتواهای متنی بوده است. از آن جمله می‌توان به اخبار، فراخوان‌ها، قوانین و مقرراتی که از طریق این وب‌سایت در اختیار مخاطب‌ها قرار خواهد گرفت اشاره کرد.

طرح اجرا شده یک نسخه اولیه بوده و استفاده از همه امکانات تعاملی روز و همه فرآیندهای ممکن در این نسخه مدنظر نبوده، با این حال مبنای اصلی، الکترونیکی بودن تعاملات و پرهیز از هرگونه نیاز به ارتباط خارج از وب برای انجام بخشی از امور بوده است. مخاطب‌های اصلی این وب‌سایت را گروه‌های زیر تشکیل می‌دهند:

- دستگاه‌های دولتی کشور که در ارائه خدمات دولت الکترونیکی نقش دارند.
- سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات دولت الکترونیکی با مشارکت دولت.

^۱ <http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/overview/international-ppp-units>

• شرکت‌های طراح و پیاده‌ساز واجد صلاحیت در بخش خصوصی علاقه‌مند به انجام طرح‌های دولت الکترونیکی با مشارکت دولت.

• شرکت‌های مشاور و ناظر واجد صلاحیت در خصوص طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی. وب‌سایت موردنظر کانال ارتباطی امن و معتبری بین کمیسیون و مخاطب‌ها در موضوع انجام طرح‌های مشارکت عمومی خصوصی در خدمات دولت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران است. این وب‌سایت کلیه اطلاعات، داده‌ها، اخبار، فراخوان‌ها و آگهی‌ها، قوانین و مقررات، راهنماها و دستورالعمل‌های لازم، به همراه برگه‌ها، اسناد و غیره جهت اقدام را در ساختاری منظم و مشخص در اختیار مخاطب‌ها قرار می‌دهد. همچنین امکان تعامل کاربران با کمیسیون را فراهم می‌کند. چشم‌انداز نهایی طرح ایجاد شفافیت اطلاعاتی و رضایت کاربران است. در طراحی و ایجاد این وب‌سایت تلاش شده تا به نیازمندی‌های کاربرها شامل موارد زیر پاسخ مناسب داده شود.

• کسب اطلاعات در مورد متولیان کشور در موضوع طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی و ساختار و سابقه آن

• کسب اطلاعات در مورد روش‌های انجام طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی و قوانین و مقررات مربوطه

• کسب اطلاع از آخرین اخبار و اطلاعات در خصوص طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی

• تعامل با کمیسیون

• ارسال الکترونیکی برگه‌ها و درخواست‌ها

• امکان پیگیری درخواست‌های ارسالی (از طریق کد ره‌گیری)

سامانه بر خط دبیرخانه طرح‌های مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران با نام دامنه اصلی ppp.egovernment.ir پیاده‌سازی شده است.

۷-۲- ضرورت و اهداف طراحی و پیاده‌سازی سامانه بر خط

هدف از تدوین این سند توصیف مشخصات مورد انتظار و استراتژی پیش‌بینی‌شده برای طراحی و پیاده‌سازی وب‌سایتی جهت پیگیری بخشی از امور مرتبط با طرح‌های مشارکتی در حوزه فاوا است. متولی انجام این فعالیت کمیسیون توسعه دولت الکترونیک (کمیسیون) است. این شاخه از فعالیت‌های کمیسیون به‌تازگی در مقررات به تصویب رسیده و سابقه قبلی ندارد. با این حال نمونه‌هایی از فعالیت‌های مشابه در سایر کشورها و نیز در سایر بخش‌های کشورمان وجود دارد. جهت طراحی ساختار و محتوای سامانه ابتدا نمونه‌های موفق خارجی و نمونه‌های موجود داخلی بررسی شده است. قابل‌ذکر است که

فهرستی از نشانی‌های اینترنتی واحدهای مشارکت عمومی خصوصی همه کشورهای دنیا از طریق وبسایت بانک جهانی قابل دسترسی است. تکیه اصلی این وبسایت بر محتوای متنی خواهد بود. از آن جمله می‌توان به اخبار، فراخوان‌ها، قوانین و مقرراتی که از طریق این وبسایت در اختیار مخاطب‌ها قرار خواهد گرفت اشاره کرد.

طرح موردنظر در این سند یک نسخه ساده‌شده و اولیه بوده و استفاده از همه امکانات تعاملی روز و همه فرآیندهای ممکن در این نسخه مدنظر نیست. باین حال مبنای اصلی، الکترونیکی بودن تعاملات و پرهیز از هرگونه نیاز به ارتباط خارج از وب برای انجام بخشی از امور است که دامنه آن‌ها در ادامه مشخص شده است.

اهداف راهبردی در این طرح داشتن وبسایتی است که بتواند:

- نقطه امن و متمرکزی برای ارائه کلیه اطلاعات به مخاطب‌ها باشد.
- نقطه امن و متمرکزی برای ارتباط با مخاطب‌ها باشد.

برای هر هدف راهبردی چندین هدف عملیاتی به شرح زیر طراحی شده است.

• ارائه هر آنچه در مورد متولیان دولتی، شرایط و قوانین و مقررات برای انجام طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران، فرآیندهای انجام، اطلاعات کمکی و غیره در دسته‌بندی‌های مناسب در وبسایت.

• ارائه هر آنچه در مورد اطلاع‌رسانی شامل اخبار، آگهی‌ها و فراخوان‌ها در این زمینه منتشر می‌شود در دسته‌بندی‌های مناسب در وبسایت.

- ایجاد امکان ارتباط مخاطب‌ها با کمیسیون از طریق فرم تماس و پست الکترونیکی.
- ایجاد امکان ارسال اطلاعات از طریق برگه‌های موردنظر و بارگذاری اسناد.
- ساختار شکیل و مناسب.
- برنامه به‌روزرسانی مناسب.
- استفاده از محتواهای باکیفیت و اطمینان از دقت، صحت و به‌روز بودن آن‌ها.

۷-۳- مخاطب‌های اصلی وبسایت

مخاطب‌های اصلی این وبسایت در گروه‌های زیر قابل بیان هستند:

- دستگاه‌های دولتی کشور که در ارائه خدمات دولت الکترونیکی نقش دارند.
- سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات دولت الکترونیکی با مشارکت دولت.

- شرکت‌های طراح و پیاده‌ساز واجد صلاحیت در بخش خصوصی علاقه‌مند به انجام طرح‌های دولت الکترونیکی با مشارکت دولت.
- شرکت‌های مشاور و ناظر واجد صلاحیت در خصوص طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی.

۷-۴- مشکلات موجود

مشکلاتی در روش‌های سنتی و خارج از فضای وب دیده شده است و اجرای این وب‌سایت در راستای حل آن‌ها برنامه‌ریزی شده است. مشکلات کلیدی شناسایی شده در فعالیت‌های مشابه قبلی به شرح زیر است:

۱. عدم دسترسی همه مخاطب‌ها به همه منابع اطلاعات موردنیازشان در زمان و مکان موردنظر آن‌ها
 ۲. عدم اطلاع‌رسانی به‌موقع به همه مخاطب‌ها
 ۳. نبود کانال ارتباط مطمئن و عدم برقراری عدالت در دسترسی به اطلاعات
 ۴. عدم شفافیت در مصوبات و تصمیم‌ها به دلیل عدم اطلاع‌رسانی از طریق درگاه معتبر و متمرکز
 ۵. پاسخ‌گو نبودن متولیان به دلایل مشکلات تعاملات فیزیکی
 ۶. زمان‌بر بودن فرآیندها و مشکلات ناشی از تعاملات فیزیکی
- این وب‌سایت درصدد است با ارائه مناسب اطلاعات در دسته‌های موضوعی مشخص و مناسب و در مکان‌های قابل‌استفاده، همچنین با حضور ۷/۲۴ و پاسخگویی به مخاطب‌ها به مشکلات گفته‌شده غلبه کند.

۷-۵- فرصت‌های موجود

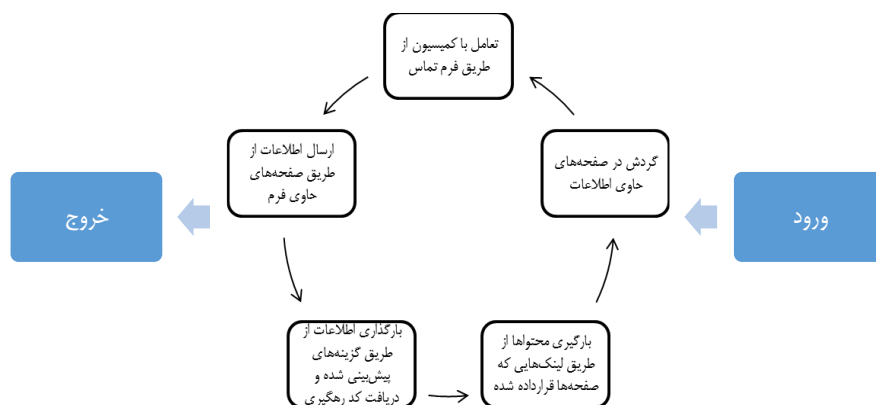
- برخی فرصت‌های موجود در راستای اجرای طرح شامل موارد زیر است:
۱. وجود پورتال دولت الکترونیکی به‌عنوان برند اصلی.
 ۲. سادگی فرآیندهای موردنظر در طرح فعلی و عدم استفاده از رویکرد حداکثری در طراحی مشخصات و کارکردهای مورد انتظار.
 ۳. عزم متولیان به حضور پررنگ و مؤثر در وب.
 ۴. آشنایی مخاطب‌ها با فرآیندهای موردنظر (دریافت اطلاعات و ارسال اطلاعات از طریق برگه‌ها و بارگذاری اسناد).
 ۵. وجود فناوری‌های مناسب برای پیاده‌سازی در کوتاه‌ترین زمان ممکن.

۶-۷- نیازمندی‌های کاربرها

- نیازمندی‌های کاربرها در راستا وبسایت موردنظر شامل موارد زیر است.
- کسب اطلاعات در مورد متولیان کشور در موضوع طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی و ساختار و سابقه آن
 - کسب اطلاعات در مورد روش‌های انجام طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی و قوانین و مقررات مربوطه
 - کسب اطلاع از آخرین اخبار و اطلاعیه‌ها در خصوص طرح‌های مشارکتی دولت الکترونیکی
 - تعامل با کامپیون
 - ارسال الکترونیکی برگه‌ها و درخواست‌ها
 - امکان پیگیری درخواست‌های ارسالی (از طریق کد ره‌گیری)

۷-۷- نحوه تعامل کاربر با وبسایت

کاربران از وبسایت برای انجام دو فرآیند مشخص استفاده می‌کنند. یکی کسب اطلاعات و دوم ارسال اطلاعات. کسب اطلاعات از طریق محتواهای متنی و غیرمتنی که در قالب HTML در صفحه‌ها قرار داده شده‌اند و یا لینک‌هایی که برای دانلود ارائه شده‌اند امکان‌پذیر است. جهت ارسال اطلاعات برگه‌های مخصوصی پیش‌بینی شده است. تعاملات اصلی کاربر به چند روش زیر خواهد بود.

شکل ۷-۱- نحوه تعاملات کاربر با وبسایت

۷-۸- نام دامنه‌ها

«شناساگر منبع یکنواخت»^۱ یک رشته از حروف است که برای شناساندن منبع استفاده می‌شود. «شناساگر منبع یکنواخت» محل منابع را روی اینترنت نشان می‌دهد و تعیین می‌کند که چگونه باید به این منابع دسترسی پیدا کرد. در این طرح از نام دامنه اصلی www.pppegovernment.ir برای پیاده‌سازی سامانه استفاده شده است.

۷-۹- امکانات موردنظر

بخش‌های اصلی وب‌سایت موردنظر از نظر کاربردی به دو نوع قابل تقسیم است:

۱. صفحه‌هایی برای اطلاع‌رسانی با قابلیت به‌روزرسانی و در بازه‌های زمانی بلندمدت مانند ماهیانه و یا چند ماه یک‌بار.
۲. صفحه‌های حاوی برگه‌های الکترونیکی جهت ورود و ثبت اطلاعات در فیلدهای اطلاعاتی از پیش تعریف‌شده و نیز بارگذاری و ارسال انواع فایل‌های متنی و تصویری.
۳. ماژول‌هایی ساده که در همه وب‌سایت‌های امروزی حضور دارند مانند ماژول اعلام تاریخ و زمان، جستجو و غیره.

همچنین:

- سامانه موردنظر باید دارای پایگاه‌های داده برای فیلدهای اطلاعاتی از پیش تعریف‌شده باشد.
- به‌طوری‌که دسترسی کامل به دیتابیس و امکان گزارش‌گیری با انواع فیلدها و یا ترکیب‌های دلخواه از فیلدها وجود داشته باشد.
- امکانات دسترسی کامل، اعمال تغییرات در محتواهای موجود و ایجاد جداول و صفحات جدید وجود داشته باشد.
- امکان دریافت گزارش‌ها و اطلاعات تحلیلی، گزارش گوگل آنالیتیکز و سایر سامانه‌های گزارشی در سطوح مختلف از عملکرد کاربران در وب‌سایت وجود داشته باشد.

۷-۱۰- ویژگی‌های سامانه

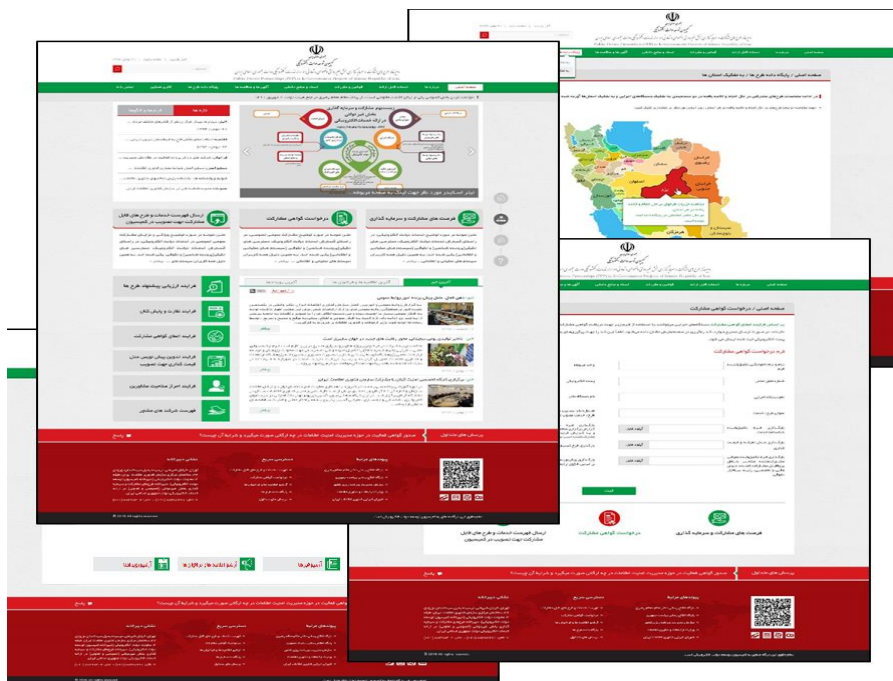
برخی ویژگی‌های فنی سامانه شامل موارد زیر است:

- طراحی با زبان PHP

¹ Uniform Resource Identifier (URI)

۱۷۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- محیط فارسی و چینش راست به چپ محتوا و ساختار
 - بهینه‌سازی اولیه برای موتورهای جستجو
 - سرعت بارگیری مناسب
 - واکنش‌گرا و مناسب جهت نمایش در انواع ابزارها (رایانه رومیزی، تلفن همراه، تبلت و غیره)
 - سازگار با نسخه‌های مختلف انواع مرورگرها
 - تأمین سطح قابل قبولی از امنیت
- شکل زیر نمایی از طراحی صفحه‌های وبسایت است.

شکل ۷-۲- نمایی از طراحی صفحه‌های وبسایت

فصل هشتم

چشم‌انداز آتی و اقدامات در دست اجرا

دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران پس از برگزاری نشست‌های متعدد کارشناسی و مدیریتی در یازدهمین جلسه کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۱۵ به تصویب رسیده و توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۷ به کلیه دستگاه‌های اجرایی مشمول قانون مدیریت خدمات کشوری ابلاغ شده است. این بخشنامه در نوع خود اولین بوده و تا پیش از آن فعالیت منسجمی از زاویه دید کلان به ساماندهی نحوه انجام طرح‌های مشارکتی در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور صورت نپذیرفته است.

در راستای رسیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی، اجرایی نمودن اسناد بالا دستی از جمله ماده (۸) آیین‌نامه گسترش کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات مصوبه شماره ۸۹۶۰۴/ت/۵۲۳۳۳-هـ مورخ ۱۳۹۴/۰۷/۱۱ هیأت محترم وزیران و ماده ۱۵ ضوابط فنی و اجرایی توسعه دولت الکترونیکی مصوب ششمین جلسه شورای عالی فناوری اطلاعات کشور ابلاغی به شماره ۲۰۰/۱۴۵ مورخ ۱۳۹۳/۰۶/۱۱ و نیز به ویژه در راستای اجرای دستورالعمل مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران ابلاغی به شماره ۳۷۴۸۲۹ مورخ ۹۴/۱۱/۲۷ مبنی بر استفاده از ظرفیت مشارکت بخش دولتی و غیر دولتی در حوزه خدمات الکترونیکی و حصول اطمینان از رشد و توسعه متوازن ارتباطات و فناوری اطلاعات در کشور منطبق با سیاست‌ها و راهبردهای توسعه دولت الکترونیکی، ضرورت انجام پروژه‌هایی در این حوزه احساس می‌شود.

به منظور دستیابی به اهداف مدنظر، از طریق بررسی تجربیات کشورها، اسناد، استراتژی‌های توسعه دولت الکترونیکی و طرح‌های مشارکتی در توسعه فناوری اطلاعات کشور، می‌توان منجر به توسعه و گسترش طرح‌های مشارکتی در حوزه فناوری اطلاعات و آگاهی و تامین منافع ذی‌نفعان شد.

شکل ۸-۱- ذینفع‌های مورد نظر

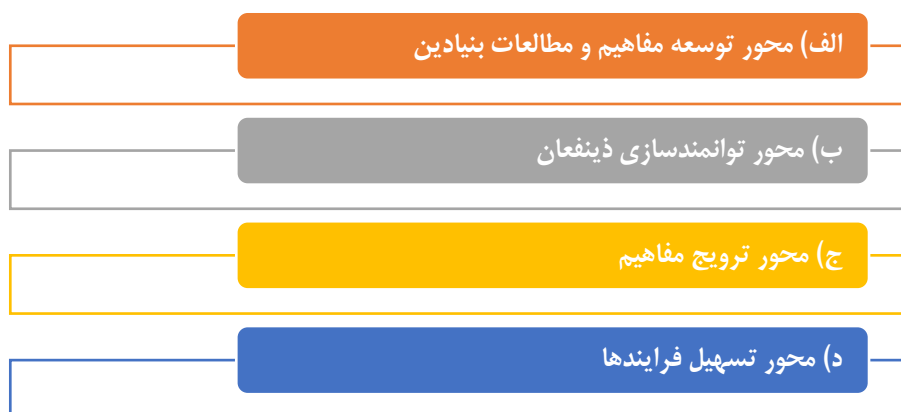
۸-۱ اهداف

اهداف اصلی جهت توسعه طرح‌های مشارکتی حوزه خدمات دولت الکترونیکی در کشور به شرح زیر است:

- آشنایی کلیه ذینفعان به‌ویژه ذینفعان کلیدی با نقش‌ها و وظایف خود در سرمایه‌گذاری مشارکتی
- تبیین جایگاه و تأثیرگذاری انجام مشارکتی طرح‌های دولت الکترونیکی در توسعه فاوای کشور
- نهادینه شدن مفاهیم انجام طرح‌های مشارکتی در دستگاه‌های اجرایی کشور
- شناساندن ظرفیت‌های مشارکت و سرمایه‌گذاری ملی و استانی به شرکت‌های بخش خصوصی

۸-۲ اقدامات آتی

با توجه به محدودیت‌ها و چالش‌های طرح‌های مشارکتی در کشور و تجربیات خارجی، در این قسمت محورهای اصلی جهت نیل به اهداف مورد انتظار معرفی شده است.

شکل ۸-۲- برنامه اقدامات آتی

توضیح هر محور به شرح زیر است:

الف) محور توسعه مفاهیم و مطالعات بنیادین

در این محور مطالعات پژوهشی در حوزه طرح‌های مشارکتی و تبیین نتایج پژوهشی برای افراد مربوطه تعیین می‌شود. در این مرحله به شناسایی سازوکار مشارکت بخش دولتی و غیر دولتی و بررسی میزان آمادگی بخش‌های کشور در اجرای طرح‌های مشارکتی جهت توسعه و ارائه خدمات الکترونیکی را شامل می‌شود. این محور شامل مراحل زیر می‌شود:

- بررسی تجربه‌ها و رویکردهای جهانی در اجرای طرح‌های مشارکتی فناوری اطلاعات از دید مدل ملی، بازیگران کلیدی و نقش و وظایف هر کدام، روش‌های حمایتی و سازوکارها
- احصای شاخص‌های موجود در تعیین میزان آمادگی و تجربه‌های موفق دنیا در خصوص انجام طرح‌های مشارکتی (از جمله تجربه‌های اسکپ^۱ و ...)
- بررسی ظرفیت‌های داخلی در حوزه مشارکت دولت و بخش غیر دولتی در توسعه و ارائه خدمات دولت الکترونیکی

• بررسی زیرساخت‌های قانونی موجود و مورد نیاز

• طراحی فرآیندها و شاخص‌های ملی (انجام بر اساس شرایط کشور و ویژه‌سازی جهت بخش فناوری

اطلاعات)

• بررسی و میزان آمادگی انجام پروژه‌های مشارکت عمومی خصوصی پیاده‌سازی خدمات الکترونیکی

1 Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP)

• آسیب شناسی مشارکت دولت و بخش غیر دولتی و ریسک‌های آن در حوزه خدمات دولت الکترونیکی

• تدوین پیش نیازهای اجرای مشارکت دولت و بخش غیر دولتی با توجه به تحلیل آسیب‌شناسی

ب) محور توانمندی ذینفعان

در این محور نتایج پژوهشی برای افراد مربوطه شامل کارکنان نهادهای سیاست‌گذار، بخش حاکمیتی و بخش غیر دولتی تبیین می‌شود. این محور شامل ۳ مرحله به شرح زیر است:

• مرحله اول: طراحی

O شناسایی و دسته‌بندی افراد مربوطه

O تدوین جدول شایستگی‌های هر گروه ذینفعی

O شناسایی مراجع آموزشی کلیدی در دنیا و سازمان‌های ارائه‌دهنده گواهینامه‌های مشابه نظیر سازمان

۳IP و احصای شایستگی‌های (تخصص‌ها) مرتبط (در ابعاد قانونی، قراردادی، مالی، حل اختلاف و غیره)

O طراحی دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای هر شایستگی (سرفصل‌ها، طول دوره، منابع کلیدی و...)

• مرحله دوم: تأمین محتوای دانشی

O تهیه و تولید منابع آموزشی جهت پوشش دوره‌ها

O تهیه طراحی و پیاده‌سازی بستر آموزش الکترونیکی

O تهیه محتواهای آموزش الکترونیکی چندرسانه‌ای

O تهیه محتواهای آموزش الکترونیکی متنی

• مرحله سوم: انتقال دانش

O انتقال محتوای دانشی در حوزه مشارکت بخش دولتی و غیردولتی به افراد مربوطه با تأیید کارفرما

ج) محور ترویج مفاهیم

این محور شامل دو مرحله "تولید محتواهای علمی- ترویجی" و "برگزاری همایش علمی" است.

مرحله اول- تولید محتواهای علمی- ترویجی

در این مرحله محتوای علمی- ترویجی از طریق تولید کتاب، مقاله و... تولید خواهد شد.

• تولید محتوای علمی و به روز با توجه به ابعاد مختلف طرح‌های مشارکتی نظیر ابعاد قانونی، حقوقی،

قراردادی، مالی، حل اختلاف و غیره

• تعیین و معرفی منابع کمک آموزشی

• اقدامات و بسترسازی جهت انتشار محتوای علمی و نظرات خبرگی صاحب نظران در گروه ذینفع‌های

کلیدی در قالب انتشار فصلنامه‌های علمی و ویژه‌نامه‌ها با همکاری مراکز علمی کشور

• انتخاب و ترجمه کتاب‌های جدید، باکیفیت و معتبر به تأیید کارفرما

• ترجمه مقالات جدید، باکیفیت و معتبر توسط صاحب‌نظران کلیدی و انتشار آن در فصلنامه یا ویژه نامه معتبر

• تهیه گزارش تحلیلی و آسیب‌شناسی از شرایط بومی و ملی
مرحله دوم- برگزاری نشست‌های علمی- ترویجی و همایش ملی
در این مرحله جهت برگزاری نشست‌های علمی- ترویجی و همایش ملی به شرح زیر است:
• نشست علمی

O برنامه‌ریزی نشست‌های علمی و تدوین اولویت‌ها برای کارکنان سازمان‌های ذی‌نفع کلیدی
O تولید محتوا به منظور برگزاری نشست یک روزه در تهران و استان‌های دارای ظرفیت و امکانات در کشور به صورت فیزیکی یا ویدئو کنفرانس با تأیید کارفرما
• همایش علمی

O تولید محتوا و تعیین کلیات همایش شامل ابعاد و محورهای همایش، زمان و مکان برگزاری، نوع همایش (مقاله سفارشی، فراخوان، کارگاه، اعطای جایزه...)، نوع مخاطب‌ها (داخلی، خارجی، در چه سطوحی، در چه تخصص‌هایی، ...)، ساختار سازمانی همایش و ...
□ برگزاری کارگاه‌های بیان تجربه‌های موفق در حوزه مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی در ارائه خدمات الکترونیکی جهت انتقال دانش طرح‌های مشارکتی

د) تسهیل فرآیندها

در این محور جهت تسهیل فرآیندها به توسعه، به‌روزرسانی و پشتیبانی سایت "مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در ارائه خدمات الکترونیکی (PPP)" پرداخته خواهد شد. همچنین پیشنهادات دستگاه‌ها از طریق برگزاری جلسات خبرگی بررسی خواهد شد. در این مرحله چک لیست‌های ارزیابی طرح‌های مشارکتی تعیین می‌شود و در نهایت تطابق مطالعات پژوهشی با طرح‌های مشارکتی ارجاعی از سوی دستگاه‌های اجرایی در حوزه خدمات الکترونیکی انجام خواهد شد.

۸-۳- اقدامات در دست اجرا

در پایان خلاصه‌ای از اقدامات در دست اجرا در جدول ۹-۱ آورده شده است.

جدول ۹-۱- خلاصه‌ای از اقدامات در دست اجرا

ردیف	عنوان پروژه	مراحل کلی	زمان بندی (ماه)
الف) محور توسعه مفاهیم و مطالعات بنیادین			
۱	تدوین شاخص ملی سنجش سطح آمادگی مشارکت عمومی خصوصی کشور در بخش فاوا	- احصای شاخص‌های موجود و تجربه‌های موفق دنیا - طراحی فرآیندها و شاخص‌های ملی (بومی‌سازی بر اساس شرایط کشور و ویژه‌سازی جهت بخش فناوری اطلاعات) - انجام یک دوره ارزیابی ملی - دریافت بازخورد، بازبینی و بهبود فرآیندها و شاخص‌ها	۶
۲	اولویت‌بندی خدمات قابل مشارکت دولت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران بر اساس شاخص‌های بومی	- بررسی تجربه‌ها و رویکردهای جهانی در پیاده‌سازی دولت الکترونیکی و اولویت‌دهی به طرح‌ها جهت اجرای مشارکتی - تدوین شاخص‌ها و روش اولویت‌دهی - اولویت‌دهی با روش خبرگانی	۴
ب) محور توانمندی ذینفعان			
۳	آموزش ذینفعان شامل کارکنان نهادهای سیاست‌گذار، دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی	الف) طراحی - شناسایی و دسته‌بندی ذی‌نفع‌ها - تدوین جدول شایستگی‌های هر گروه ذینفعی - شناسایی مراجع آموزشی کلیدی در دنیا و سازمان‌های ارائه‌دهنده گواهینامه‌های مشابه نظیر سازمان IP3 و احصای شایستگی‌های (تخصص‌ها) مرتبط (در ابعاد قانونی، حقوقی، قراردادی، مالی، حل اختلاف و غیره) - طراحی دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای هر شایستگی (سرفصل‌ها، طول دوره، منابع کلیدی و...) - تدوین سازوکار ملی و فرآیندهای آموزش	۲
		ب) پیاده‌سازی - تهیه و تولید منابع آموزشی جهت پوشش دوره‌ها - طراحی و پیاده‌سازی بستر آموزش الکترونیکی - تهیه محتواهای آموزش الکترونیکی چندرسانه‌ای - تهیه محتواهای آموزش الکترونیکی متنی	۲

ردیف	عنوان پروژه	مراحل کلی	زمان‌بندی (ماه)
		- اجرا - تأمین مدرس و سایر نیازمندی‌ها - برگزاری دوره‌های آموزش - دریافت بازخورد، بازبینی و بهبود فرآیندها و محتواها	۲
۴	زمینه‌سازی تعامل مؤثر با نهادهای همتای خارجی	- تدوین راهبرد مناسب - شناسایی نهادهای مرتبط و همتای خارجی و رویدادهای معتبر - بررسی روش‌های تعامل و همکاری مؤثر در زمینه‌های مختلف (علمی، آموزشی، مشاوره، ...) - تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها، نقاط قوت و ضعف - زمینه‌سازی اقدامات متناسب	۳
ج) محور ترویج مفاهیم			
۵	تولید محتواهای ترویجی	- تدوین راهبرد تولید و انتشار مؤثر محتواهای ترویجی (تدوین سرفصل‌ها و اولویت‌ها، تعیین منابع، گروه تدوین، محل‌های انتشار و ...) - انجام مصاحبه با صاحب‌نظران در گروه ذینفع‌های کلیدی و انتشار ماهیانه - انتخاب و ترجمه کتاب‌های جدید، باکیفیت و معتبر - ترجمه مقاله جدید، باکیفیت و معتبر و انتشار - تولید مقالات سفارشی توسط صاحب‌نظران کلیدی و انتشار آن - تهیه گزارش‌های تحلیلی و آسیب‌شناسی از شرایط بومی و ملی - اجرای راهبردهای رسانه‌ای	۶
۶	برگزاری نشست‌های ترویجی و پرسش و پاسخ برای کارکنان سازمان‌های ذی‌نفع کلیدی	- تدوین راهبرد و برنامه‌ریزی نشست‌ها و اولویت‌ها - تولید محتوا - برگزاری نشست‌های یک روزه در تهران و استان‌ها منتخب	۳
۷	برگزاری همایش ملی	- بررسی همایش‌های ملی و بین‌المللی موجود شامل اهداف، راهبرد، دامنه و محتوا، گروه سیاست‌گذار و علمی، حامی‌ها و ... - تعیین کلیات همایش شامل ابعاد همایش، زمان و مکان برگزاری، نوع همایش (مقاله سفارشی، فراخوان، کارگاه، اعطای جایزه، ...)، نوع مخاطب‌ها	۶

ردیف	عنوان پروژه	مراحل کلی	زمان‌بندی (ماه)
		(داخلی، خارجی، در چه سطوحی، در چه تخصص‌هایی، ...)، ساختار سازمانی همایش و ... - برگزاری کارگاه‌های بیان تجربه‌ها موفق - برگزاری همایش	
د) تسهیل فرآیندها			
۸	طراحی و توسعه وب‌سایت تعاملی و به‌روز	- تدوین وب استراتژی و تعیین محتواهای موردنیاز - طراحی و پیاده‌سازی وب‌سایت	۶
۹	- ارزیابی طرح‌های مشارکتی	- تهیه چک لیست‌های ارزیابی طرح‌های مشارکتی - تشکیل کارگروه خبرگی - تطابق مطالعات پژوهشی با طرح‌های مشارکتی ارجاعی از سوی دستگاه‌های اجرایی در حوزه خدمات الکترونیکی.	

منابع

- ۱- م. قادری، «مشارکت عمومی- خصوصی و انواع آن»، روزنامه دنیای اقتصاد - شماره ۲۴۴۸، کد خبر: DEN-۴۱۵۹۹۳، برخط، ۱۴/۰۶/۱۳۹۰.
- ۲- «اساسنامه سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولیدکنندگان».
- ۳- «دستورالعمل بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد موضوع ماده (۲۱۹) قانون برنامه پنجم توسعه»، قوانین بودجه سنواتی ۱۳۹۳.
- ۴- «دستورالعمل طبقه بندی اقتصادی هزینه ها (ضمیمه ۲ پیوست ۳ بخشنامه بودجه ۹۵)»، قوانین بودجه سنواتی.
- ۵- «دستورالعمل هزینه یابی فعالیت ها (ضمیمه ۱ پیوست ۳ بخشنامه بودجه ۹۵)»، قوانین بودجه سنواتی.
- ۶- «راهکارهای تنقیح قوانین».
- ۷- «طرح جامع درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری تهران». مصوبه جلسات علنی فوق العاده و عادی شورای اسلامی شهر تهران (دوره سوم)، ۱۳۸۶. Available: <http://daramad.tehran.ir/Portals/documents/tarhe%20jameh.pdf>
- ۸- «لایحه احکام مورد نیاز اجرای برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵-۱۳۹۹)»، کمیسیون اصلی تلفیق: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۹- «لایحه تعیین تعرفه خدمات مرکز توسعه تجارت الکترونیکی»، شماره. ثبت: ۲۵۲. کمیسیون اصلی صنایع و معادن فرعی برنامه و بودجه و محاسبات، اقتصادی، ۲۰/۱۲/۱۳۹۱.
- ۱۰- «مجوز مجلس به کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات برای تعیین تعرفه های خدمات تجارت الکترونیکی»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۱۱- «مشارکت عمومی، خصوصی با رویکرد اجتماعی»، روزنامه دنیای اقتصاد - شماره ۲۹۳۹، کد خبر: DEN-۷۲۷۵۷۹، برخط، ۲۱/۰۳/۱۳۹۲.
- ۱۲- ا. ترکان و م. ر. نیک خواه، «فناوری اطلاعات و ارتباطات در لایحه برنامه ی پنجم توسعه از منظر اسناد فرادستی نظام»، گزارش راهبردی، معاونت پژوهش های اقتصادی، مرکز تحقیقات استراتژیک، تهران، ۱۳۸۹.
- ۱۳- ا. رجبی، «رایانش ابری»، دفتر مطالعات فناوری های نوین، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۱۴- آیین نامه ایجاد و بهره برداری از دفاتر پیشخوان، ۱۳۸۹/۱۳/۱۸.
- ۱۵- ج. لنگرودی و م. جعفر، ترمینولوژی حقوق. تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۸.

- ۱۶- ج. یاوری، «مروری بر کمیسیون‌های موضوع ماده (۷۷) قانون شهرداری‌ها»، امور هماهنگی و دبیرخانه کمیسیون‌های ماده (۷۷) و اجرای وصول شهرداری مشهد، ۱۳۹۲.
- ۱۷- ح. افضلی، «ستقرار سیستم قیمت تمام‌شده با استفاده از روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت در سازمان‌های دولتی»، مجله اقتصادی- دوماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، دوره ۱۲، شماره ۹ و ۱۰، ۱۳۹۱.
- ۱۸- خ. بهزادی. (۲۱ اسفند ۱۳۸۹). یادداشت‌های درس حقوق اداری دو-جلسه سوم. Available: [http://www.doctrineoflaw.blogfa.com/post-](http://www.doctrineoflaw.blogfa.com/post.aspx?http://www.doctrineoflaw.blogfa.com/post-)
- ۱۹- دبیرخانه طرح‌های مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران. Available: <http://ppp.egovernment.ir>
- ۲۰- دیوان عدالت اداری، «موضوع رأی: ۱- عدم ابطال مصوبه شماره ۱۲۰ مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۷ کمیسیون تنظیم مقررات و ارتباطات ۲- لغو ابلاغیه‌ها و دستورالعمل‌های صادر شده از سوی سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی»، پ. ۹۱/۱۴۳-۹۰/۱۱۹۴، ۰۲ مرداد ۱۳۹۱.
- ۲۱- سید محسن صدرالساداتی، «چالش‌های امنیتی در رایانش ابری و ارائه راهکاری جهت بهبود امنیت آن در راستای توسعه خدمات عمومی دولت الکترونیک»، هشتمین سمپوزیوم علوم و فناوری‌های پیشرفته، مشهد، ایران.
- ۲۲- ع. لاریجانی، رئیس مجلس شورای اسلامی «قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷/۳/۲۵.
- ۲۳- ع.ا. ناطق نوری، رئیس مجلس شورای اسلامی، «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- ۲۴- م. رحیمی، «آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری».
- ۲۵- م. کروب، رئیس مجلس شورای اسلامی، «قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات»، ۱۹ آذر ۱۳۸۲.
- ۲۶- م. هاشم‌خانی، «توسعه فناوری اطلاعات، کلید رونق اقتصادی در قرن بیست»، پایگاه تحلیلی تبیینی، ۱۳۹۱، <http://www.borhan.ir/NSite/FullStory/News/?Id=۳۵۵۵>
- ۲۷- مجلس شورای اسلامی «قانون بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور»، ۱۳۹۳.
- ۲۸- مجلس شورای اسلامی، «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی»، ۸ بهمن ۱۳۸۶.

- ۲۹- مجلس شورای اسلامی، «قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰ - ۱۳۹۴)»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۲ اسفند ۱۳۹۰.
- ۳۰- مجلس شورای اسلامی، «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۲۸/۰۱/۱۳۷۹.
- ۳۱- مجلس شورای اسلامی، «قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱/۱۲/۲۴.
- ۳۲- مجلس شورای اسلامی، «قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۲۶/۱۲/۱۳۸۲.
- ۳۳- مجلس شورای اسلامی، «قانون مدیریت خدمات کشوری»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶/۰۷/۲۵.
- ۳۴- مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
- ۳۵- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات شورای عالی فناوری اطلاعات، «ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی»، ۱۱/۰۶/۱۳۹۳.
- ۳۶- ه. فرشاد، ر.ر. فریدون، ن. هاشم، و ا. موسی، «رابطه آزادی اقتصادی با مشارکت های عمومی خصوصی و ارایه الگو برای ایران».
- ۳۷- anagopoulos & Partners, "PPP in ICT infrastructure- Best practice from Greece," ۲۰۱۱
- ۳۸-C. L. Johnson, "A framework for pricing government e-services," Electronic Commerce Research and Applications, ELSEVIER, vol. ۶, pp. ۴۸۴-۴۸۹, ۲۰۰۷
- ۳۹-E-Government: ITU e-government Implementation Toolkit. Geneva: International Telecommunication Union, ۲۰۰۹
- ۴۰-B. Zwattendorfer and A. Tauber, "The Public Cloud for e-Government," International Journal of Distributed Systems and Technologies, vol. ۴, ۲۰۱۳
- ۴۱-"Public-Private Partnership Operational Plan ۲۰۱۲-۲۰۲۰, Realizing the Vision for Strategy ۲۰۲۰: The Transformational Role of Public-Private Partnerships in Asian Development Bank Operations," Asian Development Bank (ADB), Philippines, ۲۰۱۲
- ۴۲- OWASP: The Open Web Application Security Project, "OWASP Application Security Verification Standard (ASVS)- Web Application Standard," ed, ۲۰۰۹

- ٢٣- ISO/IEC ١٢٢٠٧:٢٠٠٨, "Systems and software engineering – Software life cycle processes," ed.
- ٢٤- ISO/IEC ٢٥٠١٠:٢٠١١, "Systems and software engineering -- Systems and software Quality Requirements and Evaluation (SQuaRE) -- System and software quality models," ed.
- ٢٥- M. Garvin, K. Molenaar, D. Navarro, and G. Proctor, "Key Performance Indicators in Public-Private Partnerships: A State-of-the-Practice Report," ٢٠١١
- ٢٦- B. El-Darwiche, S. Singh, and M. Ganediwalla, "Digitization and Prosperity," Startegy+Business, Issue ٩٨, Fall., ٢٠١٢
- ٢٧- D. P. Chapagain, "PPP led ICT Enabled Services in Rural Nepal," Economic Policy Networks, Policy Paper, vol. ١٤, ٢٠٠٦
- ٢٨- "Public-Private Partnership (PPP) Handbook," Asian Development Bank-ADB, ٢٠٠٨
- ٢٩- N. White, "PPPs in ICT: Appraisal & Feasibility Analysis Requirements," IP3-Institute for Public-Private Partnerships, ٢٠٠٨
- ٣٠- infoDev, "Public-Private Partnerships in E-Government: Knowledge Map," ٢٠٠٩
- ٣١- R. Hemming, Public-private partnerships, government guarantees, and fiscal risk: International Monetary Fund, ٢٠٠٦
- ٣٢- C. Jeong, Fundamental of development administration: Selangor: Scholar Press, ٢٠٠٧
- ٣٣- E. BUGLI INNOCENTI, "Public-Private Partnerships in e-GOVERNMENT GUIDE," United States Agency for International Development (USAID.)
- ٣٤- R. Bayou, "ΔG Network Infrastructure for the Future Internet," NCP/Florence Infoday/European Commission, ٢٠١٤
- ٣٥- B. Barani, "European Support to ΔG," presented at the WWRF ΔG Workshop, EUCNC Paris, ٢٩ June ٢٠١٥
- ٣٦- Future Internet PPP (FI_PPP). (٠٧-٢٠١٦). Available: <https://www.fi-ppp.eu/>
- ٣٧ - The National Council for Public-Private Partnerships. (٠٧-٢٠١٦). GFBEDC – GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM. Available: <http://www.ncppp.org/resources/case-studies/technology-infrastructure/gfbedc-geographic-information-system/>
- ٣٨- Seah Chin Siong, "Public Private Partnership (PPP)-The Singapore Experience," presented at the World Bank ICT Sector Week, ٢٠١١
- ٣٩- PPP CANADA. (٠٧-٢٠١٦). Available: <http://www.pppcanada.ca/>

واژه‌نامه

Private finance initiative (PFI)	ابتکارهای مالی خصوصی
Business to Customer Transaction (B2C)	ارتباط بنگاه و مشتری
Bussine to Administrative Transaction (B2A)	ارتباط بنگاه‌ها و سازمان‌های دولتی
Business to Business Transaction (B2B)	ارتباط بین بنگاهی
Government to Customer Transaction (G2C)	ارتباط بین دولت و شهروندان
Government to Government Transaction (G2G)	ارتباط بین دولت‌ها
Customer to Customer Transaction (C2C)	ارتباط مشتری با مشتری
Customer to Business Transaction (C2B)	ارتباط مشتری‌ها و شرکت‌ها
Net Present Value (NPV) of Projects	ارزش خالص فعلی طرح
Net Present Value (NPV) of Subsidies	ارزش خالص فعلی یارانه‌ها
Value for Money (VfM)	ارزش آفرینی برای پول
Take or Pay	بخر یا ببر
Contractual Arrangement	پیش‌قرارداد
Technical Assistance	دستیار فنی
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)	سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی
Nongovernment Organizations (NGO)	سازمان‌های مردم‌نهاد
Geographic Information System (GIS)	سیستم اطلاعات مکانی
Key Performance Indicators (KPIs)	شاخص‌های موفقیت کلید
Special Purpose Vehicle (SPV)	شرکت خاص منظوره
Shadow Tolls	عوارض سایه
Lease Develop Operate Contract (LDO)	قرارداد اجاره، توسعه، بهره‌برداری
Rehabilitate Operate Own Contract (ROO)	قرارداد بازسازی، بهره‌برداری، مالکیت
Operation and Maintenance Contract (O&M)	قرارداد بهره‌برداری و نگهداری

Engineering, Procurement, and Construction (EPC)	قرارداد پیمانکاری
Finance Only	قرارداد تأمین مالی
Buy Build Operate Contract (BBO)	قرارداد خرید، ساخت، بهره‌برداری
Build Lease Operate Transfer Contract (BLOT)	قرارداد ساخت، اجاره، بهره‌برداری، انتقال
Build Operate Transfer Contract (BOT)	قرارداد ساخت، بهره‌برداری، انتقال
Build Own Operate Contract (BOO)	قرارداد ساخت، مالکیت، بهره‌برداری
Build Own Operate Transfer Contract (BOOT)	قرارداد ساخت، مالکیت، بهره‌برداری، انتقال
Design Build Contract (DB)	قرارداد طراحی و ساخت
Design Build Operate Contract (DBO)	قرارداد طراحی، ساخت، بهره‌برداری
Design, Build, Finance & Maintain contract (DBFM)	قرارداد طراحی، ساخت، تأمین مالی، نگهداری
Design Build Finance Operate Contracts (DBFO)	قرارداد طراحی، ساخت، تأمین مالی، بهره‌برداری
Operation License	قرارداد مجوز بهره‌برداری
Modernize Operate Own Transfer Contracts (MOOT)	قرارداد نوسازی، بهره‌برداری، مالکیت، انتقال
Joint Venture Contracts (JV)	قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک
Turn Key Contracts	قراردادهای کلید در دست
Public Private Partnership (PPP)	مشارکت عمومی خصوصی
Project Internal Rate of Return (IRR)	نرخ بازدهی داخلی طرح
Project Return on Equity (ROE)	نرخ بازگشت حقوق صاحبان سهام طرح
Annual Debt Service Coverage Ratio (ADSCR)	نسبت پوشش بدهی سالانه
Loan Life Debt Service Cover Ratio (LLCR)	نسبت پوشش وام بدهی خدمات زندگی
Public Sector Comparator (PSC)	هزینه‌های بخش عمومی
Project Implementation Unit	واحد پیاده‌سازی مشارکت

۱۸۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

PPP unit	واحد مشارکت
Contract Monitoring Unit (CMU)	واحد نظارت بر قرارداد
Cross-subsidies	یارانه‌های متقابل

پیوست‌ها- انواع الگوهای ارائه پیشنهاد های دستگاه های اجرایی

• پیوست ۱- الگوی نامه عدم تصویب پیشنهاد خدمات جدید دولت الکترونیکی دستگاه
اجرایی

به نام خدا

دبیرخانه طرح های مشارکت و سرمایه گذاری بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در ارائه خدمات
الکترونیکی دولت جمهوری اسلامی ایران

تاریخ:

شماره:

پیوست: دارد

سرکار خانم/ جناب آقای

{سمت: بالاترین مقام اداری/ مرکز نوسازی و تحول اداری دستگاه}

{نام دستگاه اجرایی و دستگاه مادر}

با سلام،

احتراماً به اطلاع می‌رساند مشخصات خدمت پیشنهادی ارسالی توسط آن دستگاه محترم با عنوان
{عنوان طرح یا پروژه} به تاریخ {تاریخ تکمیل و ارسال فرم از طریق وبسایت} با کد ره گیری {کد
ره گیری داده شده توسط سیستم به کاربر} در جلسه کمیسیون مورخ {تاریخ تشکیل جلسه
کمیسیون} بررسی شده و به دلیل زیر جهت فرارگیری در فهرست طرح ها و خدمات قابل مشارکت
مورد تصویب قرار نگرفته است.

این طرح قبلاً تصویب شده و دارای کد خدمت است.

انجام طرح به روش مشارکتی به دلیل برخی ملاحظات مجاز نیست.

موارد نیازمند بررسی مجدد دستگاه اجرایی است.

شرح این موضوع به پیوست ارسال شده است.

مهر و امضای دبیر کمیسیون

تاریخ

• پیوست ۲- بخشی از فرم ثبت اطلاعات شناسنامه خدمات

ثبت اطلاعات

۱- عنوان خدمت		۲- شناسه خدمت	
۳- ارائه دهنده خدمت		نام دستگاه اجرایی	
		نام دستگاه مادر	
۴- مشخصات خدمت		شرح خدمت	
نوع خدمت		☐ خدمت به شهروندان (G1C) ☐ خدمت به کسب و کار (G2B) ☐ خدمت به دیگر دستگاه های دولتی (G2G)	
نوع مخاطبین			
ماهیت خدمت		☐ حاکمیتی ☐ تسهیلی گری	
دامنه جغرافیایی		☐ ملی ☐ منطقه ای ☐ استانی ☐ شهری ☐ روستایی	
رویداد مرتبط		☐ تولد ☐ آموزش ☐ سلامت ☐ مالیات ☐ کسب و کار ☐ تفریح اجتماعی ☐ ثبت مالکیت ☐ تأسیسات شهری ☐ بیمه ☐ ازدواج ☐ بازنشستگی ☐ مدارک و گواهینامه ها ☐ وفات ☐ سایر	

جدید ذخیره خروج

Record: 14 2 of 2 No Filter Search

۱۹۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

- پیوست ۳- بخشی از فرم جستجو در رکوردهای ثبت‌شده بر اساس فیلدهای شناسنامه خدمات

The screenshot shows a web application window titled "جستجو" (Search). The form is organized as follows:

- Top Section:** Two input fields labeled "عنوان خدمت" (Service Title) and "شناسه خدمت" (Service ID).
- Second Section:** Two input fields labeled "ارائه‌دهنده خدمت" (Service Provider) and "نام دستگاه اجرایی" (Executive Device Name). Below these are two more input fields labeled "نام دستگاه مادر" (Mother Device Name).
- Third Section:** A large input field labeled "شرح خدمت" (Service Description). Below it are three radio buttons for "نوع خدمت" (Service Type):
 - ☐ خدمت به شهروندان (G2C)
 - ☐ خدمت به کسب و کار (G2B)
 - ☐ خدمت به دیگر دستگاه‌های دولتی (G2G)
- Fourth Section:** An input field labeled "نوع مخاطبین" (Subscriber Type).
- Fifth Section:** Two radio buttons for "ماهیت خدمت" (Nature of Service):
 - ☐ تصدی‌گری (Guarantee)
 - ☐ حاکمیتی (Governance)
- Bottom Section:** Three buttons: "نمایش همه" (Show all), "جستجو" (Search), and "خروج" (Exit).
- Status Bar:** At the bottom, it shows "Record: 1 of 1", a "No Filter" indicator, and a search input field.

- پیوست ۴- الگوی نامه اطلاع‌رسانی دستگاه اجرایی به کمیسیون جهت برگزاری فراخوان عمومی و جذب مشارکت‌کننده برای طرح‌های موجود در فهرست اعلامی کمیسیون (اختیاری)

به نام خدا

نام و لوگوی دستگاه اجرایی

تاریخ:

شماره:

پیوست: دارد

جناب آقای

دبیر محترم کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی

با سلام،

احتراماً به اطلاع می‌رساند {نام دستگاه اجرایی و دستگاه مادر} در نظر دارد طرح/ پروژه با عنوان {عنوان طرح یا پروژه} با کد {کد طرح مصوب در کمیسیون توسعه دولت الکترونیکی} در فهرست اعلامی طرح‌های قابل مشارکت آن کمیسیون را با روش مشارکت عمومی خصوصی (Public Private Partnership- PPP) و از طریق برگزاری مناقصه / مزایده به انجام رساند. مشخصات فراخوان جهت درج در وبسایت به پیوست ارسال شده است.

مهر و امضا

تاریخ

• پیوست ۵- الگوی فراخوان

صفحه ۱۱۷ از ۲۷	نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	ارزیابی پیشنهاد	NMTN.EVL.۰۳
کلیات در این مستند به بیان چگونگی برگزاری یک مسابقه نرم افزاری، ارزیابی پیشنهاد های دریافتی و در نهایت چگونگی انتخاب برنده یک مسابقه نرم افزاری پرداخته می شود. برگزاری مسابقه نرم افزاری مراحل برگزاری یک مسابقه نرم افزاری عبارتند از : ۱- اعلام مسابقه برگزار کنندگان یک مسابقه نرم افزاری، می بایستی آن مسابقه را از طریق تارگاہ اطلاعاتی انجمن شرکتهای انفورماتیک ایران و طبق قانون در یک روزنامه کثیرالانتشار اعلام نمایند. حداقل فرصتی که سازمان مسابقه گذار برای دریافت اسناد مسابقه معین می نماید ۲ هفته می باشد. اطلاعاتی که باید در این اعلام وجود داشته باشد عبارتند از: - نام سازمان مسابقه گذار - نام مسابقه - تعریف کلی مسابقه - شرایط و محدودیت ها - نحوه دریافت اسناد مسابقه - مهلت دریافت اسناد مسابقه		

صفحه ۱۱۸ از ۲۷	نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	ارزیابی پیشنهاد	NMTN.EVL.۰۳
- مهلت ارسال پیشنهاد ها (Proposal) - آدرس و شماره تماس سازمان ۲- بررسی سازمان از پایان مدت دریافت اسناد شرکت در مسابقه، حداقل مدت ۱ ماه باید به شرکت‌های پیشنهاد دهنده وقت داده شود که نسبت به ارائه پیشنهادها (Proposal) خود اقدام نمایند و در این فاصله باید به شرکت ها فرصت مساوی داده شود که از کارهای قبلی سازمان در رابطه با موضوع مورد مسابقه و همچنین سیستم ها و مستندات موجود سازمان، بازدید به عمل آورند. ۳- تجدید مسابقه شرکتهایی که اسناد مسابقه را دریافت نموده اند می بایست یا در مسابقه شرکت نمایند و یا اینکه با ذکر دلیل، انصراف خود را از شرکت در مسابقه اعلام نمایند. در پایان مهلت دریافت پیشنهاد (Proposal)، چنانچه تعداد شرکتهای پیشنهاد دهنده کمتر از ۳ شرکت باشد، آن مسابقه تجدید می گردد. در این هنگام سازمان برگزار کننده مسابقه، با توجه به نظرات انصراف دهندگان از مسابقه و همچنین بررسی کارشناسی باید نسبت به رفع اشکالات احتمالی اسناد مسابقه و نحوه شرکت در آن اهتمام ورزیده و ظرف حداکثر ۲ ماه نسبت به برگزاری مسابقه اقدام نماید.		

صفحه ۱۲۰ از ۲۷	نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	ارزیابی پیشنهاد	NMTN.EVL.۰۳
در این جلسه ابتدا نمره کسب شده توسط شرکتهای حاضر که ۷۰ درصد کل نمره را تشکیل می دهد قرائت شده و سپس نسبت به بازگشایی پاکت قیمت پیشنهاد دهندگان و قرائت آن اقدام می گردد. از زمان این جلسه، برگزار کننده مسابقه ظرف مدت ۱ هفته باید نسبت به اعلام برنده مسابقه اقدام نماید.		
ارزیابی پیشنهاد (Proposa) همانطور که در دیگر مستندات نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن) اشاره گردید، پس از اینکه مهلت ارسال پیشنهاد (Proposal) برای شرکت در یک مسابقه نرم افزاری به پایان رسید ، فرآیند ارزیابی پیشنهاد ها (Proposal) و انتخاب برنده واجد شرایط آغاز می گردد. در این ارزیابی مسلماً وجود پارامترهای ارزیابی از پیش تعیین شده، نقش مهمی را در جلوگیری از تضییع هر گونه حقی از شرکت کنندگان در مسابقه ایفا می نماید. در این مستند سعی میگردد که با تعریف پارامترهای ارزیابی و همچنین چگونگی ارزیابی پیشنهادها (Proposal) از ابعاد مختلف، به بیان چگونگی انتخاب برنده یا برندگان یک مسابقه نرم افزاری پرداخته شود. نکته دیگری که به آن باید توجه نمود اینست که پارامترهای ارزیابی و میزان اهمیت آنها باید توسط کارفرما در درخواست برای ارائه پیشنهاد (RFP) ارائه شود.		

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	صفحه ۱۲۱ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳	ارزیابی پیشنهاد
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	
مراحل ارزیابی پیشنهادهای (Proposal) دریافتی الف: بررسی اطلاعات حقوقی ب: ارزیابی توانمندیهای شرکت و توان مدیریتی و اجرائی آن پ: ارزیابی نحوه انجام پروژه و توان فنی شرکت ت: ارزیابی قیمت پیشنهادی در ادامه با ارائه یک مدل فرآیندی (Process Flow) به بررسی چگونگی ارزیابی پیشنهاد (Proposal) می‌پردازیم.	

۱۹۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

صفحه ۱۲۳ از ۲۷	نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	ارزیابی پیشنهاد	NMTN.EVL.۰۳
الف : بررسی اطلاعات حقوقی در اولین بررسی صورت گرفته، مدارک ارسالی مورد بررسی قرار می گیرد و چنانچه نقصی در این مدارک وجود داشته باشد که برطرف کردن آن ممکن باشد، با اطلاع به شرکت پیشنهاد دهنده و با ارائه یک فرصت ۴۸ ساعته، شرکت را از نقص مدارک ارائه شده مطلع و امکان و فرصت تکمیل مدارک به آن داده میشود. در اینجا کنترل های زیر نیز که از اهمیت به سزایی برخوردار است باید انجام گیرد . ✓ آیا امتیاز شرکت ، بالاتر از حداقل امتیاز تعیین شده برای شرکت در مسابقه است ؟ ✓ آیا گردش مالی شرکت ، حداقل یک بیستم از قیمت برآوردی پروژه میباشد؟		
در ادامه به ارائه چک لیست بررسی این بخش پرداخته می شود.		

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۴ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

۱	اصل اسناد مسابقه و تمامی الحاقیه های آن با مهر و امضاء پیشنهاد دهنده	☐
		ملاحظات :
۲	نامه دریافت یا خرید اسناد مسابقه	☐
		ملاحظات :
۳	وجود نامه ای مبنی بر اختیار امضا برای امضا کننده اسناد	☐
		ملاحظات :
۴	صورتهای مالی درخواستی	☐
		ملاحظات :
۵	دعای حقوقی شرکت	☐
		ملاحظات :
۶	تضمین شرکت در مسابقه	☐
		ملاحظات :
۷	گواهی رسمی شورای عالی انفورماتیک	☐
		ملاحظات :

۲۰۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۵ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

۸	آگهی روزنامه رسمی مبنی بر تاسیس	☐
ملاحظات :		
۹	آگهی روز نامه رسمی مبنی بر آخرین تغییرات	☐
ملاحظات :		
۱۰	اساسنامه شرکت پیشنهاد دهنده	☐
ملاحظات :		

نتیجه

فهرست نقص مدارک:	☐ شرکت دارای صلاحیت ارزیابی است
	☐ شرکت دارای صلاحیت ارزیابی نیست
	دلایل رد صلاحیت شرکت پیشنهاد دهنده :
	۱- ۲- ۳-

نام و نام خانوادگی ارزیاب :	امضا :
سمت :	تاریخ:

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۶ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵		

ب - ارزیابی توانمندیهای شرکت و توان مدیریتی و اجرایی آن

در این بخش به بررسی و ارزیابی توانمندی شرکت پیشنهاد دهنده و در واقع ارزیابی توان مدیریتی و اجرایی آن پرداخته می شود، فرض براین است که شرکت پیشنهاد دهنده حداقل پنجاه درصد از حداکثر نمره این بخش را کسب خواهد نمود و گرنه از فهرست شرکتها حذف خواهد گردید.

همچنین اگر در مدارک ارسالی شرکت پیشنهاد دهنده نقایصی مشاهده گردد که امکان برطرف نمودن آن نقایص وجود داشته باشد با اطلاع به شرکت پیشنهاد دهنده و با ارائه یک فرصت ۴۸ ساعته، شرکت را از نقص مدارک ارائه شده مطلع، و امکان و فرصت تکمیل مدارک به آن داده میشود

در ادامه به ارائه پارامترهای ارزیابی این بخش پرداخته می شود.

۱	ارزیابی سوابق شرکت (تعداد سال ثبت در شورا)	 تعداد سال
ملاحظات :		 نمره

۲	کارهای موفق انجام شده (با تاییدیه کارفرما)مرتبط با موضوع مسابقه	 تعداد کار
ملاحظات :		 نمره

۳	کارهای موفق انجام شده (با تاییدیه کارفرما) مرتبط با زیر ساخت فنی	 تعداد کار
---	--	-----------------------------------

۲۰۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۷ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵		

ملاحظات :		نمره

۴	مدیران و کارشناسان ارشد	کافی ☐ ناکافی ☐
ملاحظات :		نمره

۵	کارشناسان شرکت به تفکیک تخصص	کافی ☐ ناکافی ☐
ملاحظات :		نمره

۶	کارهای فعلی در دست انجام (با توجه به پرسنل شرکت و حجم کارهای در دست انجام آیا امکان انجام کار توسط شرکت وجود دارد)	شرکت امکان انجام کار را: دارد ☐ ندارد ☐
ملاحظات :		نمره

۷	چارت سازمانی شرکت	مناسب ☐ نامناسب ☐
ملاحظات :		نمره

۸	گواهینامه های اخذ شده توسط شرکت	تعداد
ملاحظات :		نمره

--	--	--

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۸ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

۹	مدارک بین المللی کارشناسان شرکت مرتبط با موضوع مسابقه	تعداد
ملاحظات :		نمره

۱۰	همکاران داخلی پروژه	کیفیت لازم را ☐ دارد ☐ ندارد
ملاحظات :		نمره

۱۱	همکاران خارجی پروژه	کیفیت لازم را ☐ دارد ☐ ندارد
ملاحظات :		نمره

۲۰۴ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۲۹ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

نتیجه

نمره ارزیابی ----- از -----

فهرست نقص مدارک:	☐ شرکت دارای صلاحیت ارزیابی است ☐ شرکت دارای صلاحیت ارزیابی نیست دلایل رد صلاحیت شرکت پیشنهاد دهنده :
۱- ۲- ۳-	

امضا : تاریخ:	نام و نام خانوادگی ارزیاب : سمت :
----------------------	--

صفحه ۱۳۰ از ۲۷	نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	ارزیابی پیشنهاد	NMTN.EVL.۰۳
ج: ارزیابی نحوه انجام پروژه و توان فنی شرکت در این قسمت نیز توان فنی شرکت در جهت اجرای پروژه مورد ارزیابی قرار می گیرد . چنانچه شرکتی نتواند حداقل ۶۰ درصد از کل نمره اختصاص داده شده به این بخش را به خود اختصاص دهد از فهرست شرکتهای مورد ارزیابی حذف خواهد شد. همچنین اگر در مدارک ارسالی شرکت پیشنهاد دهنده نقایصی مشاهده گردد که امکان برطرف نمودن آن نقایص وجود داشته باشد با اطلاع به شرکت پیشنهاد دهنده و با ارائه یک فرصت ۴۸ ساعته، شرکت را از نقص مدارک ارائه شده مطلع، و امکان و فرصت تکمیل مدارک به آن داده میشود در ادامه به ارائه پارامترهای ارزیابی این بخش پرداخته می شود.		

۲۰۶ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۱ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

۱	دیدگاه درست در شکست ساختار تفکیکی کار	نمره
ملاحظات :		

۲	بیان درست نحوه انجام کار و محصولات هر بخش از ساختار تفکیکی کار	نمره
ملاحظات :		

۳	سازمان پیشنهادی برای انجام پروژه	نمره
ملاحظات :		

۴	برنامه زمانی کلی انجام پروژه	نمره
ملاحظات :		

۵	تخصص های در نظر گرفته شده برای مقاطع مختلف پروژه	نمره
ملاحظات :		

۶	پیشنهادهای و نقطه نظرات اصلاحی	نمره
ملاحظات :		

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۲ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵		

۷	استفاده از ابزارها و استانداردها	نمره
ملاحظات :		

۸	استفاده از نظام های کنترل و تضمین کیفیت	نمره
ملاحظات :		

۹	استفاده از یک نظام استاندارد برای کنترل پروژه	نمره
ملاحظات :		

۱۰	استفاده از یک نظام درست برای مدیریت پروژه	نمره
ملاحظات :		

۱۱	بیان وظایف و چگونگی استفاده از سایر همکاران تجاری داخلی و خارجی	نمره
ملاحظات :		

۲۰۸ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۳ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵

نتیجه

نمره ارزیابی	از -----
--------------	----------

شرکت دارای صلاحیت ارزیابی است ☐ شرکت دارای صلاحیت ارزیابی نیست ☐ دلایل رد صلاحیت شرکت پیشنهاد دهنده : ۱- _____ ۲- _____ ۳- _____	فهرست نقص مدارک:
--	-------------------------

نام و نام خانوادگی ارزیاب :	امضا :
سمت :	تاریخ:

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)	صفحه ۱۳۴ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳	ارزیابی پیشنهاد
تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵	

د- ارزیابی قیمت پیشنهادی

در ارزیابی قیمت پیشنهادی، مهمترین اصلی را که باید به آن توجه نمود این است که قیمت پیشنهادی در یک محدوده قابل قبول از قیمت تخمین زده شده توسط مشاورین پروژه قرار گیرد. بنابراین چنانچه قیمت پیشنهادی شرکت بالاتر و یا پایینتر از ۳۰ درصد بر آورد قیمت باشد، حذف می گردد.

در این ارزیابی، پایین ترین قیمت پیشنهادی که در محدوده مورد نظر قرار گرفته باشد، بالاترین امتیاز را کسب می نماید.

نتیجه ارزیابی

در پایان ارزیابی شرکتهایی که در مسابقه شرکت نموده اند، نمرات شرکتها را مطابق با جدول زیر بررسی و محاسبه نموده و نسبت به انتخاب شرکت برنده مسابقه که بالاترین امتیاز کل را دارا باشد، اقدام می گردد.

نام شرکت :				
ردیف	عنوان	امتیاز شرکت	درصد	امتیاز قسمت
۱	توان مدیریتی و اجرایی		۳۰	
۲	توان فنی		۴۰	
۳	قیمت		۳۰	
جمع			۱۰۰	

۲۱۰ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۵ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳	ارزیابی پیشنهاد	تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵
پیوست ۱ پارامترها و نمرات ارزیابی		

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۶ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳	ارزیابی پیشنهاد	تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵
در ادامه به بیان پارامترها و امتیازهای پیشنهادی برای ارزیابی پیشنهادها (Proposal) پرداخته می‌شود. ذکر این نکته ضروری است که این پارامترها با توجه به ماهیت سیستم مورد مسابقه می‌تواند متغیر باشد و سازمان برگزار کننده مسابقه مجاز است که خود نمراتی را برای پارامترهای مورد اشاره در نظر بگیرد، اما در این صورت پارامترها و نمرات آنها باید در درخواست برای ارائه پیشنهاد (RFP) ذکر شوند، در غیر این صورت نمرات پیشنهادی که در ادامه ارائه شده است در نظر گرفته خواهد شد.		
ردیف	پارامترهای پیشنهادی برای ارزیابی توان مدیریتی و اجرایی	سقف نمره
۱	تعداد سال احراز صلاحیت	۱۰
۲	تعداد کارهای موفق انجام شده مرتبط با موضوع مسابقه	۲۰
۳	تعداد کارهای موفق انجام شده مرتبط با زیر ساخت فنی مسابقه	۱۰
۴	مدیران کارشناسان ارشد	۱۰
۵	کارشناسان شرکت	۱۰
۶	حجم کارهای فعلی در دست انجام	۵
۷	ساختار سازمانی شرکت	۷
۸	گواهینامه های اخذ شده	۵
۹	مدارک بین المللی اخذ شده توسط کارشناسان شرکت که مرتبط با موضوع مسابقه باشد	۵
۱۰	همکاران داخلی پروژه	۸
۱۱	همکاران خارجی پروژه	۱۰
جمع		۱۰۰

۲۱۲ روش‌ها و نحوه مشارکت عمومی خصوصی در ارائه خدمات الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران

نظام مهندسی و استانداردهای تولید و توسعه نرم افزار (نماتن)		صفحه ۱۳۷ از ۲۷
NMTN.EVL.۰۳		ارزیابی پیشنهاد
		تاریخ تهیه : ۱۳۸۲/۰۶/۲۵
ردیف	پارامترهای پیشنهادی برای ارزیابی توان فنی	سقف نمره
۱	ساختار تفکیکی کار	۱۵
۲	بیان درست نحوه انجام کار در هر قسمت از ساختار تفکیکی کار و محصولات مرحله	۱۲
۳	سازمان پیشنهادی انجام پروژه	۱۱
۴	برنامه زمانی انجام پروژه	۸
۵	تخصص های در نظر گرفته شده برای مقاطع مختلف	۷
۶	پیشنهادهای و نقطه نظرات اصلاحی	۷
۷	استفاده از ابزارها و استانداردها	۱۰
۸	استفاده از نظام های کنترل کیفی	۸
۹	استفاده از نظام های مدیریت پروژه	۸
۱۰	استفاده از نظام های کنترل پروژه	۷
۱۱	بیان مشخص وظایف همکاران تجاری داخلی و خارجی درگیر در پروژه	۷
جمع		۱۰۰

پیوست ۶- فرم ارزیابی کمیسیون

الف- توان مالی و فنی مشارکت‌کننده

توان مالی و فنی مشارکت‌کننده از کدام حالت زیر قابل بررسی است:

- داشتن تجربه انجام طرح مشارکتی.
- در اختیار داشتن ساختار اجرای مناسب جهت انجام بخش‌های مختلف طرح اعم از مالی، فنی، مدیریتی، تدارکات و غیره به‌طوری‌که نقش‌ها و وظایف هرکدام در انجام طرح مشخص شده باشد.
- تضمین کافی از نهادهای سرمایه‌گذار مانند بانک‌ها، موسسه‌های اعتباری، سرمایه‌گذار خارجی و غیره جهت تأمین مالی طرح به روش‌های پیش‌بینی‌شده (در حالتی که مشارکت‌کننده کلیه نقش‌ها و وظایف فنی، مهندسی، مدیریتی و تدارکات طرح را خود بر عهده می‌گیرد).

آیا بر اساس ضوابط نماتن و مستندات ارائه‌شده، توان مالی مشارکت‌کننده با نیازمندی‌های طرح متناسب است؟ • بلی • خیر

آیا بر اساس ضوابط نماتن و مستندات ارائه‌شده، توان فنی مشارکت‌کننده با نیازمندی‌های طرح متناسب است؟ • بلی • خیر

ب- رتبه مشارکت‌کننده

آیا مشارکت‌کننده عضو سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور است؟ • بلی • خیر

آیا رتبه‌های مشارکت‌کننده به تفکیک رشته متناسب با طرح قابل قبول است؟ • بلی • خیر

ج- ساختار حقوقی مشارکت‌کننده

- مشارکت‌کننده یک شخص حقوقی است.
- مشارکت‌کننده گروهی متشکل از چند شخص حقوقی است:

- اسناد مبنی بر ساختار حقوقی مشارکت‌کننده به‌صورت شرکت پروژه موجود است.
- اسناد مبنی بر ساختار حقوقی مشارکت‌کننده به‌صورت موافقت‌نامه موجود است.
- اسناد مبنی بر ساختار حقوقی مشارکت‌کننده به‌صورت شرکت‌نامه موجود است.

د- موارد پیش‌نویس قرارداد

آیا کلیه مفاد لازم در پیش‌نویس قرارداد لحاظ شده است؟ • بلی • خیر